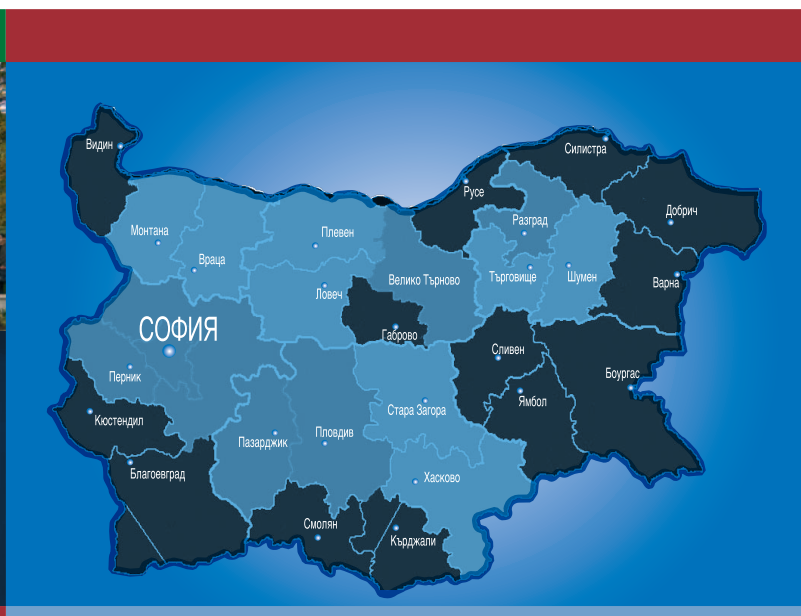

Малки оръжия и леко въоръжение в България

SEESAC

Координационен център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа

Координационният център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа (SEESAC) е създаден с мандат от Програмата за развитие на ООН (ПРООН) и Пакта за стабилност в Югоизточна Европа. Основната му дейност е насочена към предоставяне на оперативна и техническа помощ и информационно обслужване в подкрепа на формулирането и прилагането на мерки, проекти и дейности, свързани с координацията, контрола и съкращаването на малките оръжия и леките въоръжения (МОЛВ) в рамките на Регионалния план на Пакта за стабилност. Със своята дейност Координационният център допринася за повишаване на регионалната стабилност и развитието на страните в Югоизточна Европа.

За контакти:

Team Leader SEESAC
Internacionalnih Brigada 56
11000 Belgrade
Serbia and Montenegro

Tel: (+381 11) 344 63 53
Fax: (+381 11) 344 63 56
www.seesac.org

Saferworld
The Grayston Centre
28 Charles Square
London, N1 6HT
United Kingdom

Тел: +44 (0) 20 7324 4646
Факс: +44 (0) 20 7324 4647
Ел. поща: general@saferworld.org.uk
www.saferworld.org.uk

Център за изследване на
демократията
София 1113
ул. „Александър Жендов“ № 5

Тел: (+359 2) 971 3000
Факс: (+359 2) 971 2233
Ел. поща: csd@online.bg
www.csd.bg

Малки оръжия и леко въоръжение в България

© SEESAC 2005 – Всички права запазени

ISBN: 86-7728-001-4

Автори на този доклад са: Саймън Рин (Сейфъруърлд), Филип Гунев (Център за изследване на демокрацията) и Томас Джаксън (Сейфъруърлд). Авторите на доклада изказват благодарност за съветите и съдействието по време на изследването, предоставени от: Лари Атри (Координационен център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа); Тихомир Безлов (старши анализатор, Център за изследване на демокрацията); Владимир Гайдарски (Началник сектор, Национална служба „Борба с организираната престъпност“); Бойко Коцев (зам. министър на вътрешните работи); Бернардо Мариани (ръководител на екип, Източно-европейска програма, Сейфъруърлд); Хенри Смит (ръководител на Европейска програма, Сейфъруърлд); Румен Стоянов (Национална служба „Гранична полиция“); Ейдриън Уилкинсън (Координационен център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа).

Мненията в доклада принадлежат на авторите и не представят позицията на ПРООН или на Пакта за стабилност в ЮИЕ. Използваните данни не изразяват мнението на ПРООН или Пакта за стабилност относно: 1) законовия статус на всяка страна, територия или област или на нейните власти или въоръжени групировки; или 2) обозначаване на нейните граници или предели.

Списък на използваните съкращения

БХК	Български хелзинкски комитет
БЧК	Български червен кръст
ГСОК	Група за съвместен оръжеен контрол (JACIG – Joint Arms Control Implementation Group)
Европол	Европейска полицейска служба
ЕС	Европейски съюз
ЗКВВООБ	Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите
ЗКВТДОСТВДУ	Закон за контрол на външнотърговската дейност с оръжие, стоки и технологии с възможна двойна употреба
ИМО	Проект „Изследване на малките оръжия” (SAS – Small Arms Survey)
ИНТЕРПОЛ	Международна организация на криминалната полиция
ИАС	Интегрирана алармена система
ИСЮИЕ	Инициатива за сътрудничество в Югоизточна Европа
СОАРМ	Работна група на ЕС за контрол над износа на конвенционални оръжия (European Union Working Party on Conventional Arms Exports)
КОМТРЕЙД	Статистическа база данни на ООН за стоквата търговия
МВР	Министерство на вътрешните работи
МВНР	Министерство на външните работи
МИ	Министерство на икономиката
МО	Министерство на отбраната
МОЛВ	Малки оръжия и леко въоръжение
НАТО	Организация на Северноатлантическия договор
НИКТМО	Норвежка инициатива за контрол над трансферите на малки оръжия (NISAT – Norwegian Initiative on Small Arms Transfers)
НСБОП	Национална служба „Борба с организираната престъпност”
НСГП	Национална служба „Гранична полиция”
НСИ	Национален статистически институт
НСП	Национална служба „Полиция”
НСС	Национална служба „Сигурност”
ООН	Организация на обединените нации
ОСО	Организация за съдействие на отбраната
ОССЕ	Организация за сигурност и сътрудничество в Европа
ОСТВДУ	Оръжия, стоки и технологии с възможна двойна употреба
ПРООН	Програма за развитие на ООН
ПЗРК	Преносим зенитно-ракетен комплекс
РПГ	Ръчна противотанкова гранатохвъргачка

SEESAC	Координационен център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа (South Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons)
Служба "КОС"	Служба "Контрол над общоопасните средства" към Национална служба „Полиция“
ССВПВКР	Служба „Сигурност - Военна полиция и военно контраразузнаване“ към Министерството на отбраната
ФАР	Програма на ЕС за предприсъединителна помощ на страните от Централна и Източна Европа
ЦЕИ	Централноевропейска инициатива
ЦРУ	Централно разузнавателно управление
ЦСБСП	Централна складова база за съхранение и техническа поддръжка

Съдържание

Списък на използваните съкращения	i
Резюме	1
Увод.....	3
1 Изследване на разпространението на малки оръжия	5
1.1 Законни оръжия	5
1.1.1 Огнестрелни оръжия сред гражданското население	5
1.1.1.1 Радпределение на оръжията по области	9
1.1.1.2 Разпределение по етнически групи	10
1.1.2 Въоръжени сили и Министерство на отбраната	10
1.1.3 Полиция и МВР	11
1.1.4 Други правителствени служби	12
1.2 Незаконно разпространение на МОЛВ.....	14
1.2.1 Брой на незаконните МОЛВ	14
1.2.2 Разпространение на незаконните МОЛВ	16
1.2.3 Източници на незаконни МОЛВ.....	18
1.2.3.1 Кражби от частни лица.....	19
1.2.3.2 Военни поделения	20
1.2.3.3 Незаконно производство и кражби от заводи на компании от отбранителната промишленост ..	21
1.2.3.4 Незаконен трафик на МОЛВ.....	24
1.2.3.5 Оръжия от времето на комунистическото управление	27
1.3 Законно производство на МОЛВ.....	27
1.3.1 Приватизация, производствено реструктуриране и конверсия	30
1.4 Търговия с МОЛВ.....	32
1.4.1 Участие на посредници в търговията с МОЛВ.....	33
1.4.2 Транспортни фирми и международни доставки	34
1.4.3 Търговия с рискови страни.....	35
1.4.4 Внос и вътрешна търговия с МОЛВ.....	36
2 Последици от разпространението на огнестрелни оръжия сред населението	37
2.1 Наранявания с огнестрелни оръжия	37
2.1.1 Наранявания без фатален изход.....	37
2.1.2 Фатални наранявания.....	38
2.2 Престъпления с МОЛВ	40
2.2.1 Незаконно притежание, производство и търговия с МОЛВ	41
2.2.2 Убийства	43
2.2.2.1 Младешта и убийствата с огнестрелно оръжие	44
2.2.2.2 Разпределение на убийствата с огнестрелно оръжие по пол	45
2.3 Въздействие върху социално-икономическото развитие	46
2.3.1 Въздействие на контрабандата с МОЛВ върху социално-икономическото развитие на страната.....	46
3 Изследване на общественото мнение	49

3.1	Нагласи към сигурността	49
3.2	Нагласи към институциите за сигурност	51
3.3	Познаване на проблемите, свързани с МОЛВ	53
3.4	Нагласи към съществуващата “култура на използване на оръжие”	54
3.5	Нагласи към наличието на МОЛВ	54
3.6	Нагласи към разпространението на МОЛВ	56
3.7	Нагласи към въздействието на МОЛВ	58
3.8	Нагласи към притежанието и употребата на МОЛВ	60
3.9	Нагласи към системата за вътрешен контрол над МОЛВ	65
3.10	Нагласи към контрола над производството и търговията с МОЛВ	66
3.11	Нагласи към унищожаването на МОЛВ	70
3.12	Нагласи към събирането на МОЛВ	70
4	Изследване на националния капацитет за контрол над МОЛВ	73
4.1	Законодателна и регулативна рамка	73
4.1.1	Вътрешен контрол над МОЛВ	73
4.1.1.1	Частни охранителни фирми	74
4.1.1.2	Отговорни институции	75
4.1.2	Контрол върху търговията с оръжие	75
4.1.2.1	Отговорни институции	78
4.1.2.2	Предложения за промени в настоящата система за оръжеен контрол	79
4.2	Организационен капацитет	81
4.2.1	Национална служба “Полиция”	81
4.2.1.1	Издаване на разрешения	82
4.2.1.2	Използване на въоръжена сила	83
4.2.1.3	Противодействие на престъпленията с МОЛВ	84
4.2.2	Национална служба “Сигурност”	85
4.2.3	Национална служба „Борба с организираната престъпност”	85
4.2.4	Агенция “Митници” и НС “Гранична полиция”	85
4.2.5	Министерство на икономиката	87
4.2.6	Министерство на отбраната	88
4.2.7	Въоръжени сили	88
4.2.8	Министерство на външните работи	90
4.2.9	Съдебна власт	91
4.2.9.1	Нелегално огнестрелно оръжие и съдебен процес	91
4.2.9.2	Прилагане на контрола върху търговията с МОЛВ	93
4.2.10	Междуинституционално сътрудничество	93
4.3	Гражданско общество	94
4.3.1	Неправителствени организации	94
4.3.2	Асоциации на отбранителната промишленост	95
4.3.3	Организации за защита на оръжията	96
4.3.4	Синдикати	96

4.3.5 Медии.....	96
4.3.5.1 Медийно отразяване на престъпленията, извършени с оръжие.....	97
4.3.5.2 Медийно отразяване на търговията с оръжие.....	97
4.3.5.3 Медийно отразяване на отбранителната промишленост.....	97
4.4 Събиране на МОЛВ.....	98
4.4.1 Предишни акции за събиране на МОЛВ.....	98
4.4.2 Капацитет за извършване на бъдещи акции за събиране на МОЛВ.....	99
4.5 Унищожаване на МОЛВ.....	99
4.5.1 Унищожаване на излишното въоръжение.....	99
4.5.2 Унищожаване на излишните боеприпаси.....	100
4.6 Прозрачност и отчетност.....	103
4.6.1 Отчитане на годишния износ на оръжие.....	104
4.7 Международно сътрудничество и обмен на информация.....	105
Приложение А - Описание на фокус-групите.....	107
Приложение Б - Видове оръжие във въоръжените сили и службите за сигурност.....	111
Приложение В - Излишни боеприпаси.....	113
Приложение Г - Списък на лицензираните фирми, осъществяващи външнотърговска дейност с оръжие.....	115
Приложение Д - Износ на МОЛВ.....	121
Приложение Е - Внос на МОЛВ.....	127
Приложение Ж - Списък на основните интервюирани лица.....	125
Приложение З - Библиография.....	137

Резюме

Докладът “Малки оръжия и леко въоръжение в България” е разработен въз основа на резултатите от изследване върху малките оръжия и лекото въоръжение (МОЛВ) в България, проведено през периода юли-ноември 2004 г. от Центъра за изследване на демокрацията и британската неправителствена организация Сейфързуърлд. В него са изложени изводите от направената цялостната оценка на: 1) разпространението на МОЛВ в страната; 2) въздействието на МОЛВ върху различните общности и държавата като цяло; 3) обществените нагласи спрямо МОЛВ и сигурността и 4) капацитета на държавните институции за контрол над разпространението и незаконната употреба на МОЛВ. Основните заключения на това изследване са следните:

Разпространение

- Броят на МОЛВ в страната понастоящем е малко над 1 000 000, от които близо 300 000 са законно регистрирани оръжия, притежавани от цивилни граждани.
- Поради постепенното облекчаване на режима за притежаване на оръжие, делът на оръжията, собственост на граждани, е нараснал почти 3 пъти през последното десетилетие. Представителите на една от професионалните прослойки, за които при настоящия вътрешен регулаторен режим е най-лесно да станат законни притежатели на оръжие, са бившите кадри на Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи. Смята се, че те боравят много по-отговорно и предпазливо с огнестрелни оръжия. Растящият брой на частните охранителни фирми е още един фактор, който насърчава оръжейната търговия вътре в страната, тъй като служителите в тези фирми обикновено използват лично оръжие за служебни цели.
- Въоръжените сили разполагат с излишък от около 200 000 бр. МОЛВ, както и 21 000 т. излишни боеприпаси за МОЛВ. Докато за бойните припаси е разработена и одобрена програма за унищожение на излишъците, то за оръжията подобна програма липсва. Българското правителство поначало предпочита да продава излишното въоръжение на международния или на вътрешния пазар, а не да го унищожава. Все пак, в рамките на международни донорски програми, до момента са унищожени около 100 000 бр. излишни МОЛВ, като преговорите за други такива програми продължават.
- В страната съществува и нелегален пазар на оръжие. Основен източник са наличните сред населението нерегистрирани оръжия, които по приблизителни оценки са до 93 000. Източниците на нерегистрираното оръжие са различни и между тях се включват кражби от отбранителни предприятия и военни складове, от домове на граждани, контрабандният внос и от работилници за незаконно производство и преработка на оръжие. Смята се, че в страната няколкостотин души се занимават с производство и преработка на оръжие. Те са най-често бивши работници в отбранителни предприятия.
- Въпреки че през последните три години контролът по българските граници е значително подобрен, корупцията и липсата на оборудване създават възможности за контрабанда на МОЛВ, която понастоящем е минимална част от общия поток контрабандни стоки. Най-използваният за трафик на оръжие маршрут в момента е Турция-България-Сърбия и Черна Гора.

Въздействие

- Независимо от голямото предлагане и достъпността на законни и незаконни МОЛВ в страната, те нямат особено изразено въздействие върху обществената сигурност, междуличностните отношения и здравето на населението.
- В сравнение с останалите централно и източноевропейски страни, процентът на убийствата с огнестрелно оръжие в България не е голям. Предизвиква безпокойство, обаче, продължаващата му употреба от престъпни групи и все по-честите случаи на престъпления, извършвани с някакъв вид МОЛВ.
- Заедно с общия спад на престъпността през последните няколко години е намалял и абсолютният брой на убийствата с огнестрелно оръжие. Като дял от общия брой убийства, тези с огнестрелно оръжие, обаче, са се увеличили.
- За последните три години броят на жените, жертви на престъпления с огнестрелно оръжие, се е удвоил и в момента е над средното за света равнище.

Обществени нагласи

- Мнозинството от българите са добре информирани относно МОЛВ, вътрешното и международното законодателство за контрол над въоръженията, тяхното производство и износ в национален и в световен мащаб. Според тях разпространението на МОЛВ не е сериозна заплаха за сигурността. Те го поставят далеч по-назад в реда от обществени проблеми, като безработицата, престъпността и корупцията. Повечето граждани подкрепят заявената от правителството политика на забрана на износа на МОЛВ за рискови страни.
- Според мнозинството българи настоящият разрешителен режим за носене на оръжие не е достатъчно строг. Те твърдят, че по-строгите изисквания биха повишили общото ниво на сигурността в страната.
- Една голяма част от гражданите се страхуват, че в бъдеще могат да станат жертва на престъпление, като най-голяма загриженост у тях предизвикват престъпленията против собствеността. Този страх е и най-важният мотив за желанието на гражданите да се снабдят с огнестрелно оръжие. Втората причина за търсене на оръжие е ловът.
- Общественото доверие към правоприлагащите институции – полиция, съдебна власт, митници и гранична полиция, като цяло е много ниско. Смята се, че всички тези органи са силно корумпирани.

Капацитет

- Производственият капацитет на страната по отношение на МОЛВ е спаднал значително в сравнение с миналото десетилетие. В момента броят на директно заетите в производството на МОЛВ е едва 8 000 – 9000 души. Ефектът от приватизацията на отбранителните предприятия върху сектора не бе еднозначен. Разпродаването им и конверсията намалиха като цяло производството, а създаването на множество частни отбранителни фирми увеличи риска от нарушаване на законите за контрол над оръжията и стоките и технологиите с възможна двойна употреба.
- От 1996 г. насам системата за контрол над оръжията и стоките и технологиите със възможна двойна употреба се характеризира с нарастваща строгост, а законодателството в тази област е вече доста изчерпателно. Всяка отделна сделка за износ на МОЛВ се проверява от междуведомствена комисия, в която са събрани представители на компетентните министерства. Независимо от тези реформи, обаче, през последните години в няколко случая официално бе одобрен такъв износ за рискови райони.
- Българското правителство активно участва в международни форуми, посветени на контрола над МОЛВ, като поддържа информационен обмен по темата, както на регионално, така и на международно равнище. Прозрачността относно въпросите, свързани с МОЛВ, спрямо българската общественост, обаче, изостава и основната причина за това са законодателните изисквания за секретност на информацията. Дългоочакваният първи редовен доклад за състоянието и износа на оръжие от страната все още не е публикуван, а той, както и следващите го доклади, биха хвърлили светлина по тези дълго пазени в тайна въпроси.
- Системата за издаване на разрешителни за притежаване на оръжие на граждани е стриктна, но има и някои сериозни недостатъци в прилагането ѝ. Неясно формулираните критерии за одобрение на желаещите са предпоставка за корупция сред издаващите разрешителни служители и повод за недоволство сред собствениците на оръжие.
- Както показва полицейската статистика, в сравнение с останалите видове престъпления, извършените с МОЛВ престъпления се характеризират с висок процент разкриваемост. Все пак, има едно сериозно изключение и това са престъпленията с огнестрелно оръжие, извършени от организирани престъпни групи, голяма част от които остават неразкрити.
- Борбата с въоръжената престъпност се осуетява и от корупцията в съдебните органи, за които е типично отлагането на дела и издаването на твърде леки присъди по такива случаи. Загриженост предизвиква и фактът, че известни лица, които в миналото са обвинявани в незаконна търговия с оръжие, все още не са получили никакво наказание.
- В България на два пъти, в политически преломни периоди, са провеждани кампании за събиране и пререгистрация на оръжията, които са били със съмнителен успех. Обществеността, обаче, не подкрепя особено мерките за доброволно предаване на оръжието и смята, че по-необходими в момента са мерки за борба с престъпността.
- Що се отнася до изследванията, свързани с МОЛВ, и инициативите за промени в тази област, в страната съществуват няколко неправителствени организации, които се занимават с това, но те все още не са обединили усилията си в съвместни проекти.

Увод

Настоящото изследване на малките оръжия и лекото въоръжение¹ в България е осъществено според методическите указанията на Координационния център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа (SEESAC) в сътрудничество с неправителствената организация Small Arms Survey (Изследване на малките оръжия)². Съдържанието на доклада изцяло отразява тези насоки по отношение на обхвата, методологията и целите на изследователската работа. Изследванията са съсредоточени в четири основни тематични области.

- Изследване на разпространението на малки оръжия, проследяващо разпространението на малки оръжия в страната.
- Изследване на въздействието на малките оръжия, съсредоточено върху въздействието на МОЛВ върху обществото, с акцент върху престъпленията с огнестрелно оръжие и техния ефект върху различните общности и държавата като цяло.
- Изследване на общественото мнение за малките оръжия, разглеждащо нагласата и отношението спрямо наличието на огнестрелно оръжие сред населението, както и държавната политика за износ и контрол върху МОЛВ.
- Изследване на националния капацитет за контрол над МОЛВ, разглеждащо капацитета на държавните институции за контрол върху износа, разпространението, запасите, унищожаването, производството и търговията с МОЛВ.

През 90-те години България не допусна конфликти и нестабилност, подобни на тези, засегнали Западните Балкани и се опази от широко разпространение на малки оръжия и леко въоръжение, характерно за региона. Типичните показатели като абсолютният брой на оръжията в страната, разпространението на престъпност с огнестрелно оръжие и равнището на етническото напрежение не будят почти никакви опасения.

Независимо от това, в България съществуват проблеми, свързани с малките оръжия и лекото въоръжение и те са наследени от времето на комунистическото управление, когато страната разполагаше с многобройна действаща армия, а отбранителната промишленост беше един от стълбовете на националната икономика. В самото начало на 90-те години бе трудно да се предвиди до какво ще доведат политическите и икономическите реформи, наложени от смяната на комунистическия режим. Провежданите едновременно структурни и функционални реформи в отбранителната промишленост, силите за сигурност и държавната администрация отслабиха системата за контрол на експорта и предизвикаха нарастване на излишъците от лекострелково оръжие и леко въоръжение и свиване на производството им. Всичко това се случваше на фона на нарастваща социална и икономическа несигурност сред населението.

Настоящият доклад прави преглед на това доколко България е преодоляла миналите си проблеми, свързани с МОЛВ, и на стоящите пред нея предизвикателства. Предложеното подробно и обхватно изследване на състоянието на МОЛВ (включително на въпросите за производството, разпространението, за въздействието, което оръжията имат, както и представените данни за обществената нагласа относно МОЛВ и за възможността на страната да осъществява контрол над тях), е първото подобно изследване за България. Надяваме се, в навечерието на присъединяването на страната към ЕС, предложената в него информация да бъде от полза на всички онези, които се занимават с контрола на МОЛВ в България и в цяла Югоизточна Европа, като им помогне да канализират и направят по-ефективни усилията си за повишаване на този контрол.

¹ В България терминът „малки оръжия“ често се заменя с „лекострелково оръжие“ или „огнестрелно оръжие“. За целите на настоящия доклад се използва дефиницията за малки оръжия и леко въоръжение, първоначално възприетата в Доклада на Групата на правителствените експерти по малки оръжия, представен от Генералния секретар на ООН през 1997 г. (ООН А/52/298, 27 август, 1997 г.). Към малките оръжия се причисляват револвери и автоматични пистолети, пушки и карабини, полуавтоматични пушки, автомати и леки картечници. Към лекото въоръжение, което може да се монтира на леки превозни средства, спадат тежки картечници, гранати, гранати, монтирани под цевта на самото оръжие, преносими противовъздушни и противотанкови оръдия, пускови устройства и ракетни системи с калибър до 100 мм. Към МОЛВ се отнасят и боеприпасите за тези оръжия, ръчни гранати, мини и експлозиви.

² Конкретно, това са Регионалният стандарт за микроразоръжаване 05.80 и Протоколи 1, 2 и 3 за изследване на МОЛВ.

Методология

Изследователският екип е използвал няколко различни метода за събиране на информация за изследването, включително национално представително изследване на общественото мнение, фокус-групи, дълбочинни интервюта и преглед на вторични източници.

- В продължение на няколко месеца бяха интервюирани четиридесет души. Между тях бяха служители от националните органи за контрол на МОЛВ към министерствата на отбраната, на икономиката, на вътрешните и на външните работи, представители на международни организации, както и журналисти и експерти от неправителствени организации, работещи в България (виж Приложение Ж).
- Бяха анализирани новинарски емисии на националните радиостанции и телевизии (БТВ, Нова телевизия и Българската национална телевизия) и материали, публикувани в национални ежедневници и седмичници. (виж Приложение З).
- Беше осъществено национално представително изследване сред 1251 респонденти (48,1 % жени и 51,9 % мъже) над 15-годишна възраст. За социологическото изследване бе използвана двустепенна произволна гнездова извадка от цялата съвкупност на пълнолетното българско население. (Въпросникът за изследването на общественото мнение, избрани таблици и файлове с данни са публикувани в интернет³).
- През периода 5 – 12 юли 2004 г. в страната бяха проведени дискусии с шест фокус-групи от специфични социални групи в градовете София, Варна, Казанлък, Кърджали и Гоце Делчев. (виж Приложение А).
- Бяха използвани и данни от официалната статистика на министерства, международни организации и Националния статистически институт.

³ Виж интернет страниците на Сейфъруърлд, <http://www.saferworld.org.uk/publications/europe_ebalkans.htm>, SEESAC, <<http://www.seesac.org/reports/surveys.htm>> или на Център за изследване на демокрацията, <<http://www.csd.bg/en/euro/arms.php>>.

1 Изследване на разпространението на малки оръжия

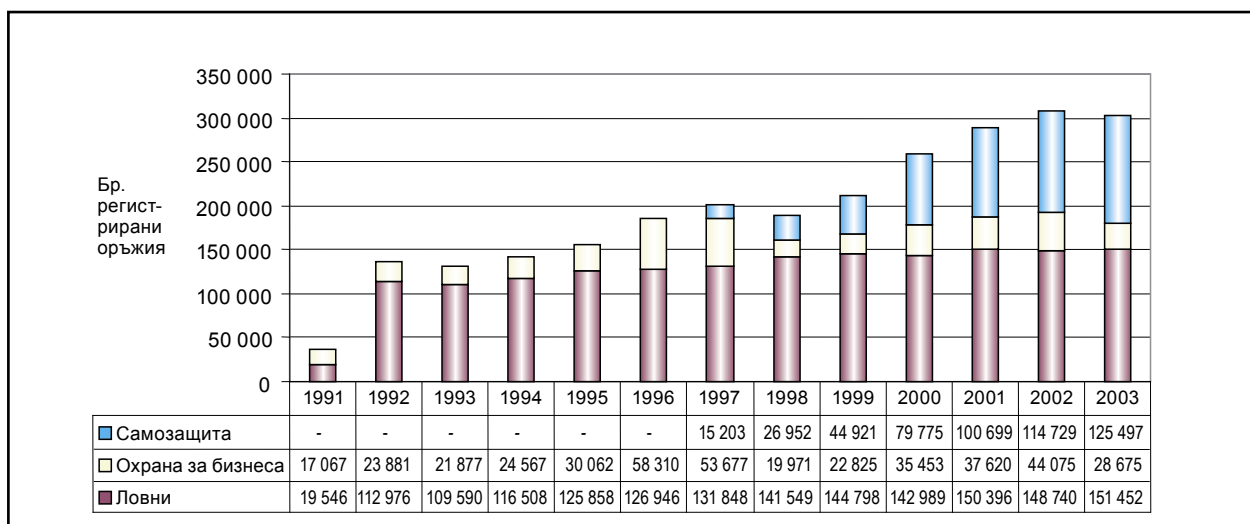
1.1 Законни оръжия

1.1.1 Огнестрелни оръжия сред гражданското население

Според данните на службата “Контрол над общоопасните средства” (служба “КОС”), която е звено на Дирекция Национална служба “Полиция” (ДНСП) и поддържа архив от данни на Министерството на вътрешните работи (МВР) за регистрираните граждански оръжия, броят на регистрираните към 31 декември 2003 г. оръжия е бил 305 624, разпределени между 249 882 граждани в цялата страна. Тези цифри поставят България на почти същото равнище като останалите източноевропейски страни, що се отнася до брой притежавани оръжия на глава от населението. Това равнище е резултат от една сравнително скорозна тенденция. До 1991 г. българските граждани, които притежаваха огнестрелно оръжие, бяха или ловци или спортисти, а наследената от комунистическото управление система за вътрешен оръжен контрол бе изключително строга. Хората, които разполагаха с оръжие бяха привилегирани членове на Комунистическата партия (особено “активните борци против фашизма и капитализма”) или отговорни служители от Министерството на отбраната (МО) и МВР. Гражданите притежаваха главно ловни пушки и мнозинството бяха законни. Незаконните оръжия бяха пушки, револвери, пистолети и автомати, останали от Първата и Втората световна война⁴.

По време на преходния период постепенно беше либерализиран режимът за притежаване на оръжие от гражданското население, като на определени категории граждани, например частните охранители, бе разрешено да притежават и носят оръжие. Графика 1 по-долу показва постепенното увеличение на броя на притежаваните оръжия след 1991 г. Първото значително нарастване става факт през 1992 г., когато правителството приема постановление за пререгистриране на всички огнестрелни оръжия на граждани⁵. Както се вижда, изпълнението на това постановление довежда до регистриране на близо 100 000 оръжия. През 1994 г. този процес на събиране и пререгистрация на оръжието се повтаря.

По това време вътрешният пазар на огнестрелно оръжие за граждани беше все още в процес на развитие и съществуваше практиката Министерството на вътрешните работи да предоставя на граждани оръжия под наем. На служителите на частни охранителни фирми и други, които можеха да докажат нужда от оръжие, полицията предлагаше 9-мм пистолети “Макаров”. Предлагаха се и 7,62-мм автомати “Калашников” на охранителни фирми за охрана на сгради извън населени места⁶.

Графика 1: Брой регистрирани оръжия в България.

Източник: Министерство на вътрешните работи, Национална служба “Полиция”.

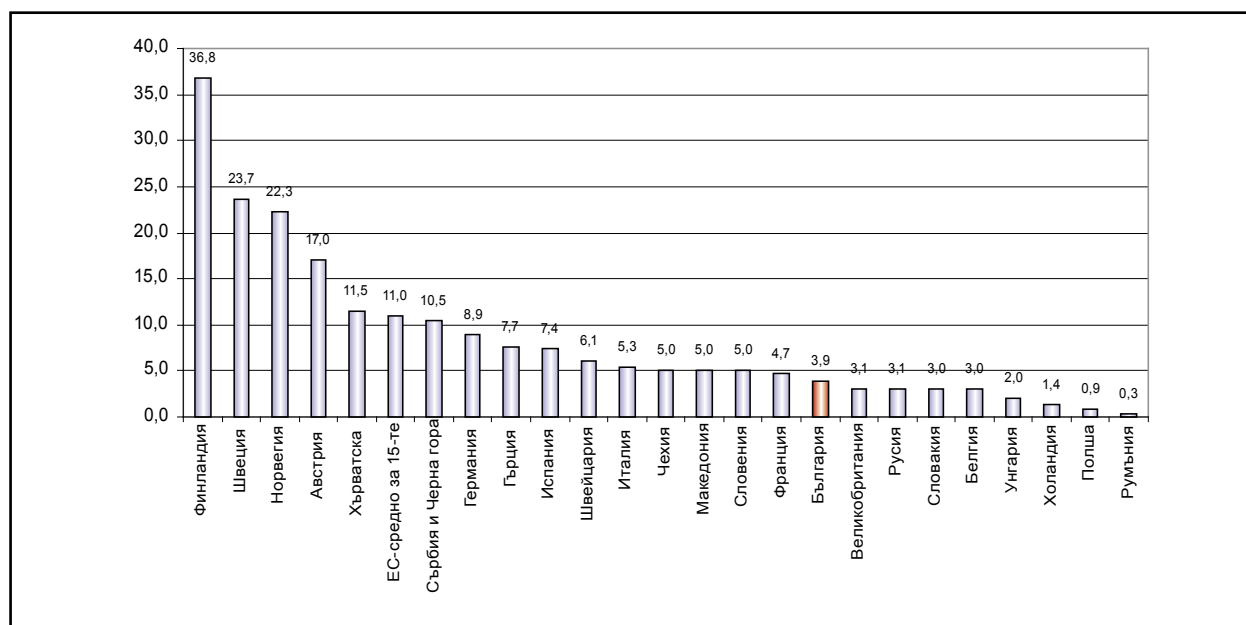
⁴ Интервю, Червенков, София, 21 юли 2004 г.

⁵ Решението изискваше и от страна на всички държавни институции да заявят броя на притежаваните от тях огнестрелни оръжия. Решение № 167 на Министерски съвет за пререгистриране на огнестрелното оръжие, ползвано от юридически и физически лица, 4 май 1992 г.

⁶ Заповед № 15 от 25 фев. 1997 г. на Министъра на вътрешните работи.

В края на 1996 г., с промени на тогава действащия закон, регулиращ притежанието на оръжие в рамките на страната, и конкретно на Правилника за приложение на закона за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпаси, на редовите граждани бе разрешено да носят оръжие за охрана на бизнеса си или като служители в частни охранителни фирми⁷. В крайна сметка този закон бе отменен и през ноември 1998 г. бе обнародван новият Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите (ЗКВВООБ), който за пръв път позволява притежанието на оръжие с цел самозащита⁸. След влизането в сила на този закон броят на регистрираните оръжия от граждани нараства в продължение на няколко години, като едва през 2002 г. се забелязва спад. Интервюираните представители на Служба “КОС” обясняват нарастването не само със засилващото се чувство за несигурност у гражданите през този период, но така също и с умножаването на частни охранителни фирми в отговор на тази несигурност. Това, от своя страна, довежда до повишено търсене на оръжия за самозащита, тъй като тези фирми наемат предимно лица, които вече притежават собствено оръжие⁹. Въпреки сравнително бързото покачване на броя на регистрираните през този период оръжия, сегашното равнище на притежание от 3,9 оръжия на 100 граждани в България е сходно с това на новоприсъединилите се към ЕС държави, но е далеч под средното за ЕС ниво от 11 оръжия на 100 души (Графика 2).

Графика 2: Регистрирани оръжия на 100 души¹⁰.

Молбата, отправена от изследователския екип към МВР да предостави разбивка на законно регистрираните оръжия по вид не бе удовлетворена¹¹. Все пак, може да се направи предположение, че по-голямата част от общо 145 816¹² оръжия, притежание на граждани, са пистолети “Макаров”, първо, защото мнозинството притежатели на оръжие – бивши военни и полицианти – са имали възможност да ги закупят на преференциални цени и второ, защото те се продават на сравнително ниска цена. Както става ясно от разговорите със собственици на оръжейни магазини, най-търсените марки леко стрелково оръжие са „Глок“, „СЗ“, „Берета“, „Браунинг“, „Валтер“, „Смит и Уесън“, и „Колт“.

От някои регистри, предоставени от Служба “КОС”, става ясно какво е разпределението на регистрираните в страната оръжия сред различните им притежатели (табл. 1).

⁷ Закон за изменение и допълнение на Закона за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите. Обн., ДВ бр. 79 от 17 септ. 1996 г.

⁸ ЗКВВООБ, обн., ДВ бр. 133 от 11 ноем. 1998 г. През септември 1999 г. бе публикуван и Правилник за приложение на Закона.

⁹ Тази практика се разрешава в чл. 14.4 от ЗКВВООБ. Тя е законна, при условие, че в охранявания обект се съхранява списък на използваните за охраната му оръжия. Интервю със служител на Служба “КОС”, 27 окт. 2003 г.

¹⁰ Източник: Изчисленията за България се основават на данни на Министерство на вътрешните работи, Национална служба “Полиция”. Останалите данни са с източник Изследването на малките оръжия (ИМО), 2003, с.64-65.

¹¹ В неофициален разговор бе обяснено, че такава информация би представлявала цяло “пазарно проучване”. Интервю, Гайдарски, 2 авг. 2004 г.

¹² Това е общият брой на оръжията, регистрирани от граждани, частни фирми и бивши офицери от МВР / МО.

ПРИТЕЖАТЕЛИ	БРОЙ ИЗДАДЕНИ РАЗРЕШИТЕЛНИ
Ловци	108 704
Бивши / настоящи служители на МО / МВР	64 002
Частни лица	57 625
Фирми	18 975
Членове на спортни асоциации	252
Колекционери (частни лица)	217
Колекционери (фирми / еднолични търговци)	59
Спортни асоциации	48
Общо	249 882

Таблица 1: Категории регистрирани притежатели (12.31.2003 г.)¹³.

ВИД ОРЪЖИЯ	ОБЩО РЕГИСТРИРАНИ ОРЪЖИЯ
Лекострелково оръжие за самозащита	145 816
Гладкоцевни ловни пушки	137 732
Гладкоцевни пушки (до 510 мм)	3 162
Нарезни ловни пушки	17 441
Оръжия за спортна стрелба / дадени като награди / колекционерски	12 428
Общо за гражданското население	316 579

Таблица 2: Категории регистрирани оръжия на граждани (2003 г.)¹⁴.

В България ловците са най-голямата група граждани, притежаваща оръжие. Дори преди 1989 г., когато се говореше, че е по-лесно да станеш член на Комунистическата партия, отколкото да получиш ловен билет, техният брой вече е десетки хиляди души. Към края на 1992 г. броят на ловните оръжия, регистрирани от частни лица достига 112 976. През следващите пет години броят на ловните оръжия остава относително непроменен. В края на 2003 г. Служба "КОС" е регистрирала 108 704 ловци, които притежават 151 452 ловни оръжия. Според сегашния закон един ловец може да притежава до 3 ловни пушки и до 50 патрона на пушка (или 200 патрона за гладкоцевна пушка)¹⁵. С нарастване на популателната способност на ловците през следващите години, делът на ловците, притежаващи повече от едно огнестрелно оръжие, може да се увеличи.

Следващата голяма група притежатели на огнестрелно оръжие – 64 002 лица – са настоящи или бивши служители на МО и МВР, много от които са офицери от въоръжените сили¹⁶. От тях 53 % притежават 64 079 оръжия. (като някои са с повече от едно оръжие). Освен това 57 625 обикновени граждани притежават 61 418 огнестрелни оръжия (в това число 1133 оръжия, получени като награда¹⁷ и 249 спортни оръжия). По-големият брой притежатели на оръжие, свързани с МО и МВР, се обуславя от факта, че системата за получаване на разрешително е по-облекчена за тях, а таксите за бившите и настоящи служители са по-малко на брой. Повечето от бившите военнослужещи и служители на МВР притежават 9-мм пистолети "Макаров", тъй като на тях им е разрешено при пенсиониране да закупят зачисленото им служебно оръжие или оръжие от ведомствени излишъци.

¹³ Източник: НСП, МВР.

¹⁴ Източник: НСП, МВР.

¹⁵ Правилник за прилагане на ЗКВВООБ, чл. 57.1.

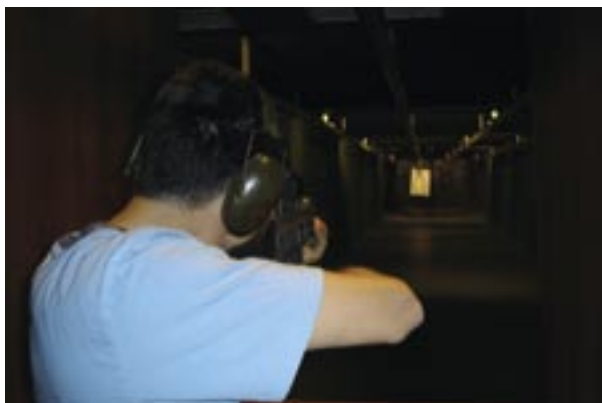
¹⁶ Тъй като според сегашния разрешителен режим съществува само една категория и за бившите и за настоящите полицейски служители, се получава преплитане на данните за настоящите служители на МВР / МО и чисто гражданските лица.

¹⁷ Офицерите от МВР или МО често са награждавани с оръжия като признание за изпълнение на служебния им дълг.

Друга категория притежатели на оръжие са юридически лица – еднолични търговци и фирми. По данни от декември 2003 г. общо 18 975 лица, работещи в 8 306 такива фирми, са притежавали законно 28 675 оръжия за охрана на бизнеса си. Не малка част от тези фирми предоставят охранителни услуги поради това, че през последното десетилетие частният охранителен бизнес се разрасна значително. През 2004 г. в България има около 3 000 частни охранителни компании, в които са заети близо 130 000 охранители¹⁸. Според изявление на представители на МВР гардовете, заети в частни охранителни фирми притежават общо около 90 000 оръжия.¹⁹ В България не е правено задълбочено изследване на практиките на тези фирми. Изглежда повечето охранители използват по време на работата си оръжието, което са регистрирали на свое име за лична употреба. Тази практика е изцяло законна и смяна на регистрацията на оръжието не се изисква. Може да се заключи, че повечето частни охранители използват пистолети “Макаров”, тъй като много от тях са бивши офицери от въоръжените сили и полицията.

Оръжейните магазини и стрелбищата също разполагат със значителен оръжеен запас. През 2004 г. в страната са регистрирани 279 оръжейни магазина и 67 стрелбища²⁰. За оценката на количеството оръжия, съхранявани в оръжейните магазини и стрелбищата, трябва да се вземе предвид факта, че такива заведения варират по размери от места като луксозния двуетажен оръжеен магазин на “ВИП Трейдинг” в София, разполагащ със стотици различни оръжия, до малки магазинчета в провинцията, където могат да се намерят не повече от няколко десетки вида оръжие.

Сейфъртурърлд. 2004.

Сейфъртурърлд. 2004.

Снимка 1. Център за изследване на демокрацията – научният сътрудник Филип Гунев пробва различни видове оръжие на стрелбището на “ВИП Трейдинг”, септември 2004 г.

Снимка 2. Магазинът на “ВИП Трейдинг” в София, един от най-добре заредените търговски обекти в страната.

Независимо от това, по най-скромните оценки би трябвало да се падат средно по около 150 стрелкови оръжия на магазин. Това дава основания за една приблизителна оценка от близо 40 350 оръжия на склад в оръжейните магазини. Ако се допусне, че в едно стрелбище средно има около 30 огнестрелни оръжия, това означава че в стрелбищата в страната има общо около 2 070 броя оръжия²¹.

В допълнение към споменатите по-горе групи, според регистрите на Служба “КОС” има около 8 000 оръжия, притежавани от 59 частни колекционери и 2 300 стрелкови оръжия, собственост на спортни клубове и спортисти²².

¹⁸ МВР, 5 авг. 2004 г. <http://press.mvr.bg/News/news040805_01.htm>.

¹⁹ Данни на МВР, цитирани във в. “Кеш”, 2004 г. Охранителните фирми редовно подават информация в МВР за броя на личния си състав и оръжието, а именно в Охранителна полиция.

²⁰ Данни на МВР.

²¹ Цифрата е получена след като изследователския екип посети и разговаря с персонала на няколко различни стрелбища в София през септември 2004 г.

²² Данни на Служба “КОС”, МВР.

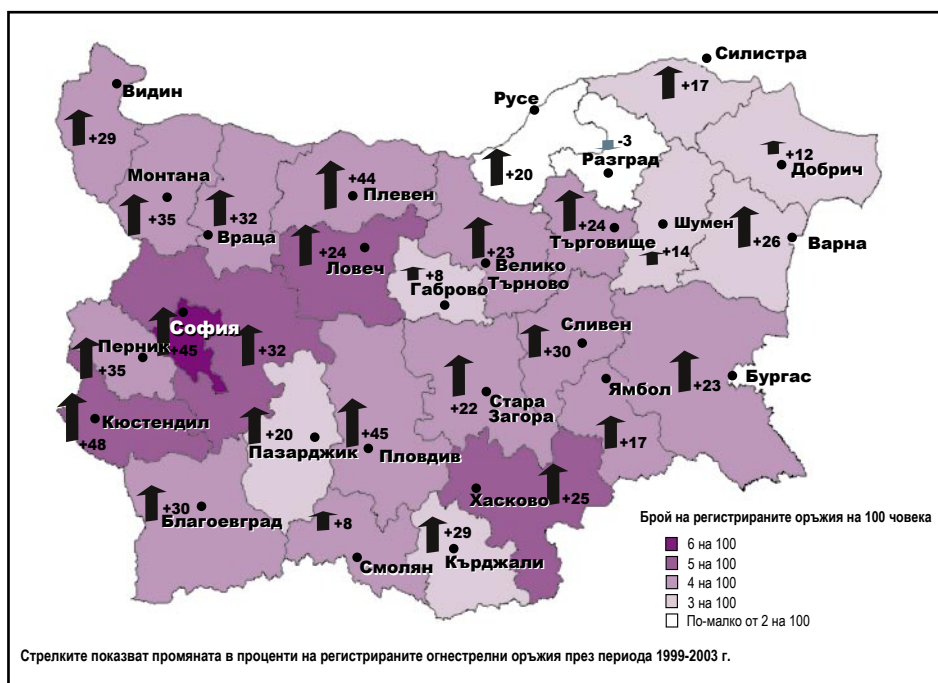
1.1.1.1 Разпределение на оръжията по области

Разпределението на огнестрелни оръжия сред граждански граждани в страната е подобно на разпределението на населението, с изключение на четири области. Това са София – град, където концентрацията на оръжие е най-голяма – на всеки 100 души население се падат 6 оръжия. Висока е концентрацията и в Хасково (на границата с Турция), Кюстендил (на границата с Македония) и в Ловеч, където на всеки 100 души се падат 5 регистрирани оръжия. Средно за страната се падат 3,8 оръжия на 100 души.

Това разпределение може да бъде обяснено по няколко начина. В София са концентрирани по-голямата част от бизнеса и правителствените институции, повечето от които се охраняват от частни охранителни фирми. Допълнителната концентрация на огнестрелно оръжие там може да бъде обяснен задоволително дори само с факта, че по данни на полицията от 1999 г. (преди частните охранителни фирми да започнат активно да наемат гардове, притежаващи оръжие) в столицата са се намирали 41% от всички охранители в страната. Друго възможно обяснение са по-високите приходи на населението в София (с около 26% в сравнение със средното за страната, според данни на Националния статистически институт (НСИ) за 2003 г.), което позволява на повече хора да си купят оръжие²³. Необходимо е да се отчете и по-високото ниво на престъпността в столицата, което е причина повече хора да се снабдяват с оръжие.

За другите три области, където има по-голям брой оръжия на 100 души – Кюстендил, Ловеч и Хасково, обяснение за това явление не бе открито нито в по-ниския брой откази за разрешителни, нито в ръста на престъпността, нито в по-големия брой ловджии в областта. Допълнително проучване може да даде обяснение за склонността на жителите на тези области да закупуват оръжие. В Графика 3 по-долу е показана промяната на нивото на притежаваното огнестрелно оръжие от 1999 г. насам.

През периода 1999-2003 г. най-голям ръст в броя на оръжия сред населението отбелязват София – град и Пловдив – най-вероятно това е свързано с по-активна охранителна дейност. В другите три области, където се забелязва голям ръст – Кюстендил, Благоевград и Перник нарастването най-вероятно е свързано с утежнената криминогенна обстановка там.

Графика 3: Огнестрелни оръжия на 100 души/изменение на броя на регистрираните огнестрелни оръжия за периода 1999-2003 г. в %²⁴.

Забележка: Картата отразява единствено разпространението на оръжие сред гражданското население, без държавни институции, отбранителните фирми, полицията и армията.

²³ НСИ, 2003 г. стр. 15.

²⁴ Източник: НСП, МВР.

1.1.1.2 Разпределение по етнически групи

Според официални данни (Графика 3), районите с преобладаващо етническо турско население, като Кърджали и Разград, са с една от най-ниските степени на разпространение на огнестрелно оръжие сред гражданското население (съответно 3 и 2 оръжия на 100 души). Този факт се обяснява с близкото минало. През 80-те години тогавашното правителство взема редица мерки и службите за сигурност изземват систематично оръжията и боеприпасите от населението в тези райони. Впоследствие, когато през 1992 г. е разрешено да се регистрират оръжия, останалите в тези райони оръжия са съвсем малко на брой.

Както показва социологическото проучване, от етническите българи 6,8% притежават огнестрелни оръжия, докато при етническите турци и ромите процентът е доста по-малък²⁵.

ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ	БРОЙ РЕСПОНДЕНТИ	ПРОЦЕНТ НА ПРИТЕЖАТЕЛИТЕ НА ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ
Българи	1 065	6,8%
Турци	91	1,1%
Българи-мюсюлмани	25	0%
Роми (цигани)	58	1,8%
Други	9	0%
Без отговор	3	0%
Общо	1 251	5,9%

Таблица 3: Етническа принадлежност на собствениците на огнестрелно оръжие.

Друга причина повечето турци да не притежават огнестрелни оръжия е може би това, че те живеят в малки градове и селски райони, където нивото на престъпността и по-ниско²⁶. Според изследването на общественото мнение 78,5% от притежаващите огнестрелно оръжие живеят в градове с население над 5000 души. Обратно, 67% от респондентите етнически турци живеят в общности с население по-малко от 5000 души. За съжаление броят на респондентите от ромски произход в това изследване на общественото мнение е твърде малък, за да позволи да се направи статистическа оценка за причините или географското разпределение на оръжия сред тази група, разпръсната в покрайнините на големите градове и селата из цялата страна.

Не бе регистриран нито един притежател на оръжие и сред помашкото население. Въпреки че е статистически достоверно в такава малка извадка от 25 човека да не попаднат притежатели на оръжие, със сигурност има българи-мюсюлмани, които притежават оръжие. Участниците във фокус-групата от Гоце Делчев, около който живее предимно мюсюлманско население, които бяха етнически българи, заявиха, че повечето помашки семейства притежават оръжие. Според тях, това се дължи на страха на помашката общност от репресии от страна на българите или на държавата. Бе добавено, че много от помаците се занимават с лов. Като се пренебрегнат националистически оцветените преувеличения, от тези твърдения би могло да се съди и за наличие на някакви оръжия у помашкото население.

1.1.2 Въоръжени сили и Министерство на отбраната

Официална информация, отнасяща се до броя на МОЛВ във въоръжените сили и в МО липсва²⁷. Въпреки това, запасите им от МОЛВ могат да бъдат изчислени, като се вземат предвид някои други, публично известни данни като броят на личния състав на армията.

²⁵ Тъй като извадката на лица от етническите малцинства е сравнително малка, тези цифри очертават само тенденцията и нямат статистическа стойност.

²⁶ 78,5 % от всички притежатели на огнестрелно оръжие в страната са жители на градове с население над 5 000 души, но следвайки географското разпределение на етническото турско население, 67 % от респондентите в социологическото изследване, които са от турски произход и притежават оръжие, живеят в места с население под 5 000 души.

²⁷ Както отбеляза служител на МО, такава преценка за наличните МОЛВ може да бъде направена на място в самите складове от чуждестранни експерти от страни, склонни да финансират унищожаването на излишното оръжие. Бележки на г-н Йордан Божилов от Управление "Международни организации и контрол над въоръженията" на МО по време на семинар по въпросите на МОЛВ и ограничаването на тяхното разпространение, организиран от Българския червен кръст, 3-4 ноември 2004 г., София.

През 2004 г. въоръжените сили на България наброяват 100 000 души, в които влизат 55 000 резервисти (виж по-подробно Таблица 4). Всички офицери на действителна военна служба са въоръжени с пистолети, а 10% от тях и с автомати. Що се отнася до младшите офицери – 1/3 от тях са въоръжени с автомати, а 2/3 – с пистолети. На всеки войник е зачислен автомат. Съотношението между броя на офицерите и войниците, както и на използваните от тях оръжия е същото и за контингента (55 000 души) от резерва. Армията разполага и с още 10% оръжия в запас за замяна на излезлите от строя. Като се вземат предвид тези цифри, може да се каже, че използваните стрелкови оръжия са 116 468. Според специалисти от МО освен тези стрелкови оръжия съществува и военновременен резерв от около 180 000 броя. Така общата цифра на годните стрелкови оръжия (без да се включват определените като излишъци) може да се оцени на близо 300 000 броя²⁸.

Смята се, че понастоящем излишъците от МОЛВ са около 200 000, като очакванията са те да нараснат, предвид поетия от България ангажимент пред НАТО да продължи да намалява личния състав на армията²⁹. Изследователският екип не успя да получи официална информация относно точния брой и видове излишни МОЛВ, тъй като тя е класифицирана.

Състоянието на определените за излишни оръжия зависи от продължителността на тяхната предишна употреба. Според доклад на външен консултант, отговарял за прегледа на състоянието на излишното въоръжение в МО по проект за унищожаване на излишъци, финансиран от Програмата за развитие на ООН (ПРООН), състоянието на останалото излишно въоръжение е добро³⁰. От това следва, че докато има големи запаси от годно за употреба оръжие, ще съществува и привлекателната възможност за продажбата им на международния пазар. В миналото българското правителство винаги е търсило пътища за износ на излишното въоръжение на страната³¹. Трябва да се отбележи, обаче, че България е поела политически ангажимент към Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) да унищожава излишъците от оръжие като предпочитан начин за тяхното снемане от въоръжение³².

Складовите запаси от боеприпаси на страната сега са около 160 000 тона, 80 000 от които са определени като излишъци, които трябва да бъдат унищожени в рамките на националната програма за унищожаване на излишни боеприпаси³³. Излишъците от боеприпаси за лекострелково оръжие и леко въоръжение са около 21 000 тона (Приложение В).

1.1.3 Полиция и МВР

Национална служба "Полиция" и другите служби към МВР също притежават голям набор от МОЛВ. Точната цифра на служещите в полицията и МВР е класифицирана информация. Независимо от това има редица публични изявления на ръководни кадри на МВР, според които в МВР служат около 60 000 души, между които и няколко хиляди служители на чисто административни длъжности³⁴. Що се отнася до броя на оръжията, притежание на полицията, има различни версии (напр. в едно изявление се твърди, че съставът на полицията е 27 000 – 30 000 души, което предполага и поне толкова оръжия³⁵, докато в други публични изказвания се говори за "20 000 сержанти и офицери, които най-вероятно притежават около 22 000 броя лично и професионално огнестрелно оръжие"³⁶). Разликата в двете оценки за броя на личния състав може би се дължи на административните длъжности, които вероятно са между 7 000 и 10 000. Всички полицаи са въоръжени с пистолет за изпълнение на рутинните си задължения, а за специални операции или за военно положение им е зачислен и автомат³⁷.

²⁸ В разговор с ръководни кадри от МО се потвърди, че оценките са правдоподобни. София, 23 септември 2004 г.

²⁹ Интервюта с ръководни кадри от МО, 14 септември 2004 г.

³⁰ Чуждестранният консултант, контролирал унищожението на 4 500 автомата АК-74 и различни по вид боеприпаси, определени за излишни от МО, коментира, че подобрите за унищожение оръжия са били в добро състояние. С достатъчно основание би могло да се предположи, че и останалите излишъци са в не по-лошо състояние, тъй като би било необичайно да бъдат избрани за унищожение по-добре поддържаните оръжия и да се запазят по-некачествените. Виж: Munro I, 'Ammunition Consultant After Action Report References: UNDP PROJECT BUL/02/H12/1X/34SSA no. 2003-005-POG'.

³¹ България: парите говорят – оръжейни сделки с нарушители на правата на човека. Хюман райтс уоч, април 1999, том 11, бр. 4.

³² Според Документа по малките оръжия и леки въоръжения на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), приет на 308-мото пленарно заседание на Форума за сътрудничество в сигурността на ОССЕ на 24 ноември, 2000 г. FSC.DOC/1/00.

³³ От 30 ноември до 3 декември, 2004 г. съвместна делегация на SEESAC и ГСОК посети ЦСБСП с цел оценка на целесъобразността на евентуален проект за унищожаване на оръжие. Представителите на МО заявиха пред делегацията, че могат да бъдат унищожени до 80 000 тона боеприпаси. Интервю с Уилкинсън, 3 декември 2004 г.

³⁴ Българска национална телевизия, 5 юли 2004 г.

³⁵ Българска национална телевизия, 20 май 2002 г.; Новинар, 27 септември 2003 г.

³⁶ Труд, 28 март 2003 г.

³⁷ Интервю със служител на МВР, 6 октомври 2004 г.

Според интервюирани от системата на МВР ведомството разполага с близо десет процента запас и от двата вида оръжие³⁸. Това означава, че само Национална служба "Полиция" разполага с около 22 000 пистолета и 22 000 автомата "Калашников". МВР съхранява и определен брой оръжия за предоставяне на частни лица и фирми, както и резерв от стари или снети от въоръжение оръжия, но изследователският екип не успя да получи достоверна информация за какъв точно брой става дума при тях.

Оръжейните запаси на полицията се съхраняват в складове, собственост на 188-те районни полицейски управления. В районните полицейски управления се съхраняват временно и заловените по време на оперативни действия оръжия, били те притежание на престъпници или на редови граждани, чиито разрешителни са изтекли. Те се оставят на съхранени в РПУ, докато бъдат преместени в складовете за по-дълъг период. В случай че следствието го налага, тези оръжия могат да бъдат предадени на други служби, като например съда или Научноизследователският институт по криминалистика и криминология към МВР. Въпреки опитите на екипа да научи колко такива оръжия се съхраняват в НСП към момента, такава информация не бе получена. Вероятно, обаче, става дума за малък брой оръжия, тъй като МВР е в правото си, както да продаде, така и да унищожи тези оръжия (притежаваната от МВР фирма "Безконтактни мултиплексорни вериги" например разполага с верига от оръжейни магазини и лиценз за търговия с оръжие). В постановление на Министерски съвет от септември 2004 г., Дирекция „Материално–техническо осигуряване и социално обслужване“ на МВР се задължава на 1-ви януари всяка година да представя на министъра на вътрешните работи пълен списък на излишното въоръжение и боеприпаси. Според тези разпоредби, след като министърът одобри този списък, се сформира комисия, която определя цените на оръжията, определени за продажба³⁹. При последната известна такава разпродажба на 31 март 2004 г., МВР е продало 705 оръжия, конфискувани от служители на митниците и МВР⁴⁰. Поради това може да се заключи, че средногодишният брой на конфискуваните и задържани оръжия в МВР е близък до средногодишния брой на конфискувани нелегални оръжия, т.е. около 1 200.

В процеса на реформите в МВР, някои служби, като Национална служба „Жандармерия“ или Национална служба „Гранична полиция“ (НСГП), промениха оръжейния си арсенал, така че да отговаря на полицейските им функции. Така например, в процеса на трансформация на Гранични войски в НСГП, някои МОЛВ, като тежките картечници, бяха снети от въоръжение.

Малко по-трудно е да се оценят наличностите от МОЛВ в другите служби на МВР, понеже в някои случаи (напр. Национална служба "Сигурност" (НСС)) информацията за броя на личния състав е секретна. Цифрите в таблица 4 се базират на експертни оценки на екипа и на официални данни. Според интервюирани служители на МВР, в изчисленията са взети предвид и приблизително 10% оръжейни запаси. В таблица 4 общият брой на МОЛВ във всички служби на МВР е изчислен приблизително около 94 000.

1.1.4 Други правителствени служби

Широк кръг от други групи държавни служители също притежават огнестрелни оръжия. Това са митничари, горски стражари, надзиратели в затвори, служители от служба "Охрана" на Министерството на правосъдието, строителни инспектори, инспектори в Министерството на земеделието, ж.п. инспектори и пътни полицаи. Пълният им списък е поместен в Таблица 4.

Една от важните служби в този списък е Национална служба "Охрана" (НСО), която отговаря за охраната на президента, министър-председателя, както и на ръководещите други правителствени, съдебни и законодателни органи. В НСО работят около 1000 души, повечето от които са всъщност шофьори, въоръжени с поне един пистолет, но има и около двеста бодигарда, разполагащи с повече от един пистолет и различни автоматични оръжия⁴¹. Броят на оръжията в таблицата за тази служба се основава на предположението, че всеки служител има поне един пистолет и един автомат или някакво автоматично оръжие. Взет е предвид и допълнителният резерв от 10 %.

³⁸ Пак там.

³⁹ В Постановлението са определени и нови стандарти за съхранение на оръжието. Труд, 24 септември 2004 г.

⁴⁰ 24 Часа, 1 април 2004.

⁴¹ Интервю с бивш ръководен служител от Националната служба "Охрана", 19 юни 2004 г.

	ПРИБЛИЗИ ТЕЛНА ЧИСЛЕНОСТ	ПРИБЛИЗИ ТЕЛЕН БРОЙ ПИСТОЛЕТИ	ПРИБЛИЗИ ТЕЛЕН БРОЙ АВТОМАТИ	ПРИБЛИЗИ ТЕЛЕН БРОЙ РАЗНИ ОРЪЖИЯ	ОБЩО
Армия и Министерство на отбраната					
Кадрови офицери	7 582	7 582	758		
Кадрови младши офицери	11 396	7 521	3 761		
Войници	23 221	2 322	23 221		
Офицери от резерва	9 882	9 882	988		
Младши офицери от резерва	14 853	9 803	4 901		
Войници от резерва	30 265	3 027	30 265		
Други офицери от МО	1 849	1 479	370		
Други младши офицери от МО	924	610	305		
<i>Всичко</i>		42 226	64 569		
Запаси (10%)		4 162	6 426		
<i>Общо</i>		46 388	70 995		
Други военновременни запаси				180 000	
Излишно въоръжение				200 000	
Леко въоръжение в армията				6 713	
Общо за въоръжените сили		46 388	70 995	386 713	504 096
Министерство на вътрешните работи					
Национална служба "Сигурност"	4 000*	2 000	2 000		
Национална служба „Борба с организираната престъпност“	2 000*	1 000	1 000		
Национална служба "Полиция"	27000	29 700	29 700		
Национална служба "Полиция" (конфискувани)				1 200	
Национална служба „Гранична полиция“	8 162	8 978	8 978		
Национална служба "Жандармерия"	2 000	2 200	2 200		
Национална служба „Пожарна и аварийна безопасност“	5 000*	5 500			
Общо за МВР		49 378	43 878	1 200	94 456
Други служби					
Агенция "Митници"	3 147-4 000	500			
Горски стражари	2 800			550	
Главна дирекция "Изпълнение на наказанията"	5 850	6 435			
Главна дирекция "Охрана", Министерство на правосъдието	900	990			
Национална служба "Охрана"	1 000	1 100	1 100		
Общо за службите		9 025	1 100	550	10 675
Гражданско население (към 31 декември, 2003 г.)					
За самоотбрана				125 497	
За лов				151 452	
На юридически лица (включително частни охранителни фирми)				28 675	
Други (спортни, колекционерски)				10 314	
Оръжейни магазини	269 (x 150)			40 350	
Стрелбища	69 (x 30)			2 070	
Незаконни оръжия (по-ниска оценка)				93 206	
Общо за гражданското население				451 564	451 564
Общо за страната					1 060 791

Таблица 4: Разпределение на оръжейните запаси по служби.

Забележка: За въоръжените сили, броят на оръжията (колони три и четири) е изчислен въз основа на наличните данни за въоръжения личен състав (виж текста за обяснение на използваните мултипликатори). * = Приблизителен класифициран брой на личния състав.

Подробно описание на видовете оръжие в българските сили за сигурност е дадено в Приложение В.

1.2 Незаконно разпространение на МОЛВ

1.2.1 Брой на незаконните МОЛВ

Редовността, с която полицията продължава да конфискува незаконни оръжия, е признак за продължаващото наличие на такива оръжия в страната. Според оперативната статистика за последните пет години средният годишен брой на конфискуваните незаконни огнестрелни оръжия е 1 212.

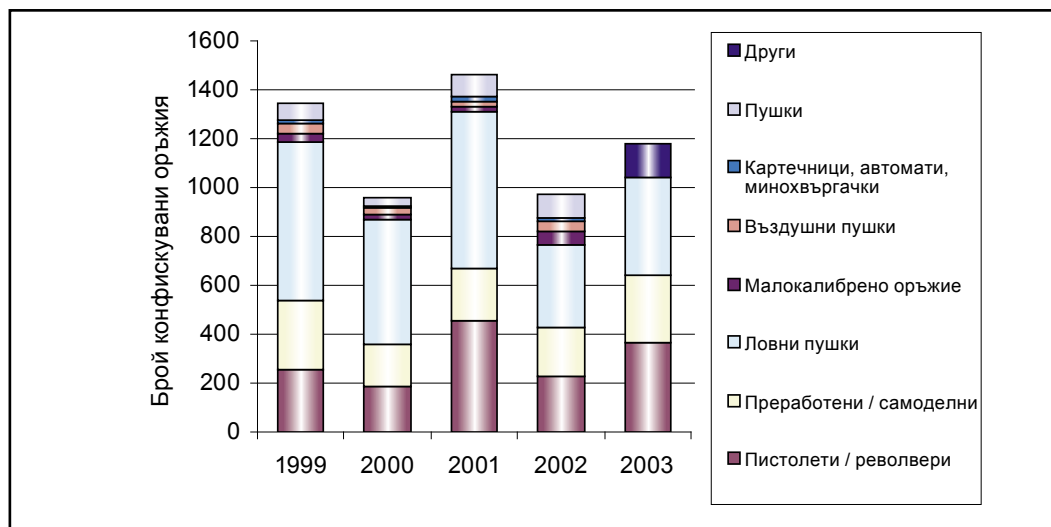
Година	1999	2000	2001	2002	2003	Средно
Конфискувани огнестрелни оръжия	1 346	958	1 458	1 074	1 224	1 212
Огнестрелни оръжия, обявени като откраднати	136	210	219	240	237	208
Общо	1 482	1 168	1 677	1 314	1 461	1 420

Таблица 5: Оръжия, конфискувани от службите за сигурност или за чиято кражба е сигнализирано в полицията (1999-2003)⁴².

Забележка: Данните в табл. 5 са общ брой за всички служби в структурата на МВР. Конфискуваните от Агенция "Митници" не са взети под внимание, тъй като се дублират от части с данните на Гранична полиция).

* Забележка: Данните за 2003 г. са обобщени по различна от предишните години методология.

Данните на КОС дават представа и за видовете незаконно оръжие, които са в обръщение в страната и най-вече за предпочитаните от престъпниците оръжия:

Графика 4: Видове конфискувано незаконно оръжие (1999 – 2003)⁴³.

За да изчисли броят на наличното в страната незаконно оръжие, екипът анализира няколко различни източника на информация. Те включват наличните полицейски данни за иззети незаконни оръжия и използването на незаконни оръжия при извършване на самоубийства. Оценките на някои експерти също бяха взети предвид, но те бяха доста разнопосочни.

Въз основа на екстраполация от годишните данни за иззети незаконни оръжия, МВР заключава, че „вероятният потенциал на незаконния пазар на МОЛВ е до 40 000 единици, за 5-годишния период, за който се отнася изследването.“⁴⁴ Представители на различни институции, обаче, са изказвали неофициални мнения по

⁴² Източник: МВР, НСП и НСБОП .

⁴³ Източник: МВР, НСП.

⁴⁴ Тези изчисления се базират на следния анализ. Предполага се че 1400 оръжия, които се конфискуват ежегодно, представляват 20% от общия брой оръжия – около 7000, предлагани на черния пазар. За незаконно изнесеното се предполага, че е около 1000 броя годишно, тъй като около 100 единици българско оръжие се изземва в други Европейски страни, а на границата се залавят едва около 10%. Така общият брой за година е около 8000 или около 40 000 за 5 години. (Източник: Писмо на МВР до Центъра за изследване на демокрацията, от 15 февруари 2005 г.)

въпроса. Според народната представителка ген. майор Нонка Матова в страната има около 1 млн. незаконни МОЛВ. Според нея преди 1989 г. спортните и стрелковите клубове, а така също и Организацията за съдействие на отбраната (ОСО) са разпределяли различни видове стрелкови оръжия, без да има особена отчетност при кого остават тези оръжия⁴⁵. Според представител на гранична полиция последната оценка не е правилна, тъй като „загубването“ на спортни оръжия става през 1968 г. с ликвидирането на ДОСО (Доброволна организация за съдействие на отбраната). След 1974 г. се въвежда строг контрол над бойното и спортно оръжие, както и след „възродителния процес“ през 1984 г.⁴⁶ По оценка на служител на гранична полиция с дългогодишен опит в служба „КОС“ броят на незаконните МОЛВ в страната също е около 1 млн⁴⁷. Тези коментари са ценни доколкото предават различни гледни точки на експерти с интерес към темата за контрол над МОЛВ. Към тях трябва да се подхожда внимателно, тъй като те не са плод на систематизирани изчисления, а по-скоро на мнение.

Екипът приема по-горе описаните оценки на МВР за реалистични, но те се отнасят само към активния черен пазар на нелегални оръжия. Тези оценки не включват оръжия, за които е много малко вероятно въобще да бъдат предложени на този пазар, като например останали оръжия от Втората световна война или ловджийски пушки по селата. Академични разработки върху престъпления и самоубийства с огнестрелно оръжие показват, че съществува силна зависимост между самоубийствата с огнестрелно оръжие и броя на оръжието сред населението⁴⁸. Така, колкото по-голям е броят на самоубийствата с огнестрелно оръжие в дадена страна, толкова повече домакинства притежават поне едно огнестрелно оръжие⁴⁹. За да се изясни дали конкретното самоубийство е извършено със законно или незаконно оръжие, трябва да бъде направена справка с оперативната полицейска статистика. Подобни данни за законните/незаконни оръжия, използвани при самоубийство, са налице в България единствено за 2003 г. През тази конкретна година са извършени 42 самоубийства със законни оръжия (или 62,69 % от общия им брой) и 25 с незаконни (37,31 %). Ако се допусне, че вероятността едно самоубийство да бъде извършено със законно оръжие е същата, както и с незаконно, това би означавало, че около 37 % от оръжията, с които разполагат домакинствата са незаконни. По практически съображения, повечето самоубийства (около 80 %) се извършват с пистолети⁵⁰. Според регистрите на Служба „КОС“, в края на 2003 г. регистрираните от граждани пистолети са 145 816. Ако горните разсъждения са основателни, тогава би трябвало официалната статистика за 2003 г. да е регистрирала едва 62,69 % от всички налични пистолети в страната. В такъв случай, реалният им брой би бил 231 908, в които влизат 86 782 законно притежавани оръжия. В Таблица 6 са показани минимални, максимални и усреднени вероятни стойности за незаконните пистолети⁵¹.

	ВЕРОЯТЕН БР. НЕЗАКОННИ ПИСТОЛЕТИ (СР.)	ПРОЦЕНТ	ВЕРОЯТЕН БР. НЕЗАКОННИ ПИСТОЛЕТИ (МИН.)	ПРОЦЕНТ	ВЕРОЯТЕН БР. НЕЗАКОННИ ПИСТОЛЕТИ (МАКС.)	ПРОЦЕНТ
Законни пистолети	(145 816)	62,69 %	(145 816)	74,34 %	(145 816)	51,04 %
Незаконни пистолети	86 782	37,31%	50 331	25,66 %	139 874	48,96 %
Общо	232 598	100 %	196 147	100 %	285 690	100 %

Таблица 6: Вероятен брой на незаконните пистолети на базата на регистрирания от статистиката брой самоубийства за 2003 г.

⁴⁵ Интервю, Матова, 2004 г. ОСО представляваше широка мрежа от спортни клубове и стрелбища в цялата страна, в които се развиваха дейности и спортове с евентуална полза за въоръжените сили в случай на извънредно положение.

⁴⁶ Интервю, Стоянов, 2004 г.

⁴⁷ Интервю, Пърлев, 2004 г.

⁴⁸ Killias et al, 2001.

⁴⁹ Делът на самоубийствата и начините на самоубийство са най-различни по целия свят, но фактът че се наблюдава зависимост между самоубийствата с оръжие и нивото на притежание на оръжие подсказва, че е възможно същата връзка между двата фактора да съществува и в България.

⁵⁰ Пистолетите са най-употребяваното оръжие във всички престъпления и насилствени деяния, при които се използва огнестрелно оръжие, като едно изследване посочва дял от 80 %. Виж: Cook, 1991.

⁵¹ При произволна извадка за леснота на изчисленията и в рамките на 95 %-ния интервал на сигурност, стойността 62,69 може да варира с +/- 11,65 %.

Освен незаконните пистолети, в страната има и други видове нерегистрирани оръжия, например ловни пушки. Полицейската статистика за различните видове конфискувано оръжие е добра основа за изчисляване на броя на съществуващите оръжия. В Таблица 7 са показани конфискуваните от полицията оръжия по видове през 2003 г. и чрез екстраполация е изчислен общият брой незаконни оръжия в обръщение за страната.

ВИД ОРЪЖИЕ	БРОЙ ЗАЛОВЕНИ ОРЪЖИЯ (2003)	процент на ВИДа от всички конфискувани оръжия	ВЕРОЯТЕН БР. НЕЗАКОННИ ОРЪЖИЯ (мин.)	ВЕРОЯТЕН БР. НЕЗАКОННИ ОРЪЖИЯ (макс.)	ВЕРОЯТЕН БР. НЕЗАКОННИ ОРЪЖИЯ (ср.)
Всички видове пистолети*	639	54%	50 331	139 874	86 782
Гладкоцевно огнестрелно оръжие	440	37%	34 486	95 840	59 462
Нарезни ловни пушки	65	6%	5 592	15 542	9 642
Други	36	3%	2 796	7 771	4 821
Общо	1 180	100%	93 206	259 026	160 707

Таблица 7: Вероятен общ брой на всички видове незаконни оръжия на базата на конфискуваните от полицията оръжия през 2003 г.

Забележка: * Тъй като повечето конфискувани преработени оръжия са пистолети, изчисленията са направени за една обща категория "всички видове пистолети", където, освен пистолетите и револверите (31 %), са включени и преработените и ръчно изработени оръжия, заловени през 2003 г. (които са 23 % от всички конфискувани оръжия).

На базата на тези изчисления изследователският екип прави заключението, че в момента в България има между 93 206 и 259 026 незаконни МОЛВ, като средната стойност на тези количества е 160 707. Важно е да се подчертае, че методът има няколко сериозни недостатъка и към него трябва да се подхожда предпазливо. Първо, делът на самоубийствата с използване на незаконни оръжия варира през отделните години и може да се окаже, че броят им през 2003 г. не е показателен. Второ, може би има основания за съмнение доколко от полицейската статистика за конфискувани оръжия могат да се правят изводи за разпространението на нерегистрирани оръжия сред населението като цяло, понеже има една категория от иначе спазващи закона български граждани, чието незаконно-притежавано оръжие много рядко влиза в полицейската статистика. Други възможни отклонения са свързани с това, че притежателите на законно оръжие вероятно влагат повече старание в правилното им съхранение (според законовите изисквания) и това прави достъпът до тях от други членове на семейството по-труден. В бъдеще могат да се направят и по-точни оценки, в случай, че НСП продължи да регистрира дела на незаконните оръжия, използвани при самоубийство. Би могъл да се създаде и алтернативен метод за изчисляване на незаконните оръжия в обръщение, ако Служба "КОС" включи в годишната статистика на конфискуваните оръжия и откраднатите оръжия, заловени от полицията⁵².

1.2.2 Разпространение на незаконните МОЛВ

Според изследването на общественото мнение и фокус-групите най-разпространеното разбиране е, че в големите градове като София и Пловдив и в районите, където се произвеждат стрелкови оръжия, като Стара Загора, има повече незаконни огнестрелни оръжия. (виж раздел 3.6). Има и по-добър начин да се оцени насищането с незаконни оръжия, предвид това, че в оперативната статистика се дават данни за конфискуваните незаконни оръжия и роя на кражбите по области.

Снимка 3:
На 28 януари 2004 г. при полицейска акция срещу нарко-дилъри в столичния квартал "Надежда" е арестуван 48-годишен мъж. В апартамента му са открити наркотици, фалшиви документи, два пистолета и боеприпаси за автоматично оръжие. От намерени в апартамента документи става ясно, че мъжът е продал две тежки картучници, четири пистолета със заглушители, РПГ, пушка с оптичен мерник и пластични експлозиви.

Пресцентър на МВР, 2004.

⁵² За съжаление, полицията не поддържа статистика за това колко от оръжията, обявени за откраднати, впоследствие са възстановени при конфискация. Интервю, Василев, 2004 г.

Ако се приеме, че данните за иззети и откраднати оръжия са добър показател за наличието на нелегални оръжия в дадена област, може да се заключи, че областите с най-голяма концентрация на незаконни оръжия на 10,000 души население, са Враца, Хасково, Шумен и Плевен. Няколко други области (вж. графика 5) също имат близо 3 иззети/откраднати незаконни оръжия на 10 000 души. За области като Хасково или Монтана, може да се предполага, че част от незаконните оръжия са свързани с трансграничната престъпност. За Стара Загора може да се допусне, че концентрацията е свързана със нелегална търговия и производство от около Казанлък. За да се обяснят причините за високи концентрации в другите области са нужни повече изследвания. Едно възможно обяснение е по-ефективните действия на полицията в тези области.

В повечето области, кражбите и иззетите нерегистрирани оръжия намалява през периода 1999-2003 г. От една страна, това може да е индикатор за намаляващия брой на нелегални оръжия в страната. От друга страна, по-задълбочени изследвания биха установили причините за нарастванията в някои от областите. Точни изводи могат да бъдат направени едва след като бъдат изследвани и сравнени полицейските практики в различните региони. Ръстът на кражбите и иззетите незаконни оръжия в София може би се един от факторите зад общественото мнение, че в столицата има много незаконни оръжия.

Графика 5: Среден брой на конфискуваните и откраднати оръжия на 10 000 души (1999-2003 г.)⁵³

Забележка: За всяка община броят на обявените за откраднати оръжия е прибавен към броя на конфискуваните от службите за сигурност и сумата е разделена на пет, за да се получи средната годишна стойност.

Търсенето на незаконни оръжия в България се определя от няколко фактора, първият и най-важен от които е нуждата на престъпния свят от такива оръжия. Докато пистолети се търсят от всички криминално проявени, организирани престъпни групи използват сравнително по-често автомати "Калашников" или снайперски пушки, както се вижда при няколкото показни разстрела през последните две години (виж карето "Разстрели на престъпни босове").

Вторият стимул за нелегална търговия и особено за нелегално производство на стрелкови оръжия, е черният пазар, създаден от престъпните групи в Западна Европа или в съседните страни, което личи от конфискациите от полицията или митническите власти в целия регион. Финансовият стимул на българските нелегални производители е особено силен, когато има чуждестранни клиенти (виж Таблица 8).

Третият, но не толкова силен стимул, са ловците, търсещи евтини огнестрелни оръжия. Те продължават да фигурират в статистиката за конфискациите, въпреки неголемия си брой.

Накрая, съществува неголямо търсене от граждани, които не са успели да получат разрешително. Социологическото проучване и дискусиите на фокус-групите показват, че представата за непрекъснато нарастваща престъпност и ниската ефективност на полицията са основните причини за това търсене.

⁵³ Източник: МВР, НСП.

Разстрели на престъпни босове⁵⁴.

- На 5 юни 2004 г. двама наемни убийци, преоблечени като свещеници, нахлуват във фойето на кафене “Арт деко” в София, където убиват двама и раняват тежко трима души; за всички се смята, че са били свързани с незаконна търговия на наркотици.
- На 30 юли 2004 г., убийци, въоръжени с поне седем различни вида оръжие, включително автомати, убиват шестима и раняват двама души в софийския ресторант “Славия”. Смята се, че жертвите са част от мрежа за разпространение на наркотици, както и редица други незаконни дейности.

Някои цивилни лица, на които е отказано разрешително, понякога се снабдяват с газови пистолети, които по-късно преработват в огнестрелни⁵⁵. Въпреки това, приносът на тази група към търсенето на нелегалния пазар не бива да се надценява, понеже отказите за разрешителни са сравнително малко. Според Служба “КОС” през 2003 г. средно за страната делът на отказаните разрешително от общия брой молби е 5 % за ловно оръжие и 11 % за пистолети за самозащита. От фокус-групите стана ясно, че някои граждани, на които е отказано разрешително, се опитват да го получат, като подкупват съответните длъжностни лица (виж раздел 3.2).

Незаконните оръжия в България са по-скъпи от законните (виж Таблица 8). Конкретните цени на незаконните оръжия се определят от няколко фактора, между които са видът оръжие и броят на посредниците в конкретната сделка⁵⁶. Най-евтино е да се закупи преработен газов пистолет. След като се модифицират, тези оръжия се продават на черния пазар на цена от около 150-210 евро, а ако бъдат изнесени в Гърция или Испания, там може да се продадат и за над 500 евро. Произведените в България оръжия, които са откраднати от наличностите в армията или в МВР (напр. пистолети “Макаров”) струват около 200 евро. Автоматите “Калашников”, независимо от това дали са откраднати от военен склад или сглобени с крадени от завод части, се продават за над 350 евро. На черния пазар се продават и редица други оръжия, но техните цени са обикновено по-високи и зависят от модела (например пистолетите “Берета” и “Глок” са 3-4 пъти по-скъпи от “Макаров”).

Марки огнестрелни оръжия	Складова/заводска цена (евро)	ЦЕНА НА ЧЕРНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ (ЕВРО)
8-мм Газов пистолет Иж-79-8 “Макаров”	110	150-210 (за модифициран)
9-мм пистолет “Макаров” (произведен в “Арсенал”, България)	85-100	200
Автомат “Калашников”	100-150	350

Таблица 8: Цени на оръжията на черния пазар⁵⁷.

1.2.3 Източници на незаконни МОЛВ

Няколко различни източници снабдяват пазара на незаконни оръжия:

- Кражби от частни лица.
- Кражби от военни подразделения.
- Кражби от военни заводи.
- Нелегално производство и преправяне от бивши специалисти от предприятия на отбранителната или металургичната промишленост.
- Контрабанден внос от чужбина.

⁵⁴ Източници: Сега, 5 юни 2004 г.; и Труд, 31 юли 2004 г.

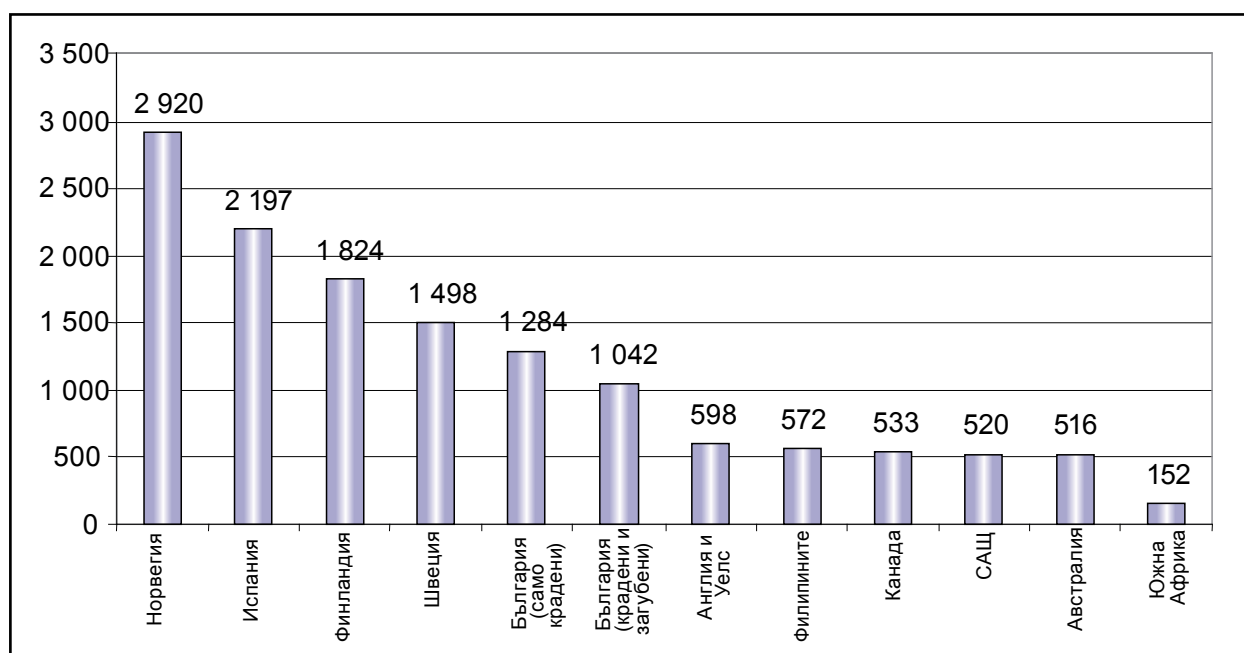
⁵⁵ Газовото оръжие прилича по всичко на огнестрелното и също така може да служи за защита, но не изстрелва куршум, а газ под високо налягане. То не може да причини сериозно нараняване, дори от малко разстояние.

⁵⁶ Цитираните цени се базират на дълбочинните интервюта с бивши и настоящи служители на “Арсенал” АД, както и служители от МВР.

⁵⁷ Източници: Информацията за цените в оръжейните магазини е взета от www.oragie.com. Цените на незаконното оръжие са дадени според коментарите на фокус-групите и интервютата със служители на НСБОП.

1.2.3.1 Кражби от частни лица

Статистическите анализи показват висока степен на съответствие между процентите на откраднатите и на конфискуваните незаконни оръжия за 28-те области на страната⁵⁸. Това е сериозно доказателство, че кражбите са източник за придобиване на незаконни оръжия. Повечето от регистрираните кражби са от частни домове, тъй като търговците на огнестрелно оръжие са задължени от закона да спазват строги правила за съхранение на оръжията. Полицейските сведения показват, че постепенното увеличаване на броя на огнестрелните оръжия, притежание на цивилното население, от 1998 г. насам е съпроводено с нарастването на кражбите на оръжия. През 2003 г. на всеки 1 300 регистрирани оръжия едно е било откраднато. Въпреки нарастването на абсолютния брой на кражбите, пропорционално то е по-малко в сравнение с увеличението на регистрираните оръжия. В това отношение България има добри показатели в сравнение с някои други държави (Графика 6).

Графика 6: Брой на регистрираните оръжия за всяко откраднато оръжие.^{58а}

Едно от възможните обяснения за неголямото нарастване на кражбите на оръжие в сравнение с броя на притежаваните оръжия е, че изискванията за съхранение на оръжие по домовете са сравнително строги, като така до голяма степен се предотвратяват кражбите. Въпреки, че съществуват законови изисквания (превантивни мерки срещу кражба) за съхранение на оръжие в дома, трудно е да се определи доколко стриктно притежателите на оръжие се придържат към тях (виж също раздел 2.1.1).

Този източник на незаконно оръжие вероятно ще бъде допълнително ограничен в бъдеще, тъй като от 2004 г. кражбите на огнестрелно оръжие и взривни вещества се третират като престъпления с тежки последици, за които според Наказателния кодекс се предвижда лишаване от свобода за срок от една до десет години (ефектът от тези промени тепърва ще бъде оценяван, като отчасти успехът им ще зависи от това как съдът ги прилага на практика (виж също раздел 4.2.9)⁵⁹.

⁵⁸ Действителната корелация е 0,609, т.е. това е статистическа корелация, означена с число между 0 и 1, като единицата означава идеалното съответствие между две събития, а всяка корелация над 0,5 показва, че двете наблюдавани множества са силно взаимосвързани.

^{58а} Източник: Данните за България са взети от Министерството на вътрешните работи, Национална служба "Полиция". Данните за останалите страни са от Изследването на малките оръжия, 2004 г, стр.63.

⁵⁹ НК, чл. 195.10, обн., ДВ бр. 26 от 2004 г.

ГОДИНА	2003	2002	2001	2000	1999
Откраднати огнестрелни оръжия	237	240	219	210	136
Изгубени огнестрелни оръжия	55	42	45	28	14

Таблица 9: Изгубени и откраднати огнестрелни оръжия, 1999-2003 г.⁶⁰.

СОБСТВЕНИК		Вид огнестрелно оръжие	
Фирми	26	Пистолети	159
Частни лица	138	Гладкоцевни пушки (до 510 мм)	7
Офицери от МО и МВР	27	Гладкоцевни пушки (по-дълги от 510 мм)	54
Колекционери	9	Нарезни ловни пушки	17

Таблица 10: Сигнали за кражба на огнестрелно оръжие през 2003 г.⁶¹.

1.2.3.2 Военни поделения

Друг източник за притежаване на незаконно оръжие са военните поделения. Проблемът тук е особено тежък по време на реформата във въоръжените сили, когато големи количества МОЛВ са преместени в други военни бази. През 2002 г. Служба “Сигурност–Военна полиция военно контраразузнаване” (ССВПВКР) е установила пет кражби на оръжия, като при 4 от тях престъпниците са били арестувани⁶². Това е най-малкият брой престъпления от този тип за периода 1996-2002 г., като за 1996 г. те са били общо 22, а за 2001 г. – 9. Най-често са крадени 9-мм пистолети “Макаров” и 7,62-мм автомати “Калашников”. Съобщава се и за случай, в който са откраднати 50 пистолета, 7 картечни пистолета, 22 леки противотанкови гранатохвъргачки “Нето” (10 от които са откраднати от военно поделение в гр. Стражица)⁶³.

През януари 2003 г., според редица материали в медиите, началникът на Генералния щаб, генерал Колев публично признава, че сигурността на оръжията е подкопана по време на прехвърлянето на големи количества в процеса на съкращение на армията. Според изразено от ген. Колев през януари 2003 г. мнение, преместванията не са били строго наблюдавани и това е създавало условия за кражби. Той добавя, че независимо от регулярния контрол на складовете за въоръжение, той често е формален⁶⁴. ССВПВКР не предостави на екипа информация за откраднатите от военните запаси МОЛВ под претекст, че тя е класифицирана⁶⁵. Схемата на тези кражби показва, че в момента проблемът със сигурността на оръжейните запаси е съсредоточен в действащите военни поделения в страната, а не толкова в ЦСБСП, където се съхранява излишното и резервно въоръжение.

През януари 2004 г. началникът на Генералния щаб заяви, че кражбите на оръжие не са сериозен повод за безпокойство. Според твърденията му, през периода 2002-2003 г. кражбите на оръжия и боеприпаси са намалели с 33 %⁶⁶. Друг представител на МО заяви публично, че проблемът с незаконния трафик на оръжие е по-тревожната тема⁶⁷. Това безспорно е така що се отнася до абсолютния брой на кражбите, но възниква въпроса колко кражби не биват забелязани, поради безотговорна отчетност на наличните оръжейни запаси. Най-оптимистичните очаквания са, че признаването на проблемите от страна на въоръжените сили и постепенната консолидация на новите военни структури ще има полезен ефект. За да се предотврати контрабандният износ на откраднато военно оборудване, през септември 2004 г. Агенция “Митници” и ССВПВКР подписаха споразумение

⁶⁰ Източник: МВР, НСП.

⁶¹ Източник: Пак там.

⁶² Монитор, 11 януари 2003 г.

⁶³ Сега, 18 януари 2003 г.

⁶⁴ Дневник, 23 януари 2003 г.

⁶⁵ Информацията на КОС за откраднатите оръжия включва и кражбите от военни поделения.

⁶⁶ В изказването си генералът даде за пример кражбите на пет автомата от военно поделение в Самоков и на други седем автомата от поделението в Понор. Сега, 24 януари 2004 г.

⁶⁷ Изказване на Йордан Божилов, началник на отдел “Международни организации и контрол на въоръженията”, Министерство на отбраната на семинар по въпросите на МОЛВ и ограничаването на тяхното разпространение, организиран от Българския червен кръст, 3-4 ноември 2004 г., София.

Снимка 4. На 23 март 2004 г., служители на РСБОП-София извършват акция в столичен апартамент, където откриват 50 кг експлозиви и над 6 000 броя боеприпаси за автомат “Калашников” и пистолет “Макаров”. Арестуван е бивш офицер от армията, който по всяка вероятност, в продължение на години е изнасял големи количества боеприпаси. Само две седмици преди това, при друга своя акция РСБОП залавя 250 броя боеприпаси за автомат “Калашников” в жилище в софийския квартал “Западен парк”.]

за обмен на информация според което ССВПВКР се задължава да изпраща редовна информация за откраднато или липсващо военно оборудване и оръжия⁶⁸.

1.2.3.3 Незаконно производство и кражби от заводи на компании от отбранителната промишленост

Един от наложилите се източници за придобиване на незаконно оръжие са нелегалните цехове за производство, където оръжията се правят или от части, крадени от заводите или газови оръжия се преработват в огнестрелни. През 2003 г. от 23 % от иззетите незаконно притежавани оръжия са били самоделно направени или преправени оръжия. Като съотношение от общия брой иззети оръжия, това е високата стойност за периода 1999 – 2003 г.

ГОДИНА	2003	2002	2001	2000	1999
Конфискувани преработени или незаконно произведени огнестрелни оръжия	276	206	216	173	282
% от общия брой конфискувани незаконни огнестрелни оръжия	23%	21%	15%	18%	21%

Таблица 11: Преработени или незаконно произведени МОЛВ като процент от конфискуваните оръжия (2000-2003 г.)⁶⁹.

Според НСБОП, производството на незаконни оръжия най-често се среща в Старозагорския регион, особено в и около Казанлък, където се намира най-големият производител на МОЛВ, компанията “Арсенал”. В таблица 12 е дадено разпространението на незаконни оръжия, конфискувани от НСБОП през последните четири години, като е отбелязано общото количество конфискувани оръжия за съответната област. НСБОП често се занимава със случаи на нелегално производство на МОЛВ, тъй като нейната сфера на действие е борбата с организираната престъпност.

⁶⁸ Агенция “Митници”, 10 септември 2004 г.

⁶⁹ Източник: МВР, НСП.

ПЛАНОВ РАЙОН	ГРАД	АВТОМАТИЧНО ОРЪЖИЕ					ПИСТОЛЕТИ				
		2000	2001	2002	2003	ОБЩО ЗА РАЙОНА	2000	2001	2002	2003	ОБЩО ЗА РАЙОНА
Северно-централен	Габрово				1	4		1	1	10	24
	Велико Търново		1		1		2		3	2	
	Плевен				1			3			
	Русе							1	1		
Южно-централен	Ст. Загора	9	7	9	2	29	19	6	1	24	86
	Пловдив				1		4	2	4	5	
	Кърджали						2	7		3	
	Хасково								1		
	Пазарджик		1					6		1	
	Смолян									1	
Североизточен	Варна	5	1			7	2	2		1	22
	Силистра						1				
	Шумен			1			2	5	6	2	
	Разград							1			
Северозападен	Видин					0		2	10		27
	Враца						3	2	2	8	
Югоизточен	Ямбол				1	3	1		2	3	16
	Сливен		1		1			2	3	1	
	Бургас						2			2	
Югозападен	Благоевград	1	5		1	15	1	5	2	10	62
	София			2				10	5	2	
	Перник		3		2		2	2	2	15	
	Кюстендил				1				1	5	
Общо		15	19	12	12	58	41	57	44	95	237

Таблица 12: Брой на незаконните оръжия, конфискувани от Национална служба „Борба с организираната престъпност“ (2000-2003 г.)⁷⁰.

Интервютата с настоящи и бивши работници от казанлъшкия завод “Арсенал” водят до извода, че неголям брой работници крадат части от предприятието и ги доставят на местни нелегални работилници, изработващи незаконно оръжие (виж карето “Дълбочинни интервюта с работниците от “Арсенал” и ВМЗ”). Според оценки на служители от Регионалната служба “Борба с организираната престъпност” с нелегално производство на огнестрелни оръжия в региона се занимават около 300 души. През 2004 г. полицията арестува шестима души в районите на Стара Загора и Пловдив, свързани със работилница за незаконно производство на лекострелково оръжие в с. Енина, близо до Казанлък. Между 2002 и 2003 г. НСБОП е разбила двадесет незаконни цеха за производство на огнестрелно оръжие само в Старозагорска област⁷¹. Въпреки, че проблемът изглежда наистина сериозен, по всеобщо мнение ситуацията значително се е подобрила през последните десетина години⁷².

Друг важен източник на незаконни огнестрелни оръжия е преработването на газови пистолети. Според Национална НСБОП преди няколко години по-голямата част от тези оръжия са били изработвани или модифицирани в регионите на Стара Загора и Казанлък. От 2003 г. насам работилници, преработващи такова оръжие, са създадени във Варна, Враца и София⁷³. Процесът на преработването започва със закупуването на руски газови пистолети “Байкал” (Иж-70, Иж-78-8 или Иж-79), които струват около 100 евро. Цвета на това

⁷⁰ Източник: МВР, НСБОП.

⁷¹ Българска национална телевизия, 18 януари 2004 г.

⁷² В началото на деветдесетте години сигурността в завод “Арсенал” бе още по-слаба – предполага се, че между 1990 и 1997 г. постепенно са изнесени около 1 000 автомата Калашников. Сега, 19 януари 2004 г.

⁷³ Неофициално писмо до Центъра за изследване на демокрацията, 15 август 2003 г.

Дълбочинни интервюта с работниците от “Арсенал” и ВМЗ

От 22 до 25 септември 2004 г. бяха проведени десет анонимни интервюта с бивши и настоящи работници в две фирми— ВМЗ и “Арсенал”. За разлика от работниците във ВМЗ, които отрекоха работещите в завода да изнасят оръжия или части, тези от “Арсенал” потвърдиха наличието на кражби от тяхното предприятие.

Завод “Арсенал” се намира в Казанлък, в непосредствена близост до жилищните квартали. Производствените халета са подсигурени с три периметъра на контрол. Първият от тях са стени с височина 3–4 м, върху които има бодлива тел. Вторият периметър са допълнителни врати и обикновени прегради, отделящи администрацията от халетата. При посещение в завода охраната следи влизащите и излизащите автомобили и работници да бъдат проверявани, но на тези входове няма метални детектори, нито се правят щателни претърсвания. Третият периметър на контрол са сградите. Според работниците най-добре се охраняват складовете с инвентара и местата, където се съхранява готовата продукция. В много производствени цехове охраната не е така стриктна, “освен когато има делегация на посещение”.

Снимка 5. Завод “Арсенал”, Казанлък: вторият периметър на сигурност около завода.

Център за изследване на демокрацията, 2004.

Всички интервюирани работници заявиха, че охраната около “Арсенал” е много по-слаба, отколкото преди 1989 г. Според тях тогава и полицията, и военнослужещите са били задължени да осигуряват охраната и дори на някои работници се е плащало да следят скрито да донесат за свои колеги. Днешните частни охранители са смятани за по-некомпетентни, зле платени и често по-корумпирани от охранителите по комунистическо време, но изпълнителният директор г-н Ибушев заяви, че разходите на компанията и усилията за охрана на завода са “по-големи, отколкото може да се очаква или компанията може да си позволи да плаща.”

Основната причина за кражбите на части, според интервюираните, са ниските заплати – от 70 до 130 евро на месец за работниците в производството и 100 евро за охраната. Един от работниците заяви, че частите за оръжия могат да бъдат продадени за 10 до 50 евро на част, в зависимост от вида ѝ, а цял пистолет “Макаров” върви по 200 евро.

Изпълнителният директор на “Арсенал”, г-н Николай Ибушев призна, че има случаи на кражби на части, но заяви, че компанията работи в тясно сътрудничество с НСБОП и РПУ, за да ги сведе до минимум. Той заяви, че е уволнил “десетки работници не само за изнасяне на части за оръжие, но дори за кражби на дребно имущество от типа на болтове.”

Повечето работници се обединиха около мнението, че кражбата на цели оръжия е възможна на теория, но на практика се случва много рядко. Те казаха още, че ниско платените или временно наетите работници много по-често крадат части. Един от работниците заяви, че управлението на някои от заводите е замесено в кражбата на оръжия или части.

Най-често контрабандно се изнасят циви, тъй като са с определено качество, което може да се постигне само в заводски условия. Понеже на тях винаги се щамповат производствени номера, те се крадат преди да бъдат маркирани. Едно от слабите места в производствения процес е, че дефектните части се изхвърлят, въпреки че понякога може да се използват за производство на огнестрелно оръжие с ниско качество. Не се води точен отчет за бракуваните части, което може да доведе до открадването им.

Бяха описани няколко схеми за изнасяне на части от завода: “Винаги можеш да хвърлиш някоя част покрай стената, след което е лесно тя да бъде прибрана.” Друг възможен начин е да се опиташ да изнесеш частите през официалния изход, а ако охраната те хване, най-вероятно е “срещу 10-15 лв. да си затвори очите.” Възможно било също да се изнесат контрабандно части с някой от служебните автомобили.

Откраднатите части обикновено се продава чрез посредник – местно кафене, павилион или бивш работник, който може да има работилница за незаконно огнестрелно оръжие. Други потенциални клиенти могат да бъдат съкратени от завода работници, които искат бързо да спечелят пари, за да заминат на работа в Испания или Португалия или просто граждани, които търсят евтина ловна пушка.

оръжие се сменя с дървен чук и се заменя обикновено с крадена заводска цев от обикновен пистолет⁷⁴. Въпреки че в МВР се е обсъждала възможността за контролиране на газовите оръжия, било чрез рестрикции върху вноса или закупуването им, или чрез система за регистрация, в момента такъв контролен механизъм не съществува (виж каре “Проблемът с преработеното газово оръжие”).

⁷⁴ Газовите пистолети, които не са марка Иж, не могат лесно да се модифицират, тъй като цевта им не се маха, а останалата част не е изработена от стомана, поради което те не издържат на натиска на огневите боеприпаси. Българска национална телевизия, 18 януари 2004 г.

Проблемът с преработеното газово оръжие

Броят на газовите пистолети в обръщение не е известен и трудно може да бъде оценен. Въпреки че до 1998 г. тези оръжия бяха на разрешителен режим, след това са продадени десетки хиляди такива оръжия. Вълната от показни убийства в края на 2003 г., част от които са извършени с преработени газови пистолети, предизвика призови за регулиране на техния внос и продажба. Проблемът бе съсредоточен главно върху незаконните модификации на моделите РСМ-Иж-70 и Иж-79 "Байкал". През януари 2004 г. под натиска на полицията и НСБОП, МВР обсъди въвеждането на разрешителни за внос и притежаване на газови пистолети. Един от проблемните моменти е настоящата законова дефиниция за огнестрелните оръжия като "технически уреди, които могат да изхвърлят твърди предмети."⁷⁶ Дори да бъдат направени законови изменения, предполагаемият голям брой на оръжията от този тип, които вече са в обръщение, означава, че въвеждането на разрешителни за внос няма да се отрази на предлагането на вътрешния пазар.⁷⁷ Освен това, българските власти смятат, че липсата на рестрикции върху тези оръжия в съседните страни ще обезсили мерките, които България би могла да въведе.

1.2.3.4 Незаконен трафик на МОЛВ

Нерешените проблеми с граничната сигурност правят страната уязвима за контрабанда на редица стоки, между които и МОЛВ⁷⁸. Най-остър е проблемът със сигурността на самите гранични пунктове и с остарялото оборудване за граничен контрол. Най-тревожна е сигурността около летищата и пристанищата, а през тях преминава по-голямата част от износа на оръжия на страната. Това важи най-вече за Варна и Бургас, които са най-големите пристанища на 320-километровата черноморска брегова ивица на България (виж раздел 4.2.4).

В процеса на изследването се потвърди фактът, че въпреки усилията на службите за граничен контрол, продължават опитите за контрабанда на малки количества МОЛВ през българските граници. От информацията, предоставена от Агенция "Митници"⁷⁹ става ясно, че през периода 1998-2003 г., от общо 86 разкрити случая на трафик на МОЛВ, 53 (62 %) са били извършени с превозни средства, преминаващи транзитно през страната. В 14 от регистрираните случаи на контрабанда, България е била крайната дестинация на пратките (т. е. ставало е дума за "внос"), а в 19 от случаите превозните средства са излизали от страната (т. е. "износ"). Не е ясно дали в случаите на незаконен "внос" контрабандните МОЛВ са били предвидени за ре-експорт.

Според някои митнически служители най-много 20 % от пренасяните контрабандно през границата оръжия и наркотици се залавят⁸⁰. Тази цифра вероятно е преувеличена, тъй като не повече от 2 % от преминаващите превозни средства се подлагат на щателна проверка. Освен това този процент със сигурност варира през годините, както варира и самият брой на случаите на заловена контрабанда. Друг полезен индикатор са заловените в чужбина български оръжия. Според МВР заловените през последните две години оръжия, за които западноевропейските служби са доказали, че са с български произход, е около 100 броя на година⁸¹. Това показва, че почти всяка година, българските гранични контролни органи залавят не повече от 50 % от контрабандните МОЛВ.

Данните на Агенция "Митници" за заловени незаконни МОЛВ позволяват да се сравнят различните ГКПП-та. Според данните основният маршрут, използван за трафик на МОЛВ, е по оста Турция – Сърбия – Черна Гора. Трябва обаче да се има предвид, че броят на заловените оръжия може да е индикатор по-скоро на по-високата ефективност и технологично оборудване на тези митнически постове, а не на по-голям нелегален трафик. Повечето от транзитно преминаващите оръжия са предназначени за Западна Европа, въпреки че известна част се внасят нелегално и в Турция. По този маршрут между 1998 и 2003 г. са заловени 53 пратки (61 % от всички случаи). При внесените нелегални оръжия са характерни евтините ловни пушки от Турция и оръжията, внасяни от Сърбия, за нуждите на криминалния контингент в България.

⁷⁵ Дневник, 11 януари 2004 г.

⁷⁶ Чл. 4, ЗКВООБ.

⁷⁷ Интервю с представители на концерн "Ижмаш", официален вносител на пистолетите "Иж" на специализираната изложба на ловно оръжие, София, 7-8 септември 2004 г.

⁷⁸ Европейска Комисия, 203, с. 104-106.

⁷⁹ Гранична полиция също води статистика за заловените незаконни оръжия, но данните на Агенция "Митници" са по-пълни, тъй като те регистрират всички нарушения на граничния контролно-пропускателен режим, докато Гранична полиция отчита единствено нарушенията, разкрити от нейните служители.

⁸⁰ Интервю с митнически служител на ГКПП Капитан Андреево, февруари 2004 г. По неговата логика контрабандата става финансово неизгодна, ако заловените количества достигнат или надхвърлят 20 %. Тъй като залавянето на контрабандна стока продължава, може да се допусне, че техният дял не надхвърля тази 20-процентна граница.

⁸¹ Интервю, Гайдарски, 12 декември 2004 г.

Агенция "Митници", 2004.

Снимка 6. Напълно заредените оръжия, заловени от митничари на българо-сръбската граница на 9 декември 2004 г. – 11 пистолета, 4 заглушителя, 40 броя боеприпаси.

Втората предпочитана дестинация за контрабандния износ на оръжие е Македония, на границата с която са заловени 18 пратки (или 21 % от всички случаи) между 1998 г. и 2000 г. Според един от интервюираните служители за Македония се изнася българско оръжие, както законно, така и незаконно. Оръжията, които са предмет на контрабанда, са не само пистолети, но и полуавтоматични ловни пушки от асортимента на "Арсенал", чието предназначение не винаги е ясно⁸².

ГКПП ПО ДЪРЖАВИ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	ОБЩО
Турция	8	0	14	4	1	5	32
Сърбия и Черна Гора	2	1	1	1	7	9	21
Македония	1	2	8	4	3	0	18
Румъния	2	0	0	0	3	1	6
Гърция		-	-		1	1	2
Вътрешни митнически пунктове	4	-	-	2	-	1	7

Таблица 13: Разкрити от Агенция "Митници" случаи на незаконен трафик на оръжие по ГКПП (1998-2003 г.)⁸³.

Агенция "Митници", 2003.

Снимка 7. На ГКПП Ново Село през февруари 2003 г. са заловени два автомата "Калашников" и пистолет "Макаров", преди да бъдат изнесени в Гърция.

Количеството на пренасяните оръжия в повечето случаи е незначително (виж Таблица 14). В годините с по-голям брой заловено контрабандно оръжие, това обикновено се дължи на по-голяма единична пратка. Скокът между 2001 г. и 2002 г. например се дължи предимно на един случай от декември 2002, когато гръцки гражданин и българка правят опит да изнесат за Гърция през ГКПП Ново Село 3 автомата "Калашников", 52 пистолета "Макаров", гранатохвъргачка "Калашников", 3 пистолета ПСМ, 1 пистолет "Стар", 10 заглушителя, оптичен мерник и 3 000 броя боеприпаси. Повечето от тези оръжия не са били маркирани, което затруднява проследяването на произхода им⁸⁴. Подобни опити за износ на оръжие в Гърция зачестяват, тъй като цената им там е неколкостратно по-висока, отколкото в България⁸⁵.

⁸² Интервю, Пърлев, 8 юли 2004 г.

⁸³ Източник: Агенция "Митници", МФ.

⁸⁴ Оръжията са били укрити в газовата бутилка на автомобила. Сега, 3 декември 2002 г.

⁸⁵ Пресцентър на Агенция "Митници", 13 февруари 2003 г.

ВИД МОЛВ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Лекострелково оръжие	6	3	235 (198)	4 (2)	77 (13)	35 (36)
Газово оръжие	7	0	17 (12)	12 (12)	131 (12)	5 (3)
Боеприпаси	6 143	15	64 976 (23 560)	1 630 (358)	8 904 (680)	1 175 (1076)
Гранати	-	-	-	-	10	-
Пълнители	-	-	-	1	2	8
РПГ	-	-	-	-	-	(2)
Детонатори	-	-	-	-	-	(15)
Заглушители	-	-	-	-	17	21 (21)

Таблица 14: Разкрити от Агенция “Митници” и Гранична полиция⁸⁶ случаи на незаконен трафик на МОЛВ (1998-2003 г.)⁸⁷.

В предишно изследване на Центъра за изследване на демокрация се твърди, че автобусите на фирмите за международен пътнически превоз често се използват от организирани престъпни мрежи за трафик на пари, проститутки и понякога малки оръжия⁸⁸. При това изследване митническите данни също потвърдиха, че огнестрелните оръжия често се пренасят в автобуси, като се оказаха второто най-често използвано транспортно средство при случаите на залавяне на оръжие по ГКПП (виж Таблица 15). Както изглежда, личните автомобили са най-използвани и това личи от появата им в най-крупните разкрития на контрабандно оръжие, както и от горния пример.

ВИД МПС	1998	1999	2000	2001	2002	2003	ОБЩО
Лек автомобил	9	1	8	2	9	11	40
Автобус	2	1	5	5	1	2	16
Товарен камион	-	-	6	1	2	1	10
Микробус	1	-	3	-	1	2	7
Самолет	1	-	-	2	-	-	3
Влак	1	-	-	1	-	-	2
Без МПС	1	1	2	-	2	-	6
По пощата	1	-	-	-	-	1	2
Общо	16	3	24	11	15	17	86

Таблица 15: Брой разкрити от Агенция “Митници” случаи на незаконен трафик на оръжие по видове МПС⁸⁹.

Интервюираните служители на митниците и Гранична полиция заявиха, че т. нар. “зелена граница” също се използва от дребните трафиканти на оръжие. В повечето подобни случаи оръжията са част от смесена пратка с наркотици или нелегални емигранти и това показва, че трафикът на МОЛВ е само част от един по-мощен проблем⁹⁰. През февруари 2004 г., например двама контрабандисти са задържани от Гранична полиция в района на Петрич. Те са водили девет нелегални индийски емигранти и носили със себе си 2,6 кг канабис, 7,62 мм автомат “Калашников” и 99 патрона⁹¹. Този случай илюстрира и една друга тенденция – на нарастващото участие на български граждани в трансграничната престъпност. През по-голямата част от 90-те години транзитният

⁸⁶ Гранична полиция предостави данни само за периода 2000-2003 г., поради това че им бе технически невъзможно да осигурят данни за предишните години. Данните на НСГП са дадени в скоби.

⁸⁷ Източници: Агенция “Митници”, МФ / МВР, НСГП.

⁸⁸ Безлов и др. 2004, с.37.

⁸⁹ Източник: Агенция “Митници”, МФ.

⁹⁰ Интервю със служители на НСГП, 15 юли 2004.

⁹¹ Съобщение за пресата от МВР, 25 февруари 2004 г.; 24 Часа, 26 февруари 2004 г.

трафик на наркотици през страната бе монопол на етнически албанци. От 2001 г., обаче, чрез намесата на държавата българските организирани престъпни групи постепенно бяха лишени от традиционните си източници на доходи – рекет и стокова контрабанда. В резултат на това, те все повече биват замесени в контрабанда на наркотици, хора и нерядко на оръжия.

НАЦИОНАЛНОСТ	1998	1999	2000	2001	2002	2003	ОБЩО
Българи	2	-	5	2	4	5	18
Турци	4	-	3	1	4	3	15
Македонци (вкл. етнически албанци)	-	2	7	2	3	-	14
Югославяни (Сърбия и Черна Гора, вкл. етнически албанци от Косово)	-	1	4	1	-	1	7
Албанци	1	-	3	-	-	-	4
Други (над 12 националности)	9	-	2	5	5	8	29

Таблица 16: Брой на разкрити случаи на контрабанда на оръжие по националност на извършителите⁹².

1.2.3.5 Оръжия от времето на комунистическото управление

Изследователският екип не успя да открие информация за един друг евентуален източник на незаконно оръжие – останалото оръжие от преди 90-те години; когато старите държавни структури се разпадаха контролът върху запасите на организации като ОСО и отбранителните предприятия бе извънредно слаб. Със сигурност известна част от нерегистрираните в момента оръжия са дошли и по този начин или както се изрази едни от участниците във фокус-групите, бивш дългогодишен служител в ОСО, “Навремето (преди 1989 г.) имаше оръжие по предприятията - в УКВ завода, в промкомбината, в ДАП-а, имаше даже раздадени от тези спортно-състезателните наши оръжия (на ОСО) и пистолети, и малокалибрени, и спортни пушки за спортна стрелба. Всичко това беше раздадено и нищо не се водеше на отчет.” Облагодетелствани лица от тези слабости в контрола са били или близки до директорите на различните заводи или до комунистическата партия и тогавашните управляващи. Днес тези оръжия са се разпръснали из всички слоеве на населението. Трудно е да се прецени до каква степен те са част от черния пазар.

1.3 Законно производство на МОЛВ

Отбранителните предприятия в България имат дългогодишни традиции в производството на широка гама от МОЛВ за въоръжените сили и за цивилното население; сред тях са пистолети, автомати, минохвъргачки, мини, гранатохвъргачки, пистолети, ловджийски пушки както и взривни вещества и боеприпаси. И през 2004 г. производството на МОЛВ остава най-важната част от отбранителната промишленост на страната, която продължава да произвежда различни оръжия, бойни припаси и оборудване от бронетранспортъори до свързочна техника. Предвид западането през 90-те години на традиционните пазари, производството на МОЛВ също намалва значително в сравнение с 80-те години. По онова време в сектора са заети над 100 000 души, а износът е десетократно по-голям. Днешното производство на МОЛВ, което се оценява на 60 милиона долара (през 2002 г.), представлява съвсем малка част от 20-милиардната българска икономика⁹³.

В момента има няколко български предприятия, които притежават мощности за производство на МОЛВ и боеприпаси и това са “Арсенал” АД, ВМЗ ЕАД, “Аркус” АД, Дунарит, “Емко” ЕООД, НИТИ АД и два от клоновете на фирмата на МО ТЕРЕМ – във Велико Търново и Костенец⁹⁴. От всички тях единствено “Аркус”, “Арсенал” и ВМЗ се занимават активно с производство на МОЛВ. Някои предприятия разполагат с необходимите мощности, но не ги използват. Трудно е да се прецени какъв дял от капацитета на страната за производство на МОЛВ е все още в експлоатация, но е ясно, че голяма част от мощностите не се използват, освен ако няма конкретна поръчка.

⁹² Източник: Агенция “Митници”, МФ.

⁹³ БВП е даден според оценката на МИ (<http://www.mi.government.bg>).

⁹⁴ НИТИ е акроним на “Наука, изследвания, технологии и инженеринг”

Поради това няма основание да се смята, че предприятията – производители разполагат със значителни запаси от оръжие⁹⁵.

Държавната фирма ВМЗ в Сопот е сред стотите най-големи компании в България, но в същото време е една от най-слабо печелившите⁹⁶. През последните три години ВМЗ работи на загуба, като чистите ѝ загуби са нараснали от 15 млн. долара през 2001 г. до 45 млн. долара през 2003 г.⁹⁷. Правителството опрости близо 8 млн. долара от дълговете на компанията и разсрочи 54,6 милиона лева за още десет години, за да я направи по-привлекателна за евентуалните купувачи, тъй като се предвижда тя да бъде приватизирана през 2005 г. Продуктовата структура на фирмата включва артилерийски и авиационни, преносими зенитно-ракетни комплекси (ПЗРК) и РПГ⁹⁸. Производството на ПЗРК е временно спряно поради натиска на чуждестранни правителства⁹⁹. Според някои твърдения фирмата изработва главно продукция, предназначена за Индия¹⁰⁰. Производственият капацитет на ВМЗ е изключително голям¹⁰¹. Фирмата има две действащи производствени звена – в Сопот и в Игнатово, други пет в момента са неизползвани, а има и пет големи склада в Сопот и околностите му. Приватизацията на предприятието се оказва трудно начинание, поради неговата отдалеченост от големи градове и магистрали. В същото време жителите на населените места, където тя е разположена, продължават да разчитат на нея като източник на препитание. През 2004 г. от там бяха съкратени близо 400 работници, като броят на заетите във фирмата спадна до около 3 880 души¹⁰².

Най-стабилният във финансово отношение и печеливш производител на МОЛВ е “Аркус”. Асортиментът на произвежданите продукти се е удвоил, като сега там се произвеждат 60 артикула, половината от които са МОЛВ или свързани с тях продукти. Произвеждат се боеприпаси за автомат “Калашников”, полуавтоматични пистолети, гранатомети и минохвъргачки¹⁰³. През 2002 г. произведената продукция достига рекордната от 10 години насам стойност 60 млн. лв.¹⁰⁴. Едно от последните съоръжения, в които е инвестирала фирмата, е предназначено за унищожаване и рециклиране на боеприпаси. Тя притежава и сертификати за качество, позволяващи и да изнася продукция за страните от НАТО. Фирмата изнася продукция за пет страни, членки на пакта, Азия и Близкия изток¹⁰⁵.

“Арсенал”, чиито очаквани приходи за 2004 г. са 90 млн. лева, е най-големият производител на МОЛВ в България, като по износ се нарежда сред двадесетте най-големи износители в страната. В “Арсенал” се изработват автомати “Калашников” (калибър 5,45, 5,56 и 7,62 мм) с марка “Арсенал”. Първоначално тези автомати AR са произвеждани по лиценз на “Калашников”, след което са били модифицирани. Руските отбранителни фирми, както и руското правителство предявяват искания за изплащане на лицензи за производството на тези и някои други продукти. Освен това фирмата произвежда пистолети, както и боеприпаси за огнестрелно оръжие и минохвъргачки¹⁰⁶. Дългогодишен търговски партньор на компанията е Индия, като това партньорство в определени моменти е предизвиквало доста спорове (виж раздел 1.4). Фирмата е единственият доставчик на оръжие по натовския калибър 5,56 мм за Българската армия¹⁰⁷ и основен производител на пистолети и малки автоматични оръжия (напр. картечните пистолети “Шипка”). През 2004 г. ръководството на компанията обяви, че предстоят доставки на МОЛВ за новосформиращата се иракска армия¹⁰⁸.

⁹⁵ Интервюта с работници на “Арсенал” след дискусиите на фокус-групата от Казанлък – октомври 2004 г.

⁹⁶ Капитал, 24 януари 2003 г.

⁹⁷ Агенция по приватизация, <<http://www.priv.government.bg>>.

⁹⁸ Министерство на отбраната, Дирекция “Политика по въоръженията”, 2003 г., с. 74.

⁹⁹ Интервюта с ръководителите на ВМЗ по време на 6-тата Международна изложба за отбранителна техника “Хемус 2004”, Пловдив, 26 - 29 май 2004 г.

¹⁰⁰ Труд, 2 декември 2002 г.

¹⁰¹ Според Агенцията по приватизация, капацитета на ВМЗ по продуктови групи е следният: боеприпаси за стволна артилерия – 40 000 броя годишно; средства за близък бой - 200 000 броя годишно; резервни части - 120 000 броя годишно. Източник: Агенция по приватизация, <<http://www.priv.government.bg/cgi-bin/ap/03/031/loader.cgi?k=14>>.

¹⁰² Интервю по телефона с представител на “Подкрепа” – Карлово, 2 декември 2004 г.

¹⁰³ Пълният списък на произвежданите от “Аркус” АД продукти може да се намери на Интернет-страницата на фирмата: <<http://www.arcus-bg.com/>>.

¹⁰⁴ Пари, 10 януари 2003 г.

¹⁰⁵ Труд, 9 януари 2003 г.

¹⁰⁶ Пълният списък на произвежданите от “Арсенал” продукти може да се намери на Интернет-страницата на фирмата: <<http://www.arsenal-bg.com/defence.htm>>.

¹⁰⁷ Дневник, 12 юни 2003 г.

¹⁰⁸ Mediapool.bg, 2 октомври 2003 г.

Освен тези най-важни компании, съществуват и няколко други, които разполагат със съоръжения за производство на МОЛВ, но или са спрели да ги произвеждат, или го правят единствено по конкретна заявка. Сред тях са фирмите "Емко" ЕООД, НИТИ АД, "Самел-90" и някои от заводите ТЕРЕМ. Фирма "Самел-90" например обявява на интернет страницата си ПЗРК като част от своя продуктов каталог, но изглежда в действителност нито ги произвежда, нито ги изнася. "Емко" не е в много по-различно положение, понеже съвсем наскоро закупили съоръженията за производство на минохвъргачки от фалиралото отбранително предприятие "Пима", гр. Монтана¹⁰⁹. НИТИ - Казанлък е бившият Научноизследователски и технологичен институт, който е бил клон на "Арсенал". При приватизацията на "Арсенал" той се отделя като независима държавна фирма. Асортиментът му от МОЛВ е малък – основно пистолети SPS, ловни карабини "Мазалат", адаптери за пистолети "Макаров", боеприпаси за някои видове малки оръжия, противотанкови мини. Произвеждат се и различни боеприпаси за артилерийско оръжие. За износа на фирмата няма много информация, но поради ограничените й производствен капацитет и съоръжения може да се предполага, че изнася незначително количество МОЛВ.

Още две фирми, "Оптикоелектрон" и "ОМЗ" ООД произвеждат мерници и оптични части за МОЛВ. Два от клоновете на фирмата на МО ТЕРЕМ – във Велико Търново и Костенец произвеждат малки количества от някои видове боеприпаси. Заводът във Велико Търново произвежда резервни части и осъществява ремонт на лекострелково оръжие, докато предприятието в Костенец извършва рехабилитация на боеприпаси за пушки и минохвъргачки. Там се произвеждат и учебни и димни гранати, както и няколко вида експлозиви. Информацията за износа и производствения капацитет на тези два клона е твърде оскъдна. Фирма "Дунарит" (Русе) произвежда боеприпаси за леко въоръжение, но е в толкова тежко финансово положение, че и през 2004 г. Агенцията по приватизация не успя да й намери купувач¹¹⁰.

Трудно може да се прецени количеството МОЛВ, произвеждано от тези фирми, тъй като освен "Аркус" (Лясковец) и "Арсенал" (Казанлък), всички останали предприятия имат широк асортимент и от отбранителни, и от граждански продукти. В Таблица 17 са предложени някои вероятни стойности.

В момента не повече от 25 000 души са заети в отбранителната промишленост, като едва 13 500 от тях работят във фирми, произвеждащи МОЛВ и части за тях или разполагащи с капацитет за такова производство¹¹¹. Пряко в производството на МОЛВ са заети едва 8000 – 9000 души, а някои от тях работят само при наличието на големи поръчки и получават заплащането си нередовно¹¹². Най-засегнати от свиването на отбранителната промишленост са районите на Казанлък, Карлово, Сопот и Лясковец, където голяма част от населението е била заета в тези заводи¹¹³. Според представители на отбранителната промишленост, през 90-те години броят на заетите в "Арсенал" в 81-хилядния Казанлък е спаднал от 25 000 на около 4 300 души¹¹⁴. От интервюта с работниците стана ясно, че допреди подписването на договорите за въоръжаване на иракската армия в началото на 2004 г., те често били изпращани в принудителен отпуск, като им е била изплащана само минималната работна заплата. Въпреки че в някои общини като Казанлък, Карлово и Лясковец вече няма съкращения на работници, е трудно да бъдат достигнати предишните високи нива на заетост.

¹⁰⁹ Пари, 19 май 2004 г.

¹¹⁰ Дневник, 2 декември 2004 г.

¹¹¹ Гунев и др. с.18.

¹¹² Разговор с Божидар Пенчев, МИ, 2 декември 2004 г.; интервюта с представители на отбранителния сектор, 25 септ. 2003 г.

¹¹³ Пак там, с. 11.

¹¹⁴ Интервюта с представители на отбранителния сектор, София, 25 септември 2003 г.

ФИРМА	ДЪРЖАВНО УЧАСТИЕ	БРОЙ ЗАЕТИ ЛИЦА	ПРОИЗВЕЖДАНИ МОЛВ И СВЪРЗАНИ ИЗДЕЛИЯ	ПРИХОДИ (МЛН. Щ. Д.)	% НА ПРОДУКЦИЯТА, СВЪРЗАНА С МОЛВ	ПРИБЛИЗИТЕЛНО ГОДИШНО ПРОИЗВОДСТВО НА МОЛВ (ЗА 2004 Г. В МЛН. Щ. Д.)
Арсенал	35,8 (Министерство на икономиката)	4 465	Пълна гама стрелкови оръжия с военно и гражданско предназначение; широка гама леко въоръжение и боеприпаси	45 ¹¹⁵ (2004)	75 ¹¹⁶	33,7
НИТИ	100	163	Малки оръжия (пистолет SPS, ловна пушка "Мазалат"), противотанкови мини, стоп-патрони	0,9 (2001)	НЕИЗВЕСТНО (вероятно под 50%)	НЕИЗВЕСТНО
Аркус	0	3 000	Пистолети, револвери, взриватели за боеприпаси за леко въоръжение, боеприпаси за малки оръжия и за леко въоръжение.	32,2 ¹¹⁷ (очаквани за 2004)	90	24
ВМЗ	100 (Министерство на икономиката)	3 880	Боеприпаси за артилерийско и леко въоръжение, РПГ, ПЗРК ¹¹⁸	22,3 (2001)	НЕИЗВЕСТНО (вероятно под 50%)	НЕИЗВЕСТНО
Дунарит	100 (Министерство на икономиката)	700	Артилерийски боеприпаси: 82 мм; 57мм зенитни; 81мм за минохвъргачки	6,2 (2002)	НЕИЗВЕСТНО (вероятно под 50%)	НЕИЗВЕСТНО
Оптико-електрон	0	786	Мерници за МОЛВ	2,5 (2002)	НЕИЗВЕСТНО	НЕИЗВЕСТНО
ТЕРЕМ-клон Велико Търново	100 (Министерство на отбраната) ¹¹⁹	383	7,62-мм ловни пушки, резервни части за малки оръжия	2,7 (2003)	НЕИЗВЕСТНО	НЕИЗВЕСТНО
ТЕРЕМ-клон Костенец	100 (Министерство на отбраната)	118	Ремонт на боеприпаси за малки оръжия и леко въоръжение. Производство на димни гранати.	1,6 (2003)	НЕИЗВЕСТНО	НЕИЗВЕСТНО
Бендида 99	0	~20	Ловни патрони	0,2	100	НЕИЗВЕСТНО
Рипелон	0	~20	Ловни патрони	0,3	100	НЕИЗВЕСТНО

Таблица 17: Производители на МОЛВ¹²⁰.

1.3.1 Приватизация, производствено реструктуриране и конверсия

Опитите за реструктуриране на българската отбранителна индустрия бяха придружени с усилие за овладяване на социалните и икономически последици от нейното свиване като цяло. Въпреки че приватизацията на този сектор от икономиката е в напреднал стадий, тя не успя да предотврати спадовете на приходите на компаниите от отбранителната индустрия. Нито държавата, нито отбранителните предприятия са в състояние да влагат средства в изследователска и развойна дейност, нужна за производството на високотехнологични оръжия и затова се придържат към производство на нискотехнологични МОЛВ и други продукти. Разходите за научни изследвания в България, отделяни от бюджета за отбрана (0,36–0,39 % или 1,5-1,6 млн. евро), са далеч под средното равнище от 1,2-2 % в Западна Европа¹²¹. Изтичането на мозъци от страната също не се отразява добре на отбранителния сектор и много висококвалифицирани специалисти са привлечени от по-добре платена работа в чужбина. Така се създава една зависимост от производството на МОЛВ, характерно с по-лесната си производствена технология и експортен механизъм. Съгласно някои публикации повечето от фирмите едва покриват производствените си разходи¹²². Продажбите на НИТИ например непрекъснато спадат, а дългът ѝ към

¹¹⁵ Сега, 12 октомври 2004 г.

¹¹⁶ Интервю по телефона с Николай Ибушев, 15 октомври 2004 г.

¹¹⁷ Дневник, 30 април 2004 г.

¹¹⁸ Фирмата временно е спряла производството на ПЗРК, поради това, че тези оръжия са твърде рискови—интервю със служител на ВМЗ, 26 май 2004 г.

¹¹⁹ На 8 октомври, 2004 г. Агенцията по приватизация откри официалната тръжна процедура за всички клонове на фирма ТЕРЕМ, включително и тези в Костенец и Велико Търново.

¹²⁰ Източници: МО. Отбранително индустриално сътрудничество. София, 2003 г., 53-75. Финансовите данни за НИТИ, "Дунарит", ТЕРЕМ-Велико Търново, ТЕРЕМ-Костенец и ВМЗ са взети от официална страница на Агенцията по приватизация <<http://www.priv.government.bg>>; Информацията за "Бендида 99" и "Рипелон" е от Националния статистически институт.

¹²¹ МО, 2003, с.12.

¹²² Bialos, юли 2001, с. 12.

държавата расте. Фирмата е загубила повечето от дългогодишните си търговски партньори и пропуска вече няколко възможности за конверсия на производството си. Разпродадени са и известна част от производствените ѝ съоръжения.

Конверсията също бе повлияна от недостатъчно инструменти за финансиране, ресурси и добре обучени кадри в областта на новите технологии. Преструктурирането на съществуващите производствени мощности към гражданска продукция се оказва трудно¹²³. Освен това, при доста от програмите за конверсия правителството показва нерешителност, което принуди заводите да поддържат съоръжения и за гражданска, и за военна продукция. Така новата гражданска продукция се оказва една непривлекателна алтернатива и мениджърите на много компании предпочитаха да произвеждат предимно по-печелившата отбранителна продукция¹²⁴. В крайна сметка програмите за конверсия не бяха успешни, тъй като тя се оказва задача на отделните предприятия, без да обхваща целия сектор като израз на целенасочена политика от страна на държавата¹²⁵.

Приватизацията на предприятията нямаше еднозначно влияние върху експортния контрол. Бяха създадени редица малки фирми, повечето от които вече са се сблъскали с голямата конкуренция на международния пазар, където на дневен ред са сливания на големи оръжейни производители, напреднали технологии и научни изследвания и достатъчно инструменти за финансиране. Някои български компании вече си партнират с по-големи чуждестранни компании. Те са изоставили предишните пазари, които се свиват все повече и които, с повишаване на българските стандарти за експортен контрол от края на 90-те години, стават все по-неприемливи. Не липсват обаче предизвикателства и пред държавните органи, натоварени с контрола над дейността на тези фирми. Според един наблюдател на системата за експортен контрол, с умножаването на малките търговски фирми се е увеличил и рискът от пропускане на незаконни сделки от страна на контролните органи, тъй като те са натоварени с контрола на много повече фирми¹²⁶. Критиците на държавната собственост имат право, че може да се стигне до конфликт на интереси, когато министерствата назначават свои представители в бордовете на отбранителните фирми (виж карето "Експертен екип предупреждава за конфликт на интереси"). В същото време, обаче, тази практика улеснява контрола над отбранителната промишленост. Ако отбранителната индустрия бъде изцяло приватизирана, ще се наложи правомощията на регулаторните органи да бъдат разширени, за да могат те да осъществяват адекватен контрол и разследване на фирмите.

Експертен екип предупреждава за конфликти на интереси¹²⁷.

Три от министерствата, членове на Междуведомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение – МВР, МО и Министерството на икономиката (МИ) – едновременно одобряват разрешителни за износ на оръжие и са принципали в отбранителни фирми. В доклада "Българският износ на оръжие" на Центъра за изследване на демокрацията и Сейфъруърлд от 2003 г. се повдига въпросът дали тази тяхна двойна роля не създава структурен конфликт на интереси, като създава предпоставки бизнес решения да влияят върху издаването на лицензи.

Министерството на икономиката е принципал на две от най-големите търговски оръжейни фирми "Кинтекс" и "Тератон", както и на фирмите производители ВМЗ, "Дунарит" и НИТИ. Освен това то е и акционер в Арсенал и в някои други оръжейни фирми. В компаниите, в които има мажоритарни дялове, министерството назначава борда на директорите, а там където има миноритарни дялове, то назначава свой представител в борда на директорите. В миналото е имало случаи, когато членове на Междуведомствената комисия са били членове на бордове в оръжейни фирми. Подобна е и ситуацията на МВР, но неговите дялове са далеч по-малки и са ограничени във фирмата "Безконтактни мултиплексорни вериги" (БМВ), която също има лиценз за търговия с МОЛВ. МО е собственик на ТЕРЕМ и "Снабдяване и търговия" ЕООД, фирмата, отговорна за разпродаването на оръжейните излишъци на МО.

Ефектът на приватизацията върху вътрешното разпространение на МОЛВ не е еднозначен. В първоначалните години на хаотична приватизация от заводите са откраднати значителни количества МОЛВ (виж раздел 1.2.2.3). От друга страна, цялостният процес на свиване на отбранителната промишленост води до незаконно производство на МОЛВ от бивши работници в оръжейните заводи. Когато е успешна, приватизацията може да бъде полезна, доколкото осигурява прехрана на работниците и води до диверсифициране и /или конверсия на производството на МОЛВ. За да бъдат максимални ползите, обаче, предстоящите приватизационни сделки трябва да се провеждат много по-последователно. Например при някои от скорошните приватизационни сделки (като тази на Терем) за пръв път бе привлечен интереса на чужди инвеститори. Сравнително успешните са и опитите на «Аркус» и «Арсенал» за намиране на нови пазари. Фактът, че са в добро икономическо състояние, в сравнение с държавни фирми като ВМЗ и НИТИ, както и нарастващият брой фирми производители на боеприпаси показват, че определени сектори на отбранителната промишленост могат да се справят в конкурентна среда.

¹²³ ВСС, 2001, р. 68.

¹²⁴ Гунев и др., с. 20.

¹²⁵ Gonchar, p. 75.

¹²⁶ Интервю, Лаудър, 2004 г.

¹²⁷ Източник: Гунев и др., с.53.

1.4 Търговия с МОЛВ

В свое изявление заместник-министърът на икономиката посочи, че стойността на общия износ на оръжие на страната за 2003 г. е била 90 млн. евро¹²⁸. Други правителствени служители посочваха, че българският износ на МОЛВ през 2002 г. е бил на стойност 30 млн. долара¹²⁹, което в международен аспект нарежда страната сред малките износители на международния пазар на МОЛВ, чийто годишен оборот се оценява на около 4 милиарда долара¹³⁰. В момента са известни само две български фирми износители на лекострелково оръжие и боеприпаси за тях и това са “Арсенал” и “Аркус”. Има информация, че очакваните приходи на двете фирми за 2004 г. са 75 млн. долара, което е доста повече от приходите им за 2003 г.—29,2 млн. долара. Според изпълнителния директор на “Арсенал” в момента компанията търгува с 80 държави от пет континента¹³¹, а според публикации в медиите “Аркус” има 112 търговски партньори в 75 страни¹³². За ВМЗ в медиите рядко се е появявала информация за чуждестранни търговски партньори, с изключение на Индия, която се води традиционен клиент на боеприпаси.

ФИРМА	2004	2003	2002	2001	2000
Арсенал ¹³³	33,7	25,0	—	40,7	25,6
Аркус ¹³⁴	24	11,4	—	12,7	10,4
ВМЗ ¹³⁵	—	—	—	22,0	13,5

Таблица 18: Приходи от износ на МОЛВ (в милиони долари).

Поради липсата на национален годишен доклад за оръжейния износ на страната, в който да бъде изчерпателно описан широкоспектърният български експорт на МОЛВ, за тази цел са използвани множество източници като статистическа база данни на ООН за стоквата търговия “Комтрейд”, журналистически материали и доклади на чуждестранни правителства. В таблица 19 са представени някои публично известни данни за по-значителен износ, а в Приложения Е и Ж са дадени по-изчерпателни списъци, съставени по обществено достъпни източници.

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	СТОЙНОСТ (В Щ. Д.)
2001	Македония	Патрони и части за лекострелково оръжие (930630)	2 200 400
2001	Саудитска Арабия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	12 356 438
2002	Колумбия	Оръжие, боеприпаси/ снаряди и резервни части (930690)	2 191 896
2002	Индонезия	Оръжие, боеприпаси / снаряди и резервни части (930690)	1 260 586
2002	Полша	Оръжие, боеприпаси / снаряди и резервни части (930690)	884 000
2003	Колумбия	Оръжие, боеприпаси / снаряди и резервни части (930690)	1 641 039
2003	Грузия	Оръжие, боеприпаси / снаряди и резервни части (930690)	1 144 383
2003	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни и нарезни пушки (930529)	1 081 000
2003	Полша	Оръжие, боеприпаси / снаряди и резервни части (930690)	3 194 000
2003	САЩ	Различни МОЛВ и боеприпаси за МОЛВ	1 372 451

Таблица 19: Най-голям износ на МОЛВ от България (2001-2003 г.).

¹²⁸ Монитор, 23 август 2004 г.

¹²⁹ Hirst et al, 2003, p. 71. Интервюта с правителствени ръководители, 5 октомври 2003 г.

¹³⁰ Оценката, която Изследването на малките оръжия дава за стойността и обема на световното производство на малки оръжия за 2000 г. се равнява на 7,4 милиарда долара (ИМО, 2002, с.15). Тя включва малки оръжия за военни цели, огнестрелни оръжия с невоенно предназначение и боеприпаси за двата вида оръжия. Горната стойност се определя като “приблизителна” и “хипотетична”, а в следващите годишници не е предложена нова стойност. Виж също ИМО, 2003, с.97.

¹³¹ Ибушев, 15 октомври 2004 г.

¹³² Дневник, 30 април 2004 г.

¹³³ Ибушев, 15 октомври 2004 г. При изчисляване на стойностите за предишни години се предпоставят 25 % продукция с гражданско предназначение и 100 % износ на оръжейната продукция.

¹³⁴ Дневник, 30 април 2004 г. При изчисляване на стойностите за предишни години се предпоставят 20 % продукция с гражданско предназначение и 100 % износ на оръжейната продукция.

¹³⁵ Агенция по приватизация, <http://www.priv.government.bg>

В този списък не са включени някои от най-големите търговски партньори на България като Индия или страни от Близкия Изток като Ирак и Йордания. Войната в Афганистан и особено войната в Ирак се оказа силен катализатор на българския износ и съответно на производството на МОЛВ. САЩ също се превръщат във все по-голям търговски партньор за страната. Компанията „Арсенал“ е не само основен снабдител на новосформираните се иракски армия и полиция, но вече изпълнява и поръчки на американската фирма „Дженерал Дайнамикс“ и има договори с няколко големи холивудски студия за производство на боеприпаси за филмовата индустрия¹³⁶. Според коментара на бивш член на Междуведомствената комисия, търговията с боеприпаси представлява половината от целия износ на МОЛВ на страната¹³⁷. Това се потвърждава и от публично достъпните данни, използвани от екипа, като източници за това изследване (виж Приложение Д).

Нови споразумения с Афганистан¹³⁸

През май 2004 г. българското правителство обяви сключена с Преходното правителство на Афганистан сделка за безвъзмездно предоставяне на отбранителна помощ, вкл. МОЛВ, на стойност 10 млн. долара. Доставка включва:

- 9 499 броя танкови изстрели, бронейни, подкалибрени заряди.
- 94 броя картечница ПКТ с ИКЗ.
- 242 880 броя патрони.
- 410 броя бинокли.
- 55 комплекта за ремонт на танк Т-62.
- 86 медицински комплекта и 50 комплекта хирургически инструменти.
- 20 000 изстрела с кумулативен невъртящ се снаряд за гаубица Д-30.
- 500 картечници РПК с ИКЗ.
- 790 броя 9 мм обикновени пистолети „Макаров“.

1.4.1 Участие на посредници в търговията с МОЛВ

Споменатите оръжейни производители често сключват износни сделки с помощта на посреднически фирми, занимаващи се с международна търговия с оръжия и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ОСТВДУ). Пълният списък на фирмите, притежаващи лиценз за посредническа дейност, свързана с външотърговски сделки с ОСТВДУ се поддържа от Междуведомствения съвет по въпросите на военнопромишления комплекс и мобилизационната готовност на страната към Министерски съвет (за по-кратко Междуведомствен съвет; виж Приложение Г за последния вариант на списъка). От юни 2004 г. фирмите с пълен лиценз за такава дейност са десет, тези с ограничена са три, а две фирми могат да посредничат единствено при сделки със стоки и технологии с двойна употреба. Само една от всички тези фирми е регистрирана в България – „Ахелой ОМП“ ООД, София. Седалищата на останалите дванадесет се намират в Кипър, Южна Африка, Израел, о-в Невис, Украйна, Норвегия и Британските Вирджински острови.

На международния пазар е известна една британска фирма, която в момента посредничи при сделки с българско оръжие – Imperial Defence Services Ltd. В търговския каталог на фирмата за продажби по интернет фигурират поне двадесет вида автомати, картечници, картечни пистолети и боеприпаси и сред тях е българският „Шипка“, който се разпространява чрез „...служители или посредници в България, Кипър, Нигерия, Австралия, Южна Африка и Виетнам¹³⁹.“ Фирмата е търгувала поне до февруари 2003 г., времето, от когато датира последната писмена оферта за доставка на 200 нарезни пушки на цена 275 долара чрез офиса на фирмата в България, а крайната дестинация на пратката е Сирия¹⁴⁰.

Водещата посредническа фирма в България, търгуваща с МОЛВ и ОСТВДУ, е държавната „Кинтекс“¹⁴¹. Репутацията на „Кинтекс“ е не особено добра след като в миналото компанията често е била обвинявана в незаконни сделки. През април 2004 г. името на фирмата бе в центъра на обвинения, отправени към индийското правителство от опозиционни партии в Индия, по повод сделка за милиони долари за доставка на автомати АК-47 на индийската армия. При търга индийското правителство отхвърлило офертата на консорциума Рособоронекспорт-Ижмаш, въпреки че предложението на руския Рособоронекспорт било с 25 % по-евтино от това на „Кинтекс“¹⁴².

¹³⁶ Сера, 10 декември 2004 г.

¹³⁷ Интервюта, Генев, ноември 2003 г.

¹³⁸ Министерски съвет, 13 май 2004 г.

¹³⁹ Интернет страницата на Defence System, http://www.imperialdefence.co.uk/defence_equipment.htm и http://www.imperialdefence.co.uk/defence_equipment.htm.

¹⁴⁰ Observer, 27 април 2003 г.

¹⁴¹ Виж http://www.bmv.online.bg/eng/index_en.htm.

¹⁴² Balkanalysis.com, 26 април 2004 г.

Напоследък доста от по-новите фирми са привлечени от посредническия бизнес. “Безконтактни мултиплексорни вериги” (БМВ), която е собственост на МВР, търгува с малки оръжия от януари 2002 г. и вече разполага с няколко оръжейни магазина и ремонтни работилници. Преди това вносът на оръжие и оборудване бе основно насочен към МВР.

1.4.2 Транспортни фирми и международни доставки

Към юли 2004 г. фирмите, притежаващи лиценз за транспортиране на оръжие са четири: “Авиостарт”, “Брайт Авиейшън”, “Вега Еърлайнс” и “Видекс” (виж Приложение 4). Първите три са авиокомпани, а “Видекс” извършва наземен превоз. Известни са и две други фирми, които са превозвали оръжие в близкото минало, но те не притежават лиценз за такава дейност – това са Еър София и Зори Еър Къмпани (бившата Еър Зори).

Вега Еърлайнс е създадена през 1998 г. Разполага с шест самолета. Осъществява полети до всички континенти и е една малкото български авиокомпани, притежаващи лиценз за полети до САЩ и Канада. Фирмата е кандидатствала за акредитация към Световната продоволствена програма на ООН. Вега Еърлайнс извършва чартърни полети до дестинации в целия свят и има добри позиции в страни като Австралия, Бразилия, Канада, Хондурас, Сингапур, Индонезия, Малайзия и Индия. В най-голяма степен, обаче, бизнесът на фирмата е свързан с Европа и Африка¹⁴³.

Авиостарт е създадена през 1999 г. Осъществява чартърни полети. Има договор за обслужване на българския военен контингент в Афганистан. Развива дейност и на Балканите, като транспортира сили и товари на ООН и КФОР. Компанията извършва полети с АН-12, АН -24 и Ил-76 до страни в Европа, Африка и Азия, с които има дългосрочни договори. Превозва и хуманитарна помощ. Представител е на няколко големи украински авиокомпани за Балканите, Европа и Африка¹⁴⁴.

Брайт Авиейшън е частна компания, създадена през 2001 г. Притежава 3 самолета АН-12¹⁴⁵. През 2003 г. стана обект на внимание от страна на медиите, когато неин самолет бе за задържан в Белград и за кратко обвинена, че изнася нелегално оръжия. Самолетът по-късно бе пуснат а обвиненията оттеглени, след като се разбра, че става въпрос за легален износ на 10 тона сръбски оръжия за кенийската полиция¹⁴⁶.

Видекс е едновременно производител на взривни вещества и транспортна фирма. Разполага с лиценз за търговия с МОЛВ, но основната ѝ дейност е производството на взривни вещества, голяма част от които са за гражданския пазар. Фирмата превозва собствените си продукти в България и на Балканския полуостров¹⁴⁷.

Еър София е основана през 90-те години и бе една от най-агресивните транспортни фирми по време на югославското ембарго. В момента разполага с шест самолета АН-12, два Ил-76, един АН -26 един АН-124. Има редовни и чартърни полети до целия свят. Седалището на фирмата и ремонтната и база се намират в София, но търговските ѝ отдели са в Лондон (Гетуик), Сингапур, Дубай и Котону. Фирмата има 400 служители – пилоти, техници и механици¹⁴⁸. Името ѝ често се споменава в медийни материали и доклади като оръжеен търговец с рискови страни¹⁴⁹.

Еър Зори е създадена през 1994 г., а през 1995 г. получава лиценз за транспортиране на специална продукция. От 31 август 1998 г. фирмата не притежава лиценз за транспорт на военна продукция. През 2001 г. фирмата е обявена в несъстоятелност, но някои от собствениците ѝ създават нова компания - Еър Зори Къмпани, за която не се знае почти нищо. Известно е, че Еър Зори е превозвала оръжие до Близкия изток и Африка и името ѝ е било част от новинарските материали на българските медии¹⁵⁰.

¹⁴³ <<http://www.vegaair.com/>>

¹⁴⁴ <<http://www.aviostArticlecom>>.

¹⁴⁵ <<http://www.brightaviation.com>>.

¹⁴⁶ Стандарт, 20 февруари 2003 г.

¹⁴⁷ <<http://www.videx.bg/>>.

¹⁴⁸ <<http://www.airsofia.com>>.

¹⁴⁹ В един такъв доклад се твърди, че по време на югославското ембарго Еър София е осъществявала рискови полети до Подгорица и Белград. По това време фирмата е използвала товарни самолети АН-12. Източници от българското контраразузнаване твърдят, че през 1994 г. Еър София е превозвала гранатохвъргачки от Северна Корея до Паскистан. (Виж: Димитрова, The Business with Death and the Yugoembargo, <<http://investigation-bg.org/show.php?id=67>>.) Еър София се споменава и в доклад на неправителствената организация Хюман Райтс Уоч по повод на доставка, извършена на 9 април 1995 г. Тогава самолет на Еър София е задържан при междинно кацане на о-ви Зелени нос, тъй като на борда му са били открити сто тона оръжие. Полетът е бил за Еквадор, която по тава време е във въоръжени гранични спорове с Перу. Самолетът не е бил натоварен с българско оръжие е не е преминавал през българска територия. Смята се, че е излетял от Беларус. (Виж Хюман Райтс Уоч, април 1999 г.)

¹⁵⁰ Димитрова, З. Бизнесът със смъртта и югоембаргото. <http://investigation-bg.org/show.php?id=67>.

До приключване на изследванията на екипа, нито една от големите държавни транспортни фирми — “България Еър”, Паракходство “Български морски флот” и Български държавни железници, не фигурираше в списъка на лицензираните компании, въпреки че те практически редовно транспортират ОСТВДУ¹⁵¹. В този списък не са включени и множество фирми, които извършват услуги, свързани с търговията с ОСТВДУ, като автотранспорт, спедиция, финансови и консултантски услуги.

1.4.3 Търговия с рискови страни

През 90-те години България често бе обвинявана, че нейни МОЛВ се изнасят в конфликтни или нестабилни държави и региони, като част от тази дейност се извършва чрез международни посредници или по обиколни маршрути. Такива рискови страни, за които България е изнасяла МОЛВ, са редица воюващи африкански страни като Ангола (1996-1998), Руанда, демократична Република Конго (1999), Уганда, Сиера Леоне (1998) и Бурунди. Поради това че въпросните сделки представляват сериозни нарушения на международните норми за оръжеен контрол, те попаднаха в ползрението на българските медии, международни неправителствени организации, както и на експертна група към ООН¹⁵².

Настоящото българско правителство е заявило публично волята си да провежда “...последователна и отговорна политика по отношение на експортния контрол¹⁵³.” Това свое намерение правителството е потвърдило на редица международни форуми¹⁵⁴. Правителствените ръководители смятат въведените през юли 2002 г. поправки в ЗКВТДОСТВДУ за модерна законова рамка, която въплъщава поетата от управляващите политика в областта на търговията с оръжие¹⁵⁵. Много от измененията в закона отразяват препоръките на международните наблюдатели, включително въвеждането на контролен механизъм за дейността не само на българските, но и на чуждестранните оръжейни посредници, като акцентът пада върху изискването търговията да е съобразена с международните стандарти в тази област, за да се предотврати износет на оръжие за рискови дестинации.

Големите незаконни трансфери на МОЛВ, които са осъществявани (от държавата) в миналото изглежда вече са прекратени, което дава основание проучването на българската система за експортен контрол да заключи, че “През последните две години не е регистриран незаконен износ на оръжие¹⁵⁶.” За съжаление, все още се отправят обвинения към България за участие в подклаждането на различни конфликти и към българското правителство за неспазване на поети международни ангажименти, по които тя е страна. През февруари 2004 г. в боливиийските медии се появиха съобщения за започнато от военните разузнавателни служби разследване по случай на внесени картечни пистолети и автомати АК-47, българско производство. Според твърденията, оръжията били внесени през Перу и били предназначени за терористични групировки, участвали в няколко поредни нападения над полицаи и войници¹⁵⁷. Според българските медии също така през август 2004 г. е било издадено разрешение за продажба на 2 500 контейнера снаряди на Грузия, страна, в която продължават да тлеят вътрешни конфликти¹⁵⁸. От Междуведомствената комисия публично заявиха, че разрешението за износ към Грузия е напълно съобразено с международните процедури и изисквания за сертифициране на крайния потребител¹⁵⁹.

Направеният преглед на общодостъпната информация за износа на МОЛВ от България през последните няколко години (виж Приложение Д) разкрива, че има редица случаи на износ към потенциални рискови страни.

¹⁵¹ Например, през април, 2004 г. в Истанбул на път за Хамбург е задържан кораб на Паракходство “Български морски флот”, натоварен с български ловни пушки. —Дневник, 29 април 2004 г.

¹⁵² Виж Хюман Райтс Уоч, 1 април 1999 г., <http://hrw.org/press/1999/apr/bulg0401.htm>; В доклад, публикуван от Съвет за сигурност на ООН през март 2000 г. се казва, че събраните от експертна група към ООН доказателства еднозначно “сочат към България като източник на по-голямата част от оръжието, закупено от УНИТА—поне от 1997 г. насам”. (Виж Писмо от 10 март 2000 г. на Председателя на Комисията към Съвета за сигурност, създадена с резолюция 864 (1993), по повод положението в Ангола, изпратено до Председателя на Съвета за сигурност (S/2000/203), параграф 41). Заключителният доклад на Комисията на ООН за наблюдение на санкциите върху Ангола, публикуван през декември, 2000 г. представя още доказателства за наличието на големи доставки български оръжия, предимно МОЛВ, за подразделенията на УНИТА между 1996 и 1998 г. (Виж ‘Заключителен доклад на Комисията на ООН за наблюдение на санкциите върху Ангола, S/2000/1225, <http://www.globalpolicy.org/security/sanction/angola/0012rprt.htm>, параграф 54.) Оръжията са изнесени със сертификат, в който за краен потребител е заявена държавата Того. (Виж също 24 Часа, 23 март 2000 г.)

¹⁵³ Паси, 2002 г.

¹⁵⁴ Такев, 2001 г.

¹⁵⁵ Интервю, Стоева, 23 септември 2004 г.

¹⁵⁶ Гунев и др., Глава 3.

¹⁵⁷ Novinite.com, 23 февруари 2003 г.

¹⁵⁸ Novinite.com, 6 август 2004 г.; BNN, 7 август 2004 г.

¹⁵⁹ BBC, 12 август 2004 г.

За периода 2001-2003 г. тези страни са Колумбия, Грузия, Гватемала, Индия, Индонезия, Македония, Руската Федерация, Турция и Саудитска Арабия. Всяка от тях може да се сметне за рискована и потенциално проблемна дестинация, предвид критериите за износ, заложи в Кодекса за поведение при износ на оръжие на ЕС, към който България се е присъединила. Все пак, рискът остава само потенциален, тъй като липсва по-подробна информация за вида на изнесеното оръжие и за изисканите гаранции за краен потребител. Остава надеждата, че предстоящият доклад на българското правителство относно оръжейния износ на страната ще хвърли повече светлина върху тези случаи.

1.4.4 Внос и вътрешна търговия с МОЛВ

В България има 269 специализирани магазина, в които законно се търгува с оръжие. Има информация, че повечето от законно внесените в страната МОЛВ се продават на граждани. Оръжейни магазини има във всички областни градове, но повечето от тях са концентрирани в градовете с най-голямо население: София (53 магазина), Пловдив (22), Бургас (17), Плевен (15), Хасково (13) и Варна, Велико Търново и Добрич (2)¹⁶⁰. Основните вносители на оръжие с гражданско предназначение са фирмите “Берета трейдинг” и “Стар форс”. Най-търсените марки вносно оръжие, според интервюираните по време на изследването собственици на оръжейни магазини, са: Берета (Италия), Браунинг (САЩ), Ремингтън (САЩ), Валтер (САЩ), Смит& Уесън (САЩ), Колт, CZ 75 В Compact (Чехия), и Глок (Австрия). Най-популярни сред ловците са пушките, руско и турско производство¹⁶¹. Според собствениците на магазини 70 % от продажбите са на оръжия с цена между 500 и 800 долара. Най-скъпите продавани оръжия са 1 250 или повече долара. Около 20 % от продажбите се падат на български оръжия, чиято цена на дребно е между 100 и 300 долара. По приблизителни оценки, предвид нарастването на броя на регистрираните малки оръжия, продажбите на оръжие на вътрешния пазар през 2003 г. са между 3,8 и 5,7 млн. долара. Възможно е, обаче, тази стойност да е по-голяма, тъй като повечето купувачи се насочват към нови или скъпи оръжия, когато могат да си го позволят. Въз основа на тези цифри, обаче, вносът на оръжие вероятно достига 3,04 – 4,56 млн. долара годишно¹⁶². Служители на МО заявиха в интервютата, че вносът може би е по-голям от вътрешното търсене и е възможно магазините да разполагат с доста големи запаси¹⁶³. Наличието на широка търговска мрежа за оръжие предполага запаси от над 40 000 броя малки оръжия, като голяма част от тях са придобити в близкото минало (за повече подробности, виж раздел 1.1.1).

Има индикации, че пазарът върви към насищане, тъй като от 1998 г., когато за пръв бе либерализиран режимът за притежание на оръжие, броят на регистрираните оръжия намалява¹⁶⁴.

Година	1999	2000	2001	2002	2003
Новорегистрирани оръжия	24 072	45 653	30 518	20 211	7 467

Таблица 20: Новорегистрирани оръжия (1999-2003 г.)¹⁶⁵.

Възможните стимули на вноса на МОЛВ, освен гражданското търсене на вътрешния пазар, са няколко. Първо, това е нуждата на службите за сигурност от високоспециализирано оръжие за специални операции (напр. за близък бой), така че въпреки излишъците от МОЛВ, с които основните служби разполагат, това търсене обикновено се задоволява с вносни оръжия. Второ, може да се предположи, че част от внасяните МОЛВ по късно отново се изнасят, вероятно след като бъдат ремонтирани или модифицирани. Отново поради липсата на подробен годишен доклад за вноса и износа на оръжие в България, не е възможно да се посочи каква част от оръжията в списъка в Приложение Е са предмет на реекспорт, нито пък могат да се очертаят никакви тенденции.

¹⁶⁰ По данни на НСП към 30 юни 2004 г.

¹⁶¹ Интервюта със собственици на оръжейни магазини, септември 2004 г.

¹⁶² При сравнение на тази стойност с данните в Приложение Е за 2003 г., тя изглежда достоверна и пълна.

¹⁶³ Изказване на Йордан Божилков, началник на отдел “Международни организации и контрол на въоръженията”, Министерство на отбраната на семинар по въпросите на МОЛВ и ограничаването на тяхното разпространение, организиран от Българския червен кръст, 3-4 ноември, 2004 г. София.

¹⁶⁴ Капитал, 22 октомври 2004 г.

¹⁶⁵ Източник: по данни на МВР, НСП.

2 Последници от разпространението на огнестрелни оръжия сред населението

2.1 Наранявания с огнестрелни оръжия

Изследователският екип проучи множество източници, за да измери въздействието на МОЛВ върху общественото здраве в България, в това число болнични и полицейски статистики и съобщения в медиите. Най-полезни се оказаха данните на НСИ, събирани въз основа на информация, предоставена от общинските управи. Прегледът на медийните съобщения за наранявания с огнестрелно оръжие не разкри много нова информация, тъй като медиите разчитат предимно на официалните полицейски констатации.

Поддържането на архив и обменът на информация в рамките на системата на здравеопазването в най-добрия случай е разпокъсано. Не бяха открити надеждни данни от болничните архиви за наранявания с огнестрелни оръжия. Когато в болница или в спешно отделение бъде приет пациент, ранен с огнестрелно оръжие, случаят се регистрира само от гледна точка на телесната повреда, напр. "фрактура", или "разкъсано сухожилие"¹⁶⁶. Повечето (макар и не всички) болници разполагат денонощно с дежурен офицер от полицията, на когото трябва да се съобщават всички случаи на огнестрелни рани, независимо дали е налице криминална проява. Когато това се случи, полицията регистрира случая и го категоризира като такъв с фатален изход или не, или като самоубийство. (Нито полицията, нито НСИ предлагат статистика за нараняванията с огнестрелно оръжие по вид телесната повреда). Интервюта с медицински служители дават поне две причини, поради които данните на полицията може да са по-непълни от тези на НСИ. Първата е, когато раненото лице предпочита да не се намесва полицията, понеже нараняването е свързано с криминално деяние. В тези случаи се подкупват лекарите или дежурният полицай да не съобщават за случая. Втората причина е при случаите на самоубийство на военен, което се отчита от НСИ, но не и в полицейската статистика, понеже това е в юрисдикцията на военна полиция¹⁶⁷.

2.1.1 Наранявания без фатален изход

Сейфърърълтб. 2004.

Според данни на полицията през 2003 г., полицията е регистрирала 42 наранявания с огнестрелно оръжие, които са класифицирани като случайни. По-голямата част от тях, или 27, са нанесени със законно притежавани оръжия, а 15 – с нелегални оръжия. Освен това, има 35 наранявания, класифицирани като криминални деяния, 19 от които са били извършени със законно притежавани оръжия, а останалите 16 – с незаконни. От Таблица 21 става ясно, че след нарастване в периода 1999 г. – 2001 г., през 2003 г. несмъртоносните наранявания са се върнали на нивото си от 1999 г. Интересно е да се отбележи, че броят на нараняванията с огнестрелно оръжие не следва увеличението на броя на регистрираните оръжия в страната. Възможно е това да се обясни с въвеждането на курсовете по употреба на оръжие и мерките за правилно съхранение, които са задължителни за всички получатели на разрешение. Екипът се опита да разбере до каква степен се спазват законите за съхранение на оръжия в домовете, но не стигна до категорично заключение от наличната за това информация. Докато респондентите в социологическото изследване са наясно с правилата за безопасно съхранение (виж раздел 3.3), от дълбочинни интервюта със собственици на оръжия стана ясно, че много от тях не притежават изискваните метални каси за съхранение¹⁶⁸.

Снимка 8: Каси за съхранение на оръжие на специализирано изложение в София, септември 2004.

Макар и да не дава нова статистическа информация, медийното отразяване на инциденти с огнестрелно оръжие позволява все пак да се направи профил на лицата, замесени в съобщаваните инциденти с огнестрелни оръжия, както на жертвите, така и на извършителите. Трябва да се спомене, че медиите се интересуват предимно от случаи, свързани с организираната престъпност, така че този източник не предлага материал за изводи относно това какви са типичните жертви на нараняванията

¹⁶⁶ Интервюта по телефона с болнични служители, виж Приложение Ж.

¹⁶⁷ Сега, 24 януари 2004 г.

¹⁶⁸ Интервюта с притежатели на оръжия, септември-ноември 2004 г.

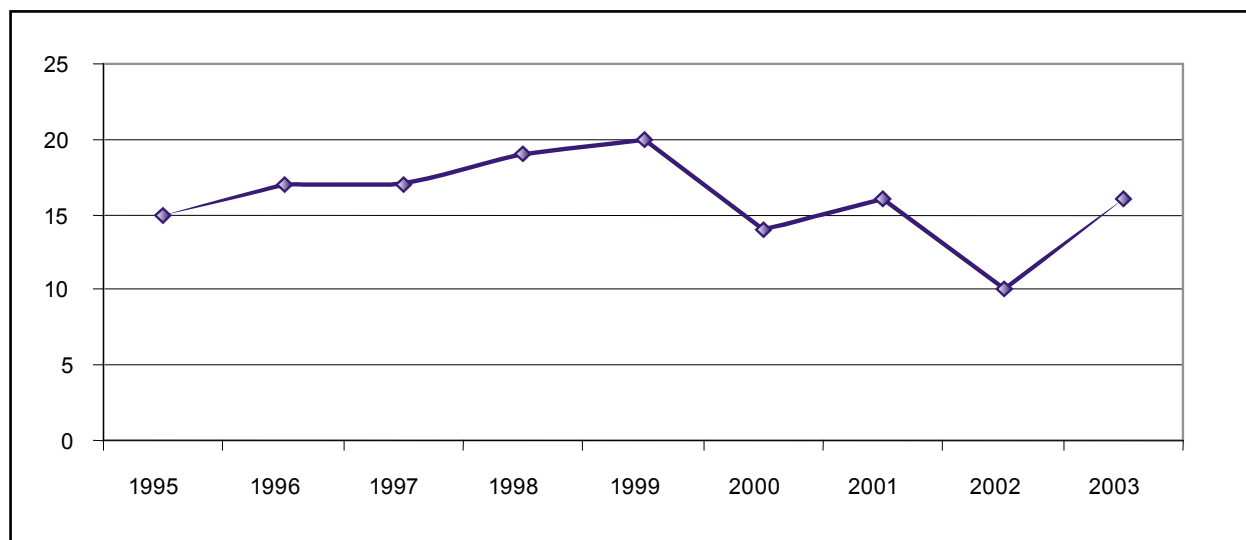
с нефатален изход. Съобщенията за периода 2002-2003 г. показват, че повечето жертви на наранявания с огнестрелно оръжие са мъже на възраст между 20 и 30 години. Голяма част от тях са замесени в незаконни дейности, най-често в търговия с наркотици. Често, но не винаги, използваните оръжия са незаконни. Преобладават случаите, при които се използва пистолет “Макаров”, макар при няколко инцидента през 2003 г. (ясно свързани с мафията), да са използвани автомати “Калашников”. Най-често срещаното нараняване, за което се съобщава в медиите е стрелба в краката.

ГОДИНА	1999	2000	2001	2002	2003
Наранявания с огнестрелно оръжие	75	87	102	75	77

Таблица 21: Наранявания с огнестрелно оръжие (1999-2003 г) ¹⁶⁹.

2.1.2 Фатални наранявания

Статистическите данни за фаталните наранявания бяха получени от НСИ и от полицейската регистрация. Опитът да се съпоставят данните показва несъответствия, като полицейската статистика, по правило, отчита по-малък брой инциденти (това може би се дължи на трудността, която вероятно срещат тези, които събират първоначалните данни при разграничаването на двата типа фатални самонаранявания – самоубийство и нещастен случай). За разлика от самоубийствата, полицията събира данни за фаталните наранявания от доста по-дълго време (виж графика 7).

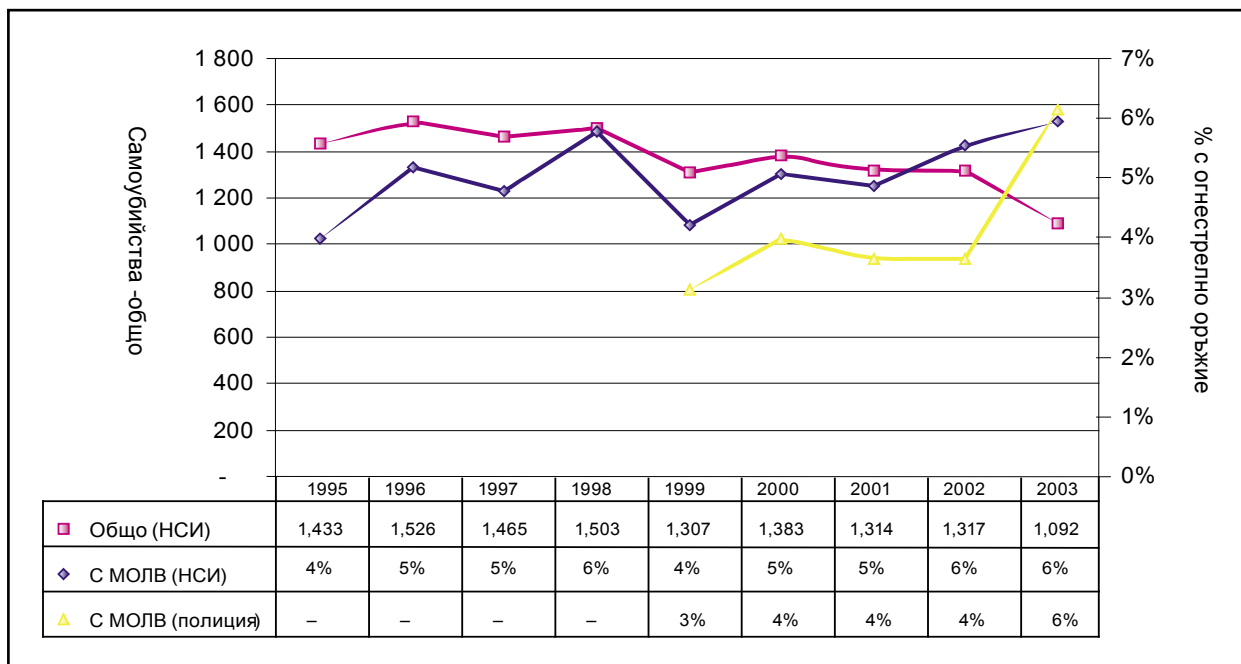

Графика 7: Регистрирани фатални наранявания ¹⁷⁰.

Анализът на данните, както от полицията, така и от НСИ, показва, че за разлика от убийствата, повечето от самоубийствата се извършват със законно притежавани оръжия. И тук по същите причини между данните на полицията и на НСИ отново има разлики. Въпреки че броят на самоубийствата не се е променил през последните години, броят на самоубийствата с огнестрелни оръжия е нараснал (виж графика 8). Най-вероятен фактор за това увеличение е по-голямата достъпност на населението до оръжие.

¹⁶⁹ Източник: МВР, НСП.

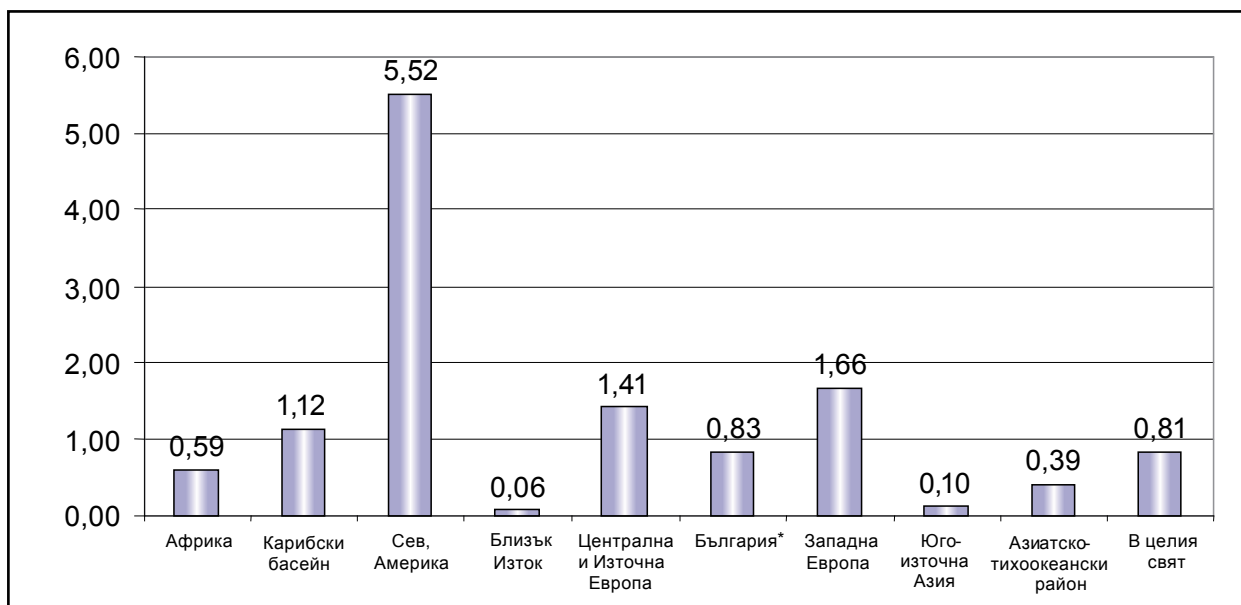
¹⁷⁰ Източник: НСИ.

Графика 8: Самоубийства с огнестрелно оръжие като процент от общия брой самоубийства¹⁷¹.

Анализът на данните относно пола на засегнатите от фатални наранявания показва, че мъжете представляват много по-голям дял от жертвите на самоубийства с огнестрелно оръжие от жените и това вероятно е така, тъй като повечето регистрирани притежатели на огнестрелно оръжие са мъже (регистрираните притежатели би трябвало да знаят къде съхраняват оръжието си и да са обучени как се използва). Сред жените процентът на самоубийства с огнестрелно оръжие, като цяло, не се променя от 1995 до 2003 г., като след 2000 г. дори спада.

Като цяло, броят на самоубийствата с огнестрелно оръжие в България на 100 000 души продължава да е малък в сравнение с повечето държави. Това е резултат от сравнително малкия брой огнестрелни оръжия на глава от населението.

Графика 9: Самоубийства с огнестрелно оръжие (на 100 000 души)¹⁷².

Забележка: С известни изключения, данните за повечето страни са за периода 1997-1999 г.

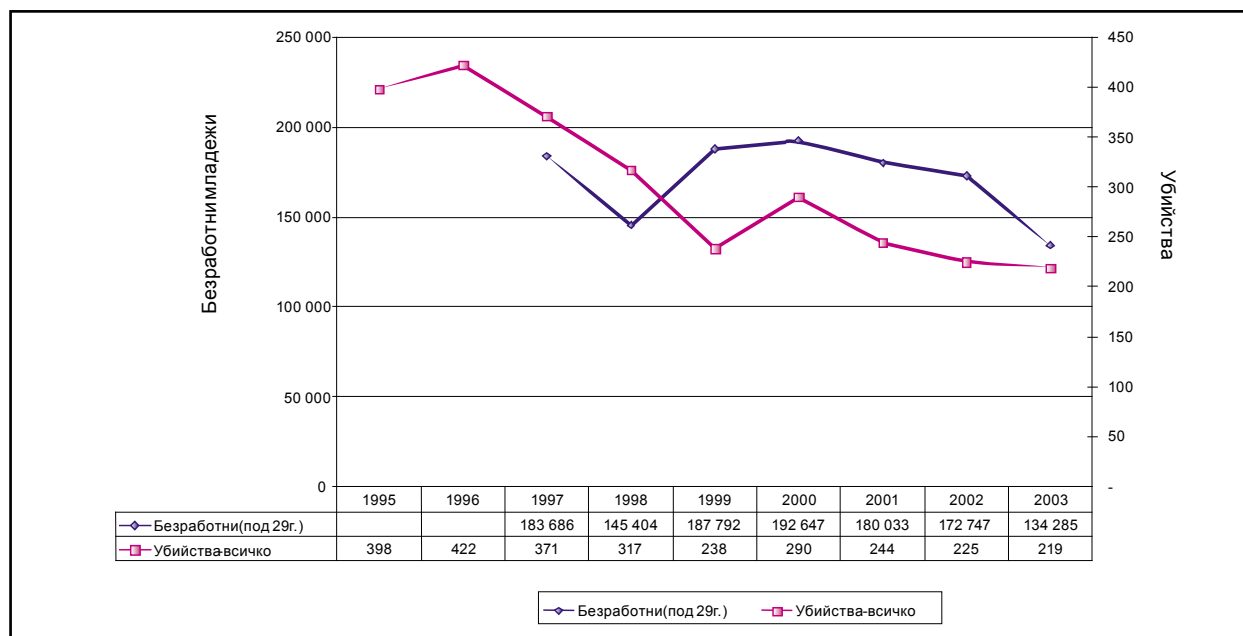
¹⁷¹ Източници: НСИ и МВР, ДНСП.

¹⁷² Източник: Данните за България са за 2003 г. и са взети от статистиката на НСИ. Данните за останалите страни са на СЗО, 2002.

2.2 Престъпления с МОЛВ

Полицейската статистика от 1998-2003 г. показва постепенен спад на регистрираните престъпления. Това се дължи на редица фактори, сред които са демографските показатели, навиците за заявяване на престъпление и икономическата ситуация. Между 2000 г. и 2003 г. общо за страната безработицата е спаднала приблизително от 18% до 13%. Спадът е най-значителен сред младите хора¹⁷³. Връзката между престъпност и безработица се отбелязва в различни изследвания по цял свят¹⁷⁴, а връзката между убийствата и безработицата е ясно изразена в България. Както показват и официалната статистика и прегледът на медийните съобщения за убийства между 2003 г. и 2004 г., социалната група, за която е най-вероятно да извърши убийство в България, е тази на младите безработни мъже. Следователно, спадът в престъпността вероятно се дължи и на спадащата безработица сред тази група от населението.

Графика 10: Зависимост между убийствата и младежката безработица¹⁷⁵.

Вторият важен фактор, който спомага за намаляване на нивото на престъпността, е демографската ситуация – населението на България бързо застарява и намалява, като през периода 1990 г. – 2003 г., достига от около 8,7 до 7,7 милиона души. Причините за този спад са ниската раждаемост и високата емиграция сред населението под 35-годишна възраст. Сред емигрантите, търсещи възможности на запад, има както престъпници, така и спазващи законите граждани¹⁷⁶.

Поради спада на регистрираните престъпления в периода 1998 г. – 2002 г. този раздел се занимава повече с тенденциите в престъпленията с използване на огнестрелно оръжие, отколкото с данните за техния брой. Графика 11 показва средния годишен брой на престъпленията, при които е използвано огнестрелно оръжие на 100 000 души през този период, за всяка от областите. В сравнение с останалите, две области изпъкват като първенци по престъпления с огнестрелно оръжие – София-област (а не София-град) и Плевен. Причината за различните нива на престъпността в различните области на страната имат специфични обяснения, които не са предмет на настоящото изследване.

За да открие връзки на зависимост на нивото на престъпността с огнестрелни оръжия в отделните административни области, експертният екип разгледа: а) броя на регистрирани оръжия в отделните области и б) броя на заловени незаконни / откраднати оръжия в областта, като индикатор за броя на незаконните оръжия в

¹⁷³ Агенция по заетостта (<http://www.nsz.government.bg/>).

¹⁷⁴ Виж, например: Raphael, 2001.

¹⁷⁵ Източници: НСИ / Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта .

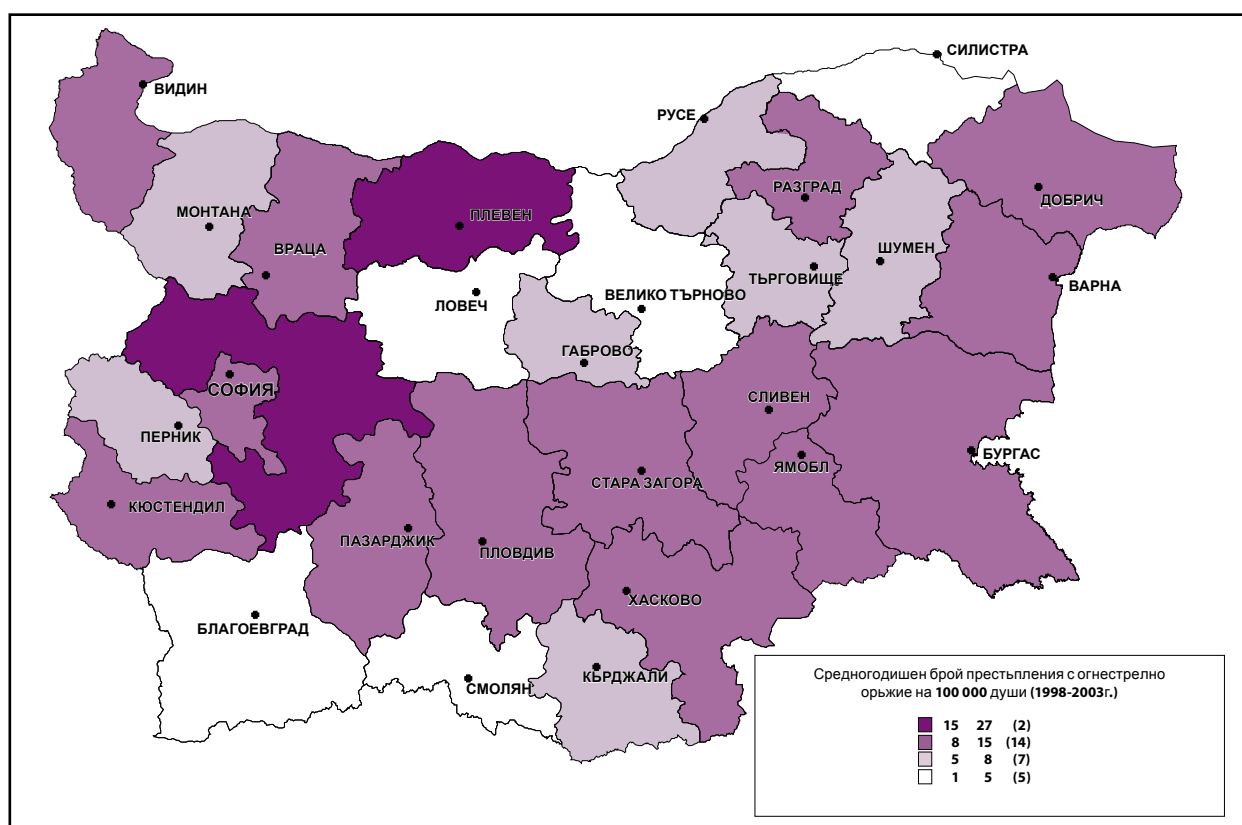
¹⁷⁶ Дойче Веле, 27 ноември 2003 г.; Монитор, 22 септември 2003 г.; Дневник, 14 ноември 2002 г.

областта. Статистическият анализ показва, че съществува много по-силна връзка на извършените престъпления с огнестрелно оръжие и броя на регистрираните оръжия, отколкото с броя на заловените незаконни оръжия. Този анализ е в разрез със данните на служба КОС, според които повечето престъпления се извършват с незаконно оръжие. Първото възможно обяснение е, че броят на иззетите незаконни оръжия по области не отразява правилно реалното разпределение на незаконни оръжия. Сиреч, в някои области полицейските служби се справят по-добре отколкото в други.

Другото възможно обяснение е, че връзката с броя на регистрираните оръжия е по-силна, защото по-голяма част от неразкритите престъпления се извършват със законно оръжие. Независимо обаче дали тази хипотеза е вярна, силната връзка показва че съществува ясно изразена връзка между престъпленията с огнестрелни оръжия и регистрираните оръжия в различните области на страната. Този анализ може би намира потвърждение във резултатите от действията на полицията през януари 2005, когато 49 души, свързани със пазара на проститутки, бяха задържани в Пампорово. У тях бяха открити 11 регистрирани пистолета, а главният секретар понижи началниците на КОС в три пловдивски РПУ-та на МВР, обвинявайки ги че са издали разрешителни за оръжия на криминално проявени личности.¹⁷⁷

Графика 11: Средногодишен брой на престъпленията с огнестрелно оръжие на 100 000 души (1998-2003)¹⁷⁸.

2.2.1 Незаконно притежание, производство и търговия с МОЛВ

Незаконното притежание, производство и търговия с огнестрелно оръжие, боеприпаси и взривни вещества се разглеждат в Чл. 337 и 339 на Наказателния кодекс. Както е показано в Таблица 22, през последните години тенденцията за престъпленията по Чл. 337 и 339 съвпада с общата картина на престъпленията. След рязкото нарастване през 1996 г., когато са регистрирани 1511 случая, престъпленията от тази група през 2000 г. спадат на 743. Колебанията на броя им през следващите три години не сочат към някаква значима промяна. Вижда се също, че през 1998 г. и 2003 г., делът на престъпленията, в които става дума само за огнестрелни оръжия се е увеличил.

¹⁷⁷ Банкер-Параграф 22, 22 януари 2005 г.

¹⁷⁸ Източник: МВР, НСП.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 (6 мо.)
Чл. 337 & 339	1 511	1 283	1 207	1 083	743	829	628	702	538
Само огнестрелни оръжия	–	–	166	154	105	127	150	189	–

Таблица 22: Регистрирани престъпления, свързани с незаконно притежание, производство и търговия с огнестрелно оръжие¹⁷⁹.

Демографски характеристики на нарушителите.

Интерес представлява фактът, че извършителите на престъпления, свързани с незаконното производство, търговия и транспортиране на оръжие в България са съвсем различна група от извършителите на други видове престъпления. Първо, 99 % от тях са мъже, докато при останалите видове престъпления делът на мъжете е 95 %. Още по-необичайна е възрастовата структура на тази група. Според полицейската статистика 62,3 % от всички престъпления от тази група се извършват от лица между 14 и 29-годишна възраст. Но лицата на тази възраст представляват едва 23 % от обвиняемите по Чл. 337 и 339 от НК. Освен това, лицата над 50 години, които са извършители на 5 % от всички престъпления, извършват 28 % от престъпленията, свързани с незаконно притежание на оръжие. Вероятно това се дължи на факта, че голяма част от тези нарушители са бивши работници в отбранителни предприятия, препитаващи се с нелегално производство и търговия с оръжие, които са на възраст между 50 и 60 години. Равнището на повтаряемост при тази група престъпления също е по-ниско, отколкото при всички други престъпления – в 77 % от случаите лицата извършват престъпление за първи път, докато при другите престъпления този дял е 65 %.

Таблица 23 представлява сравнителна диаграма на всички категории престъпления с огнестрелно оръжие за 2002-2003 г. Включени са престъпления, при които използването на оръжие е съществен елемент или има важен социален ефект, а именно, убийства, престъпления против собствеността, хулиганство, както и “незаконно производство, притежание и складиране на огнестрелни оръжия, взривни вещества и боеприпаси”. Вижда се, че двете категории, които трябва да бъдат разглеждани отделно, са въоръжените грабежи и убийствата. Важно е да се отбележи, че виктимизационни изследвания, като тези, проведени от Витоша Рисърч (2002 г. и 2004 г.) регистрират, че при въоръжените престъпления известна част не се докладват на полицията. Поради оскъдни данни в изследванията, обаче, не може да се направят валидни заключения.

ДЯЛ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ ОТ ВСИЧКИ ВИДОВЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ *							
КЛАСИФИКАЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА СПОРЕД НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС	1998	1999	2000	2001	2002	2003	ПРОМЯНА 1998-2003
Убийство-довършено (Чл. 115-127)	19,09%	14,56%	14,95%	13,83%	19,07%	20,85%	1.76%
Убийство-опит (Чл. 115-116-,118)	13,36%	14,50%	28,07%	22,53%	23,46%	21,94%	8.57%
Умишлена тежка телесна повреда (Чл. 128, 131, Ал.1.5)	4,21%	2,21%	9,88%	8,54%	6,59%	4,49%	0.28%
Грабеж (Чл.198-200, осв. МПС)	4,49%	4,31%	6,53%	5,84%	2,71%	2,15%	-2.35%
Незаконно производство, притежание и употреба на огнестрелни оръжия и взривни вещества (процентът е за огнестрелни оръжия като част от цялата категория)	12,92%	13,95%	13,34%	13,20%	15,45%	17,06%	4.14%
Процент на престъпленията с огнестрелно оръжие	0,54%	0,55%	0,56%	0,55%	0,47%	0,49%	-0.05%

Таблица 23: Дял на престъпленията с огнестрелно оръжие от всички видове престъпления (1998-2003 г.)¹⁸⁰.

Забележка: Процентите са за определени категории по НК. Така, през 1998 г. например, МОЛВ са използвани в 19,09 от случаите на нарушение по Чл. 115-127 от НК. Последният ред показва в какъв процент от всички регистрирани престъпления са били използване МОЛВ. Няколко факта трябва да се имат предвид при използване на данните по-горе. Първо, докато латентността при престъпленията несвързани с оръжие леко се е увеличила за периода 2002-2004, няма доказателства за това, това да е така при престъпленията с огнестрелни оръжия, но такава възможност не бива и да се изключва. Наблюдаваните промени може да се разглеждат като реалистични, тъй като латентността при други видове престъпления, включени в таблицата (напр. убийство, въоръжен грабеж) също се счита за ниска или незначителна.

¹⁷⁹ Източник: МВР, НСП. Тези цифри се отнасят за престъпленията по чл. 337 до 339 на НК. чл. 337 обхваща незаконното производство, складиране, продажба, транспортиране, внос и износ на всякакви оръжия и взривни вещества. чл. 338 обхваща складирането и транспортирането на оръжия и взривни вещества, без необходимите мерки за безопасност. По този член има само няколко нарушения. чл. 339 се занимава с незаконното притежание на оръжия и взривни вещества.

¹⁸⁰ Източник: При този анализ са използвани данни на МВР, НСП. По-разширен вариант на тази таблица може да се намери на интернет страницата на Център за изследване на демокрацията, <http://www.csd.bg/en/euro/arms.php>.

Накрая трябва да се отбележи, че истинността на горните данни и анализи е в пряка зависимост от тенденциите за съобщаване на престъпленията и полицейската система за събиране и управление на данни. Един от най-важните въпроси е за какъв процент от реално извършените престъпления не се съобщава изобщо. Редица изследвания показват, че в България престъпленията, за които не се сигнализира са около 53%¹⁸¹. Но проучванията, направени от Центъра за изследване на демокрацията по този въпрос сочат, че именно през този период латентността на престъпленията се е увеличила¹⁸². При положение, че няма промяна при другите фактори, увеличаващото се нежелание на гражданите да съобщават в полицията за извършените престъпления, винаги води до намаляване на нивото на престъпността в официалната статистика. Склонността на хората да съобщават за престъпленията зависи в огромна степен от тяхното доверие в полицията, а това е тема, за която се говори по-подробно в раздел 3.2.

2.2.2 Убийства

Убийствата с огнестрелно оръжие представляват значим дял от всички убийства в страната и техният дял нараства от 1999 г. Таблица 24 предлага за сравнение две съвкупности от данни – на НСИ и на полицията. Докато полицейските данни са въз основа на отчети, идващи от районните полицейски управления, данните на НСИ идват от смъртните актове, издадени от упълномощени лекари. Смъртните актове се изпращат в общините, които поддържат регистри на починалите граждани, а НСИ събира своите данни от общините¹⁸³. Между двете съвкупности от данни няма съвпадение дори по общия брой убийства и най-вече по отношение на убийствата с огнестрелно оръжие. Както бе отбелязано, възможно е това да се дължи на случаите на замесени военнослужещи или полицаи, които подлежат на военен съд, да не са отчитани в полицейската статистика. НСИ е единствената институция, събираща данни за убийствата от всички източници. Друга причина за разминаванията може би са случаите, в които медицинските лица регистрират даден случай като убийство, но след аутопсия смъртта се прекатегоризира (напр. като самоубийство)¹⁸⁴.

От Таблица 24 може да се види и годишният процент убийства в България на 100 000 души. Тя показва, че докато абсолютният брой, както на убийствата, така и на убийствата с огнестрелно оръжие намалява, следвайки общия спад на населението през последните години, процентното намаляване на глава от населението е много по-малко за убийствата с огнестрелно оръжие, отколкото за убийствата като цяло (12% или 28% в зависимост от това дали се използват данни от НСИ или от полицията).

ГОДИНА	НАСЕЛЕНИЕ	ДАННИ НА НСИ				ДАННИ НА ПОЛИЦИЯТА			
		БРОЙ УБИЙСТВА	ДЯЛ УБИЙСТВА	УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	ДЯЛ УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	БРОЙ УБИЙСТВА	ДЯЛ УБИЙСТВА	УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	ДЯЛ УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ
1998	8 256 800	317	3 84	88	1,07	351	4,25	67	0,81
1999	8 210 600	238	2 90	51	0,62	309	3,76	45	0,55
2000	8 170 200	290	3 55	70	0,86	301	3,68	45	0,55
2001	7 913 300	244	3 08	73	0,92	282	3,56	39	0,49
2002	7 868 900	225	2 86	65	0,83	221	2,81	45	0,57
2003	7 750 000	219	2 83	74	0,95	192	2,48	49	0,63
Процентно изменение 1998-2003			-36%		-12%		-87%		-28%

Таблица 24: Убийства с огнестрелно оръжие и дял на убийствата на 100 000 души¹⁸⁵.

На ниво от 0,95/100 000 делът на убийства с огнестрелно оръжие в България е много под това в другите централно- и източно-европейски страни¹⁸⁶. Сравнителните стойности, обаче, включват републиките от бившия Съветски съюз и всички бивши югославски републики, някои от които преминаха през ожесточени конфликти и

¹⁸¹ Едно общоприето обяснение е свързано с навигите на населението от времето на комунистическото управление, когато бе насърчавано редовното донасяне в полицията за всяка съмнителна дейност, била тя престъпление или просто противообществена проява.

¹⁸² Център за изследване на демокрацията, 2002.

¹⁸³ Заповед № 16 от 21 август, 1996 г. за Организацията на болнично медицинско лечение в държавните болници. Обн., ДВ бр. 76 от 6 септ. 1996 г.

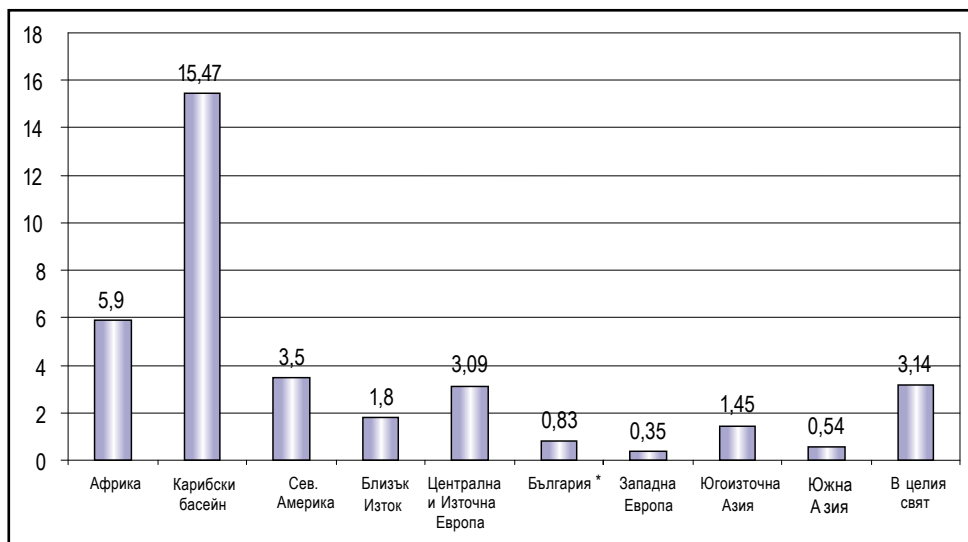
¹⁸⁴ Интервю, Колев, 23 ноември 2004 г.

¹⁸⁵ Източник: НСИ / МВР, НСП.

¹⁸⁶ ИМО 2004, с.199-200.

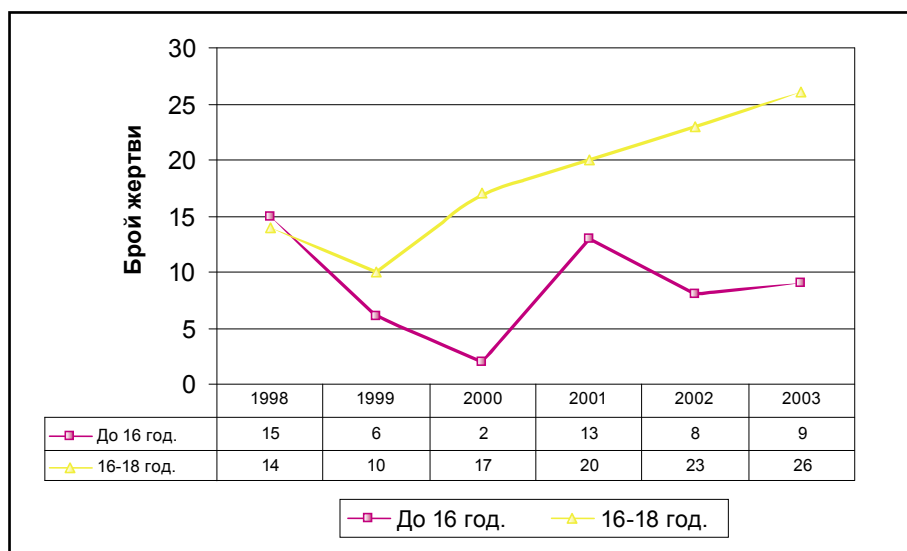
продължително етническо напрежение, в резултат на което сред населението има много огнестрелни оръжия и делът на убийствата с огнестрелно оръжие продължава да е висок. Струва си да се отбележи също, че в България коефициентът на убийства с огнестрелно оръжие на 100 000 души е повече от два пъти по-висок от този в Западна Европа.

Графика 12: Дял на убийствата с огнестрелно оръжие (на 100 000 души)¹⁸⁷

2.2.2.1 Младежта и убийствата с огнестрелно оръжие

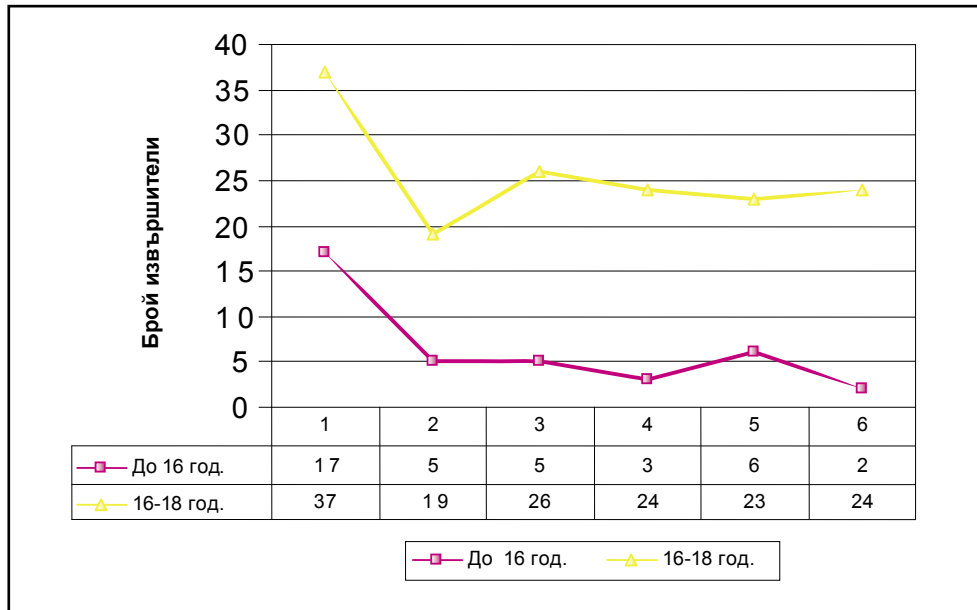
През последните години е налице тревожна тенденция за постоянно увеличаване на броя на малолетните и непълнолетните жертви на престъпления с огнестрелно оръжие, особено между 16-18-годишните (виж графика 13). В следващите две графики е даден годишният брой на малолетни и непълнолетни жертви на престъпления и на младежите – участници в престъпления с огнестрелно оръжие. От тези графики личи, че докато броят на жертвите се е увеличил през този период от няколко години, то броят на извършителите е останал относително стабилен. Общият брой на непълнолетните жертви на въоръжени престъпления също остава малък.

Графика 13: Малолетни жертви на престъпления с огнестрелно оръжие¹⁸⁸.

¹⁸⁷ Източник: Данните за световните региони са взети от СЗО, 2002. Те варират по страни, но в общи линии покриват периода 1997-1999 г. Данните за България са от 2003, НСИ.

¹⁸⁸ Източник: МВР, НСП.

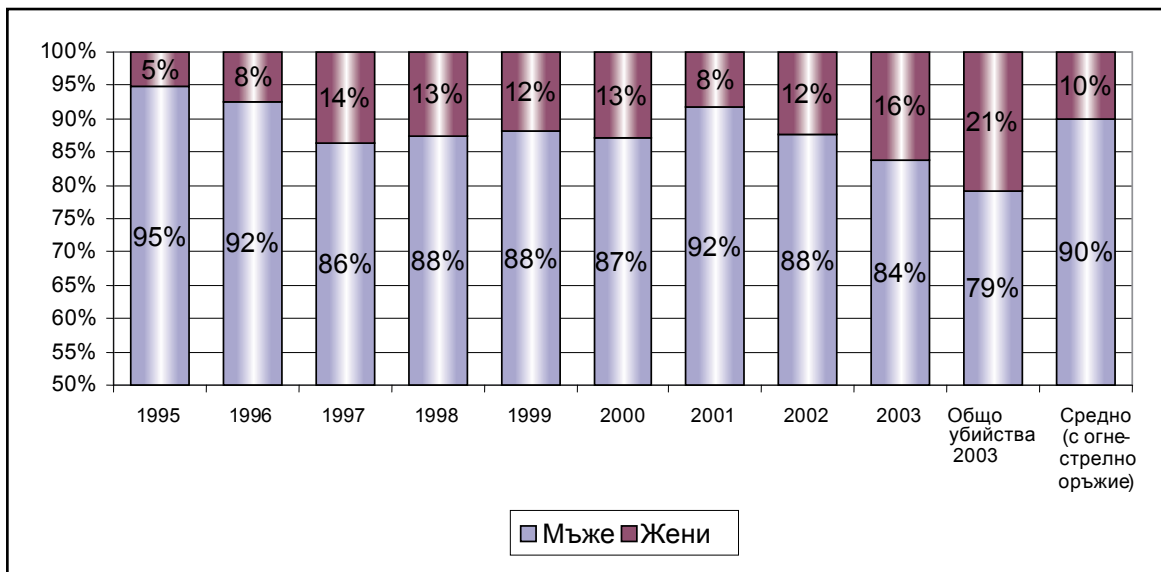
Графика 14: Малолетни извършители на престъпления с огнестрелно оръжие¹⁸⁹.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Брой инциденти	19	28	18	9	6	7	6	4

Таблица 25: Убийства и опити за убийства от малолетни и непълнолетни лица¹⁹⁰.

2.2.2.2 Разпределение на убийствата с огнестрелно оръжие по пол

Според данни на НСИ от 2001 г. , делът на жените – жертви се е удвоил – от 8% на 16%, така че надминава средната стойност за света от 10% (виж графика 15). Съобщенията в медиите навеждат на мисълта, че домашното насилие представлява значителна част от тези престъпления, особено убийствата.

Графика 15: Жертви на престъпления с огнестрелно оръжие по пол (1995-2003 г.)¹⁹¹.

¹⁸⁹ Източник: МВР, НСП.

¹⁹⁰ Източник: МВР, НСП.

¹⁹¹ Източник: НСИ / ИМО, 2004.

От таблица 26 се вижда, че жертвите на убийства с огнестрелно оръжие в по-голямата част са над 30-годишна възраст.

ВЪЗРАСТ	ЖЕНИ	МЪЖЕ
До 30 г.	33%	27%
30-50 г.	42%	52%
Над 50 г.	25%	21%

Таблица 26: Възрастов профил на жертвите (2003 г.)¹⁹².

2.3 Въздействие върху социално-икономическото развитие

За разлика от други страни, където голямото разпространение на оръжие сред населението се отразява отрицателно на социално-икономическото развитие, в България разпространението на огнестрелни оръжия най-вече е свързано с нивото на престъпността. Неточността на медицинските данни не позволи да се оценят финансовите разходи, свързани с лекуването на огнестрелни рани. Но тъй като броят на пострадалите остава сравнително малък, логично е да се заключи, че разходите за системата на здравеопазване, произтичащи от злоупотреба с огнестрелно оръжие не представляват значителна пречка за икономическото развитие като цяло. Всъщност, ако тази заплаха за общественото здраве се сравни с жертвите от пътните произшествия, финансовите щети от нараняванията с огнестрелно оръжие изглеждат съвсем малки. Средният годишен брой на смъртните случаи от случайно нараняване с огнестрелно оръжие е 16, докато при автомобилни катастрофи за същия период са загивали средно 1 055 души¹⁹³.

По-трудно е да се оценят последиците от ширещото се сред населението усещане за несигурност по отношение на социалното и икономическо развитие. Липсата на доверие към държавата, институциите и обществото, изразена от респондентите в социологическото изследване и във фокус-групите насочва към хипотезата, че подкопавайки доверието в институциите, несигурността и корупцията възпрепятстват икономическия растеж. Независимо от всичко, е достатъчно ясно, че в повечето случаи разпространението на МОЛВ не е водещо при тези обществени възприятия (виж раздел 3.1). Освен това, чуждестранният бизнес изглежда няма особени тревоги за сигурността в страната. Според една водеща международна организация за оценка на риска, разпространението на огнестрелно оръжие и престъпността, свързана с огнестрелно оръжие, не се възприемат като особено важни въпроси, и следователно не влияят на международния рейтинг на България за сигурност и инвестиционни рискове¹⁹⁴.

2.3.1 Въздействие на контрабандата с МОЛВ върху социално-икономическото развитие на страната

Това проучване успя да установи, че контрабандата на МОЛВ от България донякъде подпомага структурите на организираната престъпност в Западна Европа, но няма видимо въздействие върху социално-икономическото развитие на страната. За контрабандно изнесените МОЛВ извън пределите на България се знае, че стигат чак до Великобритания и Испания. Например през ноември 2003 г., испанската полиция, използвайки данни на българската полиция, арестува шестима българи в Гранада, Испания. У тях са намерени 50 газови пистолета (с български произход), които са преработени в огнестрелно оръжие и 7 автомата “Калашников”¹⁹⁵. В доклад на британската Асоциация на ръководителите на полицейските служби (АРПС), представен на британската парламентарна Комисия по въпросите на въоръжената престъпност, България се споменава като източник на незаконно внесени, преработени газови пистолети “Байкал” – оръжие, което все по-често се използва за престъпни цели във Великобритания¹⁹⁶. Неотдавна италианската полиция залови във Венеция, укрита в тайник на автомобил, пристигащ от България, 40 пистолета, 40 заглушители, няколко хиляди броя боеприпаси, лазерно-оптични мерници и детонатори¹⁹⁷.

¹⁹² Източник: НСИ.

¹⁹³ Средната стойност за периода 1995-2003 г. е изчислена въз основа на данни от НСИ.

¹⁹⁴ Интервю, Стратън, 21 октомври 2004 г.

¹⁹⁵ Съобщение за пресата на МВР, 14 януари 2004 г.

¹⁹⁶ Доклад на Парламентарната комисия по въпросите на въоръжената престъпност, ноември 2003 г., с. 22.

¹⁹⁷ Нова телевизия, 8 ноември 2004 г. Версията на българската полиция по случая е, че оръжията са пътували към български престъпни групировки в Италия. – във: Сега, 9 ноември 2004 г.

В страни като Испания и Великобритания, използвани от българските трафиканти на МОЛВ за крайна дестинация, внесените оръжия могат да бъдат използвани не само в престъпни деяния, но дори и терористични дейности. Транзитните, по пътя на оръжието, страни, обаче, на свой ред понасят негативите на трафика на оръжие и България не е изключение.

Графика 16: Контрабандни маршрути за МОЛВ от България¹⁹⁸.

Освен, че пречат на законния бизнес, контрабандните мрежи за МОЛВ, като част от организираната престъпност, спъват социалното развитие по множество други начини, но най-вече като подкопават работата на държавните институции и принуждават фирмите да правят по-големи разходи за системи за сигурност (виж каре “Организирана престъпност и въоръжено насилие”).

¹⁹⁸ Източник: анализи на Центъра за изследване на демокрацията/Сейфързуърлд.

Организирана престъпност и въоръжено насилие

Разширяването на Европейския съюз до 25 държави – членки предоставя нови възможности за изява на организирани престъпни групи, като същевременно разширява територията, на която те могат да действат. Румъния и България ще се присъединят към ЕС през 2007 г., но престъпните им групировки вече са замесени във всякакъв род начинания с последици в страните от ЕС. Българските престъпни групи се отличават с майсторството си в няколко области: фалшифициране на валута, кредитни карти и всякакви документи, вкл. документи за самоличност и пътни документи. Други две области, в които се изявяват активно, са кражбите на МПС в цяла Европа и в трафика на хора с цел сексуална експлоатация. В момента трафикът на оръжия не е твърде разпространен, нито пък се свързва с определена престъпна група, но според предвижданията на Европол тази практика ще зачести с все по-голямото използване на насилствени средства от страна на престъпните групи. Проблемът вероятно ще се изостри от факта, че Източна Европа е основен източник на контрабандно оръжие.

През последните години в България, и особено в София, се наблюдава видимо засилване на престъпната дейност. Гангстерската война излезе наяве с десетките убийства и опити за убийства. Макар да се полагат усилия да се противодейства на ръста на насилието с огнестрелно оръжие, свързано с мафията, властите изказват недоволство от затрудненията при преследване на нападателите. На свидетелите често се дава да разберат, че не трябва да свидетелстват, адвокати отказват да поемат дела, а доказателства изчезват в ръцете на корумпирани полицейски служители. Макар законодателството да е налице, то не се прилага, а корупцията и недостатъчният капацитет ограничават ефективността на полицията в борбата ѝ с мощните престъпни групировки. На практика нито един сериозен престъпник не е бил успешно преследван през последните години, главно поради корупция и слабо функциониране на съдебната система¹⁹⁹. Безсилието на властите си пролича ясно през октомври 2003 г., когато Главният секретар на Министерството на вътрешните работи ген. Бойко Борисов препоръча на гражданите на София да напускат заведенията незабавно, когато видят, че влизат добре охранявани бизнесмени. Равносметката за сблъсъците между престъпните групи възлиза на повече от 50 мафиотски удара през последните три години, включително следните показни инциденти:

- През декември 2003 г. българските медии разгласиха загрижеността на властите, че убийството на всеизвестния контрабанден бос Константин Димитров ще предизвика война между съпернически престъпни групи.
- През юни 2004 г. двама мъже, преоблечени като свещеници, нахлуват в кафене и разстрелват Димитър Христов – Митко Малкия и двама души от охраната му.
- Подземният бос Милчо Бонев и петима от неговите бодигардове бяха убити в престрелка през юли 2004 г. от убийци, преоблечени в полицейски униформи²⁰⁰.

¹⁹⁹ Европол, с. 17-18, 2.

²⁰⁰ Novinite.com, 10 окт. 2003; Novinite.com, 7 ноем. 2004; SF Chronicle, 12 септември 2004 г.; Дневник, 23 декември 2004 г

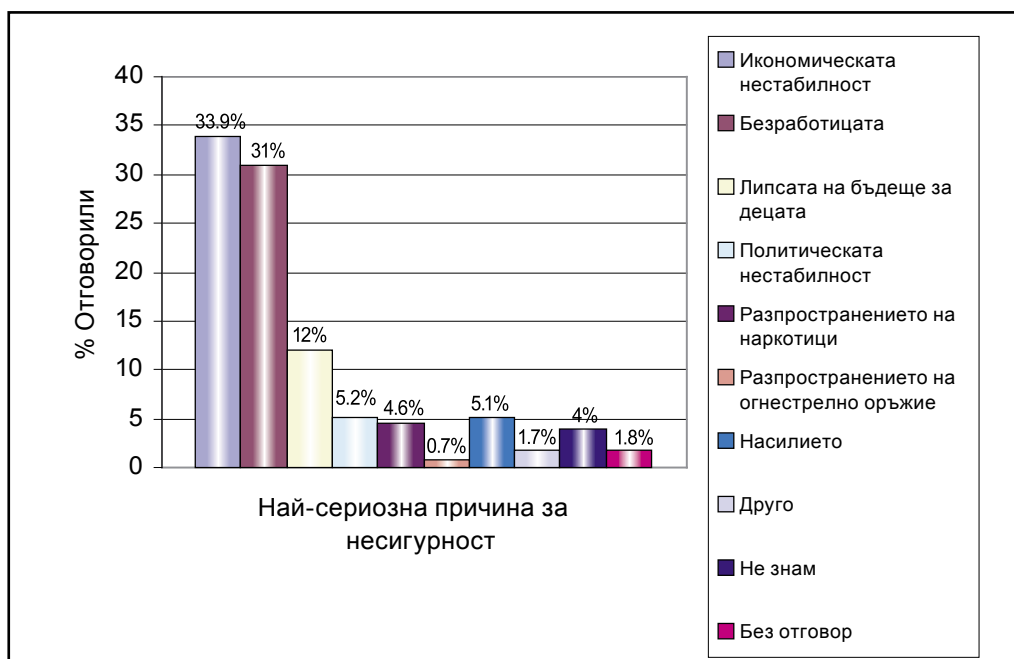

3 Изследване на общественото мнение

3.1 Нагласи към сигурността

По време на дискусиите на фокус-групите преобладаваше силно чувство на недоволство и несигурност от страна на участниците, основно поради сериозните икономически и социални проблеми, пред които е изправена България: ниски доходи, безработица, висока престъпност, корупция и обществена безотговорност. При всяка възможност, участниците отбелязваха голямото си недоверие към държавата и нейните институции и критикуваха различни реформи, ръководени от правителството. Нагласите бяха най-вече песимистични. Събития като членството в НАТО и приближаването до членство в ЕС често бяха разглеждани като налагане на условия от Запада. По-младите участници се чувстваха неловко поради негативното отношение, привично за някои от останалите. В дискусиите младежите по-често наблягаха на това, че всеки може да допринесе за промяна на условията и говореха повече от първо лице отколкото от трето, "Всички се оплакват че държавата нищо не прави. Но ако всеки си даде сметка, че той или тя са част от тази държава, като отделни хора или като част от дадена група, те могат да помогнат за развитието на държавата²⁰¹." (V,5)

Най-общо, дискусиите на фокус-групите по въпроси за сигурността предизвикаха известна носталгия към миналото и хората понякога се питаха дали в днешно време въобще може да има сигурност, "Изгубихме абсолютно всякаква сигурност." (I,8). Резултатите от социологическото изследване показаха сериозна икономическа загриженост, докато оръжията и насилието бяха по-рядко определяни като основен фактор за несигурността (виж графика 17). На въпроса как се е променило нивото на собствената им сигурност през последната година, по-малко от 10 % от анкетираните отговориха, че то се е понижило, докато мнозинството респонденти (79,2 %) споделиха, че то не се е променило съществено.

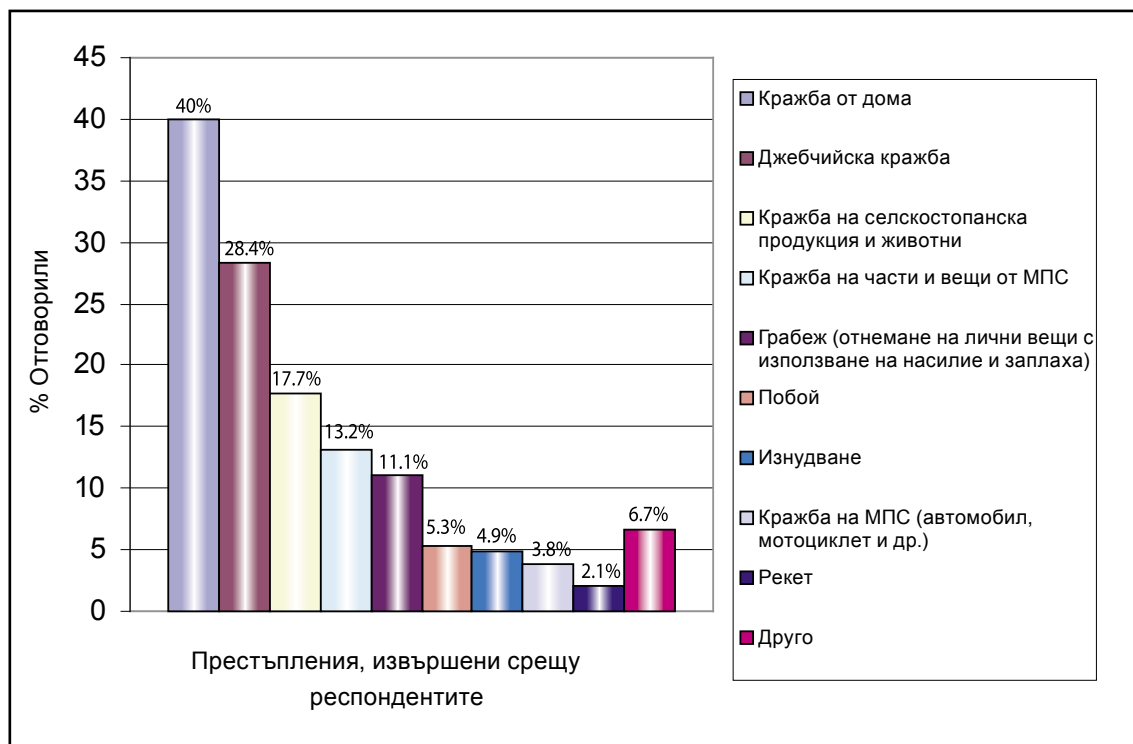

Графика 17: Кое от изброените неща предизвиква най-голяма несигурност за Вас и Вашето домакинство? (База: N = 1250).

Проблемът с престъпността бе най-дискутираният във връзка с проблема за сигурността и въпреки че само 17 % от българите стават ежегодно жертва на престъпление²⁰², изследването разкри че мнозинството от българите се страхуват, че могат станат жертви на престъпление в бъдеще. Хората най-често се сещаха за престъпления срещу собствеността, а грабежът беше посочен като най-често извършвано престъпление за последните три месеца:

²⁰¹ Информацията в тази част от доклада е извлечена най-вече от дискусиите на фокус-групите и от изследването на общественото мнение, проведено в различни части на страната през юли, 2004 г. Фокус-групите в Приложение А са обозначени с римска цифра, а участникът с арабска.

²⁰² Безлов и др., стр. 5

Графика 18: Извършено ли е някое от следните престъпления срещу Вас или Вашето домакинство (през последните три месеца)? (База N = 91).

От дискусиите стана ясно, че повечето участници винят ромското малцинство за голяма част от тези престъпления. Участниците имаха представа за стандарта на живот на ромите, но според тях повечето роми странят от работа. От своя страна, ромите във фокус-групите споделиха страха си от дискриминация и агресия, от която са застрашени най-вече младите роми, жертви на “скинове”, “нормални български младежи” и полицията (VI,3,8,9). Ромските участници споделиха, че когато има безработица или бедност, тяхната общност е най-засегната и че тези фактори могат да обяснят криминалното поведение на някои роми, “90 % от хората крадат. Големите клечки крадат като използват документи и такива неща. Ние от малцинствата крадем, но не като тях.” (VI,2)

Участниците във фокус-групите бяха обезпокоени и от други видове кражби и престъпления срещу личността. Не толкова явни престъпления като укриване на данъци, злоупотреба със служебно положение и пр. често бяха дискутирани и описани като показателни за моралния упадък след 1989 г. Често бе споменавано че “държавата” всъщност е отговорна за съществуването на тези престъпления.

Степента на несигурност се променя с местоживеенето, като по-богатите и имотни в София и Варна се чувстват по-застрашени. Групите от Кърджали и Казанлък (където упадъкът на отбранителната индустрия е довел до по-висока безработица) по-често посочваха безработицата, ниските или нередовни доходи, неадекватната осигурителна система и неравенство, като най-основни проблеми. Участниците от Гоце Делчев вярват, че в сравнение с други населени места, те имат сравнително ниска безработица и престъпност. За сметка на това, националният проблем с организираната престъпност и всекидневни нарушения на законите бяха проблемите, които ги засягаха най-много. Например групата на етническите турци в Кърджали отбеляза съществуващото междуетническо напрежение в региона.

Участниците във фокус-групите коментираха социалните проблеми в България, които ги засягат най-много.

- **Бедни-богати:** беше споменато, че богатите могат да си позволят всичко, от предмети до власт. “те си плащат, за да осуетят контрола.” (V1,3,5,6,7).
- **Население-политици:** “за 14 години те развалиха страната, както икономически, така и морално, и продължават да го правят.” (II,2).
- **Етническо мнозинство-малцинства:** някои етнически българи изразиха враждебност в различни степени към помаци и турци. Според участниците в дискусиата в Гоце Делчев помациите масово притежавали и използвали оръжие. (II,3,5,8,10). В другите фокус-групи пролича подозрението към турското малцинство,

граничещо с враждебност (виж каре “Нагласи срещу турското малцинство”). Конфликтът между мнозинството и ромското малцинство беше още по-явен. Според участниците някои роми “се събират на групи, за да крадат”, докато други го правят, за да се справят с расизма. Някои споделиха, че няма да мине много време преди, “тези които ги обират да започнат да стрелят.”

- **Граждани-държава:** към “държавата” в дискусиите често се обръщат като към чужд елемент, различен от отделни политици, партии или институции. В тази формулировка, държавата е обвинена, или защото не може да се справи със социалните проблеми, или защото не желае да го направи поради определени интереси. Проблемите с престъпността и несигурността изглежда не са изключение, “държавата създаде тази несигурност” (I,11), “Държавата не иска ...да има сигурност...Вече 15 години тя търпи това безвластие, това беззаконие, което цари навън.” (I,8).

Нагласи срещу турското малцинство

В цялата страна пролича подозрението към турското малцинство, граничещо с враждебност. Спомените за конфликта с българските турци, въпреки краткотрайността му, са все още пресни. Някои участници коментираха, че е възможно членове на турската общност, ако възникне извънредна ситуация, да си отмъстят за прогонването на турското население през осемдесетте.

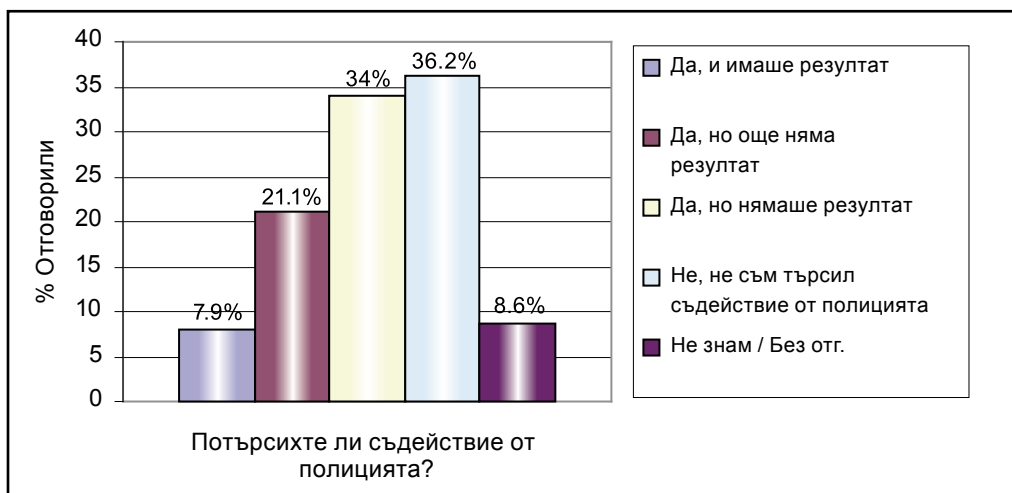
“Има омраза към нас, те затова се въоръжават, да не би някога... инспирирано... някога може да се надигнат; само сигнал да им се даде, те са единни. В Македония ...даже без да ги накарят, имената да им сменят, въстанаха. А какво остава за нашите, за които това е кръвна обида. Те са много организирани. Ако решат да ни прогонят оттука, като в Косово, ще ни прогонят.” (II,3,4,5,10).

Тази враждебност се подклажда от засиленото влияние на турското население в последните години и от политическото влияние на ДПС, както и от подобряване на икономическото състояние на етническите турци. Етническите българи, въпреки че не са пострадали от това, явно са несигурни поради бързо настъпилия просперитет на турците и оттам и на помаците (любопитно е, че жените бяха по обезпокоени от мъжете от развитието на етническите малцинства, което според тях може да има негативни последствия за етническите българи.)

По време на дискусията между етнически турци в Кърджали, те също изразиха страховете си от етнически конфликт, породен от политическа манипулация. Те подчертаха своето миролюбие и това, което според тях са цинични манипулации на политици, които могат да доведат до проблеми. Също като етническите българи, те даваха бивша Югославия и Косово като примери за това колко лесно могат да се разпалят етническите конфликти.

3.2 Нагласи към институциите за сигурност

От анкетираните, които потвърдиха, че са станали жертви на престъпление, малцина са сигнализирали за това в полицията, която е помогнала за решаване на престъплението. Повече от една трета, обаче, въобще не са потърсили съдействието на полицията.

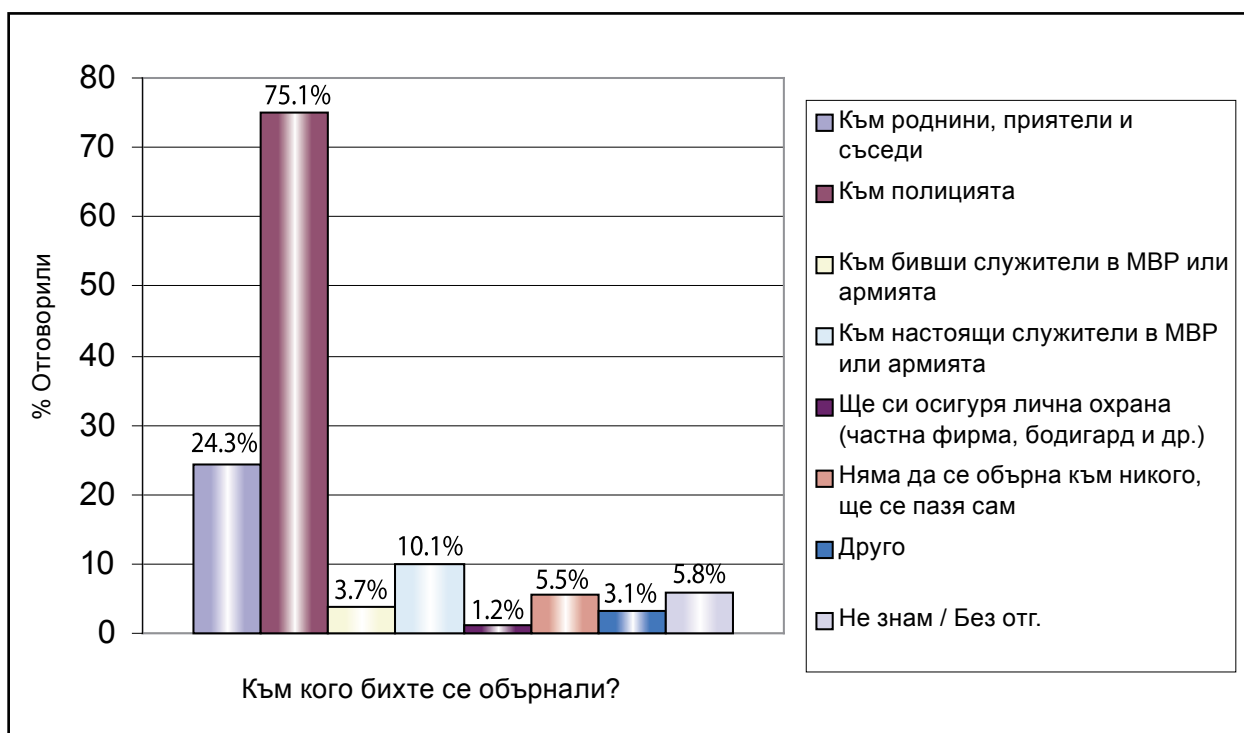

Графика 19: Потърсихте ли съдействие от полицията? (База: N = 91)

В дискусиите на фокус-групите полицията по-често се описва като неефективна, неадекватна, незаинтересована и непрофесионална. Бяха изброени много случаи на напразно чакане за съдействие от страна на полицията след извършено престъпление, на мъчителни процедури за даване на дълги показания, които не водят до никакви резултати. Изглежда, че дори в малките градове хората не могат да разчитат на полицията: “18-19- годишни момчета, току-що излезли от казармата, стават полицаи – нямат вид, нямат тяло, не внушават страх, нямат авторитет” (III,10,11). Често бяха отправяни обвинения за корупция в полицията, особено когато става въпрос за системата за издаване на разрешително за оръжие, за която много от участниците твърдят, че съществува корупция, “Кихаш им мангизите и си готов. Никой не те пита кой си, откъде си, защо си. Един курс 500 лева - 200 лева курса, 300 лева спонсорство - и да си троши главата.” Типичен случай беше описан така: “Дойдоха и ни дадоха предварително въпросите, платихме. После попълниха формите и си заминаха ” (II,5). Въпреки че някои участници споделиха, че са подавали документи за разрешително за оръжие, но са се отказали, защото процедурата била много сложна, никой не посочи невъзможността да получи разрешително като причина за това да не притежава оръжие. Анкетираните също твърдят, че МВР трудно контролира военните, кандидатстващи за разрешително, за които е обидно “някакъв си сержант” да решава използването на оръжие.

Въпреки че Национална служба “Полиция” не печели доверието на повечето участници, резултатите от изследването показват, че държавните институции са първите, към които хората се насочват когато търсят сигурност, като полицията е първата инстанция, която би била използвана в случай на бъдещо престъпление (75,1 % при случаи на заплахата за личността).

Графика 20: Към кого бихте се обърнали, ако някой се опита да заплахва Вас или друг член на Вашето домакинство? (База: N = 1250).

Хората настояват “държавата да застане на мястото си”. Въпреки популярността на общинските и частни охранителни фирми, никой от участниците в дискусиите не се спря на тях като заместители на полицията. Нагласата на примирение към лошата работа на полицията проличава от твърдения като “имаме униформите, защо да не пратим някой да се разхожда в тях?” (III,7).

Изключение са ромските участници, които истински се страхуват от полицията и са недоволни от отношението на някои полицаи²⁰³. Ежедневните им сблъсъци с полицаи според тях са безпричинни, “само защото сме

²⁰³ Множеството случаи на полицейско насилие към задържани роми предизвикват вниманието на международната общност. В едно изследване от 2001 г. се твърди, че 40 % от интервюираните затворници споделят, че срещу тях е използвана физическа сила по време на арест. Държавен департамент на САЩ, 2003 г.

цигани”. Те със сигурност не биха се обърнали за съдействие към полицията, защото никой не би застанал на тяхна страна. Ромите най-често твърдяха, че самите полицаи са престъпници.

Но полицията не беше уличена като единствената виновна институция. Голям брой участници изразиха мнението, че полицията залавя престъпници, които после съдът пуска и това демотивира полицията. Това че полицаите са зле платени и не достатъчно уважавани също е отчетено, “в Англия ходят само с палки, но вдъхват респект”. Както и да се критикува или да се оправдава полицията, се стига до извода, че проблемът не започва от нея. “Дали ще се движи с палка или с оръжие, дали с по два калашника или с танк - като я няма държавата отзаде...”.

Беше споменато предложението, което е дискутирано в някои региони в България: формирането на граждански организации с цел защита на личната собственост. Тези доброволни организации, които на този етап са само идея, биха били нещо между “квартални отряди” и милиция. Идеята е имотните мотивирани граждани да формират общество, основано на взаимна защита на собствеността. Заплахата от използване на оръжие е основна за успеха на тези групи, но някои от най-отявлените поддръжници на тези организации, изглежда търсят начини за възмездие.

3.3 Познаване на проблемите, свързани с МОЛВ

Въпреки че повечето участници във фокус-групите смятаха че “отчасти” познават особеностите на малките оръжия, като цяло те бяха сравнително добре запознати с темата, а голяма част от тях (най-вече мъжете) имаха дори задълбочени познания. Познаването и разбирането на проблемите се определя най-вече от източниците на информация. Добре запознати с МОЛВ са следните групи:

- **Мъже** – най-добри познания имаха бивши военнослужещи или собственици на оръжия. Те изразиха заинтересованост от пазара на оръжие и вътрешното разпространение и регулиране на оръжията (I,4,6,7; II,2,5,7;IV; II,5; I,2, 3, III,6,7,3; V,9,11,12; VI,1,3).
- **Жени** – добри познания имат тези, които са били състезателки по спортна стрелба, или които имат роднини, чиято професия ги е свързвала с оръжията (II, 3, 11). Тези, които са научили за оръжията от книги, филми или приятели, също по-често се оказваха жени (I,3,5,9,10 и II,12).

Имаше и такива, които заявяваха, че “нищо не разбират от оръжие” и не проявяват никакъв интерес към темата – в някои случаи, дори мъже, служили в армията (I,8). Младешите между 16 и 21 години най-често спадат към тази категория (VI, 2,4,5,6,7,8,9).

Безопасност при боравенето с оръжия: Повечето участници имаха основни познания относно безопасността при съхраняване на оръжие.

	ОГНЕСТРЕЛНИТЕ ОРЪЖИЯ ВИНАГИ ТРЯБВА ДА СЕ СЪХРАНЯВАТ НЕЗАРЕДЕНИ	ОГНЕСТРЕЛНИТЕ ОРЪЖИЯ ВИНАГИ ТРЯБВА ДА СЕ СЪХРАНЯВАТ В ЗАКЛЮЧВАЩИ СЕ КАСИ, КОГАТО НЕ СЕ ИЗПОЛЗВАТ
Напълно съгласен	80.0 %	83.2 %
По-скоро съгласен	10.2 %	7.9 %
Нито съгласен, нито несъгласен	2.3 %	1.6 %
По-скоро несъгласен	0.3 %	0.4 %
Напълно несъгласен	0.6 %	0.7 %
Не знам / Без отг.	6.5 %	6.2 %

Таблица 27: Доколко сте съгласни със следните твърдения? (База: N = 1250).

Но дори и сред тези, които имаха основни познания за малките оръжия, степента на познание варираше до голяма степен. Не беше рядко явление, когато мъж, който е бил в казармата и е обучаван в стрелба, не знае как се съхранява и се борави с оръжие.

- Законодателство: Повечето мъже-участници бяха запознати най-общо с процедурата за издаване на разрешително за придобиване на оръжие – подаване на заявление, изпит, практическа стрелба и психотест. Те знаеха, че МВР контролира процеса за кандидатстване и че получаването на разрешително за придобиване на оръжие за самоотбрана изисква мотивирана молба (една от често използваните мотивации е това, че кандидатът е дребен бизнесмен, който редовно носи пари в себе си). Те също така знаеха, че носенето на оръжие на публични места е забранено от закона и че личното бойно оръжие трябва да се съхранява на сигурно място в дома на притежателя.

Производство: Като изключим бившите военни представители на “Арсенал” от Казанлък, множеството респонденти бяха запознати с фирмите-производители на оръжие в България, тяхното местонахождение, имена, продукти и дори цени. Военните заводи в Казанлък и Сопот са известни, докато тези в Лясковец и в Червен бряг не са толкова известни и респондентите свързваха някои от тях най-често със скандални истории, отразени в медиите.

- Мнозина знаеха, че в България се произвежда автоматът “Калашников”, като АК-47 беше най-добре оценен, но няколко ентусиасти сред анкетиранияте споменаха и марки, като “Шипка” до “Зиг-Зауер” и “Берета”. Като популярни бяха споменати преправените въздушни на бойни пушки, газови пистолети или електрошокови оръжия.

3.4 Нагласи към съществуващата “култура на използване на оръжие”

Участниците във фокус-групите бяха на мнение, че въпреки традициите на България в производството и износа на оръжие, в страната отсъства традиционна култура на притежаване на оръжие. Само 1,2 % от анкетиранияте считаха, че основната причина, поради която българинът иска да притежава оръжие е традицията. Вместо това мнозинството респонденти свързва сегашните проблеми с МОЛВ с трудния посткомунистически преход и с увеличаването на престъпността, особено на организираната престъпност. Според повечето участници в дискусиите в България проблемите с притежанието и разпространението на МОЛВ не са толкова сериозни колкото в съседните страни. Въпреки, че това може би е вярно, трябва да бъдат направени няколко пояснения. Първо, въпросите в социологическото изследване, свързани с практиката да се стреля по празници доведоха до някои неочаквани отговори. От дванадесетте процента които твърдят, че са присъствали на стрелба с оръжие, 50,4 % от тях заявяват, че оръжието е било използвано по време на празненство. Това изказване бе потвърдено във фокус-групите, където според участниците стрелбата по време на празници, сватби и традиционни събирания е често явление. Второ, трябва да се отбележи, че за част от българите ловът, както и използването на оръжие с тази цел, е престижно занимание. От графика 26 към раздел 3.8 става ясно, че “ловът / спортната стрелба” е третата най-често посочвана причина за притежание на легално оръжие (32,3 %). В България, ловуването винаги е било смятано за елитно занимание. Някои партийни функционери бяха известни с явната си страст към този спорт във време, когато той беше забранен за повечето граждани. Днес, въпреки че ловът е достъпен за всеки, който може да си го позволи, идеята, че заниманието е за елита, е все още популярна. Наскоро, водещ ежедневник отдели цели две страници на ловните навици на известни политици и бизнесмени, като обърна особено внимание на избора на оръжие²⁰⁴. Разрастващата се търговия с оръжие, подкрепяна от многобройни специализирани магазини, списания и интернет страници, е достатъчно доказателство, ако не за национална култура на използване на оръжие, то поне за определен кръг от хора, които я притежават.

3.5 Нагласа към наличието на МОЛВ

Мнението, че огнестрелните оръжия са широко достъпни, бе споделено от доста участници във фокус-групите. Първият канал на разпространение, за който се сещаха хората, бяха оръжейните магазини, като черният пазар беше споменат на второ място. Много асоциираха търговията на черния пазар с открити пазари, където оръжия, произведени в Русия, Китай, а понякога и в България могат да бъдат закупени. Няколко участника дадоха за пример пазарите в Димитровград и Благоевград, “Бях на пазара и видях чайник, който ми хареса... Попитах колко струва... а някакъв мъж, руснак, ме пита – целият комплект ли искаш?” Отворих чайника, а вътре имаше “Макаров”. (II,5). Според НСБОП, обаче, тези пазари не са по-рискови, от които и да е други в страната, а

²⁰⁴ Труд, 16 септември 2004 г.

мненията на участниците са по-скоро повлияни от медиите²⁰⁵. Във фокус-групите се разбира, че ако някой иска да си купи незаконно оръжие, винаги може да го направи, “навсякъде си има хора за всичко”, “ако някой търси, ще намери.” (III,6,7,8,10,11; V,3,4,6,7,10; V,2,3,6; VI,6).

Стана ясно, че по-скъпите и качествени незаконни оръжия не се намират лесно – необходими са контакти и познати на няколко нива. Такива контакти също така могат да помогнат при законовата процедура, “Може да ти се наложи да прашаш същите документите сто пъти и всеки път ти искат такса.” (I,4).

Всъщност, според участниците легалните и нелегалните канали за разпространение на МОЛВ в България се припокриват до голяма степен и често се контролират от едни и същи хора. Изказани бяха мнения, че е възможно регистрирани оръжейни магазини по някакъв начин продават незаконни оръжия, но не бе даден конкретен пример. Хората твърдяха, че “големите клечки”, “силните на деня”, имат интереси и на двата пазара и понякога назоваваха известни бизнесмени (II,2,3,5,10). Най-вероятно, дългите години корупция на държавната администрация, скандалите в оръжейните заводи и незаконният износ на държавно ниво предизвикат цинично отношение у участниците към хората, които търгуват с оръжие или органите за контрол над оръжейната търговия.

Производствени предприятия

На въпроса къде може да се намери оръжие или къде то е най-често срещано и най-достъпно, участниците решително отговаряха “Казанлък”, “отиваш в Казанлък...влизах в едно кафе и питаеш” (III,6,7,11; V,7).

Повечето участници не смятаха за учудващо това, че бивши работници от завод за оръжие сега се занимават с незаконно производство на оръжия в домашни условия. За пример бе даден “Арсенал”, тъй като там съкрашенията са били масови. Спомена се, че преработването на руски газови пистолети “Иж” в огнестрелни пистолети е рутинна операция, “Всеки добър конструктор може да го направи, а има десетки хиляди такива, които са безработни” (I,6). Работниците в заводите считат за нормално, това че някои се поддават на изкушението и крадат части, тъй като са ниско платени, т.е. “Слагаш едно парче под блузата и тръгваш.” (I,6,7; II,5).

Участниците във фокус-групата в Казанлък, повечето от които бяха бивши военни представители на щат към МО и “Арсенал”, работили в отдела за технически контрол (ОТК), разсеяха общественото притеснение за широко разпространени кражби на оръжие от работници в “Арсенал”. Те настояха, че всеки сандък е маркиран и отчетен и че документите се съхраняват секретно. Потвърдиха, че са чували за отделни опити за изнасяне на части, но че такива били рядкост и най-често завършвали неуспешно. Те бяха по-загрижени относно “полулегалните сделки” и номерата на “големите шефове”. Много от тях бяха убедени, че редица мошеници се облагодетелстват от някои съмнителни пратки от заводите, но че подобни хора имат политически връзки. Помнят стачките от преди повече от десет години и, че по онова време се е случвало пълни с оръжия камиони да изнасят от завода пратки с неизвестно съдържание.

Според живеещите в по-малките градове е най-добре да си купиш оръжие от София, “там има най-много престъпност, най-големият пазар е там” (II,2). Дори някои от участниците от Гоце Делчев, които смятат, че техният регион има връзки с трафика на незаконни оръжия, споделиха, че София е най-доброто място за закупуване на оръжие, защото “Тук трябва да познаваш някой, който продава...това е малък град, страхуват се да продават на някой, който не е местен” (II,7). Участниците от Гоце Делчев, според които незаконната търговия с оръжие там продължава, я смятаха за дребен бизнес.

Разпространение от държавните институции

Както вече беше споменато, след разпадането на комунистическите структури от деветдесетте години, известна част от оръжията са били раздадени на някои категории държавни служители, без да се води точна отчетност. Участниците изказаха мнението, че когато Организация за съдействие на отбраната (ОСО) се разпаднала, първо били продадени въздушните оръжия, а след тях малокалибрени оръжия. Според бивш работник в ОСО, “Изнесоха ги за Благоевград, след това София и не знам още къде...и не съм виждал да се продават пистолети Марголин в който и да е оръжеен магазин.” (II,7). Участниците бяха останали с впечатление, че по-висшестоящите военни офицери и държавни ръководители са се сдобивали с безплатни оръжия. Но системата за контрол по комунистическо време също била корумпирана, а правилата за закупуване на оръжие не били зачитани, “Никой не обръщаше внимание...ако имаше 50 човека, даваш списък и е готово.” (II,5). “Ето в това е проблемът, тогава всеки втори имаше пистолет.” (II,7).

²⁰⁵ Интервю, Гайдарски, 9 ноември 2004 г.

Кражби на оръжейни запаси

Участниците във фокус-групите не се съмняваха, че продължава да се краде от армейските запаси от оръжия и боеприпаси, като някои твърдят, че кражбите обикновено са вътрешна работа. (II,5,7). Споменават се различни случаи, когато оръжия са изчезнали от военни складове, постепенно или наведнъж (I,1). “През 1993 г. 16 000 куршума за картучници изчезнаха, пет кутии.” (II,5). “Аз отговорях за оръжията и събирах статистиките. За времето през което работех всяка година до 1995, 40-50 автомата бяха откраднати от военните части и 60-70 пистолета из цяла България. След това, кражбите станаха по-дребни, но продължиха.” (II,5).

Изнасяне през граница

В дискусиите за изнасянето на МОЛВ през граница, участниците често съпоставяха сравнително малките печалби направени от хората, които вършат “мръсната” работа, изнасянето на оръжията през граница с големите пари, които правят шефовете, “милионерите от Петрич”, “местни и столични хора на власт”. Изказано бе и мнението, че в днешно време частни фирми изнасят оръжие незаконно под прикритието на държавата, например използвайки фалшиви митнически документи. Доказателство за това можело да бъде намерено в това, че медиите понякога съобщават за определен случай, който после се потушава, а също и във факта, че обикновен човек не може се занимава с внос и износ на оръжие, без да разполага с 20 000 долара за регистриране на фирма, разрешителни и подкупи (II).

“По време на войната в Босна два пъти минах границата с Македония за да продавам гориво”. (II).

“Продадохме 100 минохвъргачки на Македония но те така и не стигнаха до там. Вместо това, влязоха в Скопие, след това в Белград и оттам в Босна.” (II).

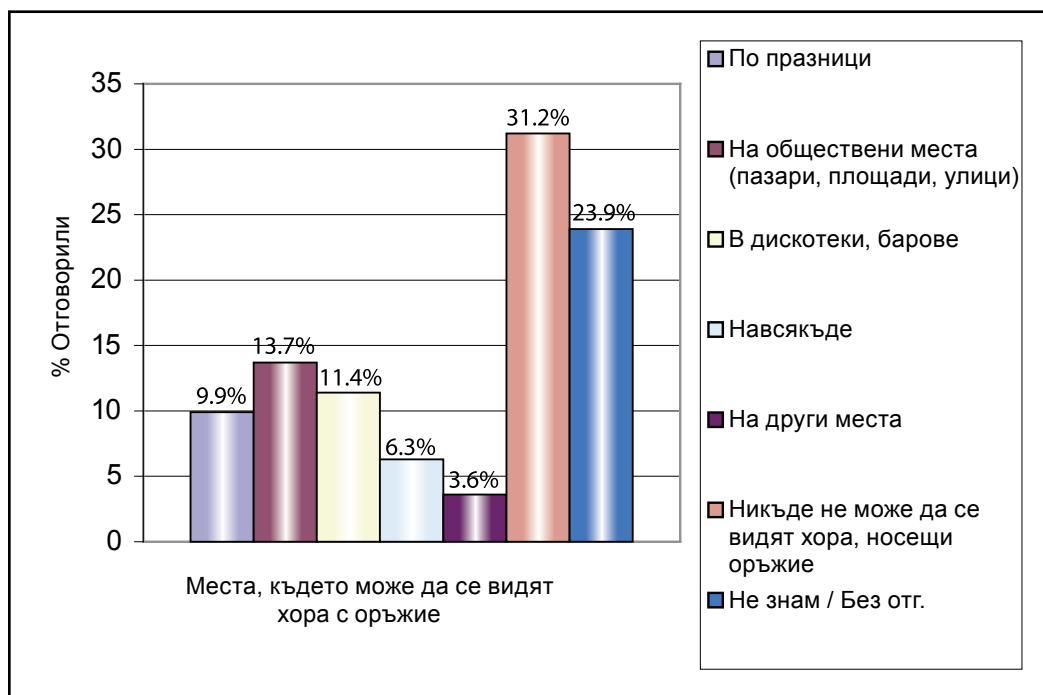
- Участници дискутират трафика между Югоизточна България и Македония.

От фокус-групата в Югоизточна България, стана ясно, че търговията с малки оръжия с Македония и бившите югославски републики е била широко разпространена. Въпреки че е имало и легални сделки, участниците наблегнаха на незаконната търговия, която особено се засилвала по време на кризи. Беше изказано заинтригуващото мнение, че докато в миналото търговията обикновено се състояла в износ от България, сега трафикът бил двупосочен. Дадени бяха примери не само на изнасяне на оръжия от отделни лица, но също така и сделки “на едро”, при които оръжейни запаси от военните складове са продавани със съдействието на офицери. Повечето участници смятаха такъв тип бизнес за приемлив. Но дискутиращите в тази група потвърдиха, че “черният” пазар се контролира от международна мрежа или мрежи, като каналите и участниците често са свързани и с трафика на наркотици. Групите, идентифицирани като взимачи участие в тези мрежи, бяха етническите албанци, помаците и българските специални служби. Помаците познавали добре “зелената граница”, където няма официални гранични пунктове.

3.6 Нагласи към разпространението на МОЛВ

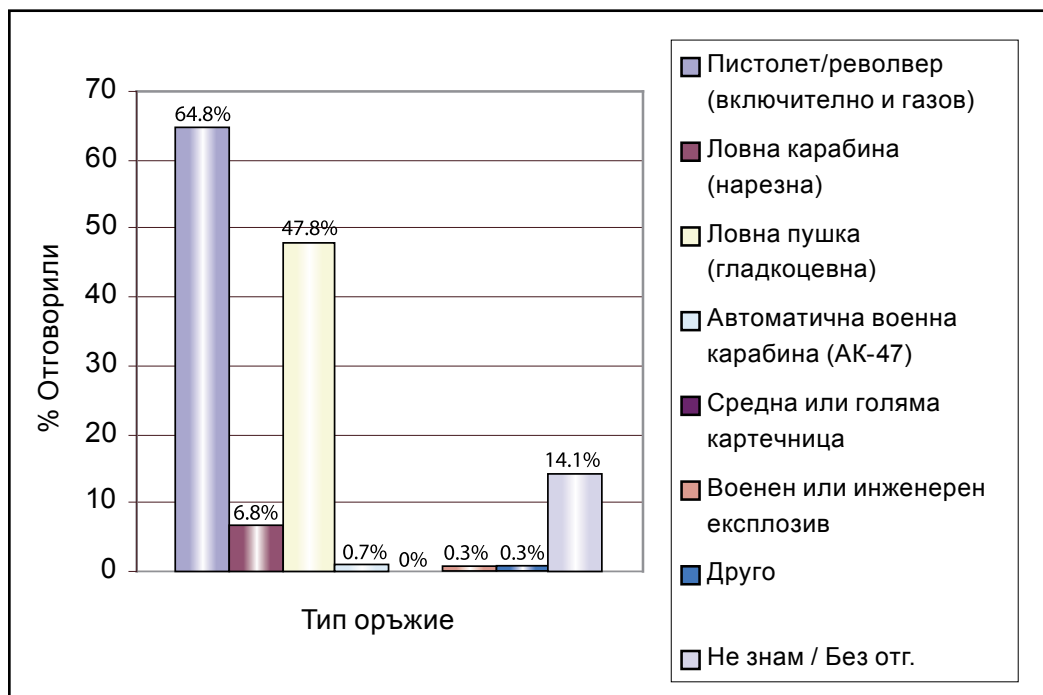
Участници в дискусиите описват положението и в цифри (доста различни от реалните), според които законно оръжие в страната имат към 500 000 души (I,6); 240 000 ловци имат до 5 броя законно ловно оръжие (IV,1,8); лично оръжие притежават към 80 % от собствениците и управителите на търговски фирми (I,3). Изказват се и предположения, че нелегалното оръжие е поне толкова, колкото легалното (II,5). Дават се примери за кражби от военни складове, за неконтролирано раздаване на оръжие от държавните запаси през 90-те години и за производство на оръжие в нелегални цехове. Според респондентите има доста хора, които “се разхождат с оръжие”, независимо че законът забранява да се носи оръжие на публични места. Интересно е, че същевременно 31 % са обявили, че не могат да се видят хора, които да носят оръжие на публични места, с изключение на силите за сигурност:

Графика 21: В населеното място, в което живеете, къде е най-вероятно да видите хора, които носят огнестрелно оръжие, освен полицаите и военните? (База N = 1250)

Въпреки че автоматът "Калашников" е посочван от участниците като "най-доброто" оръжие в България, той не се смята за достъпен, за разлика от ловните пушки и пистолетите "Макаров", които се смятат за широко разпространени. Преработените и самоделните оръжия също са достъпни. Мнозина смятат, че в домашните работилници където се трудят работници с опит, съкратени от заводите за оръжия, се произвеждат или модифицират голяма част от оръжията. (виж раздел 1.2.2.3 за резултати от интервюта с работниците).

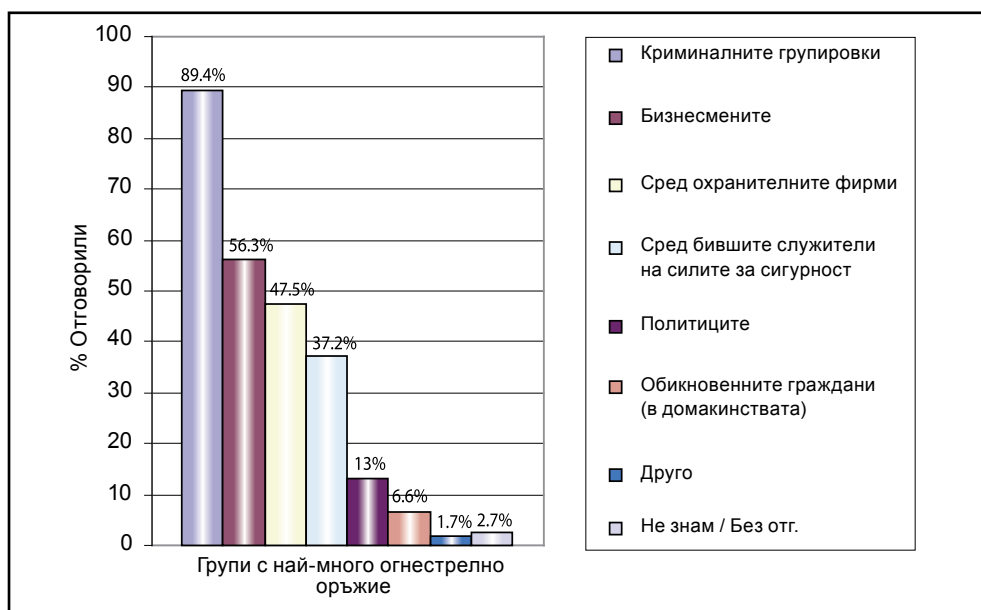

Графика 22: Според Вас, какъв тип оръжие притежават хората от Вашия квартал/улица/блок? (База: N = 312).

Около една трета (29,1 %) от анкетиранияте в изследването смятат, че всички или повечето от собствениците на оръжие се държат отговорно, докато мнозинството твърдят, или че много безотговорни хора притежават оръжие (40,8 %), или че малко от собствениците на оръжие са отговорни (21,1 %). От друга страна, както се вижда от раздел 2, жертвите при инциденти с оръжие в България са по-малко, в сравнение с останалите страни от региона. Други фактори, като разпространението на оръжията на публични места, явно безотговорно боравене с оръжие или честотата на стрелбите по празници, може донякъде да обяснят мнението на респондентите по въпроса.

Участниците идентифицираха няколко различни социални групи като по-вероятни притежатели на законно оръжие: военните и полицията, частни и общински охранители, бивши 'барети', бизнесмени и бизнес дами, фермери, собственици на фирми, вили, ферми и други недвижими имоти. Резултатите от изследването показват че според респондентите следните социални групи притежават оръжие:

Графика 23: Според Вас, сред кои групи от обществото има най-много огнестрелно оръжие, като изключите силите за сигурност (полиция, армия, жандармерия)? (База: N = 651).

Бяха посочени и определени географски и социални зависимости – някои области в близост до военни складове или заводи, планински райони, села и райони с турско население бяха изброени като места, където разпространението на оръжие е над средното. Участниците във фокус-групата в Гоце Делчев потвърдиха, че в техния регион огнестрелните оръжия са широко разпространени, като това включва и нелегалните. Те също споменаха, че по тези места има и нелегална търговия с оръжие. Като пример за незаконната търговия и притежание те дадоха престрелките между местни криминални групировки отпреди няколко години. (II,10). 26 – 35-годишните бяха посочени като най-вероятни собственици на оръжие, последвани от 36 – 50-годишните. Само 9,2 % от участниците определиха групата на 19 – 25-годишните като най-вероятни притежатели на оръжие. Според ромските участници "около 10 %" (VI, 1,4,6) от тяхната етническа група имат незаконни оръжия, цифра, която би учудила мнозинството българи, които смятат, че ромите не са въоръжени.

3.7 Нагласи към въздействието на МОЛВ

От фокус-групите се разбира, че гражданите смятат нивото на разпространение на оръжия в България за високо, но в същото време много по-ниско от това в други страни на Западните Балкани. Доколко е споделена тази идея проличава от сравнително ниския приоритет, който анкетиранияте в социологическото изследване дават на проблемите, свързани с оръжие, в сравнение с други фактори:

Графика 24: Според Вас кои са трите основни проблема, пред които са изправени днес жителите на населеното място, в което живеете? (База N = 1250).

Ефектите от разпространението на оръжие също не са сред най-явните проблеми. Но, заедно с негативните мисли за бъдещето, участниците споделиха и опасенията си, че в случай, че условията в страната се влошат, пазарът на оръжие ще се разшири. 41 % са съгласни с твърдението, че огнестрелните оръжия са заплаха, независимо, че не са основен проблем. Социологическото изследване показва, че респондентите имат различни нагласи относно ефекта на оръжията върху сигурността. Запитаните бяха разделени относно това, дали притежанието на оръжие увеличава личната сигурност. Тези, които се съгласиха с това твърдение бяха по-малко склонни да кажат същото за ефекта от притежанието на оръжие върху сигурността на семейството и на обществото.

	ПО-ГОЛЯМА СИГУРНОСТ	СЪЩАТА СИГУРНОСТ	ПО-МАЛКА СИГУРНОСТ	НИКАКВА СИГУРНОСТ	НЕ ЗНАМ / БЕЗ ОТГ.
Лично на тях	42.2	19.0	8.8	16.5	13.5
Техните семейства	33.6	21.6	11.0	19.2	14.6
Обществото като цяло	10.4	17.9	20.5	34.8	16.5

Таблица 28: Според Вас, до каква степен притежаването на огнестрелно оръжие от отделните граждани осигурява безопасност на ... (База: N = 1250).

Резултатите също показаха ясна връзка между това дали респондентите често виждат свои съграждани да носят оръжие (с изключение на полицията и военните) и възприятието за сигурността на обществото. 21,1 %

от тези които никога не са виждали огнестрелни оръжия в своя квартал, смятаха, че те са по-сигурни от други квартали – процент, който е съществено по-нисък сред тези, които често виждат оръжия. Като цяло, по-младите участници не се интересуваха от възможността да се сдобият и да се научат да боравят с оръжие.

3.8 Нагласи към притежанието и употребата на МОЛВ

Първите спонтанни реакции на участниците в дискусиите при споменаването на понятието “огнестрелно оръжие” са емоционални и противоречиви – безразличие, страх, отвращение, възхищение, гордост и пр. За едни оръжието е заплаха, за други – защита; за едни е необходимост, за други – удоволствие; едни са настроени позитивно, други – крайно отрицателно.

“Оръжията ли? Обожавам ги.” (II, 8).

“Харесват ми на външен вид.” (III, 8).

“Ужасявам се при мисълта, че мога да се докосна до такова нещо.” (I, 11).

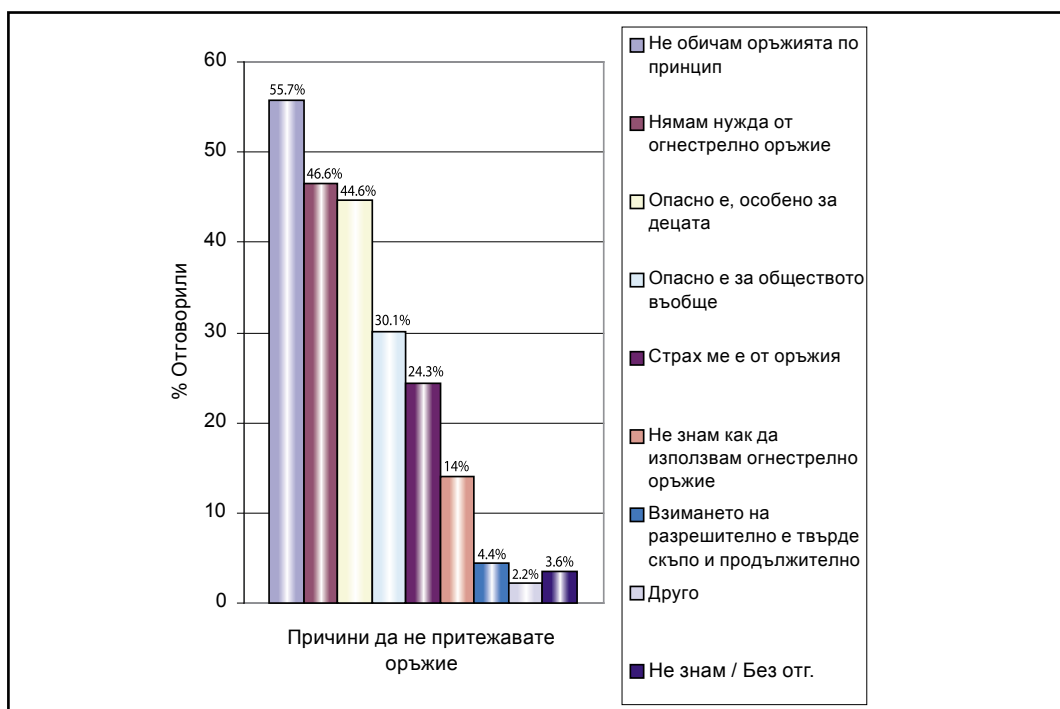
“Трябва да се създаде такова оръжие, което да унищожи съществуващото и повече да няма друго.” (I, 1).

Негативно: Емоционално, негативно реагират по-често жени, хора с по-ниско и с най-високо образование, младежи и девойки, представители на етнически малцинства. Респондентите с негативни нагласи често свързваха оръжията с неконтролируеми рискове за околните или за собственика, най-вече рискове, свързани с носенето и съхранението на оръжието.

Мнозинството от участниците във фокус-групите нямаха намерение да се сдобиват с оръжие. Почти всички участници изтъкваха едни и същи причини:

- Страх от оръжието (асоциация на оръжието с риск).
- Безполезност на оръжието.
- Липса на заплаха (особено за респондентите от по-малките градове).
- Използване или предпочитание към други средства за самозащита – хладно оръжие (III; VI), шокови палки (III-9), газови пистолети (III-4).

Респондентите в националното изследване посочиха следните доводи за това, че не притежават законно оръжие:

Графика 25: Кои са трите основните причини, за да не се съгласите законно да притежавате огнестрелно оръжие? (База: N = 922)

“Оръжието е опасно. Създадено е, за да унищожава.”

“Повече оръжие в населението означава повече убийства. Трябва да бъде тотално премахнато.”

“Не може да застреляш всеки, който ти се изпречи на пътя – трябва да има и друг начин за справяне. Най-важното е да има диалог.”

Само малка част от респондентите (4,4%), посочиха “скъпата и трудна” процедура по получаване на разрешително като причина за това те да изберат да не притежават оръжие. Повечето от тези, които вече са се сдобили с оръжия потвърдиха, че процедурата не ги е разколебала в решението им. Ако сложността на процедурата влияе само на малък брой потенциални кандидати, смисълът на облекчаване на режима за придобиване на оръжие се оказва доста спорен. Всъщност, гражданите изглежда подкрепят по-стриктен режим – 50,5 % от респондентите в изследването отбелязаха, че такъв режим би увеличил сигурността в българското общество.

Тези участници, които свързваха оръжието с неконтролируеми рискове, посочваха вродената агресивност в хората, ежедневният стрес, ефектите на наркотиците и алкохола като фактори, които могат да доведат до употребата на оръжието. Няколко по-възрастни мъже споменаха, че искат да се разделят с оръжията си поради проблемите, които ежедневно им поднася животът и с които те все по-трудно се справят. Всички те смятаха, че оръжието може да се обърне срещу собственика си и да му навреди вместо да му помогне (I,7; IV,3,5,9; V,7). Проблемът с безопасното съхранение също бе споменат. Мнозина вярват, че има твърде голям брой нещастни случаи, резултат или от погрешно боравене с оръжие или от лоши навици на съхранение. Някои участници споделиха желанието си да се разделят с оръжия, които могат да станат “опасна играчка” за децата. (I,1; III,10, V,3).

Положително: Положителните емоционални реакции бяха по-редки и одобрението бе по-скоро обосновано на рационални доводи. Ловци, състезатели по спортна стрелба, работници в оръжейните заводи и бивши военни (най-вече мъже над тридесет-годишна възраст) споменаха възхищението си от дизайна на оръжието и удобството му. Те напълно одобряват употребата на оръжието в професионална среда или като хоби. Участниците с положителна нагласа бяха по-склонни да изтъкнат полезните функции на оръжието, като защита и средство за самодисциплина. Въпреки че тези участници бяха по-склонни да говорят за “правото” да имаш оръжие, повечето наблегнаха на проблема с престъпността и на неспособността на държавата да защити гражданите си. По време на дискусиите бяха споменати следните мотиви за притежаване на оръжие:

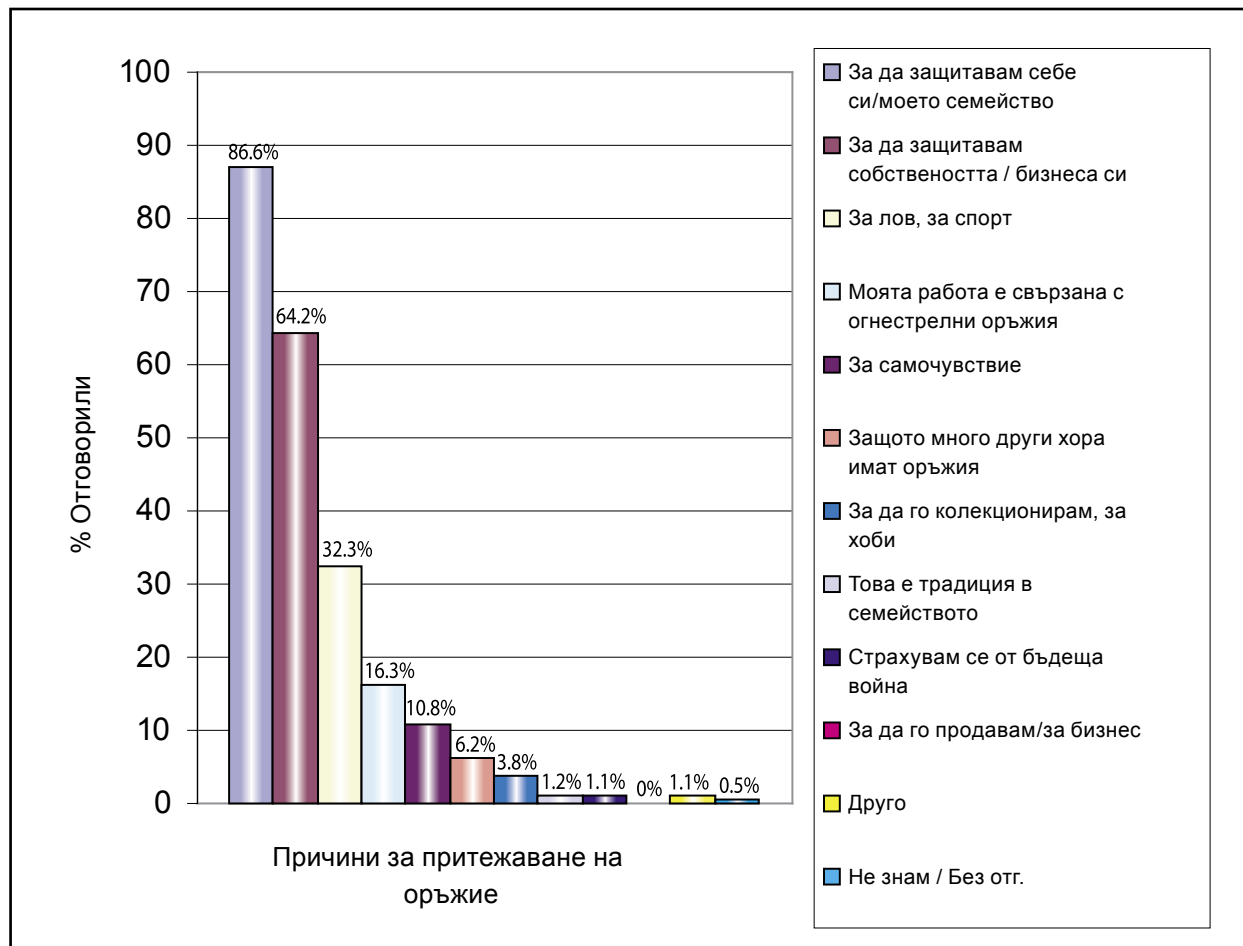
- **Несигурност:** най-често посочваната причина бе свързвана с “несигурните” или “тежките” времена (I,5, II, 10). Приведените примери често бяха плод на прочетеното и видяното в медиите. Защита на семейството или дори по-често на собствеността, бе основната мотивация за притежание на оръжие.
- **Превенция на престъпността:** участниците с тази мотивация подчертаха нагласата на днешните престъпници и идеята, че “пушка зад вратата” би ги спряла и намалила грабежите.
- **Възмездие:** имаше и група по-радикално настроени участници, които изтъкнаха желанието си да използват оръжията, особено в случай че станат жертва на грабеж.
- **„За всеки случай“:** както каза един участник, “Просто това е психиката на българина: да има, за всеки случай или за спомен”.
- **Авантюризм:** няколко участници говориха за “ловджийската страст” или “тръпката да постреляш”. В планинския регион на Гоце Делчев това бе най-срещаната причина. Широко разпространено бе мнението, че употребата на оръжие за лов или за спорт е приемливо и дори престижно.
- **Професионални причини:** участниците във фокус-групата в Казанлък, чието препитание зависи от оръжията, имаха позитивна нагласа спрямо огнестрелните оръжия. За повечето притежанието на оръжие е съвсем нормално, тъй като то напомня за занаят и навява носталгия по стабилната им работа от миналото.

Мотивацията “за всеки случай” се приписваше на помаците и етническите турци от страна на етническите българи. Повечето участници във фокус-групата в Гоце Делчев бяха убедени, че всяка помашка къща има оръжие (II,5). Там, където подобна мотивация бе явна сред участниците от етнически малцинства, тя бе основно споделена от жени.

В националното изследване 26 % от респондентите потвърдиха, че ако те или друг член на семейството могат да се сдобият със законно оръжие, биха го направили, докато 67 % изказаха обратното мнение. Може да се заключи, че броят на собствениците на оръжие ще се увеличи в близките години, ако предлагането се запази на същото ниво, тъй като едва 6 % от респондентите понастоящем притежават оръжие. Участниците, които

притежават или искат да притежават оръжие, споделиха много общи мотиви, включително самоотбрана, лов, спорт, престиж или колекционерска страст.

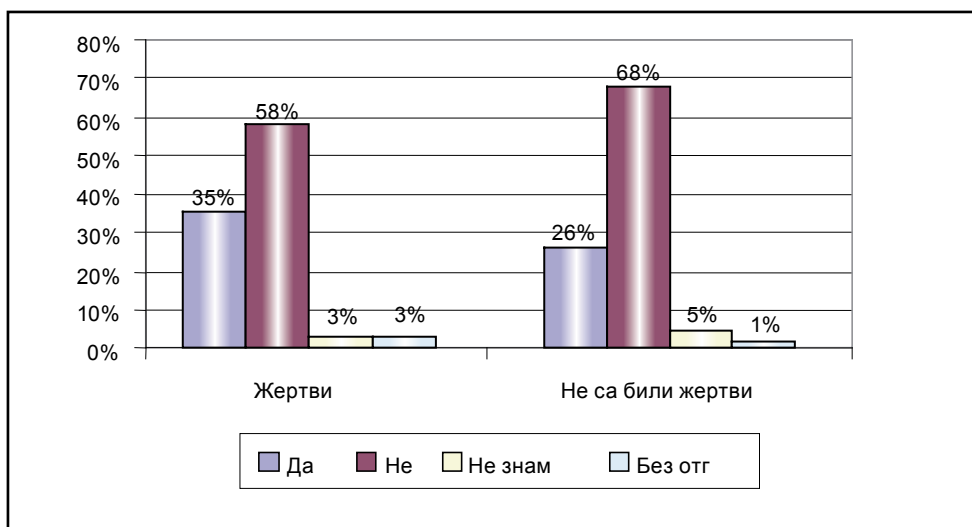

Графика 26: Кои са трите основни причини, за да се съгласите законно да притежавате огнестрелно оръжие? (База: N = 329).

При разглеждане на мотивите за въоръжаване, бе изтъкната функцията на оръжието да предпазва от престъпления, особено във връзка с кражби. Много участници изразиха мнението, че оръжието не трябва да се използва, а само да бъде размахано пред крадците, за да бъдат прогонени. В комбинация с презумпцията, че държавата не може да защити гражданите си от увеличаващата се престъпност, очевидно кара много хора, които сами не биха се сдобили с оръжие, да симпатизират на онези, които биха го направили. Изглежда съществува известна толерантност към гражданите, които закупуват законни оръжия за самоотбрана, "Не одобрявам хората, които носят оръжие, но някак си го осъзнавам, че има до някаква степен нужда от това." (V, 5, 6, 10).

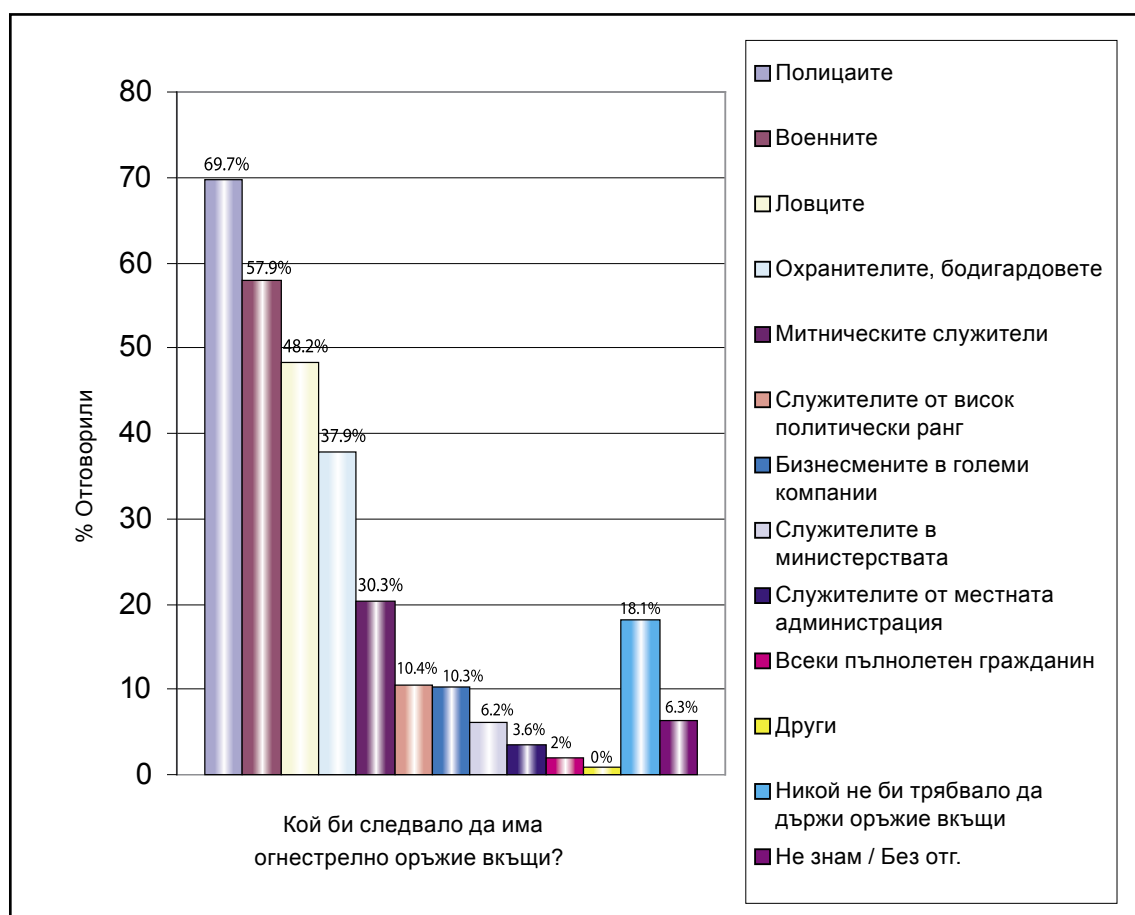
Социологическото изследване показва, че тези, които са станали жертва на престъпление са по-склонни да закупят оръжие от тези, които не са били жертва²⁰⁶. Графиката показва как хора с различен опит са отговорили на въпроса, "Ако Вие или друг член на Вашето семейство можехте да притежавате законно оръжие, бихте ли го направили?":

²⁰⁶ Въпросът в изследването беше, "Били ли сте жертва на престъпление през последните три месеца?" Тъй като нагласите на хората към оръжията са се формирали вследствие на опит по-дълъг от три месеца, от тази зависимост може да се направят твърде ограничени заключения.

Графика 27: Жертви на престъпление и склонност за притежаване на оръжие.

Относно личното притежание на оръжие, широко е разпространено мнението, че членове на държавните институции, като правителството или специалните служби, би трябвало да имат разрешение да съхраняват оръжията си в къщи. От респондентите 2 % смятат, че всеки пълнолетен гражданин трябва да има правото да държи оръжие в дома си, докато 18 % отричат това право. Съществуват и явни различия между мненията на жените и мъжете, като жените са 62 % от респондентите, които смятат, че никой не трябва да има право да държи оръжие в къщи.

Графика 28: Според Вас, кои от следните социални групи би следвало да имат огнестрелно оръжие вкъщи? (База: N = 1250).

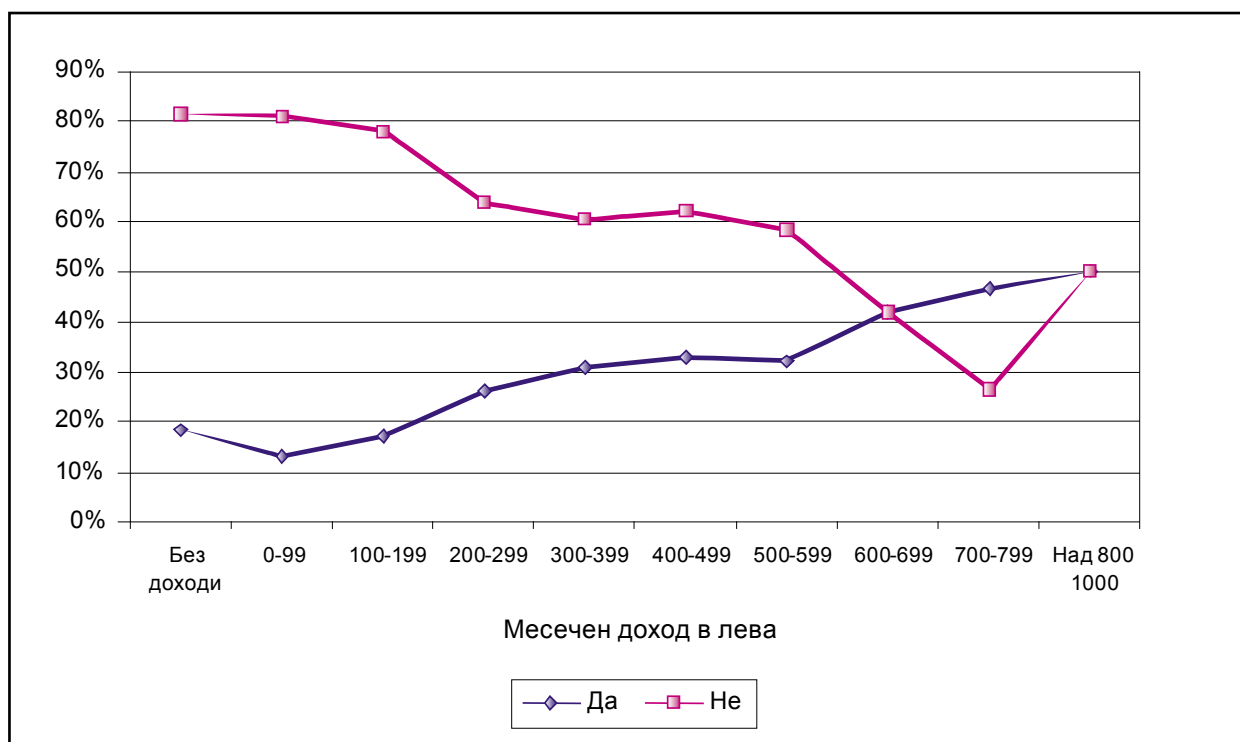

Респондентите с по-либерални нагласи към контрола върху оръжията бяха по-склонни да изразят готовността си да стрелят по престъпници, които са навлезли в частната им собственост. Те също определяха действащия закон като нереалистичен, “В действителност нападнатият обикновено няма избор и време да избира. Трябва да стане като в САЩ - прекрачи ли някой частната собственост, можеш да стреляш” (I,1,2,5; VI), “Предпочитам да съм виновен пред закона, но да защитя семейството си.” (I,2). Бяха изтъкнати примери за това как жертви на нападения са били нечестно осъждани за убийство или нараняване на крадци (I,4), както и липсата на ефект от предупредителните изстрели.

Обикновено по-богатите участници изразяваха готовност да раздават правосъдие на място с помощта на оръжие. Изследването също показва, че по-заможните респонденти са по-склонни да изразят желание да притежават оръжие. Същевременно малко респонденти изброиха цената като причина за това, че не притежават оръжие. Ако ниските доходи не са пречка за притежанието на оръжие, нагласата на по-богатите респонденти може да бъде оправдана с тяхното желание да защитят материалните си блага (трябва да се има предвид и че повечето от респондентите с по-ниски доходи са по-възрастни хора или жители на по-малки градове и села, където престъпността е по-ниска).

Битовата престъпност в България

Битовата престъпност е тема на разгорещени спорове в България, спорове в които известни личности призовават към либерализация на законите, регулиращи притежанието на оръжие, за да се даде на гражданите възможност да защитят собствеността си. Убедението, че повечето кражби се извършват или от наркомани или от роми, е основен фактор в дебата. Неприязънта на българите към тези групи привлича повече поддръжници за по-либералния режим за притежание на оръжие, независимо от последствията. През август 2004 г., лидерът на един от най-големите синдикати в България, КТ “Подкрепа”, изрази мнението, че високата престъпност в България до голяма степен се дължи на организирани престъпни групи, подпомагани от богати роми. Според него интеграцията на ромите е претърпяла неуспех и единственият начин да се ограничи ромската престъпност е да се използва американският модел и да се разреши на всеки да държи оръжие в къщи²⁰⁷

Графика 29: Доходи и склонност за притежание на оръжие.

²⁰⁷ Новинар, 11 август 2004 г.

Един коментар служи за илюстриране на чувствата на тази социална група, "...аз не съм някой страхливец - аз съм мъж, който има семейство, има бизнес и ... трябва да го защита. ...аз съм принуден вече да взема мерки, аз вече нямам нищо за рискуване. ... като дойдат 20 цигани, аз вадя калашника и това е" (1,6). Вариации на това изказване можеха да бъдат чути по време на дискусиите. Както показва изследването, най-големите защитници на по-либералния режим за оръжията са хора, които се страхуват от престъпността или лично са се сблъскали с нея. Може би не е учудващо, че ромите са ужасени от подобни забележки. Един участник протестира, че, "Не може да убиеш човек...за един телевизор!"

3.9 Нагласи към системата за вътрешен контрол над МОЛВ

Респондентите поддържаха две противоположни мнения относно системата за държавен контрол над огнестрелните оръжия. Едното, което може да бъде обозначено като "либерално" бе, че контролът на огнестрелни оръжия в страната е труден или направо невъзможен, а доказателство за това е широкото разпространение на оръжия в момента.

Аргументите на **либералния** подход бяха следните: Държавата очевидно не се справя с насилието, следователно трябва да даде възможност на желаещите за самозащита да могат законно да притежават оръжие и да го използват в случай на необходимост. Ако човек поиска, има много начини да намери оръжие, ако е решил да стреля – ще стреля, независимо от забранителните режими.

В най-добрия случай законът е без значение, защото българинът е достатъчно изобретателен да заобиколи който и да е закон, какъвто е случаят с преработването на газовото оръжие в бойно. В най-лошия случай, сегашните законови ограничения са поредният начин за събиране на държавните такси. Загрижеността за обществената сигурност е само благовиден предлог за държавата, която умишлено усложнява процедурите с цел да събира средства за бюджета, а между другото и начин за държавните служители да вземат подкупи. Според това мнение, не видът оръжие е от значение, а това как ще бъде използвано. Вместо да се изразходват време и държавни средства за регулиране на оръжията, трябва да се наблегне върху справянето с престъпността и върху обучението на гражданите как да съхраняват и боравят с оръжие.

Хората, които споделят това мнение, са по-склонни да защитават формирането на организации за самоотбрана.

Либералният аргумент и неговият краен вариант

Една малка част от респондентите, които поддържат либерализирането на контролния режим, са за радикални действия спрямо престъпността:

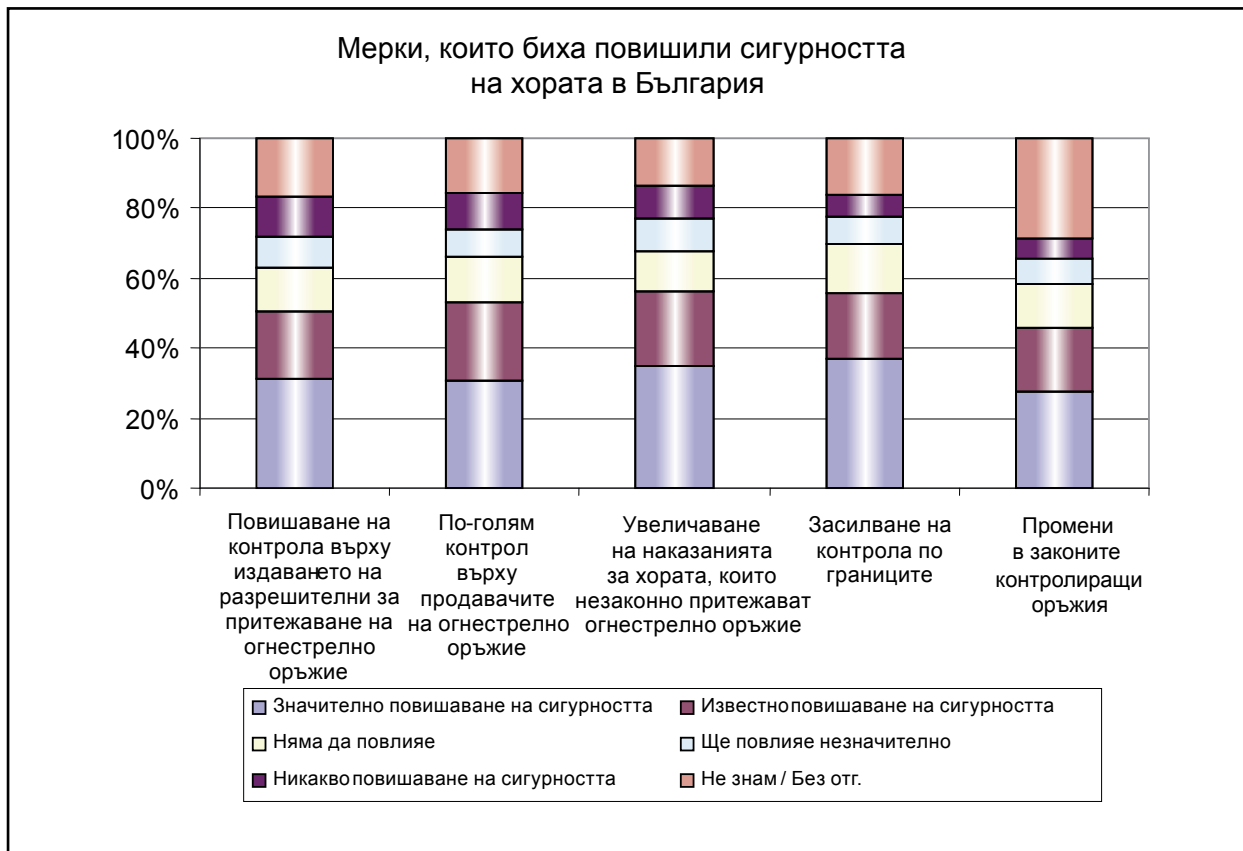
"Трябва тия две години до приемането ни в Евросъюза, така да се използват за един гратисен период и да се поотстрелят малко от тези, които са така най-наглите и затова трябва ... режимът на притежаване на оръжие изключително да се облекчи. Умерен терор...народът да има оръжие, като влезе у нас да краде, ще го гръмна. Ще влезе у вас и ти ще го гръмнеш. Така, просто ще изчезнат за няколко години." (1-6).

Противоположното мнение е, че е необходимо засилване на контрола, тъй като в България съществува проблем с разпространението на огнестрелните оръжия. Поддръжниците на тезата „по-силна държавна намеса“ смятат, че има връзка между трудния политически и икономически преход на страната и на разпространението на оръжие. Те описаха преходния период като анархичен и използваха фрази като "отпушихме бутилката". Тъй като днешната престъпност е била невъзможна по комунистическо време, те стигнаха до заключението, че само силното правителство и държава могат да се справят с "хаоса". Следователно, решението е държавата да поеме отново изцяло отговорността за оръжейния бизнес и да постави стриктни ограничения върху всичко от притежание на огнестрелно оръжие до печалбите на частния бизнес. Мнозина от групата смятаха, че военната индустрия трябва да бъде подложена на също толкова строг контрол. Една от групите, които най-силно подкрепят стриктния контрол, бе тази на младите хора от по-големите градове.

Напоследък въпросът за контрола на огнестрелните оръжия в рамките на страната се превърна в тема на публични дебати и политически интерес в България. След няколко показни убийства на нарко-босове, при които бяха използвани автоматични или полуавтоматични оръжия, се чуха аргументи в полза на по-строгите наказания за незаконно притежание. Главният секретар на МВР, ген. Бойко Борисов, неколккратно е заявявал позицията си в подкрепа на по-строгите наказания. Дебатът се засили след като синдикалният лидер, Константин Тренчев, призова за облекчаване на контрола върху оръжията като мярка за борба с дребните кражби и битовата престъпност, за които той обвини главно ромското малцинство. Ромските и правозащитните организации реагираха остро, обявявайки предложението за расистко.

В дебата за оръжията се оформиха два основни лагера. Единият лагер взема за пример американския модел и възгледите на Американската асоциация за оръжията (NRA). Към него спадат няколко сдружения на собствениците на оръжие, собственици на оръжейни магазини и бизнес асоциации от отбранителната промишленост (виж части 4.3.2 и 4.3.3). Противниковият лагер, поддържащ по-строгия контрол, няма широка гражданска подкрепа, но имат негласната подкрепа на МВР, МО и най-вече на полицията, тъй като повечето полицаи са за общество, в което оръжията са привилегия на силите за сигурност. Според заключенията, направени от отговорите на въпроси относно различни мерки за контрол върху оръжията, включително ограничение върху притежанието и търговията с оръжие, мнозинството от хората са за по-строг контрол върху МОЛВ:

Графика 30: Мерки, които биха повишили сигурността (безопасността) на хората в България (База: N = 1250).

3.10 Нагласи към контрола над производството и търговията с МОЛВ

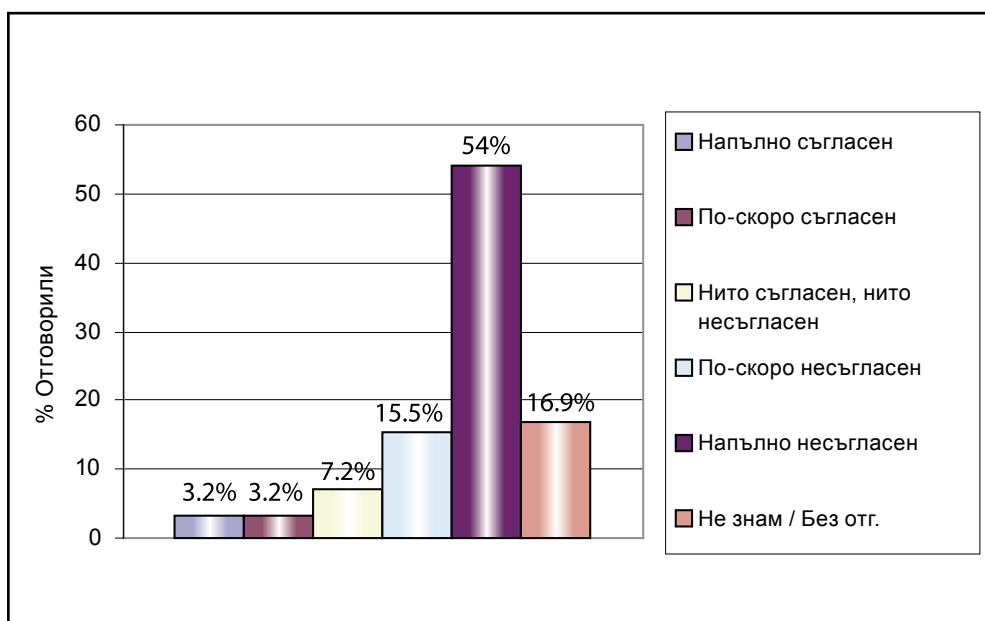
Участниците проявиха следните нагласи към производството на МОЛВ :

- **Производството трябва да спре изцяло:** Трябва по-добре да се използват възможностите за конверсия на военното производство, така че да се преустанови производството на оръжие, без да се закриват работни места. Държавата трябва да концентрира усилията си върху ефикасно използване на съоръженията и преквалифициране на работниците, тъй като “не може постоянно да се пласира някъде,” (V,9,11).
- **Оръжие да произвеждат само държавните заводи:** Приватизацията на държавните предприятия е облагодетелствала главно чуждите конкуренти и корумпираните шефове. Плановите за конверсия не са се осъществили. (I,6). Когато държавата е контролирала оръжейната индустрия, “Тази промишленост беше като локомотив на останалата промишленост .” (IV,1).
- **Да не се ограничават нито държавните нито частните производители, но да се осъществява необходимият държавен контрол:** Необходима е правилна комбинация от свободен пазар и централизиран контрол. Законното производство не трябва да се намалява, защото това само води до засилено незаконно производство.

Доминиращите очаквания на респондентите са, че каквито и мерки да се предприемат, винаги ще се произвежда оръжие, ако не законно, то нелегално.

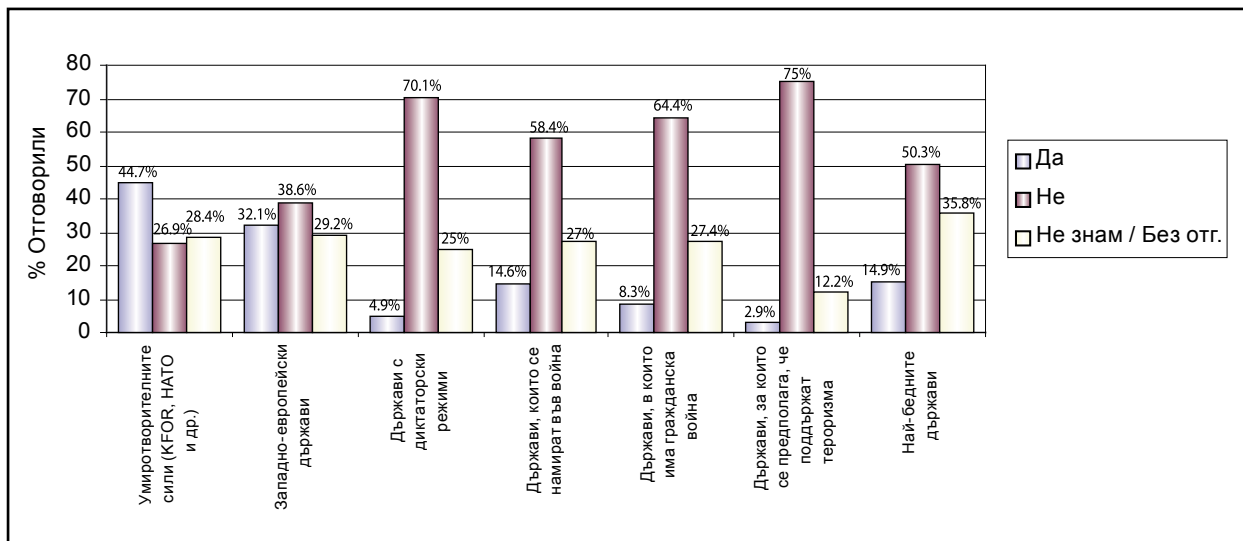
Участниците бяха запознати с факта, че България изнася малки оръжия. Всички са убедени, че това е особено печеливш бизнес и следователно важен за една икономика, чийто бюджет е ограничен. Като страни, в които се изнася или е изнасяно оръжие най-често се посочват тези от "третия свят". Често се назовават Ирак, Иран, Индия, африкански, а в миналото – и латиноамерикански страни, както и западни страни, включително САЩ и Великобритания. Участниците знаеха, че съществуват международни споразумения за контрол върху оръжията и бяха запознати с правото на ООН да налага ембарго върху оръжията. Въпреки, че критериите за това да бъде наложено ембарго не са изцяло ясни, основните норми, на които се базира един режим за контрол над търговията, са познати. Същевременно, се казва че "това не значи, че не продаваме" (1,1). Смята се, че износът винаги може да се осъществи "чрез частни фирми и/или страни посредници". (1,4,8). Но повечето участници считаха, че моралните и законните фактори изискват ограничаване на износа на оръжие, независимо от всеобщото желание за добро развитие на тази промишленост. Въпросите в изследването, свързани с износа на МОЛВ, също показаха, че повечето анкетирани подкрепят контрола върху износа.

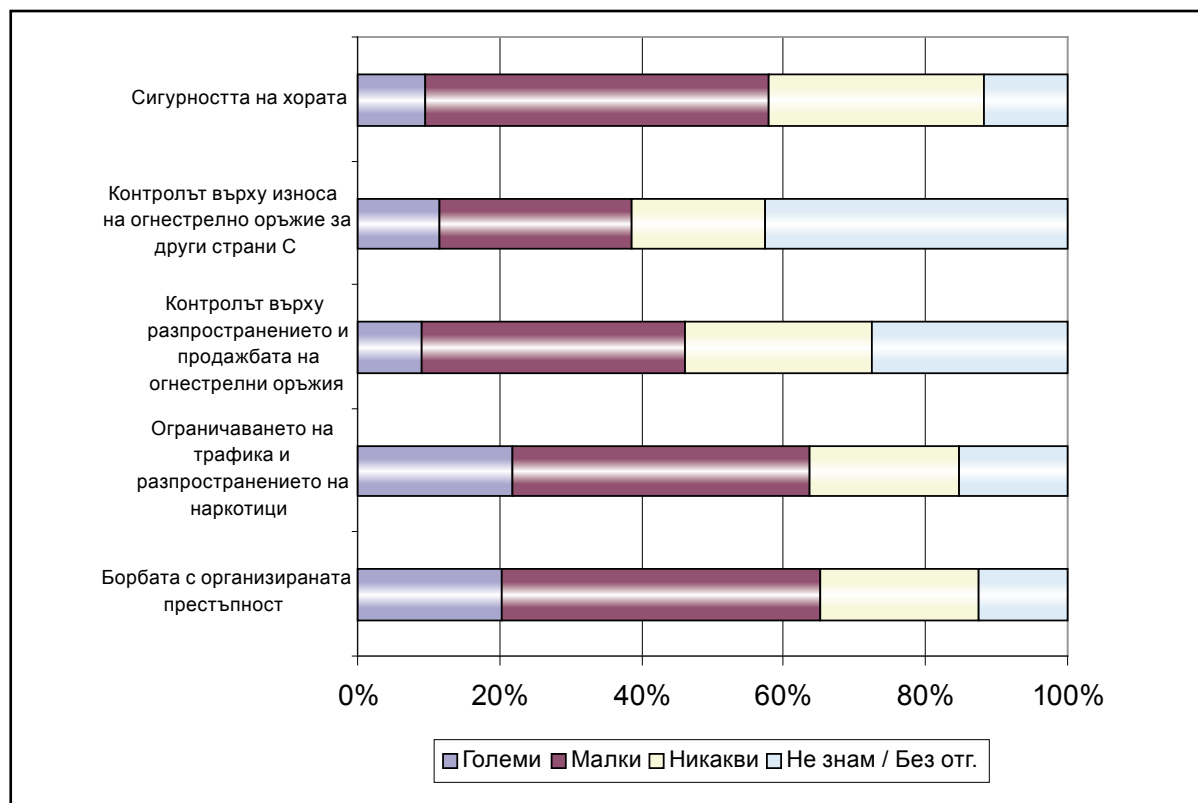
Графика 31: До колко сте съгласни със следното твърдение: „Българското правителство трябва да продава оръжия на всеки, който е готов да ги купи, независимо от целите, за които ще ги използва“? (База: N = 1250).

Други въпроси показаха, че респондентите имаха обосновано мнение за това кои трябва да са експортните дестинации на България.

От друга страна, 39,8 % от респондентите не бяха запознати с това доколко адекватни са усилията на правителството за контрол. За сравнение, само 10,8 % твърдят, че не знаят как правителството се справя в борбата си с организираната престъпност, а 13,7 % твърдят същото за кампаниите срещу трафика на наркотици. Едно възможно обяснение за тази разлика е, че повечето респонденти не се интересуват от износа, както обикновено се случва при въпроси, свързани с външната политика. Но участниците във фокус-групите имаха мнения за трансферите с оръжие и бяха запознати с тези събития, които са били засегнати в медиите. Вероятно голяма част от тези 39,8 % биха изразили мнение по въпроса, ако правителството започне да публикува информация за износа на оръжие.

Графика 32: Вие лично бихте ли одобрили, ако България продава оръжия на? (База: N = 1250).

Графика 33: Как оценявате усилията на управляващите във всяка от следните сфери? (База: N = 1250).

Негативните нагласи към експорта в повечето случаи са следствие на негативните нагласи към оръжието въобще (I,2,3; V,1,8; VI,6,8):

- Антихуманно и неморално е да се продава оръжие изобщо.
- Не се знае дали като продаваме на която и да е чужда армия, един ден това няма да се обърне срещу нас (V,1,6; VI,6,8).
- Печалбите от подобна търговия винаги отиват в джоба на тези, които продават, а обикновения човек не печели нищо. (III,8).

“Няма никакви предимства, само недостатъци. Пенсиите намаляха, заплатите също -- всичко. А преди, всичко това отиваше в бюджета. (II,5)”

“Обемът на оръжейния износ можеше лесно да покрие външните ни дългове ”

Участници във фокус групите, които дискутират връзките между социалните разходи и отбранителната индустрия.

Позитивните нагласи към контрола върху експорта на оръжие са логично следствие от разбирането за защитната и превантивна роля на оръжието при определени условия. Напълно приемливо е например да се изнася оръжие по предназначение само за въоръжените сили на други страни.

Широко застъпено бе мнението, че страните, които имат “склонности към насилие”, са неприемливи търговски партньори и че трябва да има стриктна забрана за износ към страни, подкрепящи тероризма (V; VI), управлявани от диктатори (V; VI), или такива, в които има въоръжени конфликти (IV; V; VI). Изразява се възмущение от отсъствието на санкции за разкрити незаконни сделки като ТЕРЕМ или “Албанската сделка” (I,4; II,2,5,7). Друго споделено мнение е, че не е нормално да има стриктен контрол върху МОЛВ в страната, докато в същото време се изнася оръжие за други страни. “Ами ако и те мислят като нас--да се ограничи в техните и да го внасят тук?” (V,6). По-младите хора в големите градове най-често поддържаха това мнение, което е по скоро морално отколкото икономическо или политическо. Младите хора също бяха най-склонни да се противопоставят на аргумента, че “ако България не изнася, някой друг ще го направи”, като наблегнаха на отговорностите на страната. “Работата е да не сме ние. Няма защо да мислим другите, третите, четвъртите. Нека си продават каквото си искат, тяхна си работа. Важното е ние да не продаваме ” (V,9). Жените също рядко подкрепяха продажбата на оръжие на репресивни правителства или на страни, където се води война или има граждански конфликт – те бяха едва една трета от респондентите, които подкрепят такъв износ.

По-възрастното поколение, особено мъжете в по малките градове и бившите военни, се гордее от мястото, което България е заемала в световния пазар на оръжие. Доброволното оттегляне на държавата от изгражданите в продължение на десетки години пазари се възприема като един вид отстъп. Някои участници дадоха доста нереалистични цифри по отношение на приноса на военнопромишления комплекс (ВПК) към държавния бюджет (според едно предположение през 1995 приносът на ВПК към бюджета е бил един милиард долара)²⁰⁸. Сегашното и предишните правителства се критикуваха за това, че са позволили военнопромишленият комплекс да бъде разрушен. Липсваше общо мнение за това, дали управляващите са виновни само за това, че са се поддали на натиск от Запада или и за това, че са се облагодетелствали лично. По-разпространено бе мнението, че хората вземали тези решения са били в бизнеса с оръжие и по някакъв начин са спечелили от приватизацията. Тези, които споделяха това мнение се противопоставиха на идеята, че легитимни сили, като по-висока конкуренция или необходимото реструктуриране, са подложили индустрията на натиск. Те също бяха по-склонни да отхвърлят идеята, че ембарго върху търговията с оръжие се “налага отвън”.

Аргументите в полза на либерализирания режим на търговия с оръжие, дадени от мъжете-респонденти над средна възраст, най-вече на свързаните по някакъв начин със сферата на отбраната, са показателни:

- В търговията няма морал “Моралът – в църквата.” (I,6,8).
- Ако не изнасяме ние, ще изнасят други.
- И без да продаваме оръжие на страни, в които има конфликти, те няма да бъдат прекратени, “Кой може да каже каква е истината за Македония? В крайна сметка това си е тяхна работа” (II,2, 5,7).
- Страните с конфликти са естественият пазар на оръжията. Богатите страни са мирни, а “армиите им са въоръжени.” (III,7; V,3).
- Страните имат право да закупуват оръжие, независимо от политическия режим в тях.
- Пътят на оръжието не може да се проследи – транзакциите са сложни, а тези които купуват могат да препродадат, което прави контрола невъзможен (I,4,8).
- Кой определя кои режими са диктаторски или кои държави поощряват тероризма? (II,2; IV), “В списъка на ООН държавите с тероризъм са 5, а в списъка на САЩ са 28.”

²⁰⁸ БТВ, 21 октомври 2003 г.

- Големите оръжейни компании са изключително мощни и диктуват световната политика дори чрез умишлено провокиране на размирици и конфликти, за да осигурят пазар на оръжието си.
- Преобладава убеждението, че в оръжейния бизнес водещи са печалбите, а не хуманните съображения. (I,4,5,8; II,2,3,5,7; III,7; V,6,7; VI).

3.11 Нагласи към унищожаването на МОЛВ

Повечето респонденти не можеха да решат дали унищожаването на излишно оръжие е безсмислено или просто изпълнимо. Всички те бяха убедени, че България има огромен излишък от оръжия и боеприпаси, “Оръжие имаме за още пет армии на склад...армията го държи, няма къде да го пласират.” (IV,5), но повечето не можеха или не искаха да си представят унищожаването на такова голямо количество. От това може да се заключи, че гражданите не са информирани относно това, което се прави в България за унищожаването на излишните МОЛВ. Друго възможно обяснение за скептицизма към унищожаването на излишното въоръжение е липсата на доверие в държавните институции и опитът от лошото управление на МОЛВ в близкото минало. Бившите военни работниците в оръжейни заводи бяха по-склонни да признаят, че опасните боеприпаси трябва да бъдат унищожени, но твърдяха, че “За оръжието няма такава процедура – то се подлага на профилактични технически прегледи.” (IV,1,4).

3.12 Нагласи към събирането на МОЛВ

Повечето респонденти проявиха същия скептицизъм и по отношение на евентуалните кампании за доброволно предаване на оръжието. Привеждат се следните аргументи:

- Не може да се прецени реалната необходимост от притежаване на оръжие, “Какво значи ограничаване – ако имаш две пушки, значи едната ти е излишна. Това е глупаво – човек си държи едната пушка в къщи, а другата на вилата...”
- Доброволното предаване на оръжие не може да бъде заместител на мерките за борба с престъпността, “Прибери престъпниците, защо прибираш оръжието?!”
- Притежанието на оръжие няма да намалее, докато държавата и силите и за сигурност не започнат да функционират по-добре.
- Кампаниите за събиране и конфискация на оръжие винаги са били неуспешни и няма да успеят и в бъдеще: “Ако рекат да го приберат това оръжие, не могат да го приберат както са го прибрали на 9 септември”²⁰⁹, (II,3) “ След Втората световна война скриха оръжието. Сега е същата работа.” (IV,1,8).
- Опитът в други страни (например в Албания) показва, че не може да се съберат всички оръжия, скрити в населението. “В хората остана достатъчно, за да си водят една мини война.” (I,4).
- Оръжието е като останалите стоки – има ли търсене, ще има и предлагане, съберат ли го - ще се появи отново (I,7).

Поради преобладаващия скептицизъм, участниците не се спряха категорично на конкретен начин, стимул или организация, чрез които да бъдат събрани оръжията, като най-подходящи:

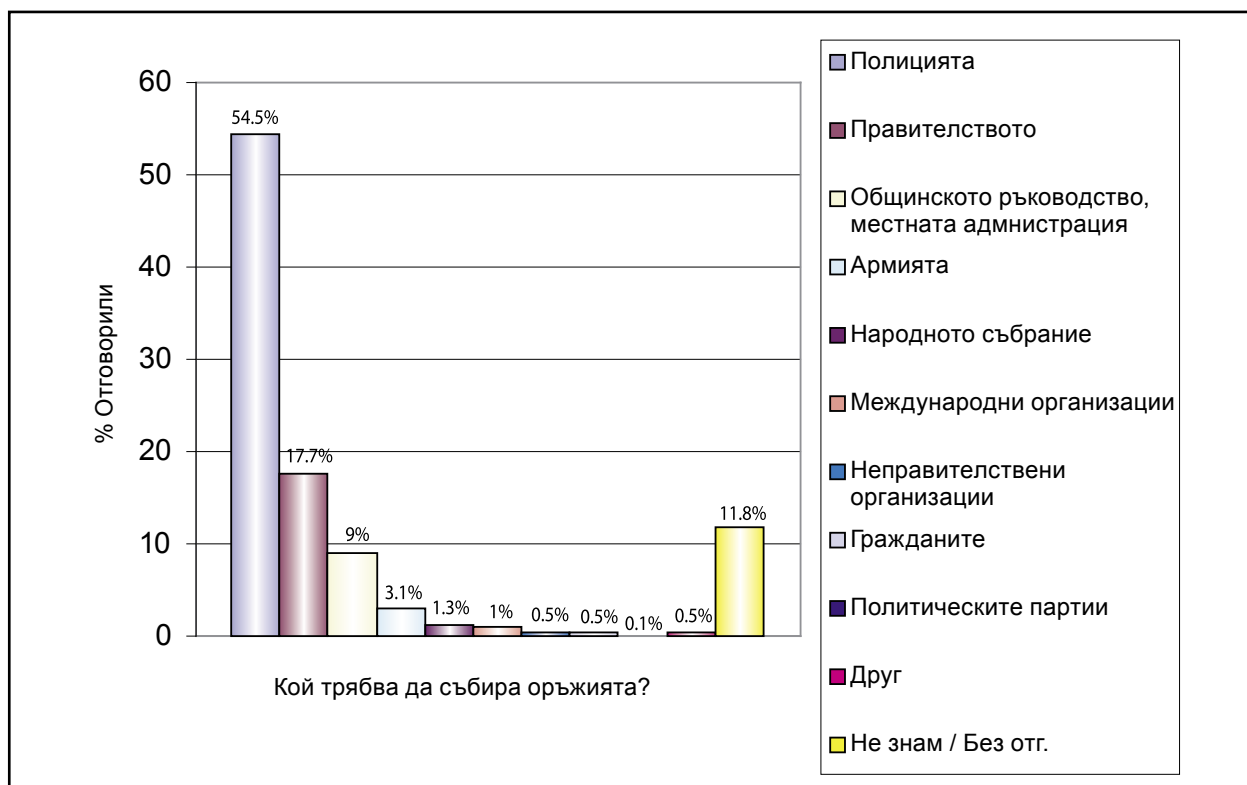
²⁰⁹ Наскоро след 9 септември 1944 г., през 1946, новото правителство въведе схема за събиране на оръжието на участниците в преврата. Смята се, че само част от оръжието е било събрано.

	МНОГО ВЕРОЯТНО	ПО-СКОРО ВЕРОЯТНО	ПО-СКОРО НЕ Е ВЕРОЯТНО	НИКАК НЕ Е ВЕРОЯТНО	НЕ ЗНАМ / БЕЗ ОТГ.
увеличи наказателната отговорност	7,8	23,5	26,0	22,7	20,1
намали престъпността	5,1	19,3	27,7	24,3	23,6
увеличи ефективността на полицията	11,1	27,9	22,5	15,9	22,6
подобри на икономическата ситуация	6,6	19,6	24,0	21,6	28,2
обяви амнистия	6,0	22,1	22,4	23,3	26,2
склучи споразумение с местните органи за регистриране на нелегалните огнестрелни оръжия	5,8	18,0	22,2	21,5	32,4
конкурират отделните общини за помощ за развитие, според предаденото/събраното незаконно оръжие	3,0	9,9	21,0	27,4	38,7
обяви лотария с награди за хората, които доброволно предадат незаконното си оръжие	7,9	15,4	21,2	30,8	24,7
предложи известна сума в брой на тези, които доброволно предадат незаконно си оръжие	8,9	21,9	21,4	25,2	22,6

Таблица 29: Доколко е вероятно по ваше мнение хората, които притежават незаконно оръжие да го предадат в случай, че се:...(база N = 1250).

Картината на общия скептицизъм може отчасти да се обясни с поголовното недоверие към държавните институции, като това недоверие се пренася върху всяка държавна инициатива. Участниците дори не взеха на сериозно идеята за откупуване на оръжията и отбелязаха, че или цената ще бъде твърде ниска или че никакъв материален стимул не може съществено да повлияе на доверието към институциите, които осъществяват тази инициатива. Бе изказано предположението, че повечето българи ще се усъмнят в чистите мотиви на изпълнителите и ще заподозрат някаква измама, лъжа, или евентуално преследване от закона. "хората нямат доверие на никой...камо ли на она, дето ще дойде, за да му изкарам аз каквото имам найаве..." (III,9). Както показва графиката, гражданите биха се доверили на много малко организации, които да извършат събирането,

Графика 34: Ако бъде проведена кампания по събиране на незаконно притежаваните огнестрелни оръжия, кой трябва да бъде отговорен за събирането им? (База: N = 1250)

като сред тях са международни и неправителствени организации. Въпреки това, на въпроса кой би трябвало да е отговорен за събирането на оръжие, респондентите посочват полицията, като най-надеждната според тях институция.

Някои географски и социални групи бяха по-склонни да подкрепят събирането на оръжие. Участниците във фокус-групите от София бяха по-склонни да повярват, че събирането е възможно, в случай че е съпроводено от масова информационна кампания, ръководена от хора, спечелили високо обществено доверие. В други групи бе явно, че жените, младите хора и малцинствата (особено ромите) подкрепяха по-стриктния контрол върху притежанието, повече отколкото останалите респонденти. На няколко пъти те повдигнаха въпроса за събирането и отнемането на оръжие като първа стъпка, която да доведе до забрана на притежанието на оръжие, с изключение на ловното и това за спорт. Според тази група забранителният режим е неосъществим в близко бъдеще, поради мълчаливото съгласие на гражданите и на държавата с разпространението на МОЛВ и поради това, че мнението им за органите, които трябва да въведат новите правила, е неблагоприятно.

Както беше споменато, етническите турци и ромите бяха по-склонни да подкрепят пълното разоръжаване на гражданите. Тази подкрепа обаче зависи от това доколко разоръжаването ще обхване всички етноси – те са склонни да предадат оръжието си само при условие, че и другите го направят. Етническите турци не са забравили кампанията, която комунистическата партия им наложи по време на възродителния процес през осемдесетте. Те помнят конфискациите на законни както и незаконни оръжия по време на масови проверки по къщите. Следователно, имат опасения, че една бъдеща кампания за разоръжаване може да ги оцети (III,6,11). Не са забравени и принудителните мерки, използвани в бивша Югославия. Ромите също са за едно общество, в което не се позволява притежанието на оръжие, но настояха, че подобно нещо може да бъде изпълнено само след обиски. Според тях, публичното унищожаване на оръжията би засилило доверието.

Въпреки наличието на известна подкрепа, като цяло преобладава скептицизма към събирането на оръжие. Освен привържениците на либералния режим се очерта и група, която изрази мнение, че решението на въпроса е в системния контрол, а не в отнемането на оръжие: “По-сериозен контрол на по-високо ниво.” (I,10; II,7; III,11). Предложените мерки включваха ликвидиране на “черния пазар” и периодични проверочни изпити на притежаващите оръжие (II,1; II,7, 10). Трябва да се отбележи, че най-големите защитници на интервенциите при контрола на МОЛВ бяха като цяло младите и образовани респонденти. Тяхната подкрепа е за по-строг вътрешен контрол и за контрол върху производството и износа.

4 Изследване на националния капацитет за контрол над МОЛВ

4.1 Законодателна и регулативна рамка

В България действат два основни закона за контрол над МОЛВ. Законът за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ЗКВТДОСТВДУ) от 1995 г. (изм. и доп. бр. 75 от 2.08.2002 г.) поставя основите на българската система за контрол върху разпространението на оръжие. Законът за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите от 1999 г. (ЗКВВООБ, изм. ДВ бр. 71 от 12 август 2003 г.) регулира производството, придобиването, притежаването, употребата и вътрешната търговия с оръжие. Двамата закона се допълват от правилници за тяхното прилагане. Други релевантни закони и нормативни актове, които са анализирани в различните части на настоящия доклад, включват Наказателния кодекс, правителствени постановления и редица процедурни и вътрешни правилници на държавните органи, отговорни за контрола над МОЛВ. България се е присъединила и към редица международни инструменти, регулиращи разпространението на МОЛВ (виж раздел 4.1.2).

4.1.1 Вътрешен контрол над МОЛВ

ЗКВВООБ урежда всички дейности на физически или юридически лица, извън дейността на Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната, които имат свои вътрешни правилници. Първият раздел на ЗКВВООБ определя условията за производство, търговия и транспортиране на взривни вещества, огнестрелни оръжия и боеприпаси. Той постановява, че и трите дейности могат да бъдат извършвани само от търговци по смисъла на Търговския закон, като търговците, чиято дейност се състои в производство, търговия, отдаване под наем или преработване на огнестрелни оръжия, трябва да водят подробен регистър за продукцията и клиентите. Пренасянето на огнестрелни оръжия, експлозиви и боеприпаси се извършва само с разрешение на Министерството на вътрешните работи. Според ЗКВВООБ всички МОЛВ, произведени в България, трябва да бъдат маркирани в момента на производството с уникална, разбираема маркировка с цифри и букви, която позволява идентифицирането на производителя и годината на производство.

Вторият раздел на ЗКВВООБ съдържа разпоредби за **придобиването, съхраняването, носенето и употребата** на огнестрелни оръжия. Разрешения за производство, търговия и пренасяне на взривни вещества, огнестрелни оръжия и боеприпаси не се издават на лица, които са осъждани, страдат от психическо заболяване или са лекувани за употреба на алкохол или наркотични вещества (чл. 12). Отделни разрешения се изискват за притежаване и носене на оръжие. Този раздел определя какви категории оръжие са позволени от закона и кога могат да се използват. Пистолетите са единственият тип огнестрелно оръжие, което гражданите могат да използват за самоотбрана, докато пушките (гладкоцевни и нарезни) са разрешени за ловуване. Пистолетите и ловните пушки могат да бъдат използвани за спортни цели, докато оръжията в категорията "културни цели" (напр. филмова продукция) могат да бъдат както всякакви видове пистолети и ловни пушки, така и автоматични оръжия. В случай на изявена необходимост гражданите могат да притежават до два пистолета за самоотбрана, при условие, че цевта не е по-дълга от 300 мм. Огнестрелно оръжие с автоматична стрелба може да бъде използвано за охранителни дейности с висока степен на опасност на охранявания обект само с разрешение на МВР.

Изброените оръжия могат да бъдат носени открито само за целите, за които са предназначени. Лицата, които притежават оръжия за самоотбрана могат да носят само един брой огнестрелно оръжие. Ловните оръжия се пренасят до мястото на лова в разглобен вид, като боеприпасите се пренасят отделно от оръжието. Забранено е носенето на огнестрелно оръжие на политически, синдикални и културни мероприятия; на спортни мероприятия (освен ако е необходимо за самото мероприятие); в увеселителни заведения между 22,00 и 06,00 ч.; при и след употреба на алкохол или наркотични вещества. Укриването на оръжие е забранено при всякакви обстоятелства, освен при осигуряване на професионална охрана. Забранено е и носенето и съхраняването на огнестрелни оръжия за охрана, самоотбрана, за спортни и за културни цели с патрон в цевта (чл. 15а и б).

Правилникът за прилагане на ЗКВВООБ определя процедурата за издаване на разрешения за притежаване и носене на оръжие от физически лица. Той описва подробно как могат да бъдат получени разрешения, какви документи трябва да се представят, как трябва да се съхраняват оръжията, както и основанията за отказ на разрешително. Обикновено разрешенията се издават за срок от три години (за производство, търговия, съхраняване, носене, употреба и ремонт) или три месеца (за пренасяне, продажба, внос, износ и транзитен пренос) (чл. 5).

Физически лица, които желаят да придобият оръжие за самоотбрана трябва да представят изискваната документация (чл. 41). Тя включва: описание на вида и броя на изискваните оръжия и боеприпасите; искане, в което се обосновава необходимостта от оръжията; данни за мястото и условията на придобиване и съхраняване; документ от Националната следствена служба, че срещу лицето няма започнало наказателно производство за умишлено престъпление от общ характер; медицинско свидетелство от лечебно заведение, удостоверяващо, че лицето не страда от психически заболявания²¹⁰; и удостоверение за успешно положен изпит за безопасно боравене с огнестрелно оръжие. Към лицата, които кандидатстват за разрешително за ловуване или спортни цели има по-малко изисквания, но те трябва да представят документ за членство в съответната организация. Юридически лица, включително търговци, представят по-малко на брой документи (чл. 40). Изискванията са най-малки към служителите на МВР и МО. Те трябва да представят само удостоверение за данъчни задължения, месторабота и приемливи условия на съхранение на оръжията.

ЗКВВООБ и Правилникът за прилагането му определят и процедурите за съхранение, като отбелязват, че "...лицата, придобили огнестрелни оръжия, са длъжни да ги опазват от кражби, изгубване и достъп на други лица, а при боравене с него да вземат мерки за недопускане на злополуки или наранявания." (чл. 48.1). Законът дава право на служителите на МВР да извършват проверки, за да установят как собствениците съхраняват оръжията си, но такива проверки са рядкост.

С този закон се създава и единен автоматизиран регистър за МОЛВ към МВР, който трябва да съдържа: данни за издадените разрешения и отказите за издаване, включително данни, идентифициращи физическите и юридическите лица, които са ги получили; описания на огнестрелните оръжия, боеприпасите и взривните вещества, за които е издадено разрешение; и данни за извършените нарушения и за наложените за тях наказания. Регистърът представлява компютризирана система, която позволява бърз достъп до данните. Някои от агенциите, отговорни за контрола над МОЛВ, напр. НСБОП, обаче, не са свързани с тази система и трябва да изпращат писмени запитвания за информация, съставянето на които отнема значително време²¹¹.

Следващите раздели на Закона съдържат разпоредби за унищожаване на огнестрелни оръжия, взривни вещества и боеприпаси, както и търговията с бракувани части на негодни оръжия. Правилникът за прилагане на ЗКВВООБ (чл. 81) уточнява възможните начини за унищожаване. Взривни вещества и амуниции могат да бъдат унищожени само чрез взривяване или изгаряне, като се допуска и унищожаване по химически начин. Институцията или компанията, която извършва унищожаването, трябва да отговарят на изискванията, посочени в Правилника за безопасността на труда при взривните работи.

Разпоредбите, съдържащи се в чл. 24 до 31, определят принудителните административни мерки за лицата, които нарушават закона. Като цяло, ЗКВВООБ съдържа основни принципи относно вноса, износа и пренасянето на оръжия, боеприпаси и взривни вещества, но текстовете обикновено съдържат препратка към Закона за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба и не уточняват дейността на НСО във връзка с издаването на разрешителни за износ (виж по-долу).

4.1.1.1 Частни охранителни фирми

През февруари 2004 г. Парламентът прие Закон за частната охранителна дейност. Този нормативен акт съдържа разпоредби за създаването на Единен автоматизиран централизиран регистър за регистрациите и всички лицензи, издадени на частни охранителни фирми в съответствие със закона (чл. 42). Предвижда се регистърът да съдържа данни за броя оръжия, използвани от тези фирми. В допълнение на това, през август 2004 г. МВР и НС "Полиция" издават инструкции за задължителен шестдневен обучителен курс, който всеки охранител трябва да премине преди да започне работа. Част от този обучителен курс (наречен Програма "Минимум") включва модул за правата и задълженията на частните охранители, включително за правните последици от използване на огнестрелни оръжия, както и тактика за действие при различни ситуации. Освен това, както всяко лице, притежаващо оръжие, така и частните охранители са длъжни да преминат тридневен курс за правилно боравене с огнестрелни оръжия.

²¹⁰ Медицинските изисквания са занижени през юли 2003 г. Кандидатите за разрешително вече не се подлагат на психологически тест пред специалист от МВР, а могат да получат удостоверение, че са психически здрави от поликлиника. Освен това, разрешителните не могат да бъдат отказвани поради "употреба на наркотични вещества и алкохол", "системно нарушаване на обществения ред" и "заплаха за националната сигурност". Novinite.com, 16 юли 2003 г.

²¹¹ Интервю, Гайдарски, 1 декември 2004 г.

4.1.1.2 Отговорни институции

Вътрешният контрол над МОЛВ е поверен на Министерството на вътрешните работи и неговите служби, НС „Полиция“ и НС “Борба с организираната престъпност” (НСБОП). НСБОП си сътрудничи с други служби в противодействието на нелегалния трафик на оръжие, в това число с НС “Гранична полиция” (НСГП) НС “Сигурност” (НСС) в МВР и Агенция “Митници” към Министерството на финансите. Някои от тези служби имат определени задължения и в упражняване на контрол върху трансфера на оръжия както в процеса на оценяване на заявленията за лицензи и мониторинг на транзакциите, така и в осигуряване на последващ контрол, описан в следващия раздел.

4.1.2 Контрол върху търговията с оръжие

През юли 2002 г. Парламентът въвежда значителни промени в Закона за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ЗКВТДОСТВДУ). Приет е и нов правилник за прилагане на закона. Промените в закона от 1995 г. и правилникът влизат в сила през втората половина на декември 2002 г.²¹². Законът въвежда система за контрол на три равнища, при която фирми, които желаят да извършват търговия с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (ОСТВДУ), трябва първо да получат лиценз, след което подават заявление за разрешение за всяка конкретна външнотърговска сделка. Фирми, внасящи ОСТВДУ, не са задължени да притежават лицензи. Те обаче се нуждаят от разрешения за конкретни сделки. Лицензите за търговия се издават от Междудеомствения съвет по въпросите на военнотърговския комплекс и мобилизационната готовност на страната към Министерския съвет (Междудеомствен съвет), чиято структура е описана по-долу. Освен търговците, посредническите, транспортните, финансовите и консултантски фирми също трябва да получат лиценз. Първоначално лицензите се издават за срок от една година, но могат да бъдат удължени за още три години.

Системата за експортен контрол се прилага за всички ОСТВДУ, както е посочено в Списъка на ОСТВДУ²¹³. България въвежда промени в своя Списък на ОСТВДУ в съответствие с Общия военен списък на Европейския съюз²¹⁴. Отново с цел хармонизиране с политиките на страните-членки на ЕС е въведена “всеобхватна клауза” (catch-all) за контрол на стоки и технологии с възможна двойна употреба, невключени в Списъка²¹⁵. По закон Списъкът трябва да се обновява редовно, за да отразява решенията на Съвета за сигурност на ООН, ЕС и ОССЕ, или на всеки шест месеца²¹⁶ фирмите трябва да получат пълен или частичен лиценз, който им позволява да търгуват със стоките, включени в Списъка на ОСТВДУ.

Измененият ЗКВТДОСТВДУ и Правилникът за прилагането му въвеждат всеобхватни разпоредби за контрол на дейността на посредниците за пръв път в българската история. Всяка посредническа дейност, която се извършва на територията на България (законодателството не обхваща сделки на български фирми и граждани извън България) трябва да бъде съобразена със същите разпоредби, както и директният износ. Българските държавни служители считат, че въвеждането на строг контрол върху посредническата дейност е съществена крачка напред²¹⁷, която заедно с въвеждането на сериозни наказания за онези, които нарушават законите за търговия с оръжие (виж по-долу), доказват, че България е “...силно ангажирана с последователна и отговорна политика на експортен контрол”²¹⁸. Списък с всички фирми, лицензирани за посредническа дейност с ОСТВДУ на външни пазари може да бъде получен от Междудеомствения съвет (в анекс 5 е включен такъв списък от 2004 г., където е и списъкът на лицензираните превозвачи).

Фирмите, които получат лиценз за търговия с оръжие трябва да подадат документи и получат разрешение за всяка отделна сделка с ОСТВД, независимо дали става въпрос за износ, внос, транзит или реекспорт на стоки. След получаването им разрешенията за търговия са валидни за срок от шест месеца, като могат да бъдат подновени за още шест месеца²¹⁹. Заявленията са оценявани индивидуално от Междудеомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение (Междудеомствена комисия), чиято роля е разгледана подробно по-долу. Въпреки че принципно, както във всяка парламентарна демокрация, Парламентът има право да упражнява контрол върху правителствената политика по отношение на износа на оръжие, не съществува законова база за предварително или последващо разглеждане на решенията за лицензиране от Народното събрание.

²¹² Подобно на ЗКВВООБ, ЗКВТДОСТВДУ не се отнася за контрол на въоръженията и боеприпасите на Българските въоръжени сили, както и на чуждестранни военни и полицейски контингенти, които преминават през страната. ЗКВТДОСТВДУ, обн., ДВ бр. 75 от 2002 г., чл. 1.

²¹³ Изм. 31 март 2004 г., обн., ДВ бр. 5 от 28 април 2004 г.

²¹⁴ ‘Council Regulation (EC) No 149/2003 of 27 January 2003’, EU Official Journal, L30/1 (5 February 2003).

²¹⁵ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 13.

²¹⁶ Чл. 2, ал. 4. Виж още ‘Report by the Bulgarian MFA to COARM, 19 March 2003, DS 8/2003’.

²¹⁷ Интервю, Стоева, 23 септември 2004 г.

²¹⁸ Паси, 11-12 ноември 2002 г.

²¹⁹ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 4, ал. 4.

Междуведомствената комисия оценява заявленията по редица критерии, включително: валидността на представените документи, вида стоки, посредника, превозвача, крайния получател, политически съображения, влияние върху регионалния мир и сигурността в страната-получател, регистрирани откази от страни-членки на ЕС или Васенаарското споразумение, както и националният интерес на България и международните ѝ правни или политически ангажименти (виж таблица 30)²²⁰. Решенията в Междуведомствената комисия се вземат с консенсус, което дава възможност на всяка от страните да представи своята гледна точка (виж по-долу). Процедурата, чрез която всяко министерство разглежда документите за издаване на разрешение, е установена – всяко министерство има специален отдел, който анализира подадените документи и съветва министъра каква да бъде позицията на ведомството. Понастоящем липсват подробни указания за интерпретацията и приложението на експортните критерии, като например Кодекса за поведение на ЕС²²¹.

ДОГОВОРНОСТ	МЕСЕЦ И ГОДИНА НА РАТИФИЦИРАНЕ / ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ
Васенаарска договореност	юли 1996 г. ²²²
Кодекс за поведение при износ на оръжие на ЕС	август 1998
Общи действия на ЕС по МОЛВ	декември 1998 г. ²²³
Документ по МОЛВ на ОССЕ	ноември 2000 г. ²²⁴
Програма за действие на ООН за предотвратяване, борба и изкореняване на незаконната търговия с малки оръжия и леко въоръжение във всичките нейни аспекти	юли 2001 г. ²²⁵
Регионален план за борба с разпространението на малките оръжия и лекото въоръжение (МОЛВ)	ноември 2001 г. ²²⁶
Протокол срещу незаконното производство и трафик с огнестрелни оръжия, техни части и компоненти и боеприпаси към Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност	февруари 2002 г. ²²⁷

Таблица 30: Международни договорености в областта на контрола над търговията с МОЛВ, ратифицирани от България.

През април 2001 г. Министерски съвет издава постановление, с което е създаден "обединен списък на държавите и организациите", за които съществуват забрани или ограничения за трансфер на въоръжение и свързаното с него оборудване. Според постановлението списъкът трябва да бъде обновяван в съответствие с резолюциите и решенията на Съвета за сигурност на ООН, Европейския съюз и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа²²⁸.

В допълнение на въведения контрол върху посредническата дейност, промените в ЗКВТДОСТВДУ, направени през 2002 г. включват нови разпоредби за по-сигурна идентификация на крайния потребител. Всяка транзакция

²²⁰ Заков и др., цит. съч., с. 8.

²²¹ Интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.; и изказване от Владимир Владимиров, Началник отдел "Контрол на търговията с оръжие" към Министерството на икономиката на семинар по въпросите на МОЛВ и ограничаването на тяхното разпространение, организиран от Българския червен кръст, 3-4 ноември 2004 г., София; 4 ноември 2004 г., София.

²²² България е една от първите страни-членки на Васенаарското споразумение, към която се присъединява през юли 1996 г. Виж <http://www.wassenaar.org/History.html>.

²²³ Общи действия на ЕС от 17 декември 1998 относно ролята на ЕС в борбата с дестабилизиращото натрупване и разпространение на малки оръжия и леки въоръжения (1999/34/CFSP).

²²⁴ FSC.DOC/1/00, 24 ноември 2000 г. Министерски съвет приема Документа на ОССЕ на 1 февруари 2001 г. Виж BICC/BASIC/Saferworld/SAS, Op cit, p 106.

²²⁵ На 7 март 2002 г. Министерски съвет взема решение за възприемане на Програмата за действие за МОЛВ на ООН, с което на различни правителствени институции се възлага прилагането на принципи, норми и изисквания, съдържащи се в Програмата. "Всички участващи институции са определили лице за контакт, което създава ефикасен механизъм за прилагането на Програмата". Отговор на Република България във връзка с действащия параграф 12 от резолюция 56/24 V "Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти" на Общото събрание на ООН, с. 2.

²²⁶ 'Regional Statement of Support for the Stability Pact Regional Implementation Plan', Budapest, 27 November 2001, <http://www.stabilitypact.org/salw/reg-statement-support.doc>.

²²⁷ Протоколът е ратифициран от Народното събрание на 19 юли 2002 г., като документът за ратификация е депозиран на 6 август 2002 г. Отговор на Република България във връзка с действащия параграф 12 от резолюция 56/24 V "Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти" на Общото събрание на ООН, с. 2.

²²⁸ Списък на държавите и организациите, спрямо които Република България прилага забрана или ограничения върху продажбата и доставките на въоръжение и свързаното с него оборудване, в съответствие с резолюции на Съвета за сигурност на ООН и решения на Европейския съюз и на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. Обн., ДВ бр. 34 от 2001 г.

Кодекс за поведение на Европейския съюз

Кодексът на поведение при износ на оръжие на ЕС е най-рестриктивното политическо споразумение за международна търговия с оръжие към настоящия момент. С присъединяването си към Кодекса през август 1998 г. България се ангажира да оценява всяка бъдеща кандидатура за лицензи за военна техника и стоки с възможна двойна употреба с оглед на това дали отговаря на разпоредбите в Кодекса. Тези разпоредби включват осем критерия, които трябва да бъдат взети предвид при оценяване на искането на лиценз. Лицензи трябва да бъдат отказвани в случаи, когато съществува риск от диверсия, при нарушаване на човешките права или за предотвратяване на задълбочаването на военен конфликт. България трябва да използва общ списък на военна техника, създаден в рамките на Кодекса и да предоставя на останалите страни-членки годишен конфиденциален доклад за отбранителния износ и прилагането на Кодекса. България се задължава да спазва всички насоки, решения и позиции, свързани с търговията на оръжие, които са приети от ЕС, в т.ч. Общите действия на ЕС по МОЛВ и Общата позиция на ЕС за посредническата дейност.

Кодексът за поведение на ЕС е достъпен в интернет на адрес:
http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/sanctions/codeofconduct.pdf

на ОСТВДУ изисква сертификат за краен потребител, като фирмата, осъществяваща износа, или посредникът трябва да предоставят такъв сертификат, осигурен от националните власти на съответния краен потребител по време на процедурата за издаване на разрешително. Сертификатът се проверява от различните институции, членове на Междуправителствена комисия: Министерството на икономиката (в консултация с институциите, отговорни за контрола на вноса в приемащата страна), Министерството на външните работи по дипломатически път, Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната. Износителите са длъжни да включат клауза за повторен трансфер във всички договори за износ на ОСТВДУ, според която крайният потребител да бъде променен само със съгласието на Междуправителствена комисия²²⁹. Същите условия се прилагат ако крайният потребител смени посредника си.

Сегашната система предвижда и проверка на доставката – ЗКВТДОСТВДУ изисква износителят да предостави Сертификат за проверка на доставката, който потвърждава крайния потребител и се издава до Междуправителствена комисия от компетентните органи на страна на крайния потребител, в рамките на три месеца след извършването на лицензиран трансфер. Междуправителствена комисия и Междуправителственият съвет могат да изискват от износителя да включи клауза в договора си за физическа проверка на доставката от страна на българските власти. Подобни проверки обаче са рядкост, тъй като са свързани със значителни разходи²³⁰.

Настоящото законодателство регулира и транзитния превоз на оръжие. За да премине през българска територия, всяка индивидуална доставка на ОСТВДУ трябва да получи разрешение от Междуправителствена комисия. За да получи такова разрешение, изпращачът представя разрешение за износа и маршрута на стоките, издадени от страната на износителя. Законовият срок, с който Комисията разполага, за да провери документацията и да даде отговор на фирмата, е десет дни²³¹. Компании, които кандидатстват за внос или реекспорт на стоки в България или за транзитен пренос на стоки през страната, трябва да представят пред Междуправителствена комисия доказателство за произхода на стоките. ЗКВТДОСТВДУ не съдържа изрични разпоредби за транспортиране на оръжие и стоки с възможна двойна употреба.

С промените в Закона нараснаха и глобите за нарушаване на закона. Преди това глобите варираха между 25 и 250 лв. Новите текстове определят глоби между 5 000 и 50 000 лв. за частни лица, а глобите за фирми са още по-високи, като достигат стойности два пъти колкото стойността на сделката (чл. 19). Член 233 на Наказателния кодекс (НК) предвижда до осем години затвор и един милион лева глоба за незаконна търговия със стоки и технологии с възможна двойна употреба. Член 337 на НК предвижда до шест години затвор (от две до осем години за граждани) за незаконна търговия, производство и трансфер на взривни вещества, оръжия и боеприпаси. Член 339 на НК определя наказанията за незаконно придобиване и притежание на взривни вещества, оръжия и боеприпаси. Решаващият въпрос, за това как точно се прилага законът, е разгледан в раздели 4.2.1, 4.2.4 и 4.2.9.2. на настоящия доклад.

Извън описаната системата за контрол, всяка търгуваща с ОСТВДУ фирма подлежи на допълнителен контрол, който включва:

- Проверка от Агенция “Митници” на определени гранични пунктове.
- Последващ контрол от службите за разузнаване към МВР и МО, напр. от Национална служба “Сигурност”.

²²⁹ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 15.

²³⁰ Интервю, Генов, ноември 2003 г. Виж още: интервю с Димитър Чалев, МВНР, цитиран в Хюман Райтс Уоч , април 1999 г.

²³¹ Правилник за прилагането на ЗКВТДОСТВДУ (ДВ бр.102 от 1995 г.), чл. 30б.

- Фирмата-превозвач също трябва да бъде лицензирана от Междуведомствения съвет.
- Фирми към Министерството на отбраната, които осъществяват търговия с оръжие, трябва да получат разрешение за всяка сделка лично от Министъра на отбраната.
- Лицензираните фирми трябва да назначат служител (на управленско или по-високо ниво), който носи отговорност за всяка сделка в съответствие със закона.
- Лицензираните фирми трябва да поддържат регистър на извършените сделки.
- Разрешение от Служба “Контрол над общоопасните средства” (КОС) към Национална служба “Полиция”²³².

4.1.2.1 Отговорни институции

Според ЗКВТДОСТВДУ Междуведомственият съвет, Междуведомствената комисия, Министерството на икономиката, Министерството на вътрешните работи и Агенция “Митници” са отговорни за прилагането на закона. Всеки от тези органи има законното право да изисква от фирмите информация, която би могла да е от полза при контрола върху износа. Те са компетентни да извършват проверки на място на граничните пунктове или да отправят запитвания към други държавни органи или чужди правителства, когато това е необходимо. Междуведомствената комисия има право да извършва проверки на доставката в приемащите страни, въпреки че тази практика, както беше отбелязано по-горе, е рядко срещана²³³.

Междуведомствен съвет

Междуведомственият съвет, създаден през 1993 г., определя и осъществява държавната политика в областта на производството и търговията с оръжие и стоки с възможна двойна употреба. Председател на съвета е заместник министър-председателят и министър на икономиката. Членове са заместник-министрите на икономиката, на външните работи, на отбраната, на финансите, на вътрешните работи, на транспорта и комуникациите, на регионалното развитие и благоустройството и на енергетиката, както и директорът на Националната разузнавателна служба и заместник-началникът на Генералния щаб на Българската армия. Секретарят на Междуведомствения съвет се назначава от министър-председателя и отговаря за текущия контрол по изпълнението на решенията на съвета. Първоначално администрацията на Междуведомствения съвет наброява близо 20 души, но понастоящем в него работят само няколко служители²³⁴. Междуведомственият съвет извършва следните дейности по контрол на търговията с оръжия, със стоки и технологии с възможна двойна употреба:

- издава лицензи за външнотърговска дейност с ОСТВДУ;
- води регистър на лицата, лицензирани за външнотърговска дейност с оръжие;
- произнася се окончателно по искания за издаване на разрешения, за които не е постигнат консенсус в Междуведомствената комисия и случаят е отнесен към Междуведомствения съвет;
- съгласува предложенията за членове на органите на управление и на контролните органи на държавните предприятия и търговските дружества и внася в Министерски съвет предложения за реструктуриране на тези търговски дружества;
- дава предложения за допълнения към Списъка за ОСТВДУ;
- дава предложения по въпроси, свързани с членството на България във Васенаарското споразумение, ОССЕ, Групата на ядрените доставчици и със задълженията на страната в Австралийската група и по контролни режими като Режима за контрол на ракетните технологии.

²³² Правилник за прилагане на ЗКВВООБ (ДВ бр. 1 от 2002 г.) чл. 61, ал. 1. За да бъде получено разрешение от Служба “КОС”, фирмите, желаещи да търгуват с ОСТВДУ, трябва да представят документи, описващи вида и количеството ОСТВДУ, които ще бъдат пренасяни, страната производител/получател, граничния контролно-пропускателен пункт, през който ще се извърши вносът или износът, единните граждански номера на лицата, извършващи сделката и описание на мерките за сигурност за транспортиране на стоката. На границата документите се проверяват и от НС “Гранична полиция”.

²³³ ЗКВТДОСТВДУ, чл. 17, т. 7. В този случай отговорност за извършване на проверките поема съответното министерство. Виж Гунев и др., с. 37.

²³⁴ Отговор на Република България във връзка с действащия параграф 12 от резолюция 56/24 V “Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти” на Общото събрание на ООН, с. 4.

Междуведомственият съвет трябва да вземе под внимание надеждността на търговското дружество преди да издаде лиценз, като отчита следното:

- надеждност на местата за съхранение на оръжие;
- адекватност на организацията по опазване на класифицирана информация;
- спазване на законите на страната, в която е регистрирано търговското дружество²³⁵.

Междуведомствена комисия

Комисията, която заседава около два пъти месечно, е най-важният орган за експортен контрол и има задача да следи за прилагането на ЗКВТДОСТВДУ²³⁶. Тя е част от Министерството на икономиката и се председателства от Министъра на икономиката. Членове са двама представители на Министерството на икономиката, двама представители на Министерството на отбраната и по един представител на Министерството на вътрешните работи и Министерството на външните работи. Комисията издава разрешения за:

- а) износ и внос на оръжие;
- б) износ на стоки с двойна употреба;
- в) транзитно преминаване на оръжейни пратки;
- г) транзитно преминаване на радиоактивни, взривоопасни, леснозапалими, окисляващи се, корозионни, бактериологични (биологични), токсични и патогенни стоки.

Когато е необходимо, Комисията може да потърси мнение от специалисти от други институции при оценката на документи за разрешително. Тя има законното право да забави решение, когато е необходима допълнителна информация или да провери съответните сертификати за краен потребител²³⁷.

Отказани разрешения за внос и износ²³⁸

Таблицата показва броят на разрешенията за внос и износ, издадени от Междуведомствената комисия за периода 2001-2003 г. В тях е включен и броят на неодобрените разрешения, но Министерството на икономиката не дава подробно обяснение за мотивите за отказ.

ВИД РАЗРЕШЕНИЕ	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Разрешения за износ	178	285	248
Разрешения за внос	296	135	169
Отказани разрешения	6	7	Няма данни

Таблица 31: Издадени и отказани разрешения от Комисията:

Четири агенции към Министерството на вътрешните работи участват в контрола над износа на оръжие: Национална служба "Сигурност", Национална служба "Полиция", Национална служба "Борба с организираната престъпност" и Национална служба "Гранична полиция". Техните задължения могат да бъдат различни според случая, но всички дейности са свързани с координиране на лицензирането на фирмите износители, проучванията преди сделките, наблюдаването на самите сделки и последващия контрол.

4.1.2.2 Предложения за промени в настоящата система за оръжеен контрол

В съществуващата система за контрол на търговията с оръжие са направени значителни подобрения от 1995 г. насам, като предстоят допълнителни промени в близко бъдеще в отговор на променената ситуация. През последните месеци е внесен Законопроект за изменения в ЗКВТДОСТВДУ от 18 октомври 2004 г. Предложените промени засягат регистрационния режим на посредниците и целят изсявяване на разликите между търговци и посредници. Тази поправка допуска посредниците които са регистрирани "...според законите в страни-членки на ЕС, НАТО, както и други страни-членки на режими за контрол на експорта, по които България е страна" (sic.) да търгуват с оръжие и стоки и технологии с възможна двойна употреба без лиценция от Междуведомствения съвет²³⁹. Второто предложение изисква всички други посредници да бъдат регистрирани като търговски дружества в България (в момента единственото изискване е офшорните и чуждестранни посредници да бъдат регистрирани в Междуведомствения съвет). Докато втората поправка има за цел засилване на съществуващия контрол върху

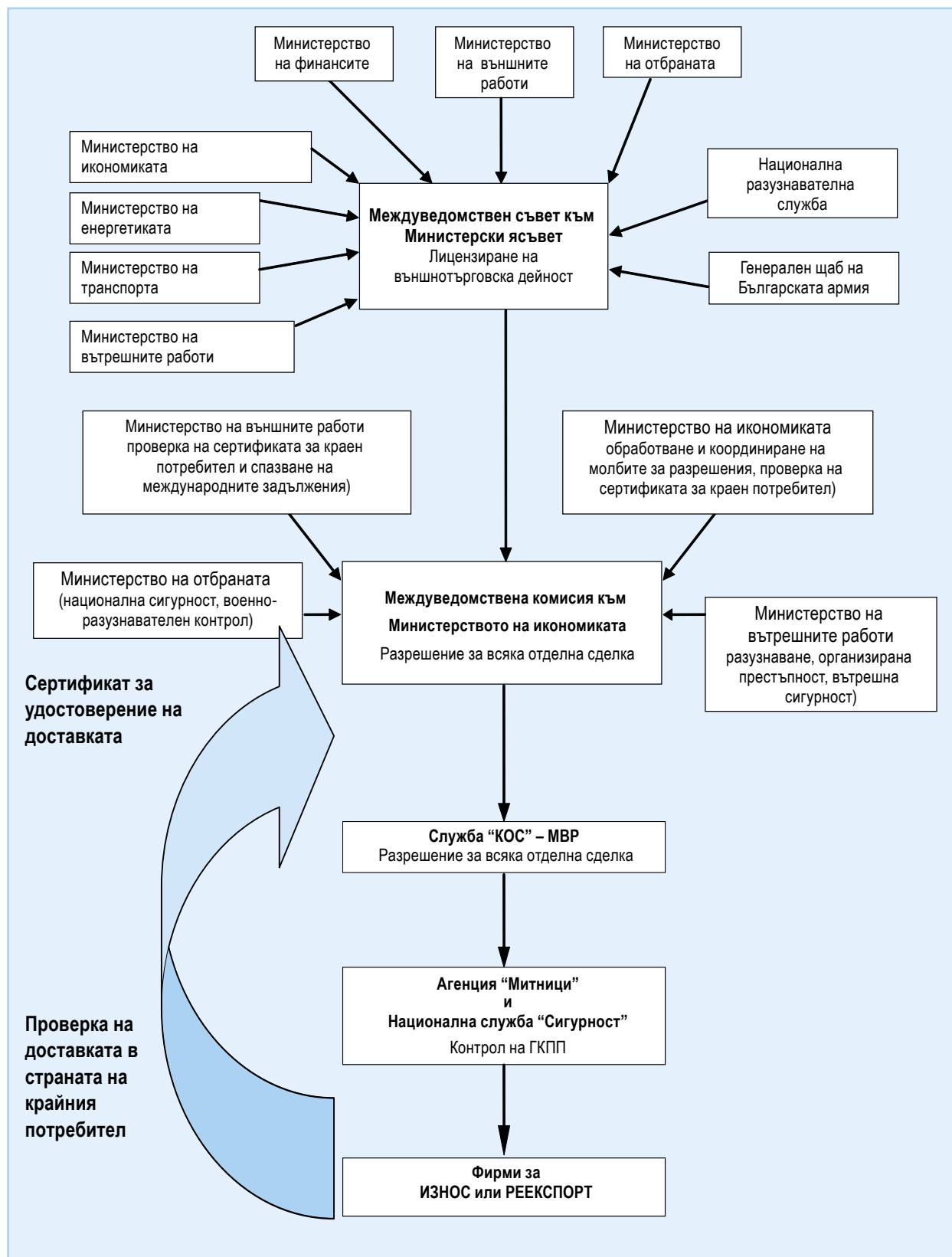
²³⁵ Заков и др., 2003 г., с. 7.

²³⁶ Чл. 66, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗКВТДОСТВДУ (ДВ бр.102 от 1995 г.).

²³⁷ Пак там.

²³⁸ Източник: Междуведомствена комисия.

²³⁹ Закон за изменение на ЗКВТДОСТВДУ (Онлайн база със законопроекти на Народното събрание <http://www.parliament.bg/?page=app&lng=bg>), с. 1.

Графика 35: Институционална система за контрол над търговията с оръжие

Източник: Диаграмата е променен вариант на тази в изданието на Министерството на външните работи и Информационния център на НАТО "Развитие на системата за контрол върху износа на оръжие в процеса на присъединяване на Република България към НАТО", С., 2003,

посредниците, то първата поправка би довела до отслабване на контролния режим за посредници от страни, където режимът не е толкова строг, колкото този в България.

Предложения за промени са направени и от Центъра за изследване на демокрацията, който създава работна група от експерти от Министерството на отбраната, Министерството на външните работи, Министерството на вътрешните работи, Министерството на икономика и Университета за национално и световно стопанство с цел да проучи новата система за контрол на износа на оръжие и необходимостта от промени. Заключениета на групата са включени в доклада “Българският износ на оръжие”, представен през април 2004 г. Докладът заключава, че новата система за контрол на износа е съществено подобрена с оглед на обхвата и приложението ѝ, но са направени и препоръки за по-нататъшно усъвършенстване на системата. По-конкретно, докладът препоръчва премахване на структурните предпоставки за конфликт на интереси в Междуведомствената комисия, ограничаване дискрецията на отделните лица с ръководни функции по режима на експортния контрол (най-вече на секретаря на Междуведомствената комисия), намаляване на корупционната зависимост и повишено внимание към влиянието на търговията с оръжие върху конфликтите, стабилността, човешките права и социално-икономическото развитие²⁴⁰.

4.2 Организационен капацитет

4.2.1 Национална служба “Полиция”

Национална служба “Полиция” има важна роля в осигуряване на контрол върху МОЛВ в България. На първо място, служба КОС към НС “Полиция” заема важно място в процеса на издаване на разрешителни, както за международната търговия с МОЛВ, така и за притежаване, употреба и търговия с МОЛВ от търговски дружества и частни лица вътре в страната. На второ място, тъй като НС “Полиция” е основният правоохранителен орган в страната, нейните служители имат право да задържат лицата, които нарушават законите, свързани с притежаване и употреба на МОЛВ. Трето, служителите на службата са въоръжени и контрола, или липсата на контрол, който те упражняват при изпълнение на задълженията си, също е от съществено значение.

Въпреки значителните правомощия за контрол над МОЛВ, в годините след падането на комунистическия режим НС “Полиция” често е обвинявана в нарушаване на човешките права, неспособност да се справи с нарастващата престъпност и корупцията²⁴¹. Други проблеми на службата са недостатъчният брой служители, недостатъчни ресурси и липса на техническа експертиза.

Обикновено се смята, че българското общество няма доверие в способността на полицията да противодейства на организираната престъпност. Много от интервюираните участници във фокус-групите изразиха умора и безнадеждност по отношение на капацитета на полицията, особено във връзка с разбиването на организирани криминални групи и защита на собствеността на гражданите. Въпреки това, резултатите от проведеното социологическо изследване показват, че повечето от интервюираните не изразяват недоволство и само 15,5 % от тях заявяват, че полицията е “неефективна”.

Едно от възможните обяснения е, че наред с неудовлетворението от нарастващата престъпност и действията на полицията, видимостта на полицейската служба я превръща в открита мишена за категорични оценки по време на задълбочените дискусии във фокус-групите за сигурността в страната и капацитета на държавата.

Изследванията за разпространението на корупцията разкриват, че обществото счита полицията за много корумпирана и поставя полиците сред най-корумпираните държавни служители, веднага след митническите служители и магистратите. Изследване, проведено през октомври 2003 г., обаче, показва, че населението възприема полицейските служители като по-малко корумпирани от данъчните служители²⁴². Забелязва се и подобряване на общественото мнение по отношение на полицията. Според изследване, което се провежда в момента, през 2004 г. 62 % от населението са имали позитивни нагласи спрямо полицията и 32 % са били с негативно отношение. Процентът на одобряващите работата на полицията е нараснал съществено от 2001 г., когато едва 40 % са имали позитивно отношение срещу 50 % с негативни нагласи²⁴³.

²⁴⁰ Гунев и др., резюме.

²⁴¹ Хелзински комитет, България, <http://www.bghelsinki.org/special/en/police.html>.

²⁴² Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁴³ Алфа Рисърч, септември 2004 г., <http://www.aresearch.org/doc.php?en=1&id=49>.

Графика 36: Според Вас, доколко са ефективни действията на полицията за разкриване на престъпления и опазване безопасността на? (База: N = 1250).

4.2.1.1 Издаване на разрешения

По отношение на контрола върху търговията с оръжие, НС "Полиция" е една от четирите агенции на МВР (заедно с НСС, НСБОП и НСГП), на която са дадени права за контрол върху оръжията съгласно ЗКВВООБ²⁴⁴. Освен разрешението за износ от Междуведомствената комисия фирмите трябва да получат допълнителни разрешения от служба КОС²⁴⁵. Фирмите, кандидатстващи за разрешение с търговия с ОСТВДУ, трябва да представят документи, описващи оръжието по вид и количество, страната производител/получател, граничния контролно-пропускателен пункт, през който ще се осъществи износа/вноса, единните граждански номера на лицата, извършващи сделката, както и подробно описание на мерките за сигурност, предвидени за транспортиране на стоката. Изследователският екип не откри проблемни области в дейността на НС "Полиция" по отношение на контрола над МОЛВ.

Служба КОС има следните задължения по отношение на притежаването на огнестрелно оръжие от частни лица:

- Поддържа Централен регистър на огнестрелните оръжия на всички оръжия, законно притежавани от частни лица
- Проверява заводи, произвеждащи МОЛВ и магазини за оръжия.
- Издава сертификат за краен потребител за оръжия, закупени от МВР или на търговци, осъществяващи внос на огнестрелно оръжие и боеприпаси за граждански нужди.
- Издава всички разрешения за износ, внос, производство на територията на страната, транзитно преминаване, употреба и притежаване, тестване и съхраняване на МОЛВ.
- Контролира съхраняването и унищожаването на МОЛВ, които са иззети от правоохранителните органи.

Изследователският екип избра да проучи по-подробно ролята на НС "Полиция" при издаване на разрешения за оръжие на частни лица, тъй като контролът в тази област е от особено значение за разпространението на МОЛВ на територията на страната. Както беше обяснено в раздел 4.1.1, изискванията за кандидатстване за разрешения включват, наред с другите документи, такса, а лицата, които се нуждаят от оръжие за самоотбрана трябва да представят и документ, в който се "мотивираща необходимостта" от издаване на такова разрешение.

Много от кандидатстващите за разрешение обикновено представят писмо, в което се казва, че нивото на престъпност в тяхното населено място е прекалено високо, с което обосновават необходимостта от оръжие.

²⁴⁴ Правилник за прилагането на ЗКВВООБ (ДВ бр. 1 от 2002 г.), чл. 61, ал. 1.

²⁴⁵ Пак там.

Това често е считано за достатъчно доказателство, но тъй като не съществуват ясни указания за това какво представлява същинската необходимост от огнестрелно оръжие, много от исканията са отхвърляни. Освен това, за издаване на разрешението са необходими няколко седмици, многобройни документи и между 200-400 лева. Интервюираните собственици на оръжие често изразяват недоволство от бюрократичния процес²⁴⁶. Участници във фокус-групите споделят, че бюрократична система, при която необходимостта на кандидата от оръжие се оценява по неясни критерии, най-често води до корупция. Служителите на НС "Полиция" обикновено не са склонни да одобряват кандидатури за разрешения, тъй като се опасяват от разпространение на регистрирани оръжия в страната. Участниците във фокус-групите обаче са на мнение, че подкупът разрешава всеки проблем (виж раздел 3.2). През януари 2005 г. началникът на НСП отправи публични критики към началниците на пет РПУ в страната по повод това, че са позволили на всеизвестни престъпници да притежават законно оръжие (виж раздел 2.2).

4.2.1.2 Използване на въоръжена сила

Функциите на българската полиция са определени със Закона за МВР (чл. 80), както и с редица други закони, вторични нормативни актове и вътрешни инструкции. Според чл. 80 използването от полицията на оръжия, включително огнестрелни, е разрешено единствено като крайна мярка в следните случаи:

- при въоръжена атака или заплаха с огнестрелно оръжие;
- за освобождаване на заложници или жертви на отвличане;
- при неизбежна отбрана;
- след предупреждение срещу лице, извършващо или извършило престъпление от общ характер, ако това лице оказва съпротива или се опитва да избяга;
- след предупредителен изстрел, за да предотврати бягство на лице, задържано по стандартната процедура при извършено престъпление.

Този закон задължава полицията, ако се използва оръжие *"...по възможност да се опази живота на лицето, срещу което се използва и да не се застрашава животът и здравето на други лица"* (чл. 80, ал. 2). Българският Хелзински комитет (БХК) поддържа становището, че член 80 от Закона за МВР нарушава международните стандарти за използване на огнестрелно оръжие, тъй като разрешава използването на огнестрелно оръжие в случай на подозрение за извършено дребно престъпление и за предотвратяване бягството на заловен дребен престъпник. Международните стандарти по този въпрос се съдържат в деветия принцип на *Основните принципи на ООН за използване на сила и огнестрелно оръжие от служители на правоохранителните органи*, според който *"Служители на правоохранителните органи не трябва да използват огнестрелно оръжие срещу лица с изключение на случаи на самоотбрана или защита на други лица срещу непосредствена заплаха със смърт или сериозно нараняване, за предотвратяване на особено сериозно престъпление, застрашаващо нечии живот, за арестуване на лице, което представлява опасност и оказва съпротива или за предотвратяване на неговото бягство само когато по-малко опасни средства са неефективни, за да се постигне целта. Във всеки случай, умишленото използване на огнестрелно оръжие може да се допусне само, когато е абсолютно неизбежно, за да бъде защитен живот"*.

БХК следи използването на сила от българските сили за сигурност от 1994 г. и критикува използването на сила от служители на НС "Полиция" по различни поводи. Заключениеето на БХК е, че по-скоро са налице лоша преценка или некомпетентност, отколкото официална политика²⁴⁷. След като става обект на многобройни критики, НС "Полиция" постепенно показва повишен интерес към сътрудничество с международни организации и неправителствени организации за извършване на реформа. БХК и Съвета на Европа организират два обучителни семинара по права на човека за полицейски служители през 2000 г., а в учебните програми на Академията на МВР и школите за офицери са включени задължителни курсове за обучение по права на човека²⁴⁸. В НС "Полиция" са назначени и експерти от полицейските сили на ЕС. В областта на правата на човека ЕС дава висока оценка на усилията на службата за развиване на Стратегия за полицията в близост до обществото и последващо обучение на полицейски служители (в същото време ЕС подчертава и необходимостта от противодействие на корупцията, особено по отношение на трафика и граничната полиция)²⁴⁹. Експерти, които осъществяват мониторинг за изпълнение на поетите ангажменти на България за членство в ЕС, поддържат мнението, че прогресът на управленско ниво не съответства на постигнатото на по-ниските нива и че усилията

²⁴⁶ Интервюта със собственици на оръжие през октомври 2004 г.

²⁴⁷ Български хелзински комитет, март 2002.

²⁴⁸ Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁴⁹ Виж: 'Justice and home affairs in the EU enlargement process – Bulgaria', http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/enlargement/bulgaria/wai/fsj_enlarge_bulgaria_en.htm.

в полицейската практика на оперативно ниво са незначителни²⁵⁰. Все още се срещат случаи на полицейско насилие, като през 2003 г. са разследвани 400 случая на престъпления, за които се смята, че са извършени от полицията²⁵¹. През юни 2003 г. е публикувана Инструкция I-167, която въвежда мерки, насочени срещу предотвратяване на незаконно задържане и злоупотреба с физическа сила и огнестрелно оръжие по време на арест и задържане. Според БХК тези и подобни на тях мерки за повишаване на защитата на правата на човека, от страна на полицията, а имат положителен ефект²⁵².

4.2.1.3 Противодействие на престъпленията с МОЛВ

Данни, предоставени от НС "Полиция", показват високи нива на разкриваемост на най-често регистрираните престъпления с огнестрелно оръжие. Изключение правят престъпленията срещу собствеността. Докато при престъпленията без огнестрелно оръжие, разкриваемостта е под 50 %, то при престъпленията с огнестрелно оръжие (таблица 32) разкриваемостта надвишава значително този процент. Съществуват най-малко две причини за повишеното внимание към фактите, които на пръв поглед показват ефективни действия на НС "Полиция" срещу престъпленията, извършени с МОЛВ. На първо място, както е отбелязано в раздел 4.2.9.1, полицията е склонна да обвинява заподозрени по чл. 337 и 339 от Наказателния кодекс, когато не могат да бъдат представени достатъчно доказателства за други престъпления. Без да променя фактът, че обвинените лица са извършили въпросното престъпление, това насочва статистиката в определена посока. На второ място, данните включват случаи, при които полицията е идентифицирала, но не е арестувала заподозрян. На трето място, полицейската статистика включва само престъпления, за които има информация, но не и онези, които не са съобщени или не са регистрирани от полицията. За някои видове престъпления, като грабежи и кражби недокладваните престъпления са между 50% и 70%²⁵³.

ВСИЧКИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Убийство (Чл. 115-127)	71%	69%	59%	65%	78%	78%
Предумишлено убийство (Чл. 115-116, 118)	66%	76%	67%	72%	82%	63%
Опит за убийство (Чл. 115-116, 118)	84%	82%	75%	78%	74%	71%
Телесна повреда (Чл. 128-135)	87%	84%	75%	79%	90%	95%
Престъпления против собствеността (Чл. 194- 200, 206-217)	45%	42%	31%	37%	45%	50%
Грабеж (Чл. 198-200) (осв. МПС)	40%	33%	26%	31%	41%	47%
Кражба (Чл. 194-197) (осв. МПС)	32%	42%	17%	31%	33%	33%
Незаконно производство, притежаване и използване на оръжие, взривове и боеприпаси (чл. 337-339)	95%	95%	93%	98%	97%	97%
Нарушения против реда и общественото спокойствие (Чл. 320-329)	94%	88%	84%	86%	96%	83%

Таблица 32: Разкриваемост на престъпления с огнестрелно оръжие (1998-2003)²⁵⁴.

Забележка: Таблицата показва процента на престъпленията, за които е било съобщено на полицията и е бил идентифициран или арестуван заподозрян извършител.

Въпреки, че за разлика от НСБОП, НС "Полиция" няма специален мандат за противодействие на престъпления свързани с организирана престъпност, служителите ѝ са длъжни да реагират при всяко закононарушение, свързано с използване на оръжие, дори да става въпрос и за организирана престъпност. Според редица коментатори работата на полицията в тази област в момента не е подчинена на някаква обща стратегия. Стратегически анализ на данни за престъпления с огнестрелно оръжие досега не е правен. В общественото

²⁵⁰ Виж: "Country Reports on Human Rights Practices – 2000, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 23 February 2001, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2000/eur/705.htm>.

²⁵¹ Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁵² Правата на човека и дейността на българската полиция. София 2004 г.

²⁵³ Безлов, Т. и Гунев, Ф. Тенденции на престъпността в България. Център за изследване на демокрацията, София 2005 г. Международното изследването на жертвите на престъпност от 2002 г. на Института на ООН за изследване на международната престъпност и правосъдието (UNICRI), както изследването на Центъра за изследване на демокрацията от 2004 г. показват че в България съществува латентност дори за престъпления, при които е използвано огнестрелно оръжие, напр. въоръжен грабеж. За съжаление, извадката на изследванията не позволяват статистически анализ на степента на проблема (например от 1500 души, участвали в извадката, четири души заявяват, че са били жертва на въоръжен грабеж, като двама от тях не са съобщили на полицията).

²⁵⁴ Източник: Анализ въз основа на данни на МВР, НСП.

пространство преобладава мнението, че полицията не успява да се справи с високите равнища на престъпност. Въпреки, че НС “Полиция” е само една от институциите, които носят отговорност за това, общественото недоверие съвсем логично е насочено към най-видимата от всички служби за сигурност. Към настоящия момент един от най-сериозните проблеми е свързан с неразкритите поръчкови убийства на босове на престъпни организации през последните години и с факта, че определени лица и престъпни групи, участвали в нелегална търговия в нарушение на ЗКВТДОСТВДУ, все още не са наказани. (виж раздел 4.2.9.2).

4.2.2 Национална служба “Сигурност”

НСС е основната контраразузнавателна служба в България и е част от системата на МВР. Противодействието ѝ на незаконната външнотърговска дейност с оръжие е един от приоритетите на службата, тъй като подобни действия се считат за заплаха за националната сигурност. Особено важна е ролята на НСС при недопускане придобиването на оръжие и стоки с възможна двойна употреба от ембаргови страни или терористични организации. Службата извършва контраразузнавателна дейност, наблюдение, разкриване и залавяне на нелегални пратки и извършители. Информацията за работата на НСС, нейната структура и ресурси е класифицирана²⁵⁵.

Информацията, събирана от НСС, се взема предвид от Междуведомствената комисия, като службата има водеща роля в предварителните проверки по сделките с ОСТВДУ²⁵⁶.

4.2.3 Национална служба “Борба с организираната престъпност”

НСБОП разследва организираната престъпност на територията на България, включително и престъпления като нелегален трафик и производство на МОЛВ. В нейните компетенции е да разкрива и неутрализира местни или транснационални престъпни структури, осъществяващи контрабанда с оръжие на територията на страната. Специализираният отдел „Контрабанда с оръжие и общоопасни средства. Пролиферация” в НСБОП събира криминално-разузнавателна информация, координира действията на регионалните звена за борба с организираната престъпност и всички международни операции²⁵⁷. Отделът разполага със значително ограничени ресурси и оперативният му капацитет за залавяне на незаконни производители и контрабанда се свежда до разследване на не голям брой случаи годишно²⁵⁸. В допълнение на противодействието на вътрешното разпространение на МОЛВ, НСБОП консултира Междуведомствения съвет при оценяването на кандидатурите за лиценз за износ.

4.2.4 Агенция “Митници” и НС “Гранична полиция”

През последните години страната е застрашена от растяща трансгранична престъпност, свързана с имиграция, контрабанда, трафик на наркотици и разпространение на оръжие. България е транзитна страна за организирани престъпни групи по пътя им към страни от Европейския съюз. Черноморската граница заема важно място в дейността на международната престъпност поради наличието на политическата, икономическа и социална нестабилност в някои райони на противоположния бряг²⁵⁹. Въпреки, че броят на МОЛВ, пренасяни нелегално през границите на България, е незначителен (много по-често се разкриват откраднати коли и наркотици), незаконни трансфери на МОЛВ продължават да се осъществяват през всички гранични пунктове²⁶⁰.

Агенция “Митници” към Министерството на финансите отговаря за контрола над износа, вноса и транзитното пренасяне на МОЛВ през страната. НС “Гранична полиция” (служба на МВР) трябва да участва в контрола на нелегалния трафик на оръжие, но в практиката тази дейност се изпълнява основно от митническите служители²⁶¹. Дирекция “Митническо разузнаване и разследване” в агенцията и нейният отдел “ОСТВДУ” отговарят за координиране на контрола над износа на оръжие. Митническите служители получават информация от

²⁵⁵ Интервюта със служители на МВР, септември 2004 г.

²⁵⁶ Пак там.

²⁵⁷ Интервю със служители на МВР, 15 юли 2003 г.

²⁵⁸ Интервю, Гайдарски, 2 август 2004 г.

²⁵⁹ ‘Strengthening Control of the Bulgarian Black Sea Maritime Border: Phase 2 of a Multi-annual strategy to enhance the future external borders of the EU’, http://europa.eu.int/comm/enlargement/fiche_projet/document/bg0012-02-seamaritime.pdf

²⁶⁰ 2003 Редовен доклад за напредъка на България в процеса на присъединяване. Европейска комисия, с. 104-106, http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_bg_final.pdf.

²⁶¹ Толев, 9 септември 2003 г.; интервю, Стоянов, 13 октомври 2004 г.

Сееа, 1998.

Снимка 9: Български митнически служители залавят малки оръжия на ГКПП-Калотина.

Междуведомствената комисия за всеки издаден лиценз за износ. На свой ред, те трябва да уведомят МВР за всеки трансфер, като си сътрудничат с НС "Гранична полиция" за предотвратяване на нелегалния трафик²⁶².

Задълженията на агенцията включват извършване на последващ контрол на пратки с декларирани ОСТВДУ на граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП), всяка от които трябва да бъде регистрирана в Централното митническо управление. Митническите служители на определените от закона ГКПП проверяват по списъка на ОСТВДУ (създаден на базата на Списъка по Васенаарското споразумение и Списъка на ОСТВДУ на ЕС) дали фирмата-износител или посредникът притежават необходимите разрешения и лиценз за изнасяната продукция. Граничните пунктове, обаче, не са оборудвани със софтуер за проследяване на ОСТВДУ,

например системата "Тракер" (Tracker), поради което проверките отнемат много време. Митнически служители присъстват на товаренето на пратките и наблюдават запечатването на контейнерите, но физически проверки на граничните пунктове се извършват много рядко и почти винаги след предварително подаден сигнал.

От 2002 г. в Дирекция "Митническо разследване и разузнаване" са извършени значителни промени с помощта на британските консултанти Краун Ейджънтс. В момента дирекцията разполага със служители на всички гранични постове и започва изграждането на система и методология за оценка и анализ на риска. От 2000 г. агенцията постепенно въвежда *Българска интегрирана митническа информационна система*, която значително повишава способността за контрол на митниците и позволява бърз обмен на информация и анализ на риска. В усилието си да намали риска от нелегален износ на оръжия и да повиши контрола, агенцията е определила 23 митнически пункта, през които могат да се изнасят оръжие и стоки с възможна двойна употреба, а подготовката на митническите документи може да бъде извършена само в шестнадесет митнически пункта²⁶³.

Въпреки направените промени, остават някои нерешени проблеми. Един от тях е свързан със сигурността на зоните под митнически и граничен контрол. В най-добре оборудваните ГКПП, като Капитан Андреево – митническите служители проверяват около 2 % от влизащите в страната камиони и още по-малко от напускащите. Този дял на проверките е възможен, защото граничният пункт е оборудван с рентген. За сравнение, в два от най-важните гранични пункта на страната – пристанищата Варна и Бургас – липсват подобни уреди, въпреки че потокът на стоки е много по-голям. Също така, наблюдението и контрол в пристанищните зони е много по-сложно и скъпо, а тези пристанища не разполагат с необходимите технологии и мерки, за да осигурят високо ниво на сигурност²⁶⁴. Това е едно от слабите места на граничната система за контрол над ОСТВДУ, тъй като пратките с тези стоки напускат територията на страната или по въздух от летищата в София и в Горна Оряховица или по море през Варна и Бургас²⁶⁵.

Корупцията в митниците и граничните служби също е немаловажен проблем. Широко разпространено е схващането, че отделни служители на правоприлагащите органи, включително на НС "Гранична полиция" и Агенция "Митници" са съучастници в някои от случаите на контрабанда. Според проучване от октомври 2003 г. българската общественост възприема митничарите като най-корумпираните държавни служители²⁶⁶. Известни са случаи, при които митнически служители улесняват нелегалния износ на оръжие. В два от най-скандалните случаи ("ТЕРЕМ" и "Бета" - Червен бряг) оръжия, предназначени за Ирак и Судан, са представени като стоки с възможна двойна употреба²⁶⁷. Въпреки, че не става въпрос за МОЛВ, незаконната търговия с всякакъв вид

²⁶² Толев, цит. съч.

²⁶³ Постановление № 51/15.04.2003 г. на директора на Агения "Митници" към Министерството на финансите, Обн., ДВ, бр. 39 от 25 април 2003 г., изм., ДВ, бр. 70 от 8 август 2003 г.

²⁶⁴ Гунев и др., Раздел 3.

²⁶⁵ Интервюта със служители на Агенция "Митници", февруари - март 2004 г. на ГКПП София, Варна и Капитан Андреево.

²⁶⁶ Държавен департамент на САЩ, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

²⁶⁷ През октомври 2002 г. български митничари залавят пратка с български части за трактори с възможна двойна употреба, предназначени за Ирак. Полицейското разследване разкрива, че каналът за износ, в който участва ТЕРЕМ, е действал около шест години и през него са изнесени 50 танкови двигатели за Сирия. Въпросната фирма, която е държавна собственост, е клон на ТЕРЕМ в Търговище. През октомври 2003 г. настоящите и бивши директори на частната фирма Бета – Червен бряг са задържани и обвинени в нелегален износ на части за 122 мм самоходни гаубици за Судан заедно с нелегален посредник от РИК Ко. Смята се, че в предходните години Бета е доставила на Судан 18 гаубици и е продължила да изнася от 22 до 29 ноември 2001 г., седем месеца след като българското правителство се присъединява към ембаргото, наложено от ЕС на Судан. Капитал, 18 октомври 2003 г.

ОСТВДУ е релевантна при анализ на контролния механизъм за износ на МОЛВ, тъй като системата за контрол над ОСТВДУ регулира и трансфера на МОЛВ. Фактът, че български фирми продължават да изнасят незаконно голям брой стоки, показва, че властите срещат значителни проблеми при използване на реформираната система за контрол над ОСТВДУ. Пропуските в системата са споменати и в публикувания през септември 2004 г. от Групата за изследване на Ирак "Подробен доклад на специалния съветник на директора на ЦРУ за оръжията за масово унищожение в Ирак", който насочва вниманието към многобройни примери за български фирми, въввлечени в износ на оръжие и стоки с възможна двойна употреба за Ирак в нарушение на ембаргото, наложено от ООН²⁶⁸.

Българското правителство и Европейският съюз поставят значителен акцент върху сигурността по границите на ЕС предвид очакваното присъединяване на България към Съюза през 2007 г. В няколко доклада, издадени с финансовата подкрепа на ЕС през 1999 и 2000, се посочват недостатъците в работата на гранична полиция и се препоръчва осъвременяване на оборудването и стимулиране на професионализма на служителите²⁶⁹. Оттогава гранична полиция се развива в положителна посока: през 2003 г. е прието законодателство, което допуска операции под прикритие, вече не се назначават срочни служещи, а от април 2003 г. новоназначени служители преминават през специални курсове на обучение. Броят на мобилните групи на Агенция "Митници" също е нараснал от пет на седем²⁷⁰. Агенция "Митници" периодично провежда курсове за обучение и семинари за митнически служители по въпроси, свързани с вноса/износа на ОСТВДУ, като само през първата половина на 2003 г. са проведени пет такива курса²⁷¹. През декември 2003 г. в рамките на програмата ФАР на Гранична полиция са предоставени два патрулни кораба с цел да се помогне на България да подобри сигурността по черноморската си граница²⁷². Броят на служителите (в Агенция "Митници" работят около 4000 души, а в гранична полиция около 8000) не се смята за сериозен проблем. Влагат се все повече средства за повишаване на капацитета на митническите и гранични служби на най-големите ГКПП. През 2003 г. Европейската комисия оцени високо Националния план за действие за приемане на Шенгенското законодателство и усилията на страната за подобряване на граничния контрол²⁷³.

4.2.5 Министерство на икономиката

Министерството на икономиката заема централно място в системата за контрол над МОЛВ. Молбите за търговия с ОСТВДУ с разглеждат от Дирекция "Военноикономическо сътрудничество и международно контролирана търговия" в Министерството. Освен че организира и подготвя работата на Междуведомствената комисия, дирекцията подпомага ръководството на министерството във формулирането и осъществяването на държавната политика по развитието на българската отбранителна промишленост и външнотърговската дейност с оръжие. Въпреки че понастоящем не съществуват правни предпоставки за това, традиционно директорът на тази дирекция е едновременно и Секретар на Междуведомствената комисия²⁷⁴. Постът е изключително важен, тъй като човекът, който го заема разполага със значителни правомощия и свобода на действие. Той може лично да прецени дали да представи за разглеждане на комисията дадена молба за разрешение. Министерството също предоставя информация и консултации относно системата за контрол над оръжейната търговия. То поддържа интернет страница (<http://www.mi.government.bg/ind/lic/arms.html>), на която са публикувани текстовете на съответните закони, тълкува се системата за контрол и са дадени връзки към страници на други правителствени институции и международни контролни режими. Министерството организира и семинари за обучение на ръководни кадри от отбранителните предприятия, на които те се запознават с процедурите, които трябва да следват при търговия с ОСТВДУ.

Работата на дирекцията се подпомага и от няколко чужди правителства. Правителствата на Чехия и Полша съветват Министерството на икономиката как да промени и осъвремени списъка на контролираните стоки, като взема предвид стоките, включени в Списъка на ЕС. Правителството на САЩ предоставя програмен продукт за

²⁶⁸ Доклад на Групата за изследване на Ирак, с. 114, 137 и 138.

²⁶⁹ 'Strengthening Control of the Bulgarian Black Sea Maritime Border: Phase 2 of a Multi-annual strategy to enhance the future external borders of the EU', http://europa.eu.int/comm/enlargement/fiche_projet/document/bg0012-02-seamaritime.pdf.

²⁷⁰ Пак там, с. 99–100.

²⁷¹ Толев, цит. съч.

²⁷² "Симеон Саксбурготски: България допринася за засилване на сигурността в Европейския съюз", 9 декември 2003, <http://www.government.bg/English/Priorities/PublicOrder/2003-12-09/1861.html>.

²⁷³ '2003 Regular Report on Bulgaria's progress towards accession', p 99.

²⁷⁴ Чл. 40а, Устройствен правилник на Министерството на икономиката (ДВ бр. 33 от 2003 г.).

експортен контрол, наречен “Тракер” за улесняване издаването на лиценз и разрешения²⁷⁵. Системата улеснява служителите от различните дирекции в обмяната на информация и им позволява да се консултират директно с експерти в други страни²⁷⁶. Въпреки че служителите на Министерството са обучени да работят с този софтуер²⁷⁷, има законови и административни пречки, които все още затрудняват пълноценното му внедряване²⁷⁸.

Комбинацията между строгия режим на контрол и навлизането на много нови търгувачи с оръжие фирми е предпоставка за прогресивно нарастване на обема на работа в Дирекцията. Един от служителите отбелязва, че голяма част от времето на персонала се изразходва на излишни запитвания относно контролния механизъм за стоките с двойна употреба, с който производителите не са наясно. В дирекцията постъпват запитвания относно молби за лиценз и от другите институции, което още повече утежнява работата им.

4.2.6 Министерство на отбраната

Министерството на отбраната участва с двама представители със статут на съветници в Междуведомствената комисия. МО се ангажира по-активно с регулирането на търговията с оръжие след разкритията през октомври 2002 г. за нарушение на режима на експортен контрол от “ТЕРЕМ”- държавна фирма, собственост на МО (виж раздел 4.2.4.). В резултат на тези скандални разкрития министърът на отбраната издава заповед, според която лично той трябва да одобрява всички външнотърговски сделки на производствените и търговските фирми на Министерството на отбраната. Самите фирми вече са задължени да водят регистър на всички сделки и ежеседмично да ги докладват на министъра за утвърждаване. Министерството е изразило и намерение да назначи служители във всички свои производствени и търговски фирми. Тези служители ще отговарят за прилагането на режима за експортен контрол. МО планира да организира и курс за обучение в маркетинговите звена на фирмите за работата по системата за контрол над ОСТВДУ, включително за изискванията, определени в международноправните инструменти за контрол над въоръженията²⁷⁹.

4.2.7 Въоръжени сили

Основното задължение на Българската армия по отношение на контрола над МОЛВ е да поддържа безопасно и сигурно съхраняване на запасите от въоръжение и боеприпаси, независимо дали са в употреба или в излишък. Стандартите за съхранение на армията са посочени във военни наредби, които отчитат стандартите за управление на запаси на НАТО и **Евроатлантическия съвет за партньорство**.

Според публични изявления на представители на Генералния щаб на Българската армия в настоящия момент не съществуват временни запаси от МОЛВ под военен контрол²⁸⁰. Освен оръжията, необходими на оперативните звена за рутинни операции, военновременните запаси се съхраняват в седемнадесет склада в цялата страна, като намерението е всички излишъци от МОЛВ да бъдат събрани в 137-ма Централна складова база за съхранение и техническа поддръжка (ЦСБСП) под пряко наблюдение на управление “Материално-техническо осигуряване” на ГЩ във Велико Търново²⁸¹. Базата не е нова, но са правени опити за подобряване на стандартите за съхранение в съответствие с най-добрите практики и международни споразумения. Според заявената политика на армията конфискуваните или неправилно маркираните оръжия ще бъдат унищожени. По-долу е изложена информация от публични изказвания на служители на Министерството на отбраната по въпроси за управлението на запасите²⁸². Където е възможно, тази информация е сравнена с международните критерии²⁸³. Все пак е трудно да се прецени доколко изказванията отговарят на реалните действия, поради невъзможността изследователският екип да осъществи независими посещения в местата за съхранение.

Складиране на МОЛВ: Местата за съхранение трябва да бъдат разположени на известно разстояние от

²⁷⁵ Интервюта, Лаудър, 23 септември 2004 г.; Атанасов, 24 септември 2004 г.

²⁷⁶ За повече информация виж <http://www.ndf.org/html/projects/096.html>.

²⁷⁷ Доклад на МВНР доСОАРМ, 19 март 2003 г., DS 8/2003.

²⁷⁸ Интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.

²⁷⁹ Гунев и др., с. 42.

²⁸⁰ Този раздел е съставен изцяло на базата на изявления на представители на ГЩ, БА и МО, в т.ч.: Михайлов, 11-12 март 2003 г. и Георгиев, 3-4 ноември 2004 г.

²⁸¹ Базата е изградена в съответствие с изискванията на Договора за обикновените въоръжени сили в Европа с цел в нея да бъдат съхранявани и унищожавани излишни МОЛВ.

²⁸² Пак там.

държавните граници и да бъдат достъпни с транспорт. Достъпът на външни лица да бъде ограничен и да бъдат извън големи населени места или индустриални зони. Избраното място за ЦСБСП отговаря на тези изисквания. Многобройните военни поделения, които армията контролира и в които се съхраняват МОЛВ в употреба се избират съобразно множество допълнителни критерии.

Стандарти за строителство и поддръжка: Сигурното съхранение на оръжие изисква специално изградени помещения. Според МО, повечето от сградите на ЦСБСП са надземни и железобетонни или сглобяеми бетонни конструкции, подсигурени с метални врати със секретно заключване. В контролните зали обикновено се поставят дървени врати, подсилени с метални. Прозорците са малки и са разположени близо до тавана, за да бъдат трудно достъпни. Във всички други случаи на прозорците са поставени метални решетки. Възможността за късо съединение е ограничена с поставянето на специално осветление, електрическите ключове за което се намират извън помещенията. В помещенията няма отопление, но са инсталирани уреди за измерване на температурата и влажността и са взети рутинните противопожарни мерки, като подрязване на тревата около сградата и поставяне на пожарогасители. Изследователският екип нямаше възможност да потвърди казаното от представителите на министерството относно конструкцията и стандартите по поддръжка.

Сигурност: Според Министерството на отбраната на местата за съхранение на МОЛВ има денонощна охрана, като в някои случаи е поставена и допълнителна електронна система за наблюдение. Обикновено мястото се наблюдава от няколко охранители, като всеки от тях е подпомаган от трима-четирима войници. Ако войниците бъдат заменени с опитни частни охранители, каквито са намеренията, това ще осигури дългосрочно по-качествена охрана на обектите. ГЩ на БА притежава концепция за построяване и инсталиране на интегрирани алармени системи в складове с оръжия и стоки с особено предназначение. Първата Интегрирана алармена система (ИАС) е създадена през 1997-1998 г. и е инсталирана в ЦСБСП. Две други ИАС вече са в употреба, като планът е до 2007 г. с тях да бъдат оборудвани всички складове и места за съхранение на оръжие. Всяка система притежава централен наблюдателен пункт и няколко подсистеми: периметърна подсистема, подсистема за регистриране на нарушение и за сигнализиране за сигурността на структурите, подсистема за видео наблюдение, система за контрол на достъпа, сигнализиране при пожар и потушаване на пожар. Всеки отделен склад за МОЛВ, от своя страна, има сензори, регистриращи влизането и движението в склада. Ако е отчетено неразрешено влизане, наблюдателят и при необходимост група за реагиране, се изпращат да проверят ситуацията. На разположение в централния пункт е и звено за подкрепление на трите наблюдателни поста. По информация на министерството до този момент не са правени опити за пробив в системата. ИАС действат във всички складове за МОЛВ на сухопътните сили. Инсталирането на системите в съоръжения на военновъздушните и военноморските сили е планирано за 2003-2004 г., но количествата МОЛВ, които се съхраняват там са незначителни. След инсталирането на всички планирани локални интегрирани алармени системи се предвижда изграждане на връзка с управление "Материално-техническо осигуряване", за да се осигури наблюдение в реално време на всички съоръжения.

Поддържане на регистри: В армията се водят регистри за всички придобити МОЛВ по вид, сериен номер, количество и състояние. Отчет за наличните МОЛВ се води на три нива – рота, батальон и армия. Така например всяка рота трябва редовно да отчита броя на оръжията, които са ѝ зачислени за учения. Регистрите включват серийния номер и категорията оръжие. Когато дадено оръжие е получено или снето от въоръжение, промяната се отбелязва в регистъра (той съществува само в хартиен вид, а не в електронен), като се използва специално създаден формуляр, който трябва да бъде попълнен и подписан от съответното отговорно лице. Всяко индивидуално оръжие има свой собствен документ.

Бригадата или батальонът носят отговорност за контрола над пренасянето на оръжия между отделните военни подразделения. На това ниво също се водят регистри за общия брой оръжия, както в по-малките войскове части, така и в склада на бригадата. На най-високото ниво (армията), също могат да бъдат пренасяни оръжия между отделните военни части. Отново се водят регистри, но за цялото количество оръжие на разположение на въоръжените сили (както във военните поделения, така и в ЦСБСП). Управлението на инвентара се контролира чрез:

- физически проверки на наличността от отговорните лица;
- контрол на инвентара по време на предаване/приемане от едно отговорно лице на друго;
- годишна инвентаризация във военните части, извършена от упълномощена група от специалисти, която приключва с документи за инвентаризация. Те се предават на най-високото ниво, където се сравняват с цялостната база данни;

²⁸³ Това включва, но не се ограничава до, Наръчника за добри практики при национални процедури за управление и сигурност на запасите на ОССЕ и Регионалните стандарти за микро-разоръжаване и отчитане на МОЛВ в ЮИЕ.

- проверки от органи за инспекция на високо ниво и внезапни проверки от упълномощени лица;

Според изявления на служители на Министерството на отбраната, запасите се управляват ефективно²⁸⁴. Изследователският екип нямаше възможност да посети нито един от складовете. Повечето кражби на оръжие и боеприпаси стават в поделенията, а не от складовете. Причините са най-често корупция или неадекватни мерки за сигурност. Въпреки, че в един от цитираните случаи (при който са откраднати десет гранатомета “Нето”) Военноапелативна прокуратура отбелязва ниските стандарти на отчитане във въпросния склад, от този случай не може да се съди за всички поделения²⁸⁵. Като се има предвид начинът на извършване на кражбите, обаче, се налага изводът, че при съхраняване на оръжията в ЦСБСП се спазват високи стандарти и до този момент там не са регистрирани кражби, за разлика от военните поделения в останалата част на страната. Членове на международна делегация, на която е разрешен достъп до ЦСБСП в рамките на експертна проверка, споделят, че според тях системите за съхранение в тази база са удовлетворителни²⁸⁶.

Службата, на която е възложено да пресича кражби на оръжейни запаси, е служба “Сигурност – Военна полиция и военно контраразузнаване” към Министерството на отбраната. Основната ѝ задача е да противодейства на заплахи за министерството и националната сигурност, включително на незаконния трафик на оръжие, производството и разпространението на оръжия и общоопасни средства от всякакъв вид²⁸⁷. Един от проблемите в работата на службата е липсата на централизирана електронна система за отчитане. Въпреки, че адекватното съхраняване и отчетната практика очевидно са от ключово значение за превенцията на кражбите, трябва да се има предвид, че ниското заплащане и широко разпространената корупция, която засяга всички обществени институции в България, са характерни и за армията и това допълнително затруднява превантивните действия²⁸⁸.

4.2.8 Министерство на външните работи

Министерството на външните работи има няколко задължения във връзка с контрола над МОЛВ. То отговаря за редовното осъвременяване на Списъка на държавите и организациите, за които съществуват забрани или ограничения за трансфер на въоръжение и свързаното с него оборудване. Министерството е представено в Междуправителствена комисия от един от заместник министър. Отдел “Глобална сигурност и разоръжаване” в министерството разглежда кандидатури за разрешения за ОСТДВУ и съветва Министъра. Отделът изисква информация от българските мисии в чужбина за държавите, с които се извършват конкретни сделки²⁸⁹.

В съответствие с международни споразумения, като Програмата за действие на ООН и Регионалният план за МОЛВ на Пакта за стабилност в ЮИЕ, България назначава лице за контакт, което да координира обмяната на информация по въпросите на МОЛВ. Подобно на много други страни, България избира това да бъде служител в МВНР, по-конкретно Директора на Дирекция “НАТО и международна сигурност”. Лицето за контакт трябва да съдейства на отделните министерства да се запознаят с Програмата за действие на ООН, Регионалният план и Документа на ОССЕ по МОЛВ. То отговаря и за участието на България в международни срещи за МОЛВ, включително редовните срещи на ОССЕ, ООН и Васенаарското споразумение²⁹⁰.

С назначаването на висш служител от съответната дирекция в министерството за лице за контакт за страната българското правителство показва ясно ангажираността си с въпросите на МОЛВ. Въпреки това отдел “Глобална сигурност и разоръжаване”, в който работи този служител, разполага с малък брой служители, чието време е

²⁸⁴ През 2002 г. делегация на SEESAC се среща с представители на МО, които дават уверение, че “Българската армия е въвела ефективна система за безопасно съхраняване и регистриране на МОЛВ с цел предотвратяване на кражби и неконтролирани трансфери на оръжие и боеприпаси”, SEESAC, 2002, <http://www.seesac.org/about/bulg.htm>. Според МО, заключението на международни инспекции, проведени съвместно от американски и норвежки експерти през октомври 2000 г. е, че Министерството осигурява безопасно съхранение и отчитане на МОЛВ.

²⁸⁵ Началникът на военноапелативна прокуратура отбелязва, че разследването на този случай се оказва трудно “...заради лошия отчет на оръжията в поделението. Трудно се установява и чия е отговорността за липсата на тези гранатомети.”, 24 часа, 23 февруари 2004 г.

²⁸⁶ Интервю, Уилкинсън, 3 декември 2004 г., на базата на информация, предоставена по време на посещение в ЦСБСП от 30 ноември до 1 декември 2004 г. на делегация на SEESAC и Британската група за съвместен оръжен контрол (JACIG).

²⁸⁷ Закон за отбраната и въоръжените сили, изм., ДВ бр.119 от 2002 г., чл. 40.

²⁸⁸ Виж годишния доклад на българската антикорупционна инициатива Коалиция 2000 за оценка на нивото на корупция в държавната администрация: <http://www.anticorruption.bg/eng/coalition/car2003.htm>

²⁸⁹ Интервю, Стоева, 23 септември 2004 г. Виж още, ‘Report by the Bulgarian MFA to COARM, 19 March 2003, DS 8/2003’.

²⁹⁰ В последните години България участва във форуми като Регионален семинар за прилагане на Документа на ОССЕ по МОЛВ и Програмата за действие на ООН (Букурещ, 24-26 февруари 2003 г.); Конференция за незаконната търговия с оръжие в ЮИЕ във всичките нейни аспекти (Словения, 11-12 март, 2003) и Конференцията за международно сътрудничество за превенция, противодействие и пресичане на незаконната посредническа дейност по сделки с МОЛВ, Осло, 22-24 април 2003 г.

заето с широк кръг от въпроси, като евроатлантическата интеграция на страната, както и по-общии проблеми на пролиферацията на оръжия. Въпреки, че интервюираният служител на отдела твърди, че ресурсите и персонала са напълно достатъчни²⁹¹, ежедневният обем от работа е прекалено голям, за да позволи на назначеното лице за контакт да посещава лично повечето от срещите на Регионалната група за координация, създадена за да прилага Регионалния план за МОЛВ²⁹². Назначеният служител не успя да отдели време и за среща с изследователския екип по време на триседмичния период на интервюта със служители от други държавни институции поради ангажименти.

4.2.9 Съдебна власт

От първостепенна важност за националната система за контрол над МОЛВ са професионално действащите съдебна власт и администрация, които да осигурят правилното прилагане на законодателството. За съжаление, проблемите пред българската съдебна власт са многобройни – от липсата на капацитет, квалификация и етичност до корупцията. Недостатъци на системата са ниският бюджет; липсата на квалифицирани съдии; големия обем на работа; сложността на правната система; постоянно променящото се законодателство и недостига на квалифицирани магистрати²⁹³.

Необходимостта от елиминиране на корупцията и осигуряване на ефективност на законодателния и съдебен процес в България се признава както в страната, така и извън нея. Въпреки че някои части на съдебната система все още функционират добре, тя постепенно се реформира чрез редица инициативи за институционални промени и квалификация на магистратите. През февруари 2004 г. Висшият съдебен съвет прие стратегия за борба с корупцията в съдебната система, а по-късно през март бе въведен етичен кодекс за съдии в съответствие с Европейската харта за статута на съдиите²⁹⁴. Друга национална инициатива е влиятелната *Коалиция 2000*, която обединява редица български неправителствени организации в усилията им за антикорупционна реформа²⁹⁵. Международните специалисти също участват активно в квалификация на магистрати и оценяване на съдебната система. Американската асоциация на юристите подпомага създаването на програми за правно обучение на юристи и предоставя консултации при обучение и подготовка на законодателство²⁹⁶. В рамките на програмата ФАР на ЕС са идентифицирани разпоредбите в Наказателния кодекс, които се нуждаят от спешна промяна и се дават препоръки за нови законови актове. Програмата за развитие на ООН участва в две програми за преглед на работата на съдебната система в административното и търговското съдопроизводство²⁹⁷.

4.2.9.1 Нелегално огнестрелно оръжие и съдебен процес

Според съществуващото законодателство престъпленията, извършени с оръжие, трябва да получат “специално внимание” и да бъдат обект на “специално отразяване”²⁹⁸. От наличните данни за заведените съдебни дела е трудно да се прецени дали те са завършили със съответен брой присъди (виж табл. 33 по-долу). Броят на успешно приключилите съдебни дела, свързани с престъпления с употреба на оръжие, не се различава от броя на делата за други престъпления, като полицията, от своя страна, продължава да призовава за по-стриктни наказания и по-ефективен съдебен процес при този вид престъпления²⁹⁹.

²⁹¹ Интервю, Стоева, 24 ноември 2004г.

²⁹² На тези срещи България е представена от служители на посолството. Кореспонденция с Ейдриън Уилкинсън, ръководител на екип по въпросите на МОЛВ в SEESAC, 22 октомври и 24 ноември 2004г.

²⁹³ Инициатива за съдебна реформа в България. Виж www.csd.bg/en/jri

²⁹⁴ Европейска Комисия, 20044.

²⁹⁵ Коалиция 2000 публикува годишен Доклад за оценка на корупцията и представя резултатите от Системата за мониторинг на корупцията на всеки три месеца. За повече информация Виж www.anticorruption.bg

²⁹⁶ Американската асоциация на юристите координира Правна инициатива за Централна и Източна Европа, в която са включени и програми за България. Виж www.abanet.org/ceeli/countries/bulgaria/program.html

²⁹⁷ Виж: ПРООН, 2002-2003 г.

²⁹⁸ Инструкция №.1 от 22 март 2004 г. за работата и взаимодействието на органите на предварителното разследване, Обн., ДВ бр. 30 от 13 април 2004 г.

²⁹⁹ Нова ТВ, 13 юни 2004 г.

Членове от Наказателния кодекс 337-339.	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Брой регистрирани престъпления	1 511	1 283	1 207	1 083	743	829	628
Брой на задържаните	—	—	—	1091	752	870	898
Брой лица, срещу които са заведени дела	—	—	—	619	415	523	966
Брой престъпления, завършили с осъждане	363	532	639	505	501	567	614
Брой осъдени лица	363	513	623	481	471	530	565

Таблица 33: Престъпления, завършили с осъждане във връзка с незаконно производство, притежаване и използване на оръжие, боеприпаси и взривни вещества (1996-2002 г.)³⁰⁰.

Таблица 33 разкрива някои от сериозните проблеми за страната, свързани с противодействие на престъпленията, извършени с оръжие, например претоварената правна система, в която всички дела се отлагат с години. Голям брой от 614-те успешни съдебни дела, посочени в таблицата за 2002 г. (271), всъщност са свързани с престъпления, извършени преди 2000 г. Само 165 от престъпленията са извършени през 2001 г., а 141 – през 2002 г. Таблицата показва и разликата между задържаните лица и онези, срещу които са заведени дела за нелегално притежание, производство или търговия с оръжие, боеприпаси и взривни вещества.

От гледна точка на възпиращото и превантивното въздействие на присъдите, проблем са твърде леките наказания, които получават лицата, осъдени по чл. 337-339 от Наказателния кодекс. Например чл. 337, който съдържа разпоредби за незаконното производство и търговия с МОЛВ (както вътрешна, така и трансгранична) дава право на съдиите да определят присъди в размер на една до шест години затвор³⁰¹. Въпреки това, както показва таблица 34, от седемте лица, осъдени по чл. 337 през 2002 г., трима са осъдени на по-малко от шест месеца затвор, а един от тях – на затвор от една до три години. Останалите трима са глобени. По член 339 (незаконно притежание), също се наказва с до шест години затвор, но отново повечето от присъдите са малки. От 532 лица, осъдени през 2002 г., 309 са глобени, а повечето от останалите получават краткосрочни присъди. Дори по член 339.2, който засяга незаконното притежание на "големи количества" огнестрелни оръжия, наказанието, което през 2002 г. беше увеличено от 3 на 8 години затвор, не е прилагана максимална присъда. Този факт значително ограничава възпиращия ефект на закона.

ЧЛЕНОВЕ ОТ НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС	ОСЪДЕНИ ЛИЦА	ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА										други			
		до ½	½-1	1 - 3	3 - 5	5-10	10-15	15- 20	20-30	дожи- вотен затвор	дожи- вотен затвор	прину- дителен труд	изсел- ване	глоба	други
Престъпления- всичко	27 771	7 264	5 808	4 461	435	175	64	81	2	5	9	88	702	7 164	1 513
Особено опасни престъпления	3 321	692	417	496	47	13	2	1	-	-	-	14	-	1 562	77
Чл. 337.1	7	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Чл. 339.1	532	144	51	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	309	4
Чл. 339.2	6	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Чл. 339.3 ³⁰²	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Чл. 339.4 & 5	14	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-

Таблица 34: Срок и вид на присъдите, издадени във връзка с незаконни МОЛВ³⁰³.

³⁰⁰ Източници: НСИ, Престъпления и осъдени лица, София 2003; и МВР: НСП.

³⁰¹ И двата текста в чл. 337 и 339 се отнасят не само до огнестрелни оръжия, но и до боеприпаси за тях, взривни вещества и всички оръжия за масово унищожение. Мнозинството от случаите обаче са свързани с огнестрелни оръжия и боеприпаси.

³⁰² Чл. 339.3 и чл. 339.4 се отнасят до предоставяне на огнестрелно оръжие, взривни вещества, и други видове огнестрелни оръжия, включително и оръжия за масово унищожение на лица, които нямат разрешително за притежание или носене на оръжие.

³⁰³ Източник: НСИ, Престъпления и осъдени лица, София 2003.

Обяснение за присъдите по чл. 337-339 дава един прокурор, който отбелязва, че повечето от съдиите считат притежанието на незаконно оръжие за незначително нарушение. Това се дължи отчасти на факта, че този вид обвинение е използвано най-често от полицията като последна опция – когато някой престъпник не може да бъде обвинен в нищо друго, поради липса на доказателства, то незаконното притежание на оръжие е най-честото обвинение³⁰⁴.

4.2.9.2 Прилагане на контрол върху търговията с МОЛВ

С последните промени в системата за контрол над търговията с оръжие се въвеждат по-тежки наказания за физически лица и фирми, които са нарушили ЗКВТДОСТВДУ. Наказанията са достатъчно сериозни, за да възпрат лицата, които осъществяват незаконни трансфери, стига съдът да налага тези наказания последователно. Въпреки, че от 1999 г. насам е постигнат известен напредък, фактът че държавни служители, интервюирани от Хюман Райтс Уоч, не успяват да посочат нито едно успешно дело във връзка с многобройните нарушения на системата на контрол над въоръженията по онова време³⁰⁵, поражда съмнения, че правителството не е достатъчно твърдо в преследването на участниците в незаконната търговия с оръжие. Продължаващият процес срещу лица, обвинени в съучастие в незаконни сделки в случая ТЕРЕМ, може да послужи като своеобразен тест за властите. Според доклада на Групата за изследване на Ирак към ЦРУ, решимостта на МВР може да бъде тествана още веднъж когато ЦРУ представи доказателствата, изискани от Главния секретар на МВР, относно незаконния износ на ОСТВДУ, извършен от българската фирма JEFF³⁰⁶.

4.2.10 Междуинституционално сътрудничество

Най-важната институция в българската система за контрол над въоръженията е Междуведомствената комисия – това е междуинституционален орган, който обединява различни министерства с цел координация на политиката за търговия с ОСТВДУ. Въпреки че както независими експерти, така и правителствени източници, препоръчват промени в комисията, членовете ѝ са силно ангажирани да обменят информация и да си сътрудничат в контрола над МОЛВ. Независимо от факта, че основните ѝ функции са свързани с контрол над международната търговия на България с ОСТВДУ, в Комисията са представени и министерства и служби, чиято дейност е свързана най-вече с вътрешни работи (като службите на МВР). Тези институции участват в Комисията по-скоро, за да се информират за решенията за търговия с ОСТВДУ, отколкото да противодействат на разпространението на МОЛВ в страната. Те са изградили модел на сътрудничество в областта на МОЛВ на две нива. От една страна, сред отделните служби на МВР (НСС, НСБОП, НСГП) съществува неформална група за консултации, която се среща периодично, за да обсъжда въпроси за МОЛВ. Нейните членове са в постоянен контакт с цел да координират дейността на МВР за разпространението и контрабандата с оръжие, въпреки че изследователският екип не успя да открие повече информация за състава, работата или стратегията на групата³⁰⁷.

МВР и Агенция “Митници” също са установили процедури за обмен на информация помежду си. Тези процедури обаче са тромави и бавни, поради което не са достатъчно ефективни. Традиционната липса на доверие между двете институции е пречка за развитие на техните координация³⁰⁸. От друга страна, както беше отбелязано в раздел 1.2.3.2, Агенция “Митници” и служба “Сигурност – Военна полиция и военно контраразузнаване” имат постоянно споразумение за обмен на информация в случаи на откраднато или липсващо оръжие³⁰⁹.

Една възможна алтернатива на подхода “на парче” към контрола над МОЛВ е създаването на национална стратегия за МОЛВ и агенция, която да отговаря за изпълнението ѝ (тази препоръка се съдържа и в доклада “Българският износ на оръжие” от 2003 г.)³¹⁰. В обръщението си при откриване на *Конференцията на ООН по въпросите на незаконната търговия с малки оръжия и леко въоръжение във всичките нейни аспекти* през юли 2001 г., Заместник-министърът на външните работи посланик Такев призовава към “...интегриран и холистичен спектър от мерки, насочени към производството и прилагането на ефикасен режим за експортен контрол, маркиране и проследяване, сигурност и безопасно управление на запасите, унищожаване на излишните оръжия, спазване на оръжейните ембаргови режими, организирана престъпност, граничен

³⁰⁴ Интервю, Георгиева, 14 септември 2004.

³⁰⁵ Хюман райтс уоч, април 1999 г.

³⁰⁶ Novinite.com, 8 октомври 2004 г.

³⁰⁷ Интервюта, Гайдарски и Пърлев, юни-юли 2004. Информацията за членството в групата е класифицирана.

³⁰⁸ Интервюта, служители в агенция “Митници”, февруари – март 2004 г. в митническите пунктове в София, Варна и Капитан Андреево.

³⁰⁹ Агенция “Митници”, 10 септември 2004 г.

³¹⁰ Виж Гунев и др., резюме.

контрол, разоръжаване, демобилизация и реинтеграция”³¹¹. Това изказване съдържа аргументи в полза на изграждането на всеобхватен механизъм за координация с компетенции върху всички или повечето тематични области, свързани с контрола на МОЛВ.

България трябва да преодолее много от проблемите, споменати в обръщението, но засега призивът за интеграция остава без отговор. Ресурсите за подобна агенция ще бъдат малки, като се има предвид, че повечето държавни институции изпитват недостиг на финансиране, квалифицирани кадри или оборудване. Органите, отговарящи за контрола над търговията с МОЛВ и за противодействието на разпространението им в страната, не правят изключение в това отношение. Сегашният председател на Междуведомствената комисия е на мнение, че няма да е разумно, ако към вече съществуващите дейности на Комисията се добави координацията на вътрешния контрол над МОЛВ, тъй като тя вече изпитва затруднения в работата си³¹². Прилагането на сравнително сложната система на външен и вътрешен контрол над МОЛВ е трудна задача, а при липсата на допълнително финансиране, отклоняването на ресурси от вече съществуващи агенции за създаването на нова, допълнително ще ограничи капацитета им.

4.3 Гражданско общество

4.3.1 Неправителствени организации

Българските неправителствени организации са най-активните в изследователската дейност, кампании за информиране на обществото и лобиране за законодателните промени в сферата на контрол над МОЛВ. Един от първите критични анализи е осъществен от Българския Хелзински комитет в сътрудничество с Хюман райтс уоч в САЩ и е озаглавен *“България: парите говорят – оръжейни сделки с нарушители на правата на човека”* (1999). До законодателните промени през 2002 г., които подобряват значително системата за контрол върху търговията с оръжие, двете организации лобират за по-силен контрол върху износа чрез серия от публикации и отворени писма до НАТО, ЕС и Народното събрание³¹³.

Тяхната дейност се допълва от семинари за повишаване на обществената информираност по въпроси на МОЛВ, организирани редовно от Българския Червен кръст от 2000 г. насам. Първият семинар е регионален и се провежда на 1-2 октомври 2000 г. по Норвежка инициатива по въпросите на търговията с малки оръжия, със съдействието на Норвежкия Червен кръст и правителството на Норвегия. На срещата присъстват представители на националните организации на Червения кръст и Червения полумесец от Югоизточна Европа, които обсъждат ролята на Движението на Червения кръст за привличане на общественото внимание върху хуманитарния аспект на разпространението на МОЛВ³¹⁴.

През май 2002 г. Българският Червен кръст и британската организация Сейфъръърлд организират международен семинар *„Контролът върху разпространението на оръжие: поглед от България”* в София (семинарът е подпомогнат финансово и от Атлантическия клуб в България и Министерството на външните работи на България). На 14 май 2003 г. Сейфъръърлд, Атлантическия клуб в България и Центърът за изследване на демокрацията провеждат работен семинар за подготовката на Национална програма за контрол върху износа на оръжие и противодействие на разпространението на оръжие. На срещата е дискутирана идеята за изготвяне на такава програма и следващи действия за ефективното прилагане на системата за експортен контрол и мерките за противодействие на разпространението на малки оръжия³¹⁵. В допълнение на това, през септември 2003 г. Атлантическия клуб, Информационният център на НАТО и Министерството на външните работи организират конференцията *“Модерният контрол върху износа на оръжие в процеса на присъединяване на България към НАТО”*. Този тип публични дискусии продължават с проведената от БЧК семинар за ограничаване на разпространението на МОЛВ. Това е един от приоритетните проблеми за организацията, тъй като разпространението на малки оръжия, застрашава сериозно спазването на международното хуманитарни норми. По мнение на изследователския екип БЧК е и единствената организация, която проявява инициатива да работи по въпросите на МОЛВ чрез местните си клонове като част от кампаниите срещу насилието сред младите или

³¹¹ Такев, юли 2001 г..

³¹² Интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.

³¹³ Виж: Отворено писмо до членовете на Народното събрание относно: неизпълнената реформа в търговията с оръжие. 3 юли 2002 г., <http://www.hrw.org/press/2002/07/bulg.htm>. Отворено писмо до държавните и правителствени ръководители в НАТО относно слабия контрол върху търговията с оръжие в Централна и Източна Европа. 15 ноември 2002 г., <http://www.hrw.org/press/2002/11/nato1115-itr.htm>. ЕС: поддържане на реформите за търговия с оръжие в страните-кандидатки. 8 октомври 2002 г., <http://www.hrw.org/press/2002/10/eu-1008.htm>.

³¹⁴ <http://www.redcross.bg/news.html>.

³¹⁵ Тази дискусия продължава на 5 април 2004 г. в София, когато е представен доклада на Центъра за изследване на демокрацията и Сейфъръърлд *“Българският износ на оръжие”*. Дискусията предоставя възможност за повишаване на информираността на населението и задълбочаване на обществената дебат.

по косвен начин, при срещи с военни и полицейски служители, студенти, държавни експерти и служители на БЧК, по време на консултации и обучение по международно хуманитарно право.

В качеството си на научен институт за изследване на политики (think-tank), Центърът за изследване на демокрацията съсредоточава усилията си върху анализа на различни въпроси, свързани с МОЛВ. На 28 март 2003 г. Центърът е домакин на дискусиата “Експортният контрол на МОЛВ в България”, в която вземат участие правителствени експерти и представители на неправителствени организации, работещи по проблема. След дискусиата Центърът създава Експертна група с представители на МО, МВнР, МВР, МИ и Университета за национално и световно стопанство, която да направи анализ на българската система за експортен контрол и да предложи препоръки за подобряването ѝ. Докладът “Българският износ на оръжие – оценка на контролния механизъм върху експорта на малки оръжия и леко въоръжение”, подготвен от експертната група, е представен публично на 5 април 2004 г.³¹⁶

В много отношения българските и международни неправителствени организации са по-активни от тези в съседните страни от Западните Балкани, където работата по МОЛВ не е така последователна и аналитична. Служители на неправителствени организации, интервюирани по време на това изследване, изразиха желание да продължат активната си дейност и дори в един от случаите – да започнат да работят по въпроси, свързани с МОЛВ³¹⁷. До този момент, обаче, представителите на неправителствения сектор не изразяват желание да работят заедно, което би позволило обединяване на техния капацитет за постигане на по-добри резултати.

Център за изследване на демокрацията, 2004.

Снимка 10: април 2004 г., експерти от държавни институции и неправителствени организации обсъждат доклада “Българският износ на оръжие”. От ляво: г-н Агрон Сояти, ръководител на работната група за МОЛВ в Центъра за борба с трансграничната престъпност към ИСЮИЕ (SECI Center), ген. Румен Миланов, Директор на НСБОП, Тихомир Безлов, Главен анализатор и Бойко Тодоров, Програмен директор, Център за изследване на демокрацията.

4.3.2 Асоциации на отбранителната промишленост

Към настоящия момент съществуват няколко асоциации, които обединяват фирмите на отбранителната промишленост и притежателите на оръжие. През октомври 2004 г. десет компании създават *Национална асоциация на производителите на оръжие*. Тя включва всички производители на МОЛВ, като “Арсенал” и ВМЗ, и посреднически фирми, като Кинтекс. Целта на групата е да насърчава българската отбранителна индустрия чрез съвместно участие в търговски изложения³¹⁸.

Браншовата камара на индустриалците и търговците от отбранителната промишленост към Българската стопанска камара е създадена през 1992 г. като нестопанска доброволна асоциация. Камарата обединява 35 държавни и частни предприятия от отбранителната промишленост, в т.ч. производители, научни институти, маркетингови и търговски компании. Организацията не е особено активна и фактът, че фирмите се обединяват около нови форми на сдружаване, като новосъздадената асоциация на производителите, показва, че действията на Камарата не удовлетворява всички членове.

Друга нестопанска организация е Фондация “Хемус” в Пловдив, която има за цел да подпомага развитието на отбранителната промишленост в България. Основните ѝ дейности включват организиране на годишни международни оръжейни изложби (виж www.hemusbg.org), както и подкрепа за участието на български оръжейни фирми в търговски изложения.

Сдружението на търговците на оръжие и оръжейниците се оглавява от бившия полицай Христо Стойков. Организацията има разнообразна дейност, която включва чести публични призиви от страна на председателя ѝ за намаляване на контрола върху оръжията, за да могат българските граждани да притежават и използват огнестрелно оръжие.

³¹⁶ Виж http://www.saferworld.co.uk/publications/weapons_under_scrutiny.pdf

³¹⁷ Интервю, Кашъмов, 21 септември 2004 г.

³¹⁸ Дарик радио, 11 октомври 2004.

4.3.3 Организации за защита на оръжията

Въпреки, че производителите на оръжие, до известна степен, насърчават правата на собствениците на оръжие, съществуват няколко граждански организации, които обединяват поддръжниците на по-либерален режим за притежаване за огнестрелните оръжия. Като цяло тяхното влияние е ограничено, но се очаква да нараства с увеличаване на броя на собствениците на оръжие. Тези организации са Българската национална асоциация на собствениците на огнестрелно оръжие и базираният в интернет Клуб Оръжие (<http://guns-bg.com/>) и дискуссионният форум към него в един от най-големите български интернет портали <http://www.dir.bg>. Съществуват и известен брой различни по големина съюзи на ловците. Най-многочисленият сред тях – Българският ловно-рибарски съюз – наследява съществувалия преди 1989 г. Съюз на ловците. Той координира и представлява над сто регионални ловни дружини, като защитава правата и интересите на ловците и насърчава ловната дейност. Българската федерация по спортна стрелба координира работата на клубове за спортна стрелба в страната и подкрепя спортната дисциплина.

4.3.4 Синдикати

Няколко синдиката имат влияние и интерес към темата МОЛВ. Синдикат “Отбрана” се ангажира с отбранителните фирми, собственост на МО, преди всичко ТЕРЕМ. Името му се свързва с един от двата най-влиятелни синдиката в България – “Подкрепа”. “Подкрепа” има представители в повечето фирми на отбранителната промишленост, включително “Арсенал” и ВМЗ. Федерацията на независимите синдикати на отбранителната промишленост обединява няколко синдиката. Като се има предвид тежкото състояние на повечето от компаниите в тази индустрия, може да се заключи, че влиянието на синдикатите в оръжейните заводи е слабо. Според лидера на “Подкрепа” д-р Константин Тренчев високите нива на безработица в тези заводи са причина за нежеланието на работниците да протестират, независимо от нередовното заплащане, уволненията и инцидентите по време на работа³¹⁹. Въпреки, че в миналото синдикатите организират протести срещу забавяне на заплатите и лобират за алтернативни възможности за работа на уволнени работници, днес те не могат да предотвратят уволненията или да преговарят активно за повишаване на заплатите.

4.3.5 Медии

Темите за МОЛВ, които намират място в репортажите на медиите, най-често са свързани с престъпления с оръжие, оръжеен износ и отбранителната промишленост. Отразяването на всеки от трите въпроса е важно, тъй като формира обществените нагласи и в определени случаи ускорява намесата на властите. В много случаи материалите за МОЛВ в медиите поставят акцент върху оръжейни скандали и засягат темата само повърхностно. Както се отбелязва в доклада на Медийната група на Пакта за стабилност *“качествените материали и планирането в българските медии липсват”*³²⁰. Въпреки, че няколко от задълбочените материали съдържат опит за разследване, добрата разследваща журналистика все още е рядкост и обикновено се прави с донорско финансиране³²¹.

Налице са няколко фактора, които пречат на появата на добри репортажи за МОЛВ, между тях непознаване на материята от страна на журналистите, което не им позволява да направят задълбочен анализ³²². Други фактори са редакторската и финансовата политика и ниският професионализъм в сектора като цяло. Както отбелязва споменатото изследване *“Медийното отразяване често е непрофесионално, основано на предразсъдъци и нетолерантно. Качествени журналистически материали във важни области, като съдебната система, икономиката, местната власт и етническите взаимоотношения са голяма рядкост. Професионалната разследваща журналистика за разкриване на корупция и организирана престъпност се ограничава до няколко статии”*³²³. Ситуацията в останалите балкански държави е сходна. В следващите раздели отразяването на трите споменати теми ще бъде разгледано по-подробно.

³¹⁹ Труд, 8 февруари 2004 г.

³²⁰ Медийна група на Пакта за стабилност, ноември 2003 г., с.18.

³²¹ Пример за такива изключения са материалите на Зоя Димитрова, напр. “Бизнесът със смъртта и югоембаргото”, <http://investigation-bg.org/show.php?id=67>.

³²² Доколкото е известно на авторите, български журналисти са участвали само в едно обучение за МОЛВ. В семинара, който се провежда в Букурещ през юни 2004 г., вземат участие журналисти от Молдова, Румъния и България. Осигурено е участието само на пет души от всяка страна. Медийна група на Пакта за стабилност, ноември 2003 г.

³²³ Stability Pact Media Task Force, November 2003, p.16.

4.3.5.1 Медийно отразяване на престъпленията, извършени с оръжие

По-голяма част от убийствата с огнестрелно оръжие се отразяват от медиите. Репортажите за тях присъстват постоянно в ежедневието и влияят негативно върху общественото мнение за сигурността. Материалите в медиите най-често повтарят информация, изнесена в полицейските бюлетини или съобщения. По-задълбочени анализи се правят за поръчковите убийства на престъпни босове, политици или съдии, които наброяват повече от седемдесет през последните две години³²⁴. В тези статии особено внимание се отделя на използваното оръжие. След скорошно убийство в центъра на София, статия със заглавие “7,62 мм е любимият калибър” разглежда покушения, извършени в България и Сърбия. Заключение е, че 7,62 милиметровите оръжия, като “Калашников”, “Драгунов”, “Симонов” или “Стийр”, са предпочитани при подобни убийства³²⁵. Друг материал, след същото убийство - “Руснака гръмнат с уникални патрони” - поставя акцент върху боеприпасите, като описва специалните куршуми, използвани за това убийство³²⁶.

4.3.5.2 Медийно отразяване на търговията с оръжие

Всеки материал, посветен на търговията с оръжие, акцентира върху особено скандални незаконни трансфери. От 2001 г. насам три случая привличат вниманието на медиите. Първите два са свързани с незаконния износ на оръжие на държавните фирми ТЕРЕМ и “Бета” за Сирия и Судан. И в двата случая журналистите демонстрират слабо познаване на българската система за експортен контрол и международните споразумения в областта на разоръжаването. В неотдавнашна дискусия, в която участват някои от посредниците в случая ТЕРЕМ, е включен анализ на доклада на Групата за изследване на Ирак. Статията акцентира основно върху няколко български компании, участвали в нелегален износ на ОСТВДУ за Ирак (виж раздел 4.2.4). За всеки информиран читател обаче става ясно, че само няколко журналисти в действителност са прочели частта за България в този доклад, докато останалите разчитат предимно на интервюта и истории, преразказани от техни колеги.

Материалите, отразяващи представянето на доклада “Българският износ на оръжие” на Центъра за изследване на демокрацията и Сейфъруърлд през 2003 г. ясно показват ниското ниво на журналистиката в тази област. Един от големите национални всекидневници поставя на първа страница подзаглавието “Странанта ни е попаднала в регистрите на ООН за нелегална търговия с минохвъргачки за Уганда и Кот д’Ивоар през 2002 г.”³²⁷, с което показва непознаване на целите на регистъра на ООН, който регистрира трансфери на конвенционални оръжия между правителства. В друг от основните всекидневници се казва, че “\$1 млрд. е печалбата от незаконен износ на оръжие”³²⁸, като невярното твърдение се дължи на смесване на данните за света и България.

4.3.5.3 Медийно отразяване на отбранителната промишленост

Журналистическите материали за отбранителната промишленост, особено за производството на МОЛВ, обикновено са на по-високо ниво поради големия брой специалисти (бивши военни, анализатори от отбранителния сектор или икономисти), които имат капацитет да направят подробен анализ и са на разположение на журналистите. Те могат да се възползват от помощта и на специалистите във висшите военните училища, Българската академия на науките и катедра “Икономика на отбраната и сигурността” в Университета за национално и световно стопанство. Повечето от журналистите, които пишат по тези въпроси, обаче предпочитат да правят сравнения с “добрите стари времена”, когато България е изнасяла огромни количества оръжие. Заглавия като “Как смачкаха бизнеса с оръжие от \$1.5 млрд. на \$80 млн.” са все още често срещани³²⁹.

³²⁴ Банкер-Параграф 22, 13 декември 2003 г.

³²⁵ Стандарт, 26 ноември 2004 г.

³²⁶ Нощен труд, 25 октомври 2004 г.

³²⁷ Монитор, 5 април 2004 г.

³²⁸ Новинар, 6 април 2004 г.

³²⁹ 24 часа, 4 април 2004 г.

4.4 Събиране на МОЛВ

4.4.1 Предишни акции за събиране на МОЛВ

Една от първите акции за доброволно предаване на оръжие е двумесечната амнистия през 1968 г., по време на която на физическите лица е позволено да предадат нерегистрирани оръжия на полицията. Програмата е насочена предимно към въздушните пушки и няма съществен резултат³³⁰. През 1990 г. е приет друг закон за амнистията, който прекратява действието на чл. 339 от Наказателния кодекс, и позволява на всеки гражданин, притежаващ нерегистрирани огнестрелни оръжия, боеприпаси или експлозиви да ги предаде без да подлежи на наказателна отговорност³³¹. По време на тази амнистия са предадени незначителни количества оръжия³³².

От този момент България предприема необичайна стъпка и започва да провежда текущи операции за временно събиране на оръжия в периоди на социално напрежение. Първата подобна програма е проведена през юни 1992 г., когато Министерският съвет издава заповед до регионалните дирекции на полицията да съберат всички законни и незаконни огнестрелни оръжия, включително ловно и спортно оръжие, както и оръжия, дарени от държавата. В заповедта се изисква пълна пререгистрация и отчитане на всички оръжия на МВР, а МО, МВР, Комисията по горите, Българският ловно-рибарски съюз и Комисията по закриване на ОСО. Отчитат се и всички регистрирани МОЛВ и се увеличават мерките за сигурност в местата за съхранение на огнестрелни оръжия и боеприпаси³³³. По това време някои считат тази акция за политически акт на управляващия Съюз на демократичните сили, тъй като много от оръжията в страната по това време са собственост на бивши членове на комунистическата партия. Все пак, целта на правителството и през 1990 г., и през 1992 г. е да намали опасността от сблъсъци по време на изборите, които са силно поляризирани³³⁴.

Въпреки, че събраните оръжия по-късно са върнати на собствениците им, те са иззети отново преди парламентарните избори през декември 1992³³⁵. По това време политическото разделение в страната е силно изострено и правителството прави опит да минимизира риска от инциденти и въоръжен конфликт чрез изземване на наличните оръжия. След провеждането на изборите законните огнестрелни оръжия са върнати отново на собствениците им³³⁶. Според бившия министър на МВР, Чавдар Червенков акциите за събиране през 1992 и 1994 г. са успешни, тъй като е събрано значително количество оръжия³³⁷. Реално тогава, обаче, е събрано най-вече наградно оръжие от бивши служители на МО, МВР и ЦК на БКП. Опитите да се съберат ловните пушки остават неуспешни, а броят на иззетите незаконни оръжия не надвишава този от други години.³³⁸

През юни 2002 г. народният представител Нонка Матова представя законопроект за амнистиране на всеки, който притежава нерегистрирано оръжие в нарушение на чл. 339 от Наказателния кодекс, при условие, че предаде оръжието на МВР в срок от три месеца. В допълнение, предложеният закон допуска предадените оръжия да бъдат регистрирани законно и техните собственици да си ги получат обратно³³⁹. Тази инициатива обаче не намира отзвук сред населението и политиките и не е поставена на гласуване. Г-жа Матова подновява опита си да въведе закон за амнистията в края на 2004 г., но тъй като според държавни агенции амнистията ще бъде съпроводена с продължителна и вероятно скъпоструваща кампания за събиране и информиране, гласуването на закона е отложено за пореден път.

³³⁰ Законопроект за амнистията от 26 юни 2002 г., Онлайн база със законопроекти на Народното събрание, <http://www.parliament.bg/?page=app&lng=bg&aid=4>

³³¹ Закон за амнистията, от 28 март 1990 г., Обн., ДВ бр. 30 от 13 април 1990 г.

³³² Кореспонденция по електронна поща с Н. Кръчмаров, бивш служител в Дирекция "Координация и информационно-аналитична дейност" към НС "Полиция", МВР.

³³³ Решение № 167 на Министерски съвет за пререгистриране на огнестрелното оръжие, ползвано от юридически и физически лица, 4 май 1992 г.

³³⁴ Интервю, Червенков, 21 юли, 2004 г.

³³⁵ Решение 473 на Министерски съвет от 27 октомври 1994 г. за отчетността, пререгистрацията, конфискацията и съхранението на огнестрелни оръжия, притежавани от юридически и физически лица.

³³⁶ Интервю, Червенков, 21 юли 2004 г.

³³⁷ Пак там.

³³⁸ Интервю, Стоянов, 2004 г.

³³⁹ Законопроект за амнистията от 26 юни 2002 г. Онлайн база със законопроекти на Народното събрание, <http://www.parliament.bg/?page=app&lng=bg&aid=4>

4.4.2 Капацитет за извършване на бъдещи акции за събиране на МОЛВ

Фактът, че е предложен закон за амнистията, повдига въпроса за готовността на България да провежда безопасни и ефективни операции по събиране на МОЛВ. Има няколко задължителни условия, които трябва да бъдат изпълнени. На първо място е необходима национална инфраструктура, която да бъде използвана за изграждане на временни центрове за събиране и съхраняване на оръжие. В този случай не съществуват пречки поради наличието на широка мрежа от регионални полицейски участъци и складове в страната. На второ място, трябва да бъдат предвидени процедури, средства и обучение срещу всички рискове, произтичащи от небезопасените взривни вещества, предадени по време на амнистията. За разлика от съседите си Македония и Сърбия, в България няма натрупване на оръжия от военен тип и не се очакват пречки в тази област. Необходима е, обаче, съответна подготовка. Друго препятствие е свързано с изискването предадените МОЛВ да бъдат съхранявани и транспортирани при мерки за безопасност, особено на условията на продължаваща гангстерска война между все по-дръзките организирани престъпни групи в страната. Въпреки, че изследователският екип нямаше възможност да събере информация за стандартите за съхранение в базите на МВР, българската полиция успешно е събираща законното оръжие в по-ранни акции и разполага с необходимия опит за бъдещи инициативи от този вид.

Необходимо е да се предвиди също дали населението ще има достатъчно доверие на институциите, натоварени със събирането на оръжие и раздаването на паричните компенсации. Резултатите от социологическото изследване и фокус-групите показват, че обществото няма доверие в държавните институции, включително в полицията (виж раздел 3.2). Отношението към идеята за събиране на МОЛВ е отрицателно, което показва, че общественият скептицизъм ще бъде основна пречка при всяка следваща операция за събиране на оръжие в страната. Опитът от други страни показва, че добре проведена информационна кампания за МОЛВ значително ще насърчи участието на населението в програми за разоръжаване. За да има успех подобна кампания, обаче, е необходима висока степен на прозрачност от страна на властите относно характера и значимостта на проблема, критериите за успеха и справедливостта на процеса на разоръжаване, включително раздаването на паричните компенсации.

4.5 Унищожаване на МОЛВ

4.5.1 Унищожаване на излишното въоръжение

Както вече бе отбелязано, България притежава съществено количество излишно оръжие, което най-вече е в притежание на въоръжените сили (приблизително 200 000 броя, виж раздел 1.1.2). Въпреки че оръжията, конфискувани от полицията, остават в сферата на пълномощия на МВР, няма данни за масово им унищожаване от полицията. През януари 2003 г. МВР продаде на търг 1 350 конфискувани МОЛВ³⁴⁰, което е в известен разрез с Програмата за действие на ООН, призоваваща към унищожаване на излишните МОЛВ³⁴¹.

В последните години българското правителство проявява все повече готовност да дискутира и въведе отстраняването на запаси от МОЛВ, което на свой ред привлече помощта на редица донори. Унищожаването на МОЛВ започна през 2001 г., когато България подписа споразумение с американското правителство за разрушаването на максимум 150 000 МОЛВ³⁴². Досега, по това споразумение, България е унищожила около 96 000 МОЛВ (и боеприпаси – виж по-долу)³⁴³. През юли 2003 г., като част от проект, спонсориран от Програмата за развитие на Организацията на Обединените Нации (ПРООН), Министерството на отбраната унищожи 4 500 автомати "Калашников АК-74" плюс боеприпаси (виж по-долу). На 27 октомври 2003 г. в София унищожаването им бе отбелязано с представянето на скулптура, направена от частите от унищожените боеприпаси и автомати, създадена от студенти от Националната Художествена Академия³⁴⁴.

След спонсорираното от ПРООН унищожаване в свой доклад SEESAC заключи че България е добър кандидат за бъдещи проекти за унищожаване на МОЛВ, ако МО има готовност да подпомогне процеса. Докладът отбеляза, че останалите запаси от излишни малки оръжия, боеприпаси и АК-74 биха били подходящи за унищожаване, тъй като много от сегашните боеприпаси са сравнително нови и имат висока цена на световния "черен" пазар

³⁴⁰ 168 Часа, 31 януари 2003 г.

³⁴¹ Програма за действие на ООН (документ на ООН A/CONF.192/15), част II-16.

³⁴² Гунев и др., стр. 46.

³⁴³ Георгиев, 3-4 ноември 2004 г.

³⁴⁴ От малки оръжия до мир в България. ПРООН, http://www.undp.bg/en/homepage_files/salw/monument_of_peace.pdf.

SEESAC, 2003.

Снимка 11: 24 октомври 2003 г. България гордо представя монумента “Птица на мира” пред информационния център на Министерството на Отбраната. Скулптурата е направена от оръжия и боеприпаси, унищожени през лятото на 2003. г.

(оръжията от типа РПГ също бяха посочени като подходящи). Докладът даде и препоръки за подобряване на техническите процедури и тези, свързани с опазването на околната среда преди следващото унищожаване³⁴⁵.

Въпреки че в момента не съществува национална програма за унищожаване на МОЛВ, българското правителство търси спонсорство за подобни проекти от други държави³⁴⁶. Правителствата на САЩ и Великобритания изразиха готовност да помогнат на България в усилията ѝ за по нататъшно унищожаване на МОЛВ и започнаха дискусии в средата на 2004³⁴⁷. През декември 2004 г. съвместна делегация от британската Група за съвместен оръжеен контрол (ГСОК) и SEESAC разгледа и даде оценка на складовете за съхранение на МО³⁴⁸.

4.5.2 Унищожаване на излишните боеприпаси

В края на 2004 г. българските въоръжени сили притежават близо 80 000 тона излишни боеприпаси, от които около 21 000 тона са МОЛВ боеприпаси (виж графика 37 и Приложение В). Както беше отбелязано, България съдейства на американското правителство и ПРООН при унищожаването на излишни боеприпаси (близо 6 700 000 единици са унищожени по проекта спонсориран от САЩ, а по проекта на ПРООН 750 000 единици от 5,45 мм боеприпаси за малки оръжия и 2 475 единици осколъчни противотанкови изстрели.)³⁴⁹.

На 4 март 2004 г., МС одобри “Национална програма за утилизация и унищожаване на излишните бойни припаси на територията на Република България”³⁵⁰. Изработена от експерти в МО, програмата дава няколко обяснения за съществуването на сегашните излишъци (които са около 50 % от всички налични боеприпаси). Първата посочена причина е редуцирането на българските въоръжени сили, което все още продължава. Втората е, че през периода на реструктуриране, боеприпасите са били местени, което е влошило състоянието на някои запаси. Техническата преценка показва че химическата стабилност на барута и балистичните качества на някои боеприпаси наистина са влошени. Като резултат, всички боеприпаси произведени преди 1970 г. са отделени за унищожаване като част от предложената програма. Без пълните резултати от подобни оценки на боеприпасите, обаче, е невъзможно да се реши дали някои от тях представляват пряка заплаха за хората.

³⁴⁵ Munro, 2003.

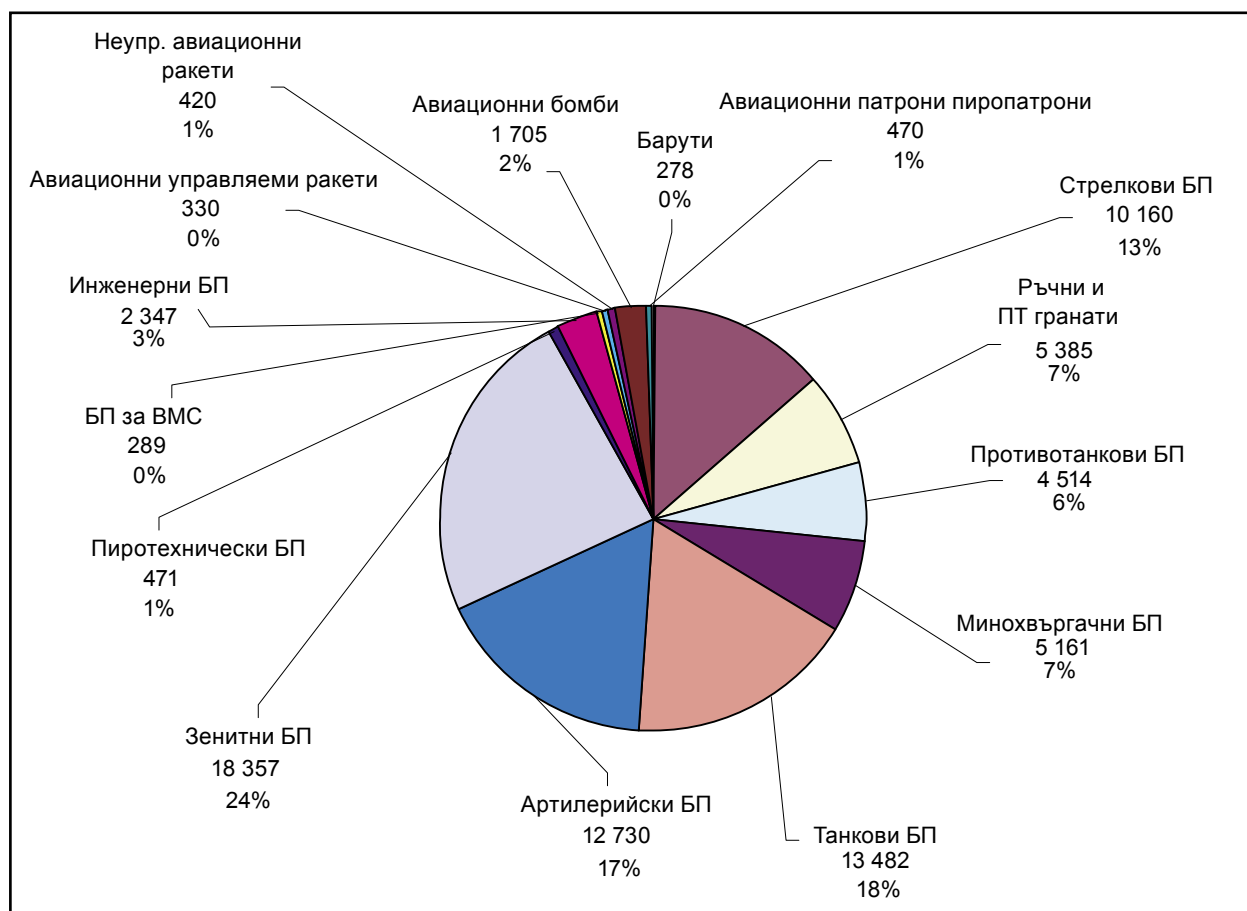
³⁴⁶ Справка за основните проекти за модернизация на въоръжените сили на Република България http://www.mod.government.bg/bg_docs/spravka_rj_15_07.htm (юли 21, 2004 г.).

³⁴⁷ Интервю, Лаудър, 23 септември 2004 г.; Бройд, 21 септември 2004 г.

³⁴⁸ Интервю, Уилкинсън, 6 декември 2004 г.

³⁴⁹ Георгиев, 3-4 ноември 2004 г.; и Munro, 2003 г.

³⁵⁰ Програмата бе представена пред Парламента на 9 март. След като бе разгледана на 18 март от Комисията по външна политика, отбрана и сигурност, програмата бе оставена за второ разглеждане.

Графика 37: Излишни боеприпаси (в тона)³⁵¹.

Освен че описва подробно съществуващите излишъци, около една трета от програмата е посветена на различните методи на унищожаване и рециклиране, както и техните ефекти върху околната среда (те са определени като сериозни, но заключението е, че е необходимо допълнително проучване, което да прецени точно естеството и размера на последиците). За съжаление, не е направена връзка между тези различните методи на унищожаване и конкретното унищожаване на излишъците. Текстът също така пропуска да отбележи и сравни финансовите аспекти на различните методи за унищожение.

Програмата дава и информация за капацитета на различни фирми от отбранителния сектор да унищожават и рециклират боеприпаси (виж каре "Капацитет на отбранителните предприятия за унищожаване на боеприпаси"), въпреки че **точните количества, които съоръженията могат да обработят обикновено не са посочени. Не е дадена цялостна преценка за реалния общ капацитет на споменатите съоръжения, но се стига до заключението, че заедно фирмите имат достатъчно място за съхранение, технически възможности и познания да се справят с част от задачата по унищожаването и рециклирането.** Въпреки преценката, че фирмите отговарят на изискванията за безопасност, обаче, **се посочва че техните методи и оборудване не съответстват на съвременните екологични стандарти.**

³⁵¹ Източник: МО, 2003 г. Подробна таблица с излишните боеприпаси за МОЛВ е предоставена в Приложение В.

Капацитет на отбранителните предприятия за унищожаване на боеприпаси³⁵².

ВМЗ (Сопот): ВМЗ има редица "галванични съоръжения" за различни химични технически операции, свързани с унищожаването и рециклирането на боеприпаси. Въпреки, че предприятието се нуждае от допълнително оборудване, за да може да рециклира част от боеприпасите, то вече притежава необходимите съоръжения, за да се справи с унищожаването на боеприпаси, макар и да не е ясно в какъв размер. Смята се, че оборудването включва: хидравлични преси до 250 тона, оборудване за почистване на корпусите на снарядите от остатъци от тротил и машина за разрушаване на експлозиви.

Трема (Трявна): Както и ВМЗ, Трема има собствено съоръжение за обработване с вода и оборудване за почистване на корпусите на снарядите от остатъци от тротил. Фирмата няма капацитет за унищожаване на експлозивните вещества, най-вече ТНТ, затова се предпочита събирането и подсушаването на извлечения тротил и препродаването му на преработващи предприятия. Трема също има оборудване за нарязване на корпусите за скрап и пещи за изгаряне на остатъчните материали. Предприятието може да съхранява до 30 000 единици артилерийски боеприпаси. С допълнително оборудване и допълване на монтажните линии би могло да унищожи или разглови до 10 000 85-125 мм единици боеприпаси по 11 единици за евро (след продажбата на скрап и ТНТ).

Аркус (Лясковец): Предприятието има капацитет да унищожи и рециклира всички боеприпаси с калибър до 40 мм. Там е разработен и проект за "Център за рециклиране и унищожаване на боеприпаси". Не става ясно дали този център ще се конкурира с регионалния център, предвиден от националната програма.

Видекс (София): За месец може да преработи между 350-400 тона тротил и да рециклира и унищожи между 80 000 и 100 000 броя артилерийски боеприпаси в зависимост от калибъра (57 мм, 85 мм, 100 мм, 122 мм). Предприятието в момента се занимава с унищожаване на противотанкови мини, кумулативни, удължени и съсредоточени заряди.

Дунарит (Русе): Занимава се с производството на авиационни и артилерийски боеприпаси (57-122 мм). Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която което може да ги обработи.

Механика и монтаж (Севлиево): Може да рециклира разнообразие от артилерийски, противотанкови и зенитни заряди за боеприпаси, а също така и ръчни гранати. Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

Еловица (Габрово): Може да извлича и рециклира ТНТ, като го използва за производство на някои продукти за широка употреба. Също може да унищожава противотанкови мини (БА-III и ТМ-46). Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

Арсенал (Казанлък): Има капацитет да рециклира различни боеприпаси за МОЛВ, включително патрони от 5,45 до 14,5 мм; 23-57 мм зенитни изстрели; 60-120 мм минохвъргачни изстрели; 76-152 мм артилерийски изстрели; РПГ единици, както и някои артилерийски боеприпаси. Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

ТЕРЕМ (Костенец): През 2003 г. заводът участва в проект, спонсориран от ПРООН за унищожаване на МОЛВ и има капацитет да разруши редица артилерийски, противотанкови и противовъздушни боеприпаси. Няма информация за количеството боеприпаси или бързината, с която може да ги обработи.

След прегледа на капацитета за унищожаване на различните отбранителни съоръжения, в програмата са изброени няколко недостатъка на наличните мощности:

- отбранителните съоръжения не спазват сегашните изисквания за опазване на околната среда напълно;
- технологията е остаряла, а инвестирането в нейното подобрене би струвало повече от закупуването на нови машини;
- има ограничени възможности за рециклиране;
- липсват подходящи съоръжения за отстраняването на експлозивни или чувствителни компоненти (например детонатори и запалители);
- няма оборудване за преработката и вторичната употреба на корпусни елементи и гилзи.

Поради тези проблеми се препоръчва създаването на нов "център, където да бъдат въведени най-модерните техники за унищожаване и рециклиране"³⁵³. Очаква се центърът да има възможност да демонтира, рециклира и унищожава всякакви боеприпаси от "патрон до ракета."³⁵⁴ За място на центъра е предложен съществуващият завод ТЕРЕМ-Костенец, който е "далеч от големия град и в регион с голяма безработица, но добра инфраструктура." (Не е ясно как ще се промени плана след приватизацията на съоръженията на ТЕРЕМ (първоначалните оферти за завода в Костенец е трябвало да бъдат подадени до декември 2004 г., което би увеличило цената на капитала ако земята или съоръженията, необходими за програмата, са разпродадени)³⁵⁵.

³⁵² Източник: МО, 2003 г.

³⁵³ МО, 2003 г., стр. 58.

³⁵⁴ Пак там, стр. 65.

³⁵⁵ БТА, 11 ноември 2004 г.

Въпреки че заплануваният център може да използва съществуващия парцел, той трябва да функционира като отделно предприятие. Според документа такъв център би могъл да унищожи всички излишни боеприпаси за осем години. От решаващо значение е, че програмата предвижда центърът да преработва излишни боеприпаси от целия регион: “Би трябвало да може да унищожи боеприпасите на балканските страни, което ще го превърне в регионален център”³⁵⁶. (виж каре “Регионални съоръжения за демилитаризация” относно дискусиата за решаващите фактори при създаването на регионални центрове за унищожаване на боеприпаси.)

Регионални съоръжения за демилитаризация³⁵⁷.

На международни конференции често се предлага като решение разработването на регионално съоръжение за демилитаризация. Това може да е привлекателна идея за донорите и държавата, но политическите и технически съображения за останалите са много различни.

- Големите запаси от оръжия в много от страните в региона означават, че по-големите национални икономики могат да поддържат и демилитаризиращ капацитет.
- Боеприпасите трябва да могат да се местят безопасно в съгласие с международното законодателство, споразумения или препоръки. Това е трудно постижимо, ако в някои страни не се въведат системи за наблюдение на боеприпасите.
- Много от държавите в региона биха подкрепили подобно регионално съоръжение, тъй като то представлява инвестиция в голям мащаб. Трудното за донорите е да направят своя избор.
- Най-ефективният транспорт за пренасяне на боеприпаси и експлозиви е железопътният. Следователно жп инфраструктурата е от значение за местонахождението на регионалното съоръжение за демилитаризация. В Югоизточна Европа Румъния или Сърбия биха били подходящи. Вероятните кандидати за Централна и Източна Европа са Украйна и Русия.
- Мащабният пренос на боеприпаси до регионалното съоръжение за демилитаризация ще изисква сериозни политически преговори и планиране, за да е сигурно че “балансът на военна мощ” на държавите в региона не е нарушен. Съкращаването на запасите трябва да се извърши по най-добрия начин, който може и да е не е ефективен от гледна точка на процедурите на демилитаризация.
- Чуждестранните донори най-вероятно не притежават финансови възможности за пълното унищожаване на излишните запаси и за държавите в региона този въпрос ще придобие сериозни икономически измерения.

Финансовата обосновка на предложената програма взема предвид само един вариант – построяването на център за унищожаване. За това ще са нужни две години и 9,85 млн. евро (плюс допълнителни 6,8 млн. евро за разходи по съхранението). Цената за унищожаването на всички боеприпаси, предвидени от програма възлиза на 47,3 млн. евро, като унищожаването на излишните боеприпаси за МОЛВ струва над 6,3 млн. евро. Тази сума също включва печалба от 4,73 млн. евро, изчислена на базата на програмата за унищожаване, финансирана от правителството на САЩ. Цената за съхранение на всички излишни боеприпаси за десет-годишен период би достигнала 29 млн. евро (не е ясно дали сумата от 47,3 млн. евро включва разходите по съхранение). Предвидената печалба от продажбата на 62 510 тона от рециклирани материали е 16,52 млн. евро.

Програмата не сравнява различните алтернативи на регионалния център за унищожаване от финансова гледна точка, като напр. ползата от използването на сегашния капацитет или цената на транспортирането до съоръжения в чужбина. Липсват и всякакви прогнозни оценки за евентуални бъдещи поръчки за унищожаване подадени от съседни държави.

4.6 Прозрачност и отчетност

Обмяната на международна информация днес е рутинна практика в България. Прогрес е постигнат и във вътрешната информация, свързана със законовата рамка и контролните механизми³⁵⁸. Може би най-добрият тест за нивото на прозрачност в България по въпросите на МОЛВ е процесът на подготовка на отчетния доклад на Междуведомствената комисия за 2002-2003. Въпреки, че изследователите работиха в отлично взаимодействие с държавни служители (в отделни случаи някои служители дори отделиха от своето време да прегледат текста на доклада), в отделни случаи интервюиращите се сблъскаха с липса на прозрачност, особено при опит за достъп до следната информация:

- Данни за износа и вноса на оръжия (МИ и Агенция “Митници”);
- Служби, притежаващи запаси от оръжие (МО, МВР, Агенция “Митници”, Министерство на правосъдието и Министерство на земеделието и горите);

³⁵⁶ Пак там.

³⁵⁷ Източник: Кореспонденция с Ейдриън Уилкинсън, ръководител на екип, SEESAC, септември 2004 г.

³⁵⁸ Виж интернет страницата на Министерството на икономиката <http://www.mi.government.bg/ind/lic/arms.html>.

- Излишъци от МОЛВ (МО, МВР);
- Престъпления, извършени с огнестрелно оръжие в армията (Военна полиция);
- Марки на регистрираните и конфискувани оръжия (МВР, ДНСП-КОС);
- Конфискувани огнестрелни оръжия по гранични пунктове (НС "Гранична полиция");
- Брой кражби от военни складове (МО);
- Брой на регистрираните ловци (Български ловно-рибарски съюз, Национално управление по горите).

При търсене на информация по горните въпроси отговорите варират от официален отказ до липса на отговор при няколко поредни запитвания³⁵⁹. По думите на един специалист по икономика на отбраната *"Духът на секретност по отношение на отбраната и сигурността, наследен от ерата на комунизма, все още има силно присъствие"*³⁶⁰.

С малки изключения повечето от държавните служители, с които изследователите се свързват, имат желание да съдействат, но са ограничени от закона. Очевидно правото на българските граждани да получат обществена информация за МОЛВ е силно ограничено. Основният проблем се дължи на обхвата и приложението на новия Закон за защита на класифицираната информация (2002), който определя следната информация като класифицирана: *"обобщена информация относно специалната продукция"*³⁶¹ на отбранителната промишленост, както и прогнози за развитието, плановете, производствените мощности, научните и изследователските единици за реализация на поръчки за въоръжение, бойна техника, боеприпаси и военна апаратура³⁶². Освен това, законът класифицира *"обобщени сведения по вноса и износа на въоръжение, бойна техника и боеприпаси за нуждите на Въоръжените сили на Република България."*³⁶³.

Както показва посочения списък от въпроси, по които са отказани данни, информацията се съхранява от няколко агенции с различни функции. По отношение на прозрачността, законът от 2002 г. всъщност е стъпка назад. Според предишния Закон за достъп до документите на бившата Държавна сигурност и бившето Разузнавателно управление на Генералния щаб, отменен през 2002 г., информация за търговията с оръжия може да бъде разсекретена със съгласието на специална комисия. Настоящата формулировка и прилагане на закона изглеждат необосновано рестриктивни, тъй като голяма част от информацията, отказана при настоящото изследване, вече се е появила в общественото пространство по различни други пътища. Например говорителите на МВР и МО дават често оценки за състава на армията и полицията в изявленията си за медиите; броят на излишните МОЛВ вероятно е известен на западни правителства (напр. Великобритания и САЩ) и международни организации (напр. SEESAC), които финансират и наблюдават тяхното унищожаване, но не и на българското общество; а данни за износа и вноса са достъпни за всички видове оръжие в редица регистри и публикации, вкл. Регистъра на ООН за конвенционалните оръжия, базата данни "Комтрейд" на ООН и тази на НИКТМО, доклади за износа на оръжие на други страни и материали в медиите (виж Приложения Е и Ж за списък на известните сделки за износ и внос).

4.6.1 Отчитане на годишния износ на оръжие

Прозрачността в търговията с оръжие е важна за определяне на степента на спазване на международните споразумения и препоръки. Публикуването на доклади за експортния контрол от страните, които извършват търговия с оръжие, е съществен елемент от въвеждането на прозрачност при условие, че тези доклади са обхватни и подробни. Първият доклад на България за износа на оръжие трябваше да бъде публикуван още през април 2003 г., след като е подготвян почти две години от Междуведомствената комисия. Докладът ще съдържа описание на дейността на Комисията през последната година и се очаква да предостави информация за типа, дестинацията и стойността на сделките през 2002 и 2003 г. Докладът вече е одобрен от Министерски съвет (без промени) и в момента е в Народното събрание, където ще бъде взето решение каква част от текста

³⁵⁹ Друг отказ е разгледан в годишния доклад на Българския хелзински комитет за 2003 г. На 28 март 2002 г., Ямболският окръжен съд постановява, че Сливенската окръжна военна прокуратура е нарушила Закона за достъп до публична информация, тъй като на 12 февруари 2001 г. е отказала да предостави на БХК информация относно броя на жалбите за незаконно използване на сила и огнестрелни оръжия от полицията и военнотружещи, както и броят на случаите, които са довели до разследване през 2000-2001 г. Решението на съда е обжалвано, но в началото на 2003 г. Върховния касационен съд потвърждава решението на Окръжния съд.

³⁶⁰ BICC/BASIC/Saferworld/SAS, p.98.

³⁶¹ "Специална продукция" е термин, използван на български за означаване на всякакъв вид ОСТВДУ.

³⁶² Закон за защита на класифицираната информация. Обн. ДВ бр. 45 от 2002 г., изм., ДВ бр. 31 от 2003 г., чл. 25, прилож. 1, ал. 1.18

³⁶³ Пак там, чл. 25, прилож. 1, ал. 1.22.

ще бъде публична³⁶⁴.

Въпреки, че публикуването на доклада е знак за прозрачност, трябва да се отбележи, че ЗКВТДОСТВДУ не съдържа разпоредби за публикуването на публичен доклад за оръжейните сделки. Законът задължава Междуведомствената комисия да се отчита на Министерски съвет за прилагането на закона. Съветът, от своя страна, е предоставил доклада на парламента (чл. 18), но не съществува изрична законова разпоредба за публичност на доклада. Ниската степен на прозрачност се потвърждава и от липсата на механизми за отчетност на парламентарно ниво. Понастоящем не съществуват разпоредби за парламентарна проверка на решенията за лицензиране, както преди, така и след даване на лицензите³⁶⁵.

4.7 Международно сътрудничество и обмен на информация

За страна, чиято търговия с оръжие е била обвита в пълна секретност допреди десет години, България прави значителен прогрес в сътрудничеството с различни европейски организации и процеси и свързания с това обмен на информация. От 1993 г. няколко поредни правителства предоставят информация на Регистъра на ООН за конвенционалните оръжия. Оттогава страната се присъединява към все повече международни инструменти за контрол над въоръженията, някои от които са свързани с МОЛВ и също изискват обмен на информация (виж раздел 4.1.2).

През 1994 г. България е една от първите страни, които се присъединяват към програмата на НАТО Партньорство за мир за сътрудничество в отбранителната реформа³⁶⁶. България е един от първите членове и на Васенаарското споразумение от 1996 г., създадено да насърчава експортния контрол върху оръжията и технологиите с възможна двойна употреба към рискови страни. Представители на правителството участват в редовните срещи на Васенаарското споразумение, където се публикуват и доклади за износа на оръжие. България е подкрепила предложението за включване на изискване за отчет по МОЛВ в рамките на споразумението.

През август 1998 г. България официално се присъединява към Кодекса за поведение при износ на оръжие на Европейския съюз и приема да спазва насоките, решенията и позициите за трансфер на оръжие на ЕС. При отсъствие на национален доклад за експорта на оръжие е извънредно трудно да се прецени доколко Кодексът се спазва, особено по отношение на износа, но и в други сфери. Министерството на външните работи е изпълнило едно изискване за обмен на информация, съдържащо се в Кодекса, като предоставя доклад на Работната група на ЕС за контрола над износа на конвенционални оръжия (COARM) за своите действия по прилагане на Кодекса³⁶⁷. Ограниченията на *Закона за защита на класифицираната информация* (виж по-горе) обаче биха попречили на МВНР да изпълни второ изискване на Кодекса, според което *“Всяка страна ще предостави на всички останали страни-членки при гарантирана конфиденциалност годишен доклад за износа си на отбранителна продукция...”*³⁶⁸. В същото време, интервюираният за този доклад дипломат от Посолството на САЩ се отнася положително към все по-честите запитвания на членове на Междуведомствената комисия до чужди посолства при оценяване на кандидатурите за разрешения за износ³⁶⁹.

През декември 1998 г. правителството поема политически ангажимент към Общите действия на ЕС по МОЛВ³⁷⁰. През ноември 2000 г. България подписва Документа на ОССЕ за МОЛВ³⁷¹ и оттогава предоставя редовно информация на ОССЕ за търговия с МОЛВ в страните от ОССЕ, според изискванията на документа³⁷². България е подписала и Програмата за действие на ООН от 2001 г. На 7 март 2002 г. Министерски съвет приема *Решение за съгласие с Програмата за действие на ООН*, възлагайки на отделни държавни институции да назначат лице за контакт, което да улесни прилагането на Програмата. Това решение превръща в официални редовните срещи на “експертната група” от януари 2001 г.³⁷³. След приемането на Програмата България е представила

³⁶⁴ Интервю, Владимирова, 4 ноември 2004 г. По време на предишно интервю, ИД секретар на комисията казва, че се надява и очаква публикуваният доклад да включва информация за стойността на сделките и тяхната дестинация – интервю, Атанасов, 24 септември 2004 г.

³⁶⁵ Чл. 66, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗКВТДОСТВДУ (ДВ бр. 102 от 1995 г.) предвижда Междуведомствената комисия да съблюдава прилагането на закона.

³⁶⁶ <http://www.dcaf.ch/publications/e-publications/SI-FRY/Ivanov.pdf>.

³⁶⁷ Доклад на МВНР до COARM, 19 март 2003 г., DS 8/2003.

³⁶⁸ Кодекс за поведение при износ на оръжие на ЕС, Operative Provision no. 8, 8675/2/98 CR/mas EN, DG E – PESC IV9.

³⁶⁹ Интервю, Лаудър, 23 септември 2004 г.

³⁷⁰ Общи действия на ЕС от 17 декември 1998 г. относно ролята на ЕС в борбата с дестабилизиращото натрупване и разпространение на малки оръжия и леки въоръжения (1999/34/CFSP).

³⁷¹ FSC.DOC/1/00, 24 ноември 2000 г.

³⁷² България изпраща три доклада в секретариата на ОССЕ след приемането на документа. Кореспонденция с Антон Мартинюк от секретариата на ОССЕ, 23 септември 2004 г.

два годишни доклада за своя прогрес на Отдела по разоръжаване на ООН, като все още предстои да изпрати доклад за 2004 г.³⁷⁴. Представител на България участва и в Групата на правителствените експерти на ООН, която се събира, за да обсъжда създаването на международноправен инструмент за маркиране и проследяване на МОЛВ³⁷⁵.

Съществуват и други регионални инициативи, действащи в Югоизточна Европа, чиято цел е противодействие на организираната престъпност и трансграничната контрабанда. Това са Международната организация на криминалната полиция (Интерпол)³⁷⁶, Европейската полицейска служба (Европол)³⁷⁷, Пактът за стабилност в Югоизточна Европа (чрез Координационния център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа, SEESAC), Организацията за черноморското икономическо сътрудничество, Централноевропейската инициатива, Центърът за борба с трансграничната престъпност към ИСЮИЕ (SECI Center). Българската полиция, митници и служби за разузнаване си сътрудничат с някои от тези инициативи на базата на двустранни споразумения³⁷⁸. Най-влиятелни и важни от тях са центърът на ИСЮИЕ и SEESAC.

В Центъра за борба с трансграничната престъпност към ИСЮИЕ (SECI Center) в Букурещ работят представители на полицейски и гранични служби от дванадесет страни в региона. Мисията на Центъра е да *“предотвратява, разкрива, проследява, разследва и пресича незаконния трафик на МОЛВ чрез изграждане на директни, устойчиви и бързи канали за обмен на информация”*. България определя двама експерта - по един от МВР и от Агенция “Митници” – за постоянна връзка с Центъра в Букурещ³⁷⁹. По време на операцията за борба с трафика на оръжие в Югоизточна Европа през периода ноември 2002 - май 2003 г. те активно обменят информация за незаконния трафик на оръжие със свои колеги от ИСЮИЕ³⁸⁰. За съжаление, липсата на ресурси е причина за недостатъчната ефективност на Центъра и особено за невъзможността да се използва аналитичен капацитет за оценка на събраните данни (Центърът няма щатни анализатори, които да проучват данните, които разузнаването подава за контрабандата на МОЛВ). Ако оперативния капацитет на Центъра на ИСЮИЕ се повиши, това би помогнало на всички участващи страни, в т.ч. България да противодействат на трансграничния трафик на незаконни МОЛВ.

SEESAC е съвместна инициатива на Програмата за развитие на ООН и Пакта за стабилност в Югоизточна Европа. Координационният център е създаден като част от Регионалния план за противодействие на разпространението на МОЛВ от ноември 2001 г. Той координира контрола и съкращаването на МОЛВ в региона, като предлага техническа помощ на правителства и други участници в контрола над МОЛВ. Взаимодействието на българското правителство с Координационния център е свързано с проект за унищожаване на оръжия, спонсориран от Програмата за развитие на ООН през 2002 г., при който SEESAC предоставя техническа подкрепа и помощ при набиране на средствата.

³⁷³ Според отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V на ОС на ООН, тези институции са: Междуведомственият съвет по въпросите на военнопromишления комплекс и мобилизационната готовност на страната към Министерски съвет; Междуведомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение към Министерството на икономиката; МВР; Агенция “Митници”; МО; МВНР; МП.

³⁷⁴ <http://disarmament2.un.org/cab/salw-nationalreports.html>.

³⁷⁵ Отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V.

³⁷⁶ Според официални изявления на държавни служители, Агенция “Митници” периодично получава информация за откраднати огнестрелни оръжия от Националното бюро на Интерпол, което повишава капацитета ѝ за предотвратяване на контрабанда на оръжие. Отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V на ОС на ООН “Незаконна търговия с МОЛВ във всичките ѝ аспекти”, с. 8.

³⁷⁷ На 17 юни 2003 г. България подписва споразумение за сътрудничество с Европол във връзка с борбата с международната организирана престъпност. Споразумението позволява на България да назначи офицер за връзка в седалището на Европол в Хага. Съобщение за пресата на Европол, 17 юни 2003 г.

³⁷⁸ Сътрудничеството между митническите служби се извършва на базата на: Протокол № 6 за взаимопомощ в митническата дейност, в съответствие с чл. 93 (3) на Европейското споразумение за асоцииране между Европейската комисия и страните-членки от една страна и Република България от друга (ДВ бр. 33 от 1993 г., в сила от 1 фев. 1995); Двустранни споразумения за международно сътрудничество и взаимопомощ в митническата дейност между България и правителствата на Австрия, Турция, Гърция, Румъния, Руската федерация, Украйна, Македония, Монголия, Федеративна република Югославия; Меморандум за споразумение с правителството на Великобритания. Отговор на Република България по параграф 12 на Резолюция 56/24 V на ОС на ООН “Незаконната търговия с МОЛВ във всичките нейни аспекти”, с. 7-8.

³⁷⁹ Виж <http://www.secicenter.org/html/index.htm>.

³⁸⁰ Според окончателния доклад по проекта, информацията предоставена от България на Центъра се отнася за конфискувани оръжия от най-различен вид, включително 46 пистолета, 2 пистолета “Макаров”, 86 бойни пушки, 10 ръчно изработени оръжия, 3 РПГ, 16 ръчно изработени взривни устройства, 426 детонатора и 15,9 кг. неустановени експлозиви. Данни, предоставени от Центъра към ИСЮИЕ, юни 2003 г.

Приложение А - Описание на фокус-групите

Брой групови дискусии:	шест
Градове:	София, Варна, Казанлък, Кърджали, Гоце Делчев
Брой участници:	по единадесет участници в група
Пол:	шест-осем/ три-четири
Времетраене на дискусиите:	120 минути
Дати на провеждане:	5 - 12 юли 2004 г.

	ГРАД	СПЕЦИАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ	ВЪЗРАСТ	ОБРАЗОВАНИЕ
1.	София – група I	Не	30 – 60	Средно / висше
2.	София – група II	Роми	18 – 29	Основно / средно
3.	Варна	Младежи	15 – 25	Средно
4.	Казанлък	Бивши военни	30 – 60	Средно / висше
5.	Кърджали	Етнически турци	18 – 35	Основно / средно
6.	Гоце Делчев	Не	18 – 60	Основно / средно

Таблица 35: Състав на фокус-групите.

Списък на участниците:

Фокус-група I, София – 5 юли 2004 г.

1. Жена, 50+, омъжена, работи в Българската академия на науките, занимава се с изследвания в областта на медицината.
2. Мъж, 30-35 години, неженен, с осемгодишно дете, строителен работник.
3. Мъж, 30-35 години, автобояджия.
4. Мъж, 30-35 години, разведен, с две деца, военен, ръководител по специалните комуникации във ВВС, завършил военна академия.
5. Мъж, 30-35 години, работи с международни организации.
6. Мъж, 30–35 години, женен, с шест-годишно дете, бивш работник в „Арсенал“, Казанлък.
7. Мъж, 40-45 години, разведен, с три деца, работи в „БДЖ“ ЕАД.
8. Мъж, 40-45 години, женен, с голямо дете, занимава се с вносно-износна дейност.
9. Мъж, 30 години, женен, с четири-годишно дете, работник по поддръжката в БДЖ.
10. Жена, 40-45 години, рекламен и интериорен дизайнер.
11. Жена, 40-45 години, с две големи деца, работи в промишлеността.

Фокус-група II, Гоце Делчев – 6 юли 2004 г.

1. Жена, 50+, има син, дъщеря и внук.
2. Мъж, 50+, безработен.

3. Жена, 30-35, работи в сферата на образованието.
4. Жена, 35-40, омъжена, с две деца.
5. Мъж, 50+ бивш военен, оръжеен специалист.
6. Жена, 30-35, омъжена, с две деца, работи в училище.
7. Мъж, 45-50, женен, с две деца, бивш служител в ОСО, ръководи клуб по стрелба, собственик на фирма.
8. Мъж, 50+, безработен, семеен, с две деца.
9. Мъж, 50+, семеен, с две деца и внуци, безработен.
10. Жена, 50-60 години, пенсионерка, с двама сина, внуци, има семеен бизнес.
11. Жена, омъжена, с две деца, инкасаторка във ВиК, брат ѝ е полицаи, а баща ѝ е пазач в резерват за дивеч.
12. Мъж, 25-30 години, неженен, безработен.

Фокус-група III, Кърджали – 7 юли 2004 г.

Етнически турци от град Кърджали с основно или средно образование, работещи или безработни.

1. Мъж, 23 години, неженен.
2. Жена, 21 години, неомъжена.
3. Жена, 26 години, неомъжена.
4. Жена, 27 години, омъжена.
5. Жена, 35 години, омъжена, с три деца.
6. Мъж, 36 години, женен.
7. Мъж, 24 години, неженен.
8. Жена, 28 години, неомъжена.
9. Мъж, 20 години, неженен, сервитьор.
10. Мъж, 35 години, женен, с две деца.
11. Мъж, 33 години, охранител в „Булгартабак“.

Фокус-група IV, Казанлък – 8 юли 2004 г.

Всички участници в дискусиата са бивши военни и бивши служители в завод „Арсенал“, осъществявали качествения контрол като представители на МО. Всички са завършили военно-инженерни специалности. Всички са пенсионери, някои съвсем отскоро.

1. Мъж, 60 години, офицер от запаса, работещ пенсионер, с един син.
2. Мъж, 50+, пенсионер по болест, бивш дългогодишен служител на завод „Арсенал“.
3. Мъж, 60+, пенсионер.
4. Мъж, 50+, бивш служител на завод „Арсенал“, съкратен, работи на различни места, за да събере точки за пенсиониране, с двама сина.
5. Мъж, 60+, пенсионер, бивш началник на военното присъствие в „Арсенал“, напуснал през юли 2004 г. Завършил военно-въздушно училище.
6. Мъж, 75 години, с три деца, внуци, единият му син е военен, бил е служител на „Арсенал“ в продължение на двадесет и две години. Ловец и природозащитник.

7. Мъж, 60+, работил е в барутния завод в продължение на двадесет години.
8. Мъж, пенсионер, бивш зам. началник на военното присъствие в „Арсенал”.
9. Мъж, 60+, семеен, с две деца, дипломиран машинен и артилерийски инженер, служил е в танкова бригада.
10. Мъж, 50+, женен, с три деца, пенсиониран военен представител.
11. Мъж, семеен, с един син, пенсиониран военен представител.

Фокус-група V, Варна – 9 юли 2004 г.

Млади мъже и жени със средно образование, някои от тях студенти, повечето са жители на Варна, трима от тях живеят там временно.

1. Жена, 18 години, студентка.
2. Мъж, 19 години, средно образование.
3. Мъж, 23 години, родом от Враца; учи административно управление в Благоевград; временно живее във Варна.
4. Жена, 24 години, завършила средно икономическо образование.
5. Мъж, 18 години, от Плевен, временно живее във Варна.
6. Мъж, 19 години, завършил техникум по дървообработване.
7. Мъж, 25 години, завършил техникум, учил икономика.
8. Жена, 24 години, студентка.
9. Жена, 24 години, задочна студентка по бизнес управление.
10. Жена, 24 години, работеща.
11. Мъж, 22 години, работещ.
12. Мъж, от Видин, временно живее във Варна, завършил военно училище.

Фокус-група VI, София – 12 юли 2004 г.

Мъже и жени от ромски произход, на възраст между 18 и 24 години, живеещи в ромски квартал в София.

1. Мъж, 23 години, неженен, безработен, отслужил военна служба.
2. Жена, 21 години, неомъжена.
3. Мъж, 24 години, отслужил.
4. Жена, 20 години, студентка по икономика в Нов български университет; работи в правната програма на Фондация „Романи бах”, преди това е работила като помощник учител.
5. Жена, 18 години, безработна.
6. Жена, 21 години, с едно дете, в отпуск по майчинство, безработна.
7. Мъж, 20 години, отскоро семеен, цветар.
8. Мъж, 20 години, зидар.
9. Мъж, 20 години, неженен, безработен.

Приложение Б - Видове оръжие във въоръжените сили и службите за сигурност

ВИД	ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ	БРОЙ	В УПОТРЕБА
Артилерия			
82 мм, М43	Миновъргачка	200	200
Противотанкови оръжия			
BRDM-2/'Sagger' (AT-3A)	Противотанков ракетен комплекс (за леки бронирани машини)	10	10
9K11/9M14 (AT-3 'Sagger')	Противотанков ракетен комплекс	200	200
9M111 (AT-4 'Spigot')	Противотанков ракетен комплекс	200	200
РПГ -7	Ръчна противотанкова гранатохвъргачка	2 500	2 500
СПГ -9	Станочна противотанкова гранатохвъргачка	1 000	1 000
Средства за ПВО			
Стрела -1 (SA-9)	Зенитен ракетен комплекс	50	50
Стрела -2М (SA-7)	Преносим зенитен ракетен комплекс	500	450
Стрела -3 (SA-14)	Преносим зенитен ракетен комплекс	n/a	n/a
Игла -1Е (SA-16)	Преносим зенитен ракетен комплекс	50	50
23 мм, ЗУ-23-2	Сдвоена зенитна установка	300	300
14,5 мм, ЗПУ-2	Сдвоена зенитна установка	100	на съхранение
14,5 мм, ЗПУ -4	Счетворена зенитна установка	130	на съхранение
Пехота			
9 мм, "Макаров"	Пистолет	-	-
7,62 мм, ТТ	Пистолет	X	-
7,62 мм, самозарядна карабина "Симонов" (СКС)	Карабина	-	-
7,62 мм, АК-47М1(1)	Автомат	-	-
7,62 мм, АКМ	Автомат	-	-
5,45 мм, АК-74	Автомат	-	-
7,62 мм, "Драгунов"	Снайперска пушка	-	X
9 мм, "Шипка"	Картечен пистолет	X	-
5,45 мм, АКСУ	Картечен пистолет	X	-
7,62 мм, РП-46	Лека картечница	-	-
7,62 мм, РПК, РК	Лека картечница	-	-
14,5 мм, КПВ	Тежка картечница (за леки бронирани машини)	1 473 ³⁸¹	1 473
12,7 мм, ДШК	Зенитна картечница	-	-
Общо леко въоръжение		6 713	6 433
Полиция			
9 мм, "Макаров"	Пистолет	-	-
9 мм, АР	Пистолет	-	-
5,45 мм	Пистолет	-	-

³⁸¹ По оценка на Центъра за изследване на демокрацията, направена въз основа на отчетения брой танкове в Регистъра на ООН за конвенционалните оръжия.

ВИД	ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ	БРОЙ	В УПОТРЕБА
5,45 мм, АКСУ	Картечен пистолет	–	–
7,62 мм, АКМ	Автомат	–	–
7,62 мм, "Драгунов"	Снайперска пушка	–	–
Глок	Пистолет	–	–
Гранична полиция			
9 мм, "Макаров"	Пистолет	–	–
7,62 мм, АКМ	Автомат	–	–
7,62 мм, АК-47	Автомат	–	–
Жандармерия			
9 мм, "Макаров"	Пистолет	–	–
5,45 мм, АКСУ	Картечен пистолет	–	–
7,62 мм, АКМ	Автомат	–	–
7,62 мм, АК-47	Автомат	–	–

Таблица 37: Видове оръжие във въоръжените сили и службите за сигурност.

Източник: Jane's Sentinel Security Assessment, м. април, 2004 г. Забележка: Отделни интервюта със служители на МО потвърждават, че цитираните в таблицата данни са в общи линии точни. За оръжията, за които е известно, че са разпродадени или унищожени, данните на Jane's са коригирани. 'X' = оръжия извън употреба. (– = неизвестен брой).

Приложение В - Излишни боеприпаси

№ ПО РЕД	НАЗВАНИЕ И КАЛИБЪР НА БОЕПРИПАСИТЕ	КЪМ 01/01/2003 г.			ПРЕДВИДЕНИ КЪМ 01/01/2005 г.		
		Брой/количество	Тона	%	Брой/количество	Тона	%
БОЕПРИПАСИ ЗА МАЛКИ ОРЪЖИЯ							
1	9 мм патрони за "Макаров"	13 102 129	174		19 562 129	260	
2	5,45 мм патрони за АК-47	89 176 500	1 195		90 614 400	1 214	
3	7,62 мм патрони за обикн. и карт. пистолет	17 290 000	233		17 848 000	241	
4	7,62 мм патрони обр. 43 г. за АК-47	90 731 760	1 942		142 590 360	3 051	
5	7,62 мм патрони обр. 908/30	89 359 518	2 636		104 577 760	3 085	
6	7,92 мм патрони	89 200	3		92 200	3	
7	8 мм "S" патрони	2 871 780	85		2 888 000	85	
8	12,7 мм патрони	2 382 885	407		2 778 900	474	
9	14,5 мм патрони	5 969 752	1 564		6 671 300	1 747	
Общо:		310 973 524	8 239		387 623 049	10 160	
РЪЧНИ И ПРОТИВОТАНКОВИ ГРАНАТИ							
1	Изстрел ПГ-7В	6 453	35		6 453	35	
2	Изстрел ПГ-7ВМ	318 061	1 696		409 714	2 185	
3	Ръчна отбранителна граната Ф-1 к-т	1 792 000	1 792		1 876 900	1 877	
4	Ръчна нападателна граната РГ-42 к-т	313 100	313		420 500	421	
5	Ръчна отбранителна граната РГО-78 к-т	913 783	685		1 156 013	867	
Общо:		3 343 397	4 521	11,8	3 869 580	5 385	13,4
ПРОТИВОТАНКОВИ БОЕПРИПАСИ							
1	Изстрел ПГ-9	316 052	2 528		343 512	2 748	
2	Изстрел ОГ-9ВМ	155 760	1 350		168 016	1 456	
3	ПТУР 9М14М	1 872	56		1 872	56	
4	100 мм оск. изстрели за пт оръдие МТ-12	3 789	161		5 973	254	
Общо:		477 473	4 095	5,9	519 373	4 514	5,9
МИНОХВЪРГАЧКИ							
1	82 мм осколочни мини	173 913	835		220 392	1 058	
2	120 мм ОФ мини	146 970	6 745		164 118	4 103	
Общо:		320 883	4 509	6,5	384 510	5 161	6,8

Таблица 38: Излишни боеприпаси.

Източник: Министерство на отбраната, "Национална програма за утилизация и унищожаване на излишните боеприпаси на територията на България", Приложение 1, София 2003 г.

Приложение Г - Списък на лицензираните фирми, осъществяващи външнотърговска дейност с оръжие

Списък на лицензираните фирми, осъществяващи външнотърговска или посредническа дейност с оръжие и стоки и технологии с възможна двойна употреба и транспортиране на оръжие (към 20 юли 2004 г.)³⁸² Приложеният списък от лицензирани фирми е предоставен от Междуведомствения съвет по въпросите на военнопromишления комплекс и мобилизационната готовност на страната. Видовете лицензии са взети от разпоредбите на *Закона за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба*. Лицензиите биват пълни и ограничени. Обхватът на лицензията може да бъде пълен или ограничен по отношение на *Списъка на оръжията и на стоките и технологиите с възможна двойна употреба*³⁸³. Фирмите, притежаващи пълна лицензия за външнотърговска, посредническа или транспортна дейност, могат да търгуват с всички оръжия от *Списъка*. Някои фирми са получили ограничена лицензия и поради това могат да търгуват само с някои групи оръжие. В дясната колона на таблицата по-долу са нанесени кодовете и категориите според *Списъка на оръжията*. Категориите от *Списъка на оръжията*, които включват МОЛВ са СО1, СО2, и СО3. Най-общо, в категория СО1 попадат малки оръжия с калибър до 20 мм, в СО2 са леките въоръжения и артилерийски системи с калибър над 20 мм, а към категория СО3 спадат боеприпасите за оръжията в предходните две категории.

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА
1	"Аркус" ЕАД, Лясковец
2	"Арсенал корпорейшън дженерал техникал ко-оперейшън" ООД, София
3	"Арсенал" АД, Казанлък
4	"Безконтактни мултиплексорни вериги" ЕООД, София
5	"БИГ Къмпани" ООД, София
6	"Б и Р инженеринг" ЕООД, София
7	"Бул Ер Интърнашънъл" ЕООД, София
8	"Българска индустриална инженерингова компания" ЕООД
9	ВМЗ АД, Сопот
10	"Геракомерс" ЕООД, София
11	"Делта-Г" ЕООД, София
12	"Дефенс Индъстри Груп", София
13	"Дунарит" АД, Русе
14	"Емко" ЕООД, София
15	"Инуша" ООД, София
16	"Кинтекс" ЕАД, София
17	"Лил Тех Балкан" АД, София
18	"Металика АБ" ЕООД, София
19	"Металхим холдинг" АД
20	"НВС – Комерс" ЕООД, Пловдив
21	"Нити" ЕАД, Казанлък
22	"Норууд България" ООД, София
23	"Снабдяване и търговия – МО" ЕООД, София
24	"Тератон" ЕАД, София
25	"Терем" ЕАД, София
26	"Транскап" ООД, София
27	"Трема инженеринг" ООД, София
28	"Юнион Транс Сървиз България 2000" ЕООД, София

Таблица 39: Пълна лицензия за външнотърговска дейност с оръжие

³⁸² Източник: Междуведомствен съвет по въпросите на военнопromишления комплекс и мобилизационната готовност на страната.

³⁸³ Изм. и доп. на 31 март 2004 г.; обн. ДВ, бр. 35 от 28 април 2004 г.

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА	ОБХВАТ НА ЛИЦЕНЗИЯТА
1	“Авиостарт” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO 10, CO13, CO 14, CO 15, CO23
2	“ИСД България”, ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO10, CO1 1, CO13, CO14, CO15
3	“Айкхорн и Ко.” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO11, CO13, CO23
4	“Алтаир България” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO9, CO10, CO1 1, CO12, CO13, CO14.. CO15, CO16, CO17, CO 18, CO 19, CO21, CO22, CO23
5	“Армико” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO10, CO13, CO 16, CO23
6	“Арми консулт” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO9, CO 10, CO1 1, CO12, CO13, COM, CO15, CO16, CO17, CO 18, CO20, CO21, CO22, CO23
7	“Армимпекс” ООД	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO7, CO8, CO9, CO10, CO1 1, CO12, CO13, CO14, CO15, CO16, CO 1 7, CO 1 8, CO 1 9, CO22, CO23
8	“Армстехно” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO6, CO8, CO10 CO1 1 CO13,CO16, CO18, CO22, CO23
9	“Берета трейдинг” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO13, CO15, CO18, CO21,CO23
10	“Бимекс” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO6, COS, CO9, CO10 CO1 1, CO12, CO13, CO14, CO15, CO16, CO17, CO 18, CO 19, CO20, CO21, CO22, CO23
11	“Бимпекс” ООД, Сопот	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO10, CO13, CO18
12	“ВИА 2000” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO7, COS, CO1 1, CO13, CO16, CO22
13	“Видекс” АД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO6, CO7, COS, CO9, CO10, CO1 1, CO12, CO13, CO14, CO15, CO16, CO 17, CO 18, CO 19, CO20, CO21
14	“ВИП Трейдинг интернешънъл” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO8, CO 13, CO 15, CO 18, CO21,CO23
15	“Дискавъри 2003” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO6, CO9, CO10, CO1 1, CO 16, CO23
16	“Диана” ООД, Стара Загора	CO 1, CO3
17	“ЕксИм - М” ЕООД, Казанлък	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO7, COS, CO9, CO10, CO1 1, CO12, CO13, CO14, CO15, CO16, CO 1 7, CO 1 8^CO2A CO2 1, CO22, CO23
18	“Електрон консорциум” АД, София	CO5, CO7f, CO9e, CO1 1, CO13c,d, CO14, CO15, CO21,CO22, CO23
19	“Електрон профес” АД, София	CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO1 1, CO12, CO14, CO15, CO17, CO21,CO23
20	“Елсан България” ООД, София	CO1,CO3,CO8
21	“Завод за пружини” АД, с. Крън	CO1,CO2,CO3,CO5
22	“Хан Аспарух” ООД, Добрич	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO10, CO1 1, CO13, CO14, CO16, CO18, CO21, CO22, CO23
23	“Йотов и син” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO3, CO6, COS, CO9, CO10,CO11,CO22,CO23
24	“Кимкооп трейдинг” ООД, София	COS, CO11,CO14, CO15
25	“Крипто” ЕООД, София	CO5, CO6, CO9, CO10, CO1 1, CO14, CO15, CO21, CO22, CO23

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА	ОБХВАТ НА ЛИЦЕНЗИЯТА
26	“Крипто БГ” ООД, Драгоман	COS, CO6, CO9, CO 1 0, CO 1 1, CO 14, CO 15, CO21, CO22, CO23
27	“Марс (Модулни системи)” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO7, CO 10, CO1 1, CO12, CO13,CO15
28	“Металхим-комерс” АД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO9, CO10, CO11,CO12, CO16, CO23
29	“Мил Трейд” ООД, София	CO 1, CO3, CO 13, CO23
30	“Милтех” ООД, София	CO4, COS, CO6, CO9, CO H, CO 13, CO 14, CO 15, CO17, CO18, CO21,CO23
31	“ОМЗ” ООД, София	CO2, CO5
32	“Оптикс” АД, София	CO1, CO2, CO3, CO5, CO 15, CO23
33	“Политехника” ООД, Трявна	CO2, CO3, CO5, CO6, CO10, CO1 1, CO13, CO16, CO22. CO23
34	СД “Елта-Р Чекин и сие”, София	CO1 1, CO15, CO17, CO21, CO23
35	“Самел-90” АД, Самоков	CO1, CO2, CO3, CO4, CO 1 1, CO 15, CO23
36	“Секюрити група Алфа” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, COS, CO9, CO 10, CO1 1, CO12, CO13, CO14, CO15, CO17, CO18
37	“Сема груп” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO6, CO8, CO 10, CO1 1, CO13,CO14,CO23
38	“Спортивест интернешънъл” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO6, CO8, CO 10, CO1 1, CO13,CO14, CO15
39	“Стар форс” ЕООД, София	CO 1, CO3
40	“Стройпроект” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO8, CO10, CO1 1, CO 16, CO 18, CO22
41	“Стройпроект трейд” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO6, COS, CO14, CO16, CO 17, CO 18, CO21, CO22, CO23
42	“ТЕТ” ЕООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, COS, CO6, COS, CO10, CO1 1, CO15, CO18, CO23
43	“Технометал” ЕООД, София	CO1,CO3,CO10
44	“Центромет” АД, Враца	CO6, CO9a, CO9b1, CO9b3, CO 16

Таблица 40: Ограничена лицензия за външнотърговска дейност с оръжие

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА	ОБХВАТ НА ЛИЦЕНЗИЯТА
1	“АЕЦ Козлодуй” ЕАД, Козлодуй	Кат. 0, 1,2, 3,4
2	“ЪИГ - Къмпани” ООД, София	Кат. 1 (освен 1C012, 1C225, 1C233, 1C234, 1C235, 1C236, 1C237, от 1C350 до 1C354), 2 (освен 2A225, 2B225, 2B350c.7, 2B350g.7), 3 (освен 3A201c, 3A226, 3A227, 3A233), 4, 5, (освен 6A005, 6A102 и 6A205), 7, 8, 9
3	“Битова електроника” АД, Велико Търново	5A001.b.3; 5A001.b.7.b.2; 5A001.b.9.a; SAOOI.b.10
L	“Брентаг България” ООД, София	1C350
c	“Видекс” АД, София	Кат. 0 (освен OC001 и OC002), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
6	“Делта-Г” ЕООД, София	Кат. 1A004, 1A005, 1C002, 1C004, 1C011, 1C111, 1C116, 1C117, 1C202, 1C230, 1C232, 1C233, 1C234, 1C239, 2B001, 2BOO3, 2B004, , 2B201, 1B204, 5A1, 5A101, 7A002, 7A003, 7A005, 7A006, 7A102JA103, 7A105,7A116,8
7	“Крипто” ЕООД, София	Кат. 3 (освен 3A201c, 3A226, 3A227 и 3A233), 4, 5, 6 (освен 6A005, 6A102 и 6A205), 7
8	“Крипто БГ” ООД, Драгоман	Кат. 3 (освен 3A201c, 3A226, 3A227 и 3A233), 4, 5, 6 (освен 6A005, 6A102 и 6A205), 7
9	“Йотов и син” ООД, София	Кат. 1A004, 1A005, 1C002, 1C006, 1C116, 1C117, 1C2002, 2A001, 2B001, 3A001, 3A002, 3A232, 6A008, 7A005, 7A006, 7A1 16, 7B001, 9A001, 9A002
10	“Зебра” АД, Нови Искър	Кат. 1A004а, 1A004б
11	“Литаско България” ЕООД, София	1C350,т.46
12	“Самел-90” АД, Самоков	Кат. 5A1,5B1,5E1,6A
13	“Снабдяване и търговия - МО” ЕООД, София	Кат. 0, 1,2,3,4,5,6,7,
14	“Спортивест интернешънъл” ООД София	Кат. 2A001, 2A226, 2B001, 2BOO3, 2B004, 2B005c,d, 2B006, 2B007, 2B008, 2B009, 2B104, 2B109, 2B1 16, 2B201, 2B204, 2B206, 2B207, 2B209, 2B225, 2B226, 2B227, 2B228, 2B230, 2B231, 2B232, 2B350,, 2E003,
15	“Терем” ЕАД, София	Кат. 1A, FROM 1C001 to 1C01 1, от 1C013 до 1c233, от 1 C238 до 1 C249, 1 D, 1 E, 2A, от 2BOO 1 до 2B349, 2B350.c, d, e, f, g, h, i, 2B351, 2C, 2D, 2E, 3,
16	“Химтекс” ООД, Димитровград	1C350
17	“Центромет” АД, Враца	Кат. 1C002a.2, a, b, d, e, 2b001, 2B350c1, c4, dl,d5, hi
18	“Юнион Транс Сървис България 2000” ЕООД, София	Кат. 1 - 1A, 1B, 1C001 - 1C011, 1C101 - 1C233, 1C238 1C240, ID, IE, Кат. 2 - 2B001 - 2B232, 2B350.c, d, e, f, h, i, 2B351, 2D, 2E, Кат. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Таблица 41: Лицензия за изнасяне на стоки и технологии с възможна двойна употреба

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА
1	“Авиостарт” ООД, София
2	“Брайт Авиейшън Сървисиз” ООД, София
3	“Вега Еърлайнс” ООД, София
4	“Видекс” АД, София

Таблица 42: Лицензия за транспортиране на оръжие

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА
1	“Еуро стийл холдингс С.А.”, Британски Вирджински острови
2	“Дигниа Ко ЛТД”, Кипър
3	“Лил Тех АС”, Норвегия
4	“Ликонекс лимитид”, Република Южна Африка
5	“ЛР Авионикс Технолоджис” ЛТД, Израел
6	Любомир Димитров Димитров, София
7	“М.Д.Д. Малдимекс (Оувърсийз) ЛТД”, Кипър
8	“Норууд трейдинг лимитед”, Кипър
9	“Профус мениджмънт”, Полша
10	“Технийкъл енд файненс сервисииз” ЛТД, остров Невис

Таблица 43: Пълна лицензия за посредническа дейност, свързана с външнотърговски сделки с оръжие

№	ИМЕ И МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ НА ФИРМАТА	ОБХВАТ НА ЛИЦЕНЗИЯТА
1	“Ахелой ОМГ” ООД, София	CO1, CO2, CO3, CO4, CO5, CO6, CO8, CO10, CO11, CO12, CO13, CO14, CO18, CO19, CO22, CO23
2	Държавно предприятие “Външнотърговска фирма ТАСКО-експорт”, Украйна	CO2, CO3, CO4, CO8, CO16, CO18, CO23
3	“ОЗОС-Прага”, Чехия	CO1a, CO2a, CO3, CO4, CO6, CO7, CO8a, б, с, CO1, CO14, CO16, CO17b, CO23

Таблица 44: Ограничена лицензия за посредническа дейност, свързана с външнотърговски сделки с оръжие

№	ИМЕ НА ФИРМАТА	ОБХВАТ НА ЛИЦЕНЗИЯТА
1	I “Индипендънт петролийм дистрибушън СПРЛ”, Белгия	1C350.46
2	“Интелпак” ЕООД, София	Кат. 7, 9

Таблица 45: Ограничена лицензия за посредническа дейност, свързана с външнотърговски сделки със стоки и технологии с възможна двойна употреба

Приложение Д - Износ на МОЛВ

Забележка: Данните в Приложения Д и Е са взети от няколко различни източника, включително базата данни, поддържана от НИКТМО³⁸⁴, докладите на правителството за вноса и износа на оръжие, статистическа база данни за стоковата търговия на ООН "Комтрейд"³⁸⁵, както и научни разработки и публикации в медиите. Изнесените данни не са и не могат да бъдат изчерпателни, тъй като досега българското правителство не е публикувало изчерпателен доклад за вноса и износа на оръжие в страната. Малка част от трансферите, описани в споменатите източници, не са представени тук, поради съмнения за неточности.

Забележка: 'лди' = липсва в друг източник.

---

³⁸⁴ Виж <http://82.199.16.4/nisat1/publicquery.aspx>.

³⁸⁵ Виж <http://unstats.un.org/unsd/comtrade/default.aspx>.

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ИЗНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2001	Австрия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	487 394	76 199	76 199	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Великобритания	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	1 501	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Гватемала	Револвери и пистолети (930200)	16 518	8	8	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	18 805	18 398	18 398	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	8 059	199	199	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	49 252	2 000	2 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Грузия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	2 189	433	433	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Грузия	Револвери и пистолети (930200)	5 031	62	62	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Естония	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	267 218	22 359	22 359	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	430 802	139 910	139 910	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Канада	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	106 586	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Литва	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	16 940	601	601	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Македония	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	2 200 400	341 937	341 937	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Македония	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	7 878	74	74	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Македония	Автомати	неизвестна	неизвестно	14 200	доставка	правителство на Македония ³⁸⁶	да
2001	Македония	Леки картечници	неизвестна	неизвестно	130	доставка	правителство на Македония ³⁸⁷	да
2001	Македония	Преносими противотанкови ракетни комплекси и ракети	неизвестна	неизвестно	400	доставка	правителство на Македония ³⁸⁸	да
2001	Полша	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	634 000	8 187	8 187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Саудитска Арабия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	12 356 438	65 488	65 488	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	96 201	неизвестно	1 934 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	7 156	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	15 258	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	93 595	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Револвери и пистолети (930200)	342 736	неизвестно	6 142	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Резервни части и принадлежности за бойно оръжие (930590)	1 216 416	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2001	САЩ	Бойно оръжие (9301)	158 235	неизвестно	187	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2001	САЩ	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	51 294	неизвестно	905	доставка	база данни „Комтрейд“	да

³⁸⁶ Министерство на отбраната на Македония, 'Template for Annual Information on SALW Import', Annex 4, Report for Calendar year 2001. Във: A Fragile Peace, Gums and Security in Macedonia', UNDP/SEESAC, 2004.

³⁸⁷ Пак там.

³⁸⁸ Пак там..

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ИЗНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2001	Словакия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	38 731	2 312	2 312	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Словакия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	2 532	2 875	2 875	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Турция	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	2 378	261	261	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Унгария	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	79 000	3 375	3 375	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Унгария	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	1 000	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Франция	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	113 750	597	597	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	18 982	70	70	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Швейцария	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	789	101	101	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Швейцария	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	274 477	3 187	3 187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Великобритания	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	2 721	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	45 493	3 875	3 875	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	426 725	7 125	7 125	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	3 639	97	97	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Гърция	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	10 012	7 687	7 687	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Израел	Малки оръжия и боеприпаси	43,583	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2002	Индонезия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	1 260 586	13 250	13 250	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	632 010	203 234	203 234	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Канада	Малки оръжия и боеприпаси	71 676	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“ ³⁸⁹	да
2002	Колумбия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	2 191 896	16,500	16,500	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Македония	Малки оръжия и боеприпаси	1 683	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2002	Молдова	Малки оръжия и боеприпаси	2 817	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2002	Норвегия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	133 474	6 312	6 312	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Норвегия	Револвери и пистолети (930200)	2 664	24	24	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Полша	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	628 000	9 875	9 875	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Полша	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	884 000	174 574	174 574	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Република Корея	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	54 276	2 062	2 062	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Руска Федерация	Малки оръжия и боеприпаси	12 264	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2002	САЩ	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	53 539	неизвестно	47 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	504 342	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да

389 НСИ / Данни на Агенция „Митници“, цит. в: Андонова, М. Особености на българския личен арсенал. Капитал 16-22 октомври 2004 г.

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ИЗНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2002	САЩ	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	12 626	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Резервни части и принадлежности за МОЛВ (930599)	42 220	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2002	САЩ	Резервни части и принадлежности за бойно оръжие (930591)	618 209	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2002	САЩ	Гранатохвъргачки, огнехвъргачки и др. (930120)	54 938	неизвестно	50	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2002	САЩ	Револвери и пистолети (930200)	323 643	неизвестно	5 400	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Словакия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	12 507	468	468	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Словакия	Револвери и пистолети (930200)	8 026	140	140	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Унгария	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	537 000	39 699	39 699	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Финландия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	996	14	14	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Хърватска	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	764	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	1 104	7	7	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	19 748	1 062	1 062	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	41 701	433	433	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	95 758	4 125	4 125	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Револвери и пистолети (930200)	8 350	31	31	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Резервни части и принадлежности за бойно оръжие (930591)	978	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2002	Швейцария	Гранатохвъргачки, огнехвъргачки и др. (930120)	18 826	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2002	Шри Ланка	Артилерийско оръжие (напр.: оръдия, гаубици и минохвъргачки), но не самоходни (930119)	19 260	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Австрия	Малки оръжия и боеприпаси	357	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Алжир	Малки оръжия и боеприпаси	4 642	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Афганистан	Боеприпаси	неизвестна	неизвестно	120 000	доставка	АП, 21 август 2004-да	да
2003	Афганистан	РПГ	неизвестна	неизвестно	27	доставка	АП, 21 август 2004 г.	да
2003	Афганистан	Минохвъргачки (с неуточнен калибър)	неизвестна	неизвестно	8	доставка	АП, 21 август 2004 г.	да
2003	Афганистан	Изстрели	неизвестна	неизвестно	300	доставка	АП, 21 август 2004 г.	да
2003	Афганистан	Картенци	неизвестна	неизвестно	8	доставка	АП, 21 август 2004 г.	да
2003	Афганистан	Всички модели автомат „Калашников“	неизвестна	неизвестно	400	доставка	АП, 21 август 2004 г.	да
2003	Афганистан	Гранати		неизвестно	900	доставка	АП, 21 август 2004 г.	да
2003	Великобритания	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	3 741	304	304	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	37 000	398	398	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (930529)	1 081 000	17 101	17 101	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	88 000	1 125	1 125	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Цеви за пушки (930521) (930521)	7 000	93	93	доставка	база данни „Комтрейд“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД.)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ИЗНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2003	Грузия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	24 748	1 187	1 187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Грузия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	1 885	156	156	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Грузия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	1 144 383	138 757	138 757	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Грузия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (930529)	4 060	7	7	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Грузия	Револвери и пистолети (930200)	159 417	914	914	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Грузия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	12 918	66	66	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Грузия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	3 339	8	8	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Гърция	Малки оръжия и боеприпаси	3 484	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Естония	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	16 805	1 500	1 500	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Естония	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	613	1	1	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Естония	Револвери и пистолети (930200)	675	4	4	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Естония	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	2 676	10	10	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Италия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	355 680	80 609	80 609	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Канада	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	986	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Канада	Малки оръжия и боеприпаси	45 187	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Колумбия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	1 641 039	14 375	14 375	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Колумбия	Артилерийско оръжие (напр., самоходни оръдия, гаубици и минохвъргачи) (930111)	2 280	78	78	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Македония	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	166 289	29 101	29 101	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Македония	Малки оръжия и боеприпаси	1 463	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Полша	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	3 194 000	38,886	38,886	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Румъния	Малки оръжия и боеприпаси	1 179	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Руска федерация	Малки оръжия и боеприпаси	49 501	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	САЩ	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	639 430	неизвестно	2 415 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	5 062	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	212 199	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Револвери и пистолети (930200)	158 833	неизвестно	2 400	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	356 927	неизвестно	2 500	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Словакия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	8 508	285	285	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Словакия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	16 235	171	171	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Сърбия и Черна Гора	Малки оръжия и боеприпаси	811	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (Щ.Д.)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ.)	ИЗНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2003	Тонга	Малки оръжия и боеприпаси	520	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Украйна	Малки оръжия и боеприпаси	52 882	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Унгария	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	563 000	10 812	10 812	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Финландия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	36 007	0	0	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Финландия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	5 466	167	167	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Чехия	Револвери и пистолети (930200)	12 927	121	121	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Швейцария	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	24 628	531	531	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Швейцария	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	5 990	66	66	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Швейцария	Малки оръжия и боеприпаси	3 560	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да

Таблица 46: Износ на МОЛВ от България по обявени данни (2001-2003 г.).

Приложение Е - Внос на МОЛВ

Забележка: Не е известно какъв дял от внесените оръжия впоследствие стават предмет на реекспорт.

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (Щ.Д.)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ.)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2001	Австрия	Нарезни спортни и ловни пушки (930330)	68 859	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Австрия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	178 957	1 812	1 812	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Австрия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	3 304	34	34	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Австрия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	50 523	2 437	2 437	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Австрия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	30 325	3 312	3 312	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Австрия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	28 747	3 125	3 125	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Великобритания	Боеприпаси със спортно предназначение	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	Великобритания	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	2 920	105	105	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Револвери и пистолети (930200)	326 794	1 375	1 375	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	58 196	339	339	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	38 499	97	97	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	8 953	43	43	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	58 196	1 187	1 187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	6 267	1 375	1 375	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	59 091	2 375	2 375	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	4 476	97	97	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Германия	Револвери и пистолети, нарезни спортни и ловни пушки (0001)	1, 123, 392	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	Германия	Револвери и пистолети, нарезни спортни и ловни пушки (0001)	1, 123, 392	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	Гърция	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	22 720	492	492	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Испания	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	46 532	593	593	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Испания	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	10 143	5 062	5 062	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Испания	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	98 295	59 359	59 359	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Испания	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	11 893	5 750	5 750	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Револвери и пистолети (930200)	134 813	378	378	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	194 630	1 250	1 250	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	4 396	85	85	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	703	6	6	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Цеви за пушки (930521)	579	4	4	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Италия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	43 755	23 085	23 085	доставка	база данни „Комтрейд“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2001	Кипър	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	86 048	37 531	37 531	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Китай	Резервни части и принадлежности за бойно оръжие (930590)	6 950	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2001	Руска Федерация	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	10 330	242	242	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Руска Федерация	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	2 600	507	507	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Руска Федерация	Гладкоцевни спортни / ловни пушки (930320)	2 600	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Патрони от 22 до 50 калибър	109 545	неизвестно	1 062 600	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	САЩ	Пушки с невоено предназначение	61 174	неизвестно	67	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	САЩ	Части за пистолети и револвери		неизвестно	1 997	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	САЩ	Пистолети и револвери	660 194	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	САЩ	Револвери и пистолети (930200)	78 748	неизвестно	309	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	32 007	неизвестно	142	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Резервни части и принадлежности за бойно оръжие (930590)	2 854	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2001	САЩ	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	4 281	неизвестно	35	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	САЩ	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	124 757	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001-02	САЩ	Патрони от 22 до 50 калибър	134 255		неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001-02	САЩ	Пистолети и револвери	288 334		неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001-02	САЩ	Нарезни пушки с невоено предназначение	186 006		неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2001	Сърбия и Черна Гора	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	914	1 250	1 250	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Турция	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	6 919	210	210	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Финландия	Снайперски пушки и принадлежности за тях	2 062	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	да
2001	Финландия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	5 064	28	28	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Финландия	Боеприпаси и халосни патрони (всички калибри)	неизвестна	неизвестно	400	разрешително	ежегоден доклад	не
2001	Финландия	Боеприпаси и халосни патрони (всички калибри)	неизвестна	неизвестно	10 000	разрешително	ежегоден доклад	не
2001	Финландия	Обикновени и автоматични оръжия <12,7 mm + принадлежности за тях	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	база данни „Комтрейд“	да
2001	Франция	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	895	неизвестно	неизвестно	разрешително	база данни „Комтрейд“	да
2001	Франция	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	895	10	10	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Хърватска	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	88 617	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Бойно оръжие (9301)	2 943	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Револвери и пистолети (930200)	352 771	1 812	1 812	доставка	база данни „Комтрейд“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (Щ.Д.)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ.)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2001	Чехия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	30 736	257	257	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	13 638	214	214	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	6 960	29	29	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	2 794	35	35	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	78 536	39 714	39 714	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Чехия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	286 138	45 417	45 417	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Швейцария	Револвери и пистолети (930200)	1 779	3	3	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Швейцария	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	1 519	9	9	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Швейцария	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	49 819	1 250	1 250	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2001	Швеция	Боеприпаси и части за тях (KS3)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	не
2001	Швеция	Боеприпаси и части за тях (KS3)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2001	Швеция	Боеприпаси с невоено предназначение (OK23)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	не
2001	Швеция	Боеприпаси с невоено предназначение (OK23)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2002	Австрия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	80 167	1 000	1 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Австрия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	79 554	597	597	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Австрия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (лди) (930510)	6 743	199	199	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Австрия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (930529)	228 887	10 437	10 437	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Австрия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	4 480	898	898	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Австрия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	283 770	17 699	17 699	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Великобритания	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	13 887	386	386	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Великобритания	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	53 650	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Великобритания	Боеприпаси за МОЛВ	неизвестно	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2002	Германия	Револвери и пистолети (930200)	415 891	1 812	1 812	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	31 851	97	97	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	10 920	66	66	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	11 830	45	45	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	179 279	7 875	7 875	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	54 602	12 812	12 812	доставка	база данни „Комтрейд“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2002	Германия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	57 332	2 312	2 312	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	2 730	43	43	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Германия	Револвери и пистолети, нарезни спортни и ловни пушки (0001)	203 881	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2002	Германия	Боеприпаси (0003)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2002	Германия	Военни експлозивни и горива (0008)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2002	Германия	Ръчно и автоматично оръжие (0001)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2002	Германия	Гладкоцевни спортни и ловни пушки	1 000	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Испания	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	35 789	378	378	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Испания	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	100 407	52 429	52 429	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Револвери и пистолети (930200)	11 010	34	34	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	479 667	3 312	3 312	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	1 248	6	6	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Цеви за пушки (930521)	2 364	13	13	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	7 520	50	50	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	310 787	140 917	140 917	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Италия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	88 536	19 558	19 558	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Кипър	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	2 457	0	1	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Кипър	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	88 617	37 226	37 226	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Литва	Боеприпаси за малки оръжия (930630)	6 550	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Руска Федерация	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	22 376	304	304	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Руска Федерация	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	2 604	34	34	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Руска Федерация	Гладкоцевни спортни / ловни пушки (930320)	66 451	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Револвери и пистолети (930200)	93 013	неизвестно	319	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	3 480	неизвестно	30	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	14 271	неизвестно	87 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Гладкоцевни спортни и ловни пушки	24 774	неизвестно	195	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	САЩ	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	79 647	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002-03	САЩ	Пистолети и револвери	391 862	неизвестно	1 292	разрешително	ежегоден доклад	да
2002-03	САЩ	Патрони от 22 до 50 калибър	11 584	неизвестно	17 000	разрешително	ежегоден доклад	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОИНОСТ (Щ.Д.)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ.)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2002-03	САЩ	Нарезни пушки с невоенно предназначение	392 570	неизвестно	680	разрешително	ежегоден доклад	да
2002	Сърбия и Черна Гора	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	2 274	50	50	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Сърбия и Черна Гора	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	980	34	34	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Сърбия и Черна Гора	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	38 699	5 187	5 187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Турция	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	27 363	1 187	1 187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Турция	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	3 810	17	17	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Унгария	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	4 000	398	398	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Финландия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	23 874	187	187	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Финландия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	28 504	1 125	1 125	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Финландия	Патрони за нарезни пушки	6924	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	да
2002	Финландия	Боеприпаси и халосни патрони (всички калибри)		неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2002	Финландия	Боеприпаси и халосни патрони (всички калибри)		неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2002	Хърватска	Революери и пистолети (930200)	21 367	140	140	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Революери и пистолети (930200)	129 753	738	738	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	22 473	253	253	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	1 949	14	14	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	282 985	145 761	145 761	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	195 250	28 046	28 046	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Чехия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	10 989	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швеция	Боеприпаси с невоенно предназначение (ОК23)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	не
2002	Швейцария	Революери и пистолети (930200)	729	3	3	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	12 352	82	82	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2002	Швейцария	Малки оръжия	731	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	да
2003	Австрия	Малки оръжия и боеприпаси	22 954	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Австрия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	170 086	1 125	1 125	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Австрия	Резервни части и принадлежности за революери или пистолети (930510)	10 921	199	199	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Австрия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	235 641	23 328	23 328	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Австрия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	5 876	1 000	1 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (ЩД)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2003	Австрия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	71 806	8 500	8 500	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Белгия	Малки оръжия и боеприпаси	44 523	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Босна и Херцеговина	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	2 270 089	155 398	155 398	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Бразилия	Малки оръжия и боеприпаси	377	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Великобритания	Автомати и карабини*	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2003	Великобритания	Бойни гладкоцевни пушки	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2003	Великобритания	Картенцици*	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2003	Великобритания	Миновъргачки (с неуточен калибър)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2003	Великобритания	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	19 033	472	472	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Великобритания	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	4 849	796	796	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Великобритания	Миновъргачки (с неуточен калибър)	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	не
2003	Великобритания	Картечни пистолети, временен износ на отделни фирми с британски лиценз за многократен експорт	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2003	Великобритания	Пистолети и револвери	неизвестна	неизвестно	неизвестно	разрешително	ежегоден доклад	да
2003	Германия	Револвери и пистолети (930200)	100 000	597	597	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	40 000	199	199	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	96 000	97	97	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Резервни части и принадлежности за револвери или пистолети (930510)	3 000	9	9	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	416 000	17 300	17 300	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	60 000	13 687	13 687	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Германия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	55 000	2 875	2 875	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Испания	Малки оръжия и боеприпаси	127 149	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Италия	Револвери и пистолети (930200)	19 173	335	335	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Италия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	62 935	277	277	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Италия	Цеви за пушки (930521)	5 233	22	22	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Италия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	328 480	124 789	124 789	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Италия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	6 964	1 375	1 375	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Италия	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	747	60	60	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Канада	Малки оръжия и боеприпаси	312	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да

ГОДИНА	ДЪРЖАВА	СТОКА	ТЪРГОВСКА СТОЙНОСТ (Щ.Д.)	НЕТНО ТЕГЛО (КГ.)	ВНЕСЕНО КОЛИЧЕСТВО	РАЗРЕШИТЕЛНО/ ДОКУМЕНТ ЗА ДОСТАВКА	ИЗТОЧНИК	САМО МОЛВ
2003	Кипър	Малки оръжия и боеприпаси	160	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Кипър	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	53 272	0	295	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Китай	Малки оръжия и боеприпаси	23 912	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Руска Федерация	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	348 200	9 437	9 437	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Руска Федерация	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	28 391	835	835	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Револювери и пистолети (930200)	282 199	0	922	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	37 524	0	220	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	17 804	0	37 000	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	САЩ	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	8 143	0	0	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Словакия	Малки оръжия и боеприпаси	332	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Словакия	Артилерийско оръжие (напр., оръдия, гаубици и минохвъргачки), но не самоходни (930119)	96 393	476	476	доставка	база данни „Комтрейд“	не
2003	Турция	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	181 497	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Финландия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	53 306	238	238	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Финландия	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	9 442	50	50	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Франция	Малки оръжия и боеприпаси	2 794	неизвестно	неизвестно	доставка	НСИ/в. „Капитал“	да
2003	Чехия	Револювери и пистолети (930200)	206 018	761	761	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Чехия	Нарезни спортни и ловни пушки (лди) (930330)	49 636	484	484	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Чехия	Резервни части и принадлежности за револювери или пистолети (930510)	1 271	2	2	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Чехия	Патрони за гладкоцевни пушки (930621)	33 018	9 687	9 687	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Чехия	Патрони (лди) и части, свързани с тях (930630)	30 485	3 062	3 062	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Швейцария	Резервни части и принадлежности за гладкоцевни или нарезни пушки (лди) (930529)	4 238	6	6	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Швейцария	Военно имущество, боеприпаси/снаряди и резервни части (930690)	8 254	85	85	доставка	база данни „Комтрейд“	да
2003	Швейцария	Малки оръжия	2 903	неизвестно	неизвестно	доставка	ежегоден доклад	да
2003	Швеция	Гладкоцевни пушки за спортна стрелба и лов (930320)	620	неизвестно	неизвестно	доставка	база данни „Комтрейд“	да

Таблица 47: Внос на МОЛВ в България по обявени данни (2001-2003 г.)

Приложение Ж - Списък на основните интервюирани лица

В хода на проучването бяха интервюирани следните български специалисти с професионални познания в областта на МОЛВ.

1. Александър Кашъмов, юрист в правната програма на програма “Достъп до информация”.
2. Ана Олсон, заместник-посланик, Посолство на Швеция в България.
3. Ацуши Ясуми, аташе, Посолство на Япония в България.
4. Бойко Ноев, бивш министър на отбраната (1994-1995 и 1999-2001).
5. Божидар Пенчев, експерт, дирекция “Военноикономическо сътрудничество и международно контролирана търговия”, Министерство на икономиката.
6. Валентин Проданов, Български червен кръст, област Варна.
7. Васил Кърпачев, Български червен кръст, община Казанлък.
8. Лейт. полк. Васил Стойков, офицер за свръзка на Министерството на отбраната с ИСЮИЕ.
9. Владимир Владимиров, началник на отдел “Контрол на търговията с оръжие”, дирекция “Военноикономическо сътрудничество и международно контролирана търговия”, Министерство на икономиката.
10. Владимир Гайдарски, началник на сектор “Контрабанда с оръжие и общоопасни средства, Пролиферация”, Национална служба “Борба с организираната престъпност”, Министерство на вътрешните работи.
11. Галин Генов, [бивш] протоколист/секретар Междуведомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение
12. Гургана Жулева, изпълнителен директор на програма “Достъп до информация”.
13. Данаил Петлешков, началник на отдел “Координация, информация и анализ”, Национална служба “Полиция”, Министерство на вътрешните работи.
14. Полк. Джон Савил, военен аташе, Посолство на Великобритания в България.
15. Джейк Стратън, директор по научната дейност, Control Risks Group.
16. Илия Налбантов, държавен експерт, дирекция “Отбранително планиране и програмиране”, Министерство на отбраната.
17. Илия Чалев, заместник-изпълнителен директор, “Лил Тех Балкан” АД.
18. Полк. Йонко Тотевски, държавен експерт, дирекция “Международна сътрудничество”, Министерство на отбраната.
19. Йордан Божилов, началник на отдел “Международни организации и контрол на въоръженията”, Министерство на отбраната.
20. Красимир Беневски, програмен директор, Програма за развитие на ООН, България.
21. Красимир Кънев, председател, Български хелзински комитет.
22. Лион Лаудър, втори секретар, Посолство на САЩ в България.

23. Лорънс Бройд, заместник-посланик, Посолство на Великобритания в България.
24. Лъчезара Стоева, експерт, "Международна сигурност и разоръжаване", Министерство на външните работи.
25. Маргарита Евтимова, дирекция "Митническо разследване и разузнаване", Централно митническо управление/Агенция "Митници", Министерство на финансите.
26. Мила Георгиева-Гроздева, прокурор, Върховна касационна прокуратура.
27. Д-р Никола Колев, Многопрофилна университетска болница за активно лечение "Св. Марина", Варна.
28. Николай Бъчваров, началник на отдел "Митническо разузнаване и разследване", Регионална митническа дирекция-Варна.
29. Николай Ибушев, изпълнителен директор, "Арсенал" АД.
30. Николай Цанев, директор на дирекция "Международни отношения и протокол", Български червен кръст.
31. Ген. Нонка Матова, депутат, Национално движение "Симеон Втори".
32. Румен Стоянов, Национална служба "Гранична полиция".
33. Филип Пърлев, експерт, Национална служба "Гранична полиция".
34. Христо Атанасов, директор на дирекция "Военноикономическо сътрудничество и международно контролирана търговия", Министерство на икономиката.
35. Чавдар Червенков, бивш министър на вътрешните работи.

Допълнителни неформални интервюта бяха проведени при срещи на специализирани изложения с представители на следните фирми:

36. "Арсенал" АД.
37. "Заримекс" ООД.
38. НВС - КОМЕРС ЕООД, официален представител на Концерн ИЖМАШ.

В периода 24-29 октомври 2004 г. бяха интервюирани и служители в статистически отдели, оперативни работници и лекари в следните болници:

39. Обединена районна болница, Бургас.
40. Обединена районна болница, Варна.
41. Обединена районна болница, Стара Загора.
42. Обединена районна болница, Пловдив.
43. Обединена районна болница, Велико Търново.
44. Военна болница, София.
45. Многопрофилна болница за активно лечение и спешна медицина "Н. И. Пирогов", София.
46. Многопрофилна университетска болница за активно лечение "Св. Марина", Варна.

Приложение 3 - Библиография

Книги и доклади

- Алфа Рисърч. Оценка за дейността на институциите, септември 2004 г, <<http://www.aresearch.org/doc.php?en=1&id=49>>.
- Безлов, Т., Гунев, Ф., Ценков, Е., Илиев, П. Транспорт, контрабанда и организирана престъпност. Център за изследване на демокрацията, София, 2004 г.
- Безлов, Т. и Гунев, Ф. Тенденции на престъпността в България. Център за изследване на демокрацията, София 2005 г.
- Български хелзински комитет. Годишен доклад 2003 г.
- Български хелзински комитет. Правата на човека в България през 2001 г. Март 2002 г.
- Гунев, Ф., Ценков, Е., Мариани, Б. Атри, Л. Българският износ на оръжие. Център за изследване на демокрацията и Сейфъруърлд, април 2004 г.
- Заков, Д., Иванов, Л. Развитие на системата за контрол върху износа на оръжие в процеса на присъединяване на Република България към НАТО. София, септември 2003 г.
- Програма за развитие на ООН. Годишен преглед 2003, март 2004 г.
- Програма за развитие на ООН. Доклад за развитието на човека през 2004 г.
- All Party Parliamentary Group on Gun Crime, 'Combating the Threat of Gun Violence', a report of Parliamentary Hearings, Submission from Deputy Chief Constable Alan Green, Chair, ACPO Firearms Committee, p 22., November 2003.
- Amnesty International, Amnesty International Report 2001, <http://web.amnesty.org/web/ar2001.nsf/webeurcountries/BULGARIA?OpenDocument>
- Bialos J, 'The Bulgarian Defence Industry Strategic Options for Transformation, Reorientation & NATO Integration', the Atlantic Council of the United States, Policy Paper, July 2001.
- Bonn International Centre for Conversion , BICC Conversion Survey 2001: Global Disarmament, Demilitarization and Demobilization', Baden-Baden, Nomos Verlag, 2001.
- Cook, P. J., The Technology of Personal Violence, in, Tonry, M. (Ed.), Crime and Justice: An Annual Review of Research. University of Chicago Press, Chicago, pp. 1-71, 1991.
- Economist Intelligence Unit, 'Bulgaria Country Profile 2004', 2004.
- Economist Intelligence Unit, 'Bulgaria Country Report July 2004', July 2004.
- European Union Commission, '2003 Regular Report on Bulgaria's progress towards accession', p. 104–106, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_bg_final.pdf>.
- Europol, 'European Union organised crime report', 2003.
- Faltas, S. and Chrobok V., 'Disposal of surplus small arms – a survey of policies and practices in OSCE countries', Saferworld, Small Arms Survey, BICC and BASIC, January 2004.
- Gonchar K, Wulf H, 'Lessons learned from Conversion in Russia and Western Europe', Journal of Defence and Peace Economics, Vol. 9 (4), 1998.
- Grillot S. R. and Apostolova D., 'Light Weapons, Long Reach: Bulgaria's Role in the Global Spread and Control of Small Arms', February 2003.
- Hirst C and Mariani B, 'Arms Production, Exports and Decision Making in Central and Eastern Europe', Saferworld, June 2002.
- Hirst C and Mariani B, 'South Eastern Europe Small Arms and Light Weapons Monitor, SEESAC, June 2002.
- Human Rights Watch , 'Bulgaria: Money Talks - Arms Dealing with Human Rights Abusers', Vol. 11, No. 4, New York, 1999.
- Human Rights Watch 'Reforming Bulgaria's arms trade', 3 July 2003.
- Human Rights Watch, 'NATO and EU should press Bulgaria on weapons sales', 1 April 1999.
- Hungarian Helsinki Committee, 'Bulgaria: Police in Transition', see <<http://www.bghelsinki.org/special/en/police.html>>.
- Iraq Survey Group's Comprehensive Report of the Special Advisor to the Director of Central Intelligence on Iraq's Weapons of Mass Destruction.
- Jane's Sentinel Security Assessment - The Balkans, 'Security And Foreign Forces, Bulgaria', 1 April 2004.
- Kiss Y, 'Small arms and light weapons production in Eastern, Central and Southeast Europe', Small Arms Survey, October 2004.
- Municipalities Human Development Index, 'National Human Development Report 2003', p. 88.

Raphael, S and Winter-Ebmer R, 'Identifying the Effect of Unemployment on Crime', Journal of Law and Economics, Vol. XLIV, April 2001.

Small Arms Survey, 'Small Arms Survey 2001', Oxford University Press, 2001.

Small Arms Survey, 'Small Arms Survey 2002', Oxford University Press, 2002.

Small Arms Survey, 'Small Arms Survey 2003', Oxford University Press, 2003.

Small Arms Survey, 'Small Arms Survey 2004', Oxford University Press, 2004.

Stability Pact Media Task Force, 'Media in South Eastern Europe, Legislation, Professionalism and Associations', November 2003.

United Nations Development Programme, 'Comprehensive Review of the Administrative and Commercial Justice Systems in Bulgaria', 2002-03.

US Department of State, 'Country Reports on Human Rights Practices 2003 – Bulgaria', <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27830.htm>.

Van der Graaf H. and Rutherford C., 'Short Mission Report: SEESAC Consultation in Bulgaria', SEESAC, Belgrade, 2002.

World Health Organisation, 'World Report on Violence and Health', Geneva, 2002.

Правителствени източници

Агенция "Митници". Пресцентър. Автомат "Калашников", два пистолета "Макаров" без номера, както и амуниции за тях задържани на Ново село. 13 февруари 2003 г.

Агенция "Митници". Съобщение за пресата. Митниците и военните си сътрудничат. 10 септември 2004 г.

Агенция по заетостта, <<http://www.nsz.government.bg/>>.

Дирекция на Национална служба "Полиция", <<http://www.dnsp.mvr.bg/>>.

Министерство на отбраната, Дирекция "Политика по въоръженията и техниката". Отбранително индустриално сътрудничество. Министерство на отбраната. С., 2003 г.

Министерски съвет. Съобщение за пресата. Правителството предоставя безвъзмездна помощ на Афганистан на стойност над 15 млн.лв. 13 май 2004 г, <<http://www.government.bg/PressOffice/News/10367.html>>, accessed 16 декември 2004 г.

Министерство на вътрешните работи. Дирекция "Пресцентър и връзки с обществеността", <<http://www.mvr.bg/show/index.asp?dat=200401&nom=97>>.

Министерство на вътрешните работи. Дирекция "Пресцентър и връзки с обществеността". 130 хиляди частни охранители трябва да преминат курсовете по програма "Минимум", 5 август 2004 г. <http://press.mvr.bg/News/news040805_01.htm>.

Министерство на икономиката, <<http://www.mi.government.bg/>>.

Национална програма за утилизация и унищожаване на излишните бойни припаси на територията на Република България, София 2003 г.

Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/Labour_e/Labour_e.htm>.

Национален статистически институт. Статистически годишник 2003: Данни за 2002 г., София, 2003 г.

Отбранителна промишленост

"Аркус" ЕАД, <http://www.arcus-bg.com/>.

"Арсенал" АД, <http://www.arsenal-bg.com/defence.htm>

Ибушев, Н., изпълнителен директор на "Арсенал" АД, Приветствие по повод осемдесетата годишнина от създаването на завод "Арсенал", 15 октомври 2004 г.

Законо

Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпаси (ЗКВВООБ) от 1999 г.

Закон за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба от 1995 г. (ЗКВТДОСТВДУ, изм. и доп., юли 2002 г.).

Правилник за прилагане на Закона за контрол на външнотърговската дейност с оръжие и със стоки и технологии с възможна двойна употреба (Обн., ДВ бр. 102 от 1995 г.).

Публикации в медиите

- 168 часа, 31 януари 2003 г. Коцев, Н. Полицията продава пушки на кило.
- 24 часа, 23 март 2000 г. Русия, САЩ се обединяват срещу Българския износ на оръжие.
- 24 часа, 4 декември 2002 г. Кой търгува с оръжие в България.
- 24 часа, 30 април 2003 г. Военната индустрия затваря.
- 24 часа, 23 февруари 2004 г. Шефът на Военноапелативната прокуратура полк. Н. Ганчев: Образувахме 5 дела за незаконно подслушване.
- 24 часа, 26 февруари 2004 г. Каналджия блъска полицаи в Петрич, спират го с изстрели.
- 24 часа, 1 април 2004 г. Два пъти поскъпна оръжието.
- 24 часа, 4 април 2004 г. Как смачкаха бизнеса с оръжие от \$ 1,5 млрд. на 80 млн.
- 24 часа, 10 август 2004 г. Турчин закла с отвертка сънародник.
- Associated Press, 21 август 2002 г. Bulgaria Donates Arms, Equipment to Aid Afghan Army.
- Balkananalysis.com, 26 април 2004 г. India scandalised over Bulgarian arms deal.
- BBC, 12 август 2004 г. Bulgaria says arms export to Georgia in full compliance with international law.
- BNN, 7 август 2004 г. Българските власти потвърждават оръжеен износ за Грузия.
- Deutsche Welle, 27 ноември 2003 г. Topics about Bulgaria in foreign media.
- Novinite.com, 23 февруари 2003 г. Bolivia suspects Bulgarian arms supply to terror groups.
- Novinite.com, 16 юли 2003 г. Bulgaria Banned Guns in Entertainment Clubs.
- Novinite.com, 22 декември 2003 г. Late Bulgarian Contraband Lord profits to trigger 'underground war'.
- Novinite.com, 6 август 2004 г. Bulgaria and US brought into Georgian conflict.
- Novinite.com, 14 септември 2004 г. Bulgaria speeds up defence plant sale.
- Novinite.com, 8 октомври 2004 г. Sofia asks for Iraq arms suppliers report.
- Novinite.com, 10 октомври 2003 г. Minister wants heavily guarded people banned from restaurants.
- Novinite.com, 7 ноември 2004 г. Shooting in Sofia night club left 4 injured.
- Novinite.com, 9 ноември 2004 г. Bulgarian arms repair plant staff go on strike.
- Observer (London), 27 април 2003 г. Exposed: global dealer in death.
- SF Chronicle, 12 септември 2004 г. Bulgarians caught in gangland cross fire.
- Асоциация "Разследващи журналисти" февруари 2004 г. Димитрова, З. Бизнесът със смъртта и югоембаргото. <<http://investigation-bg.org/show.php?id=67>>.
- Банкеръ – Параграф 22, 13 декември 2003 г. Поръчките убийства.
- Банкеръ – Параграф 22, 22 януари 2005 г. Сикаджии едва не окървавиха "пампорово" заради проститутки.
- БТА, 11 ноември 2004 г. Наддаването за българските военни заводи удължено.
- БТВ, 21 октомври 2003 г. Интервю с Владимир Величков, Министерство на икономиката, секретар на Междуведомствената комисия за експортен контрол и неразпространение на оръжията за масово унищожение.
- Българска национална телевизия, 20 май 2002 г. Интервю с ген. Васил Василев, директор на Национална служба "Полиция".
- Българска национална телевизия, 18 януари 2004 г. Интервю с ген. Тончо Михайлов, директор на Регионална служба "Борба с организираната престъпност", Стара Загора.
- Българска национална телевизия, 5 юли 2004 г. Интервю с ген. лейт. Бойко Борисов, главен секретар на Министерството на вътрешните работи.
- Дарик радио, 11 октомври 2004 г. 10 фирми - Сдружение на оръжейните производители.
- Дневник, 14 ноември 2002 г. МВР отнема паспортите на върнатите от чужбина.
- Дневник, 11 януари 2003 г. От армията се краде оръжие и информация.
- Дневник, 12 юни 2003 г. Армията започва подмяна на руските автомати с български.
- Дневник, 11 януари 2004 г. МВР иска разрешителен режим за газовите пистолети.
- Дневник, 29 април 2004 г. Анкара още не е питала София за заловените "Калашници"
- Дневник, 30 април 2004 г. "Аркус" - Лясковец, подписа договор за \$30 млн. с арабска фирма.
- Дневник, 2 декември 2004 г. "Воинтех" и "Дунарит" ще се продават на търгове.
- Капитал, 24 януари 2003 г. Най-големите 100 български компании, или какво вирее в тежката сянка на монополите.
- Капитал, 18 октомври 2003 г. Николов, И. Аферата ТЕРЕМ – to be continued.
- Капитал, 16-22 октомври 2004 г. Особенности на българския личен арсенал.
- Кеш, 13 февруари 2004 г. И частни гардове ни слагат белезници.
- Mediapool.bg, 2 октомври 2003 г. "Арсенал" ще снабдява новата иракска армия.
- Монитор, 11 януари 2003 г. Първанов ядосан за изтекли тайни и кражби на оръжие от армията.

Монитор, 22 септември 2003 г. Виена: Приберете си бандитите у вас.

Монитор, 5 април 2004 г. Западна България – център на оръжейната контрабанда.

Монитор, 23 август 2004 г. Радослав Бозаджиев, зам. министър на икономиката: Падат митата при внос на уиски и водка от САЩ.

Нова телевизия, 13 юни 2004 г. “На четири очи” с генерал Бойко Борисов.

Нова телевизия, 8 ноември 2004 г. Двама българи с 40 пистолета задържани във Венеция.

Новинар, 27 септември 2003 г. 27 000 полицаи на крак за изборите.

Новинар, 6 април 2004 г. \$1 млрд. е печалбата от незаконен износ на оръжие.

Новинар, 11 август 2004 г. Константин Тренчев: всеки българин с оръжие.

Нощен труд, 25 октомври 2004 г. Руснака гръмнат с уникални патрони.

Пари, 10 януари 2003 г. “Аркус” АД влага 1,5 млн. USD в нова технология.

Пари, 19 май, 2004 г. ПИМА - Монтана може да се разпродаде до края на годината.

Пари, 12 октомври 2004 г. Арсенал ще направи продажби за 45 млн. USD.

Сега, 3 декември 2002 г. Задържаха грък и българка с 56 пистолета и 3 калашника.

Сега, 18 януари 2003 г. Има заподозрени за откраднатите 10 гранатомета.

Сега, 19 януари 2004 г. Майор Алекси Алексиев от РЗБОП, Стара Загора, цит. в: Търсят 1000 калашника, изчезнали от “Арсенал”.

Сега, 24 януари 2004 г. Началникът на Генералния щаб ген. Никола Колев на разширения съвет на началник щабове, цит. в: 10 загинали в армията за година.

Сега, 5 юни 2004 г. Пак гангстерска война.

Сега, 12 октомври 2004 г. “Арсенал”- Казанлък очаква 45 млн. долара от продажби.

Сега, 9 ноември 2004 г. Ген. Бойко Борисов, главен секретар на МВР, цит. в: Държавна служителка арестувана в Италия с оръжие.

Стандарт, 20 февруари 2003 г. Претърсват наш самолет с оръжие в Белград.

Стандарт, 26 октомври 2004 г. 7, 62 мм е любимият калибър.

Труд, 2 декември 2002 г. ВМЗ – Сопот едва се крепи.

Труд, 9 януари 2003 г. “Аркус” изнася в пет държави от НАТО.

Труд, 28 март 2003 г. Зам.-директорът на полицията Павлин Димитров: Оправяме кашата с разрешителните за оръжие.

Труд, 8 февруари 2004 г. Д-р Константин Тренчев, лидер на КТ “Подкрепа”: Все още не можем да усетим демокрацията.

Труд, 31 юли 2004 г. Застреляха бай Миле и петима гардове.

Труд, 16 септември 2004 г. Димов, И., Кръстева, К., Аврамова, М. Големците – с пръст на спусъка.

Труд, 24 септември 2004 г. Полицията ще дава пишкови под наем.

Презентации

Георгиев, А. Дирекция “Международна сътрудничество”, Министерство на отбраната. Изказване на Семинар за ролята и мястото на хуманитарните и неправителствените организации в ограничаването на разпространението на МОЛВ, организиран от Българския Червен кръст. София, 3-4 ноември 2004 г.

Михайлов, Н. Съхранение и управление на запасите от МОЛВ. Министерство на отбраната. Конференция на ООН за незаконната търговия с МОЛВ в ЮИЕ във всичките нейни аспекти, Словения, 11-12 март, 2003 г.

Паси, С., Министър на външните работи на Република България. Приветствено слово при откриването на първия семинар в рамките на единадесетия икономически форум на ОССЕ, 11–12 ноември 2002 г.

Посл. Такев, В. Зам. министър на външните работи на Република България. Обръщение на Конференция на ООН по въпросите на незаконната търговия с МОЛВ във всичките нейни аспекти, 12 юли 2001 г.

Толев, Д. Ролята на митниците за предотвратяване на незаконната търговия с оръжие. Изказване на Международната конференция “Модерният контрол върху износа на оръжие в процеса на присъединяване на България към НАТО”, София, 9 септември 2003.

Wezeman, P, ‘Production and exports of МОЛВ in Bulgaria in an era of transition’, presentation at seminar Controlling Small Arms Proliferation: the View from Bulgaria, 7 March 2002.

Международни организации

Статистически отдел на ООН. База данни “Комтрейд”, <<http://unstats.un.org/unsd/comtrade/default.asp>>.

Сейфъруърлд е международна неправителствена организация, която сътрудничи с правителства и представители на гражданското общества в различни страни, в проучването, насърчаването и прилагането на нови стратегии, укрепващи сигурността и предотвратяващи въоръжени конфликти.

За контакти:

Saferworld
The Grayston Centre
28 Charles Square
London N1 6HT, United Kingdom
Тел: +44 (0) 20 7324 4646
Факс: +44 (0) 20 7324 4647
www.saferworld.org.uk
Ел. поща: general@saferworld.org.uk

**ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА**

Създаден в края на 1989 г., Центърът за изследване на демокрацията е независим интердисциплинарен институт, който работи за успешното развитие на демократичните политически и икономическите реформи в България.

За контакти:

Център за изследване на демокрацията
София 1113
ул. „Александър Жендов“ № 5

Тел: (+359 2) 971 3000
Факс: (+359 2) 971 2233
www.csd.bg
Ел. поща: csd@online.bg